

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με την χρήση των ΤΠΕ
(e-Learning)».

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Σχεδιασμός, υλοποίηση και αποτίμηση συμπληρωματικής
σχολικής ΕΞΑΕ για την εκμάθηση των μουσικών οργάνων
της Συμφωνικής Ορχήστρας για μαθητές Ε' & Στ' Δημοτικού**

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΝΕΚΤΑΡΙΑ ΚΟΥΤΕΛΙΔΑΚΗ

Επιβλέπων καθηγητής: «Χαράλαμπος Μουζάκης»

Ρέθυμνο, Ιούλιος 2020

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με την χρήση των ΤΠΕ
(e-Learning)».
[Αριθμ. ΦΕΚ 635 τ.Β΄/9.3.2016]**

Ακαδημαϊκός Υπεύθυνος ΠΜΣ:

Καθηγητής Αναστασιάδης Παναγιώτης

Πανεπιστήμιο Κρήτης – Παιδαγωγικό Τμήμα Δ.Ε

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Σχεδιασμός, υλοποίηση και αποτίμηση συμπληρωματικής σχολικής ΕΞΑΕ
για την εκμάθηση των μουσικών οργάνων της Συμφωνικής Ορχήστρας
για μαθητές Ε΄ & Στ' Δημοτικού**

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΝΕΚΤΑΡΙΑ ΚΟΥΤΕΛΙΔΑΚΗ

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 1599/1986 και τα άρθρα 2,4,6 παρ. 3 του Ν. 1256/1982, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας και δεν προσβάλλει κάθε μορφής πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον.

© Πανεπιστήμιο Κρήτης, ΠΤΔΕ,ΕΔΙΒΕΑ, 2018

Το Π.Τ.Δ.Ε του Πανεπιστημίου Κρήτης και ειδικότερα το Ε.ΔΙ.Β.Ε.Α, διατηρεί το δικαίωμα της χρήσης και αναπαραγωγής της παρούσας εργασίας για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς.

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

**«Σχεδιασμός, υλοποίηση και αποτίμηση της διδακτικής παρέμβασης
σχολικής ΕξΑΕ για την εκμάθηση των μουσικών οργάνων της Συμφωνικής
Ορχήστρας για μαθητές Ε' & Στ' Δημοτικού»**

«ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΝΕΚΤΑΡΙΑ ΚΟΥΤΕΛΙΔΑΚΗ»

Επιτροπή Επίβλεψης Πτυχιακής / Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:

«Χαράλαμπος Μουζάκης»

«Καθηγητής-Σύμβουλος Ε.Α.Π.»

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:

«Ευαγγελία Μανούσου»

«Καθηγήτρια-Σύμβουλος Ε.Α.Π.»

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:

«Καλλιόπη Τρούλη»

«Καθηγήτρια- Πανεπιστήμιο Κρήτης»

Ρέθυμνο, Ιούλιος, 2020

«Δημοκρατία-Νεκταρία Κουτελιδάκη», «Σχεδιασμός, υλοποίηση και αποτίμηση συμπληρωματικής ΕξΑΕ, για την εκμάθηση των μουσικών οργάνων της Συμφωνικής Ορχήστρας για μαθητές Ε' & Στ' Δημοτικού»

«Αρχικά νιώθω την υποχρέωση να ευχαριστήσω τον Καθηγητή- Σύμβουλο κ. Χαράλαμπο Μουζάκη για την πολύτιμη καθοδήγηση στην εκπόνηση της μεταπτυχιακής εργασίας αλλά και για τις εποικοδομητικές παρατηρήσεις του.

Εξίσου σημαντική ήταν η βοήθεια των συναδέλφων εκπαιδευτικών Μουσικής, του Ειδικού Εκπαιδευτικού σε θέματα σχεδιασμού εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού, καθώς και των μαθητών Ε & Στ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου Σταυρωμένου που έλαβαν μέρος στην έρευνα, τους οποίους ευχαριστώ θερμά.

Ευχαριστώ επίσης τις κ. Ευαγγελία Μανούσου και Καλλιόπη Τρούλη, οι οποίες συμμετείχαν στην τριμελή επιτροπή κρίσης αυτής της εργασίας. Τέλος, θα ήθελα να αφιερώσω την μεταπτυχιακή μου εργασία, στην οικογένειά μου για τη συνεχή υποστήριξη στην προσπάθειά μου».

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν η δημιουργία, η υλοποίηση και η αποτίμηση του συμπληρωματικού εκπαιδευτικού υλικού για την εκμάθηση των μουσικών οργάνων της Συμφωνικής Ορχήστρας για μαθητές που φοιτούν στην Ε' και ΣΤ' τάξη του Δημοτικού Σχολείου. Ο αριθμός των συμμετεχόντων ήταν δεκαέξι. Πιο συγκεκριμένα, συμμετείχαν δέκα εκπαιδευτικοί μουσικής της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, ένας κριτικός φίλος-ειδικός στο σχεδιασμό περιβαλλόντων ΕξΑΕ- και πέντε μαθητές, οι οποίοι φοιτούσαν σε σχολείο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Από τους πέντε μαθητές οι δύο φοιτούσαν στην Ε' και οι υπόλοιποι τρεις στην Στ' τάξη του Δημοτικού Σχολείου Σταυρωμένου στο Ρέθυμνο της Κρήτης. Οι συμμετέχοντες, μέσω της μελέτης του εκπαιδευτικού υλικού, κλήθηκαν να απαντήσουν ερωτηματολόγια που αφορούσαν την αποτίμηση του υλικού, καθώς και να αξιολογήσουν το παιχνίδι επαυξημένης πραγματικότητας, *"Γίνε για μια μέρα μαέστρος"*, στο οποίο συμμετείχαν στη Δημοτική Φιλαρμονική του Δήμου Ρεθύμνης. Πρόκειται για ένα παιχνίδι μεταγνωστικής αξιολόγησης που προάγει τη γνώση μέσα από την εξερεύνηση. Η παρούσα έρευνα αποβλέπει στην ανάλυση ενός νέου περιβάλλοντος εκμάθησης στην εκπαιδευτική διαδικασία σε συνθήκες εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και με τη χρήση των χωρο-ευαίσθητων παιχνιδιών. Το συμπληρωματικό υλικό συνέβαλε στην ανάπτυξη της εκπαίδευσης ίσων ευκαιριών προσδίδοντας ένα ιδιαίτερο χαρακτήρα στο ρόλο του μαθητή. Όλοι οι συμμετέχοντες κατέθεσαν θετικά σχόλια καθώς και προτάσεις βελτίωσης αυτού του συμπληρωματικού εκπαιδευτικού υλικού. Τέλος, υπογραμμίζεται ότι τα συμπεράσματα έρχονται σε αρμονία με τις αρχές της ΕξΑΕ και τη δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού.

Λέξεις – Κλειδιά

Σχολική ΕξΑΕ, συμπληρωματικό υλικό, Συμφωνική Ορχήστρα, κινητή μάθηση, παιχνίδια επαυξημένης πραγματικότητας.

«Δημοκρατία-Νεκταρία Κουτελιδάκη», «Σχεδιασμός, υλοποίηση και αποτίμηση συμπληρωματικής ΕξΑΕ, για την εκμάθηση των μουσικών οργάνων της Συμφωνικής Ορχήστρας για μαθητές Ε' & Στ' Δημοτικού»

Abstract

The goal of this research was the creation, the implementation as well as the evaluation of complementary educational material for the teaching of the musical instruments of the symphonic orchestra to students of the 5th and 6th grade of Primary school. The total number of the participants was sixteen. To be more specific, ten teachers of music of primary education, a friend critic expert in designing distance learning environments and five students of primary education, specifically two of the 5th and three of the 6th grade of the Stavromenos Primary School in Rethymno, Crete participated in the subject research. The participants, after studying the educational material, were asked to fill in questionnaires regarding the evaluation of the material, as well as to assess the augmented reality game “*Be an orchestra conductor for a day*”, during which they would participate in the Municipality Philharmonic of Rethymno municipality, a game of metacognitive evaluation which promotes knowledge through exploring. This research aims to analyze a new learning environment of the teaching process under the conditions of distance education and through the use of space-sensory games. The complementary material has contributed to the growth of education with equal opportunities by a special dimension to the role of the students. All the participants have given their positive feedback as well as proposals for the improvement of the complementary educational material. Last but not least, it is underscored that the conclusions are in total compliance with the principles of distance education and the creation of educational material.

Keywords

e-learning, musical instruments, additional educational material, mobile learning, augmented reality games.

Περιεχόμενα

Περίληψη	V
Abstract	VI
Περιεχόμενα.....	VII
Κατάλογος Εικόνων.....	X
Κατάλογος Πινάκων/Διαγραμμάτων	XI
Συντομογραφίες & Ακρωνύμια	XII
Εισαγωγή.....	1
1. Η εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση	1
1.1 Ορισμοί και Χαρακτηριστικά της εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης.....	3
1.1.1 Θεωρίες της Εξ αποστάσεως Εκπαίδευσης	6
1.2 Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση	9
1.2.1 Αυτοδύναμη Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση.....	10
1.2.2 Συμπληρωματική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση	13
1.2.3 Μικτή Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση.....	16
1.3 Διδακτικές Μέθοδοι.....	18
1.4 Τα χωρο-ευαίσθητα παιχνίδια.....	21
1.5 Θεωρίες Μάθησης	24
1.5.1 Συνειρμικές ή Συμπεριφοριστικές Θεωρίες Μάθησης	25
1.5.2 Γνωστικές ή Κονστрукτιβιστικές Θεωρίες Μάθησης	26
1.5.3 Κοινωνικοπολιτισμικές Θεωρίες Μάθησης.....	28
1.5.4 Ανθρωπολογικές Θεωρίες Μάθησης	29
1.5.5 Μουσικοπαιδαγωγικές Προσεγγίσεις.....	29
1.6 Μουσική Παιδαγωγική & Μουσική Τεχνολογία.....	32
1.7 Διδακτική της Μουσικής	33
1.7.1 Βασικά Στοιχεία της Διδακτικής της Μουσικής στο Σχολείο	34
1.7.2 Αναλυτικό Πρόγραμμα που Εντάσσεται η Διδακτική Παρέμβαση.....	37
2. Βιβλιογραφική Επισκόπηση συναφών Ερευνών στις τρεις βαθμίδες εκπαίδευσης.	38
2.1 Έρευνες στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση καθώς και των εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων.....	38

2.2 Έρευνες στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	48
2.3 Έρευνες στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	51
3. Μεθοδολογία έρευνας.....	58
3.1 Σκοπός της έρευνας	58
3.2 Ερευνητικά ερωτήματα.....	59
3.3 Ερευνητική μεθοδολογία	64
3.3.1 Είδος έρευνας.....	64
3.3.2 Δείγμα έρευνας και χρονική περίοδος της εφαρμογής	65
3.3.3 Μέσα και διαδικασία συλλογής δεδομένων	70
3.3.4 Κωδικοποίηση των Δεδομένων της Έρευνας	71
3.4. Ερευνητική Διαδικασία.....	76
3.4.1 Τα Ψηφιακά Εργαλεία:	76
3.4.2 Μοντέλα Σχεδιασμού.....	80
3.4.3 Μεθοδολογία της Δημιουργίας του Εκπαιδευτικού Υλικού.....	82
3.4.4 Αναλυτική Περιγραφή Πολυμεσικού Υλικού	90
3.4.5 Εγκυρότητα και Αξιοπιστία των Μετρήσεων της Έρευνας	99
4. Αποτελέσματα της έρευνας	101
4.1 1ο ερευνητικό ερώτημα: Υπάρχει επιστημονική συνοχή/τεκμηρίωση του Ε.Υ.;	101
4.2 2ο ερευνητικό ερώτημα: Το Ε.Υ. συμβάλει στην απλή και κατανοητή παρουσίαση του Γνωστικού Αντικειμένου;	103
4.3 3ο ερευνητικό ερώτημα: Είναι εύχρηστο το Ε.Υ.;	105
4.4 4ο ερευνητικό ερώτημα: Το Ε.Υ. υποστηρίζει- καθοδηγεί τον εκπαιδευόμενο στη μελέτη του;.....	106
4.5 5ο ερευνητικό ερώτημα: Το Ε.Υ. υποστηρίζει την αλληλεπίδραση με τον εκπαιδευόμενο στη μελέτη του;.....	107
4.6 6ο ερευνητικό ερώτημα: Το Ε.Υ. παρέχει δυνατότητα Αναστοχασμού- Αυτοαξιολόγησης στον εκπαιδευόμενο;.....	109
4.7 7ο ερευνητικό ερώτημα: Στο Ε.Υ. προσδιορίζονται με σαφήνεια ο Σκοπός και τα Προσδοκώμενα Αποτελέσματα;	110
4.8 8ο ερευνητικό ερώτημα: Το Ε.Υ. έχει δημιουργηθεί σύμφωνα με τις αρχές της Πολυμεσικής Μάθησης;	112
4.9 9ο ερευνητικό ερώτημα: Ποιές είναι οι προτεινόμενες αλλαγές και τα δυνατά σημεία του Ε.Υ.;	114

4.10 10ο ερευνητικό ερώτημα: Πώς αξιολογείτε το παιχνίδι επαυξημένης πραγματικότητας (Actionbound);	116
5. Συμπεράσματα	119
5.1 Περιορισμοί της έρευνας	126
5.2 Προτάσεις περαιτέρω έρευνας.....	126
Βιβλιογραφικές Αναφορές	129
Παράρτημα Α: «Ερωτηματολόγιο Εκπαιδευτικών».....	138
Παράρτημα Β: «Ερωτηματολόγιο Μαθητών».....	155

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1: Στιγμιότυπο του Ε.Υ. στην πλατφόρμα H5P.....	75
Εικόνα 2: Στιγμιότυπο του Ε.Υ. στην πλατφόρμα Chamilo.....	76
Εικόνα 3: Στιγμιότυπο της πλατφόρμας Padlet.....	77
Εικόνα 4: Στιγμιότυπο της πλατφόρμας Canva.....	77
Εικόνα 5: Στιγμιότυπο της εφαρμογής Powtoon.....	78
Εικόνα 6: Παράδειγμα Κειμένου.....	83
Εικόνα 7: Παράδειγμα Προκειμένου.....	83
Εικόνα 8: Παράδειγμα Μετακειμένου.....	84
Εικόνα 9: Παράδειγμα Διακειμένου.....	84
Εικόνα 10: Παράδειγμα Επικειμένου.....	86
Εικόνα 11: Παράδειγμα Παρακειμένου.....	86
Εικόνα 12: Παράδειγμα Περικειμένου.....	86
Εικόνα 13: Παράδειγμα Πολυκειμένου.....	87
Εικόνα 14: Παράδειγμα Πολυαντικειμένου.....	87
Εικόνα 15: Οι ήρωες του Ε.Υ.....	90
Εικόνα 16: Η κλασική Ορχήστρα.....	91
Εικόνα 17: Τι είναι ο ήχος;.....	92
Εικόνα 18: Τα έγχορδα (παράδειγμα).....	92
Εικόνα 19: Οδηγίες για την παραλλαγή του Benjamin Britten.....	93
Εικόνα 20: Δραστηριότητες.....	93
Εικόνα 21: "Τα έγχορδα μουσικά όργανα".....	94
Εικόνα 22: Παράδειγμα, το πίκολο	95
Εικόνα 23: Παράδειγμα διαδραστικού βίντεο.....	95
Εικόνα 24: Παράδειγμα "Drag&Drop".....	96
Εικόνα 25: Παράδειγμα "Σωστού- Λάθους".....	96
Εικόνα 26: Παράδειγμα Bound παιχνιδιού.....	97

Κατάλογος Πινάκων/Διαγραμμάτων

Πίνακας 1: Χαρακτηριστικά μαθητικού δείγματος.....	63
Πίνακας 2: Χαρακτηριστικά εκπαιδευτικού δείγματος.....	63
Πίνακας 3: Χαρακτηριστικά εκπαιδευτικών μουσικής σε σχέση με τις ΤΠΕ.....	64
Πίνακας 4: Χαρακτηριστικά εκπαιδευτικών εξοικειωμένων με την ΕξΑΕ & ΤΠΕ.....	65
Πίνακας 5: Χαρακτηριστικά εκπαιδευτικών μουσικής και η εξοικείωσή τους με το ΕΥ . σύμφωνα με την μεθοδολογία της ΕξΑΕ.....	66
Πίνακας 6: Άξονες και βασικά αντικείμενα για την κωδικοποίηση των δεδομένων.....	74

Διαγράμματα

Διάγραμμα 1: Εξοικείωση με τις ΤΠΕ.....	64
Διάγραμμα 2: Χρήση ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Πράξη.....	65
Διάγραμμα 3: Εξοικείωση Εκπαιδευτικών με τη μέθοδο της ΕξΑΕ.....	66
Διάγραμμα 4: Χαρακτηριστικά εκπαιδευτικών μουσικής και η εξοικείωση με το Ε.Υ....	67

«Δημοκρατία-Νεκταρία Κουτελιδάκη», «Σχεδιασμός, υλοποίηση και αποτίμηση συμπληρωματικής ΕξΑΕ, για την εκμάθηση των μουσικών οργάνων της Συμφωνικής Ορχήστρας για μαθητές Ε' & Στ' Δημοτικού»

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

Ακολουθούν κάποια παραδείγματα:

ΕΥ	Εκπαιδευτικό Υλικό
ΕΕ	Ειδικός Εκπαιδευτικός
ΔΕ	Διπλωματική Εργασία
ΠΤΔΕ	Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης
ΠΜΣ	Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
ΑΕΞΑΕ	Ανοιχτή και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση
ΤΠΕ	Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας
ΕξΑΕ	Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση
ΔΕΠΠΣ	Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών
ΑΠΣ	Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών

Εισαγωγή

Ο ρόλος της μουσικής μέσα από το πνεύμα της προοδευτικής και παιδοκεντρικής εκπαίδευσης αρχίζει να ενισχύει την αντίληψη ότι σε ένα ιδανικό πρόγραμμα εκπαίδευσης οι τέχνες πρέπει να είναι αναπόσπαστο κομμάτι της αγωγής του παιδιού για τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας (Σεργή, 2003).

Στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια δίνεται μια ευκαιρία μέσω του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγράμματος Σπουδών, η δυνατότητα για την αναβάθμιση της μουσικής αγωγής στο Δημοτικό σχολείο. Σύμφωνα με το ΔΕΠΠΣ και το ΑΠΣ ο σκοπός της Μουσικής Αγωγής είναι η ανάπτυξη και η καλλιέργεια της ικανότητας για αισθητική απόλαυση κατά την ακρόαση, εκτέλεση και δημιουργία μουσικής ως μιας από της εκδηλώσεις της καλλιτεχνικής έκφρασης και δημιουργικότητας.

Η «παραδοσιακή» διδασκαλία βαθμιαία αφανίζεται και στη θέση της έρχεται ένα νέο μοντέλο μάθησης με νέους συντελεστές στην εκπαιδευτική διαδικασία. Τα άλματα εφαρμογής των Νέων Τεχνολογιών στην εκπαίδευση, όπως η Ε.Π., είναι περισσότερο ερευνητικά. Παρόλα αυτά πρόκειται για τεχνολογίες οι οποίες θα διαμορφώσουν ριζικά το χώρο της εκπαίδευσης.

Η παρούσα έρευνα βασίστηκε στις ανάγκες των μαθητών του Δημοτικού Σχολείου Σταυρωμένου Ρεθύμνης όπου μεγάλο ποσοστό μαθητών είναι αλλοεθνείς. Διερευνήθηκαν οι γνώσεις των μαθητών σχετικά με τα όργανα της συμφωνικής ορχήστρας και στη συνέχεια δημιουργήθηκε το διαδραστικό Ε.Υ. "Μεγάλες Ορχήστρες σε ήχους κλασικούς". Με τη δημιουργία του Ε.Υ. έγινε προσπάθεια για την ανάδειξη της Διερευνητικής-Ανακαλυπτικής μάθησης (Bruner,1961) μέσω της οποίας ο μαθητής μπορεί να κατανοήσει μουσικούς όρους και ως εκ τούτου να ανακαλύψει τη γνώση.

Η έρευνα χωρίστηκε σε πέντε κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο περιλαμβάνει την οριοθέτηση του πεδίου της έρευνας και τον εννοιολογικό προσδιορισμό των βασικών όρων. Το δεύτερο κεφάλαιο περιλαμβάνει τη βιβλιογραφική επισκόπηση συναφών ερευνών χωρισμένο στις εκπαιδευτικές βαθμίδες (Πρωτοβάθμια-Δευτεροβάθμια-

Τριτοβάθμια), ξεκινώντας από τις θεωρήσεις για την εφαρμογή εξ αποστάσεως μεθόδων στην εκπαίδευση έως και την συμπληρωματική ΕξΑΕ στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Στο τρίτο κεφάλαιο περιγράφεται η μεθοδολογία της έρευνας στο οποίο παρουσιάζονται ο σκοπός, τα ερευνητικά ερωτήματα καθώς και η ερευνητική μεθοδολογία. Αναφέρεται και τεκμηριώνεται η επιλεγείσα προσέγγιση. Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της ερευνητικής διαδικασίας. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται ανά ερευνητικό ερώτημα με βάση τη μεθοδολογική προσέγγιση. Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο περιγράφονται τα συμπεράσματα για κάθε ένα από τα ερευνητικά ερωτήματα, οι περιορισμοί της έρευνας και η ανάδειξη πτυχών για περαιτέρω έρευνα.

1. Η εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

1.1 Ορισμοί και Χαρακτηριστικά της εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης

Τις τελευταίες δεκαετίες πλήθος επιστημόνων έχουν ασχοληθεί και έχουν μελετήσει σε βάθος την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Στο παρόν κεφάλαιο θα δούμε ορισμένους από τους επικρατέστερους ορισμούς για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση και τα χαρακτηριστικά που την διακρίνουν. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι ο όρος χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά στη δεκαετία του 1970 και τρία χρόνια αργότερα (1982) επήλθε η παραδοχή της εγκυρότητας και νομιμότητας του όρου από το Διεθνές Συμβούλιο για την Ανοιχτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (Λιοναράκης, 2006).

Το 1983 το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικών Επιστημών του Υπουργείου Παιδείας των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής έδωσε την δική του εννοιολόγηση, σύμφωνα με την οποία «εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι η υποβοηθούμενη από τα μέσα επικοινωνίας εκπαίδευση (ταχυδρομείο, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, ραδιόφωνο, τηλεόραση, κασέτες βίντεο, υπολογιστές, τηλεδιάσκεψη και άλλα μέσα) με μικρή ή καθόλου διαπροσωπική ή σε τάξη επαφή μεταξύ εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου».

Ο Greenberg (1998) λέει πως η εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι μία σχεδιασμένη εκ των προτέρων διδασκαλία, η οποία χρησιμοποιεί ένα ευρύ φάσμα τεχνολογιών για να προσεγγίσει τους μαθητευόμενους από απόσταση και έχει σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο ώστε να ενθαρρύνει την αλληλεπίδραση των μαθητών και την πιστοποίηση της μάθησης.

Σύμφωνα με τη Βασάλα (2005) ο όρος «εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση» εννοιολογείται ως η εκπαίδευση που παρέχεται από απόσταση σε επίπεδο πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθιστώντας δυνατή την κάλυψη των σύγχρονων αναγκών των μαθητών, σύμφωνα με τα ζητούμενα της νέας εποχής της κοινωνίας της γνώσης.

Το 2005, ο Λιοναράκης ορίζει την εξ αποστάσεως εκπαίδευση ως «την εκπαίδευση που διδάσκει και ενεργοποιεί τον μαθητή πώς να μαθαίνει μόνος του και πώς να λειτουργεί αυτόνομα προς μία ευρετική πορεία αυτομάθησης» τονίζοντας τη σημασία μιας πιο απαιτητικής εμπλοκής του μαθητή στη διαδικασία της μάθησης. Σε αυτή τη διαδικασία, ο

μαθητής έχει σύμμαχό του το εκπαιδευτικό εξ αποστάσεως υλικό, ενώ η ανάπτυξη των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας (ΤΠΕ) συνέβαλε στην αλματώδη ανάπτυξη αυτής της μορφής εκπαίδευσης που διαφαίνεται ότι τον 21ο αιώνα θα γνωρίσει τεράστια ανάπτυξη, αφού «οι σύγχρονες κοινωνίες αναζητούν ευέλικτες μορφές εκπαίδευσης που θα ικανοποιούν την ανάγκη για "δια βίου μάθηση"» (Γκιόσος, 2008).

Ο Philip (2006) δίνει την δική του προσέγγιση για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση και λέει πως πρόκειται για τον φυσικό αποχωρισμό του μαθητή από τον δάσκαλο και της χρήσης μη συμβατικών μεθόδων διδασκαλίας, τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ) για την γεφύρωση του αποχωρισμού και την παροχή εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Όπως αναφέρει και η Μανούσου (2019), η εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι ο τρόπος με τον οποίο οι μαθητές ανακαινίζουν τις γνώσεις τους αδιαλείπτως και επιλέγουν το νέο τους εκπαιδευτικό περιβάλλον χωρίς να περιορίζονται στα στενά εννοούμενα όρια της σχολικής αίθουσας.

Στο συνέχεια θα δούμε τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης όπως αυτά έχουν διατυπωθεί από τους ερευνητές της. Γνωρίσματα που την διαφοροποιούν από την παραδοσιακή διδασκαλία και φανερώνουν τον ρόλο της στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Το 2001 ο Keegan αναφέρεται σε πέντε χαρακτηριστικά της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Το πρώτο είναι η σχεδόν σε μόνιμη βάση φυσική απόσταση που υπάρχει ανάμεσα στον εκπαιδευόμενο και τον εκπαιδευτή καθ' όλη την διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Αυτό είναι ένα γνώρισμα που την διαφοροποιεί από την συμβατική διδασκαλία, η οποία πραγματοποιείται σε αίθουσα διδασκαλίας. Ακολουθεί το γνώρισμα του κεντρικού ρόλου που έχει ο εκπαιδευτικός οργανισμός, το εκάστοτε εκπαιδευτικό ίδρυμα. Αυτός είναι που σχεδιάζει, που οργανώνει, που προετοιμάζει το σχετικό διδακτικό υλικό και ταυτόχρονα αναλαμβάνει την υποστήριξη των σπουδαστών-παράγοντες που είναι διακριτοί από άλλα προγράμματα αυτοεκπαίδευσης και αμιγώς προσωπικής μελέτης. Το τρίτο χαρακτηριστικό αφορά την φύση και την χρήση τεχνικών μέσων, τα οποία μπορεί να είναι είτε έντυπα είτε ηλεκτρονικά είτε ακόμα και

οπτικοακουστικά. Αυτά τα μέσα αποτελούν τον φορέα μεταφοράς του εκπαιδευτικού περιεχομένου και συνιστούν τον συνδετικό κρίκο μεταξύ εκπαιδευόμενου και εκπαιδευτή. Το τέταρτο χαρακτηριστικό καίριας σημασίας σχετίζεται με την επικοινωνία. Συγκεκριμένα, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση παρέχει την δυνατότητα της αμφίδρομης επικοινωνίας, η οποία επιτυγχάνεται μέσα από έναν διάλογο υποστηριζόμενο με τα τεχνολογικά μέσα που αναφέραμε παραπάνω. Στο χαρακτηριστικό αυτό είχαν αναφερθεί νωρίτερα και οι Garrison και Shale (1987). Ολοκληρώνουμε τα βασικά χαρακτηριστικά, όπως αυτά διατυπώθηκαν από τον Keegan, εστιάζοντας στην έννοια της μαθησιακής ομάδας και την χρήση εξατομικευμένων μορφών διδασκαλίας. Στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση η απουσία τους γίνεται μεν αισθητή, χωρίς όμως και να αποκλείονται εφόσον παρέχεται η δυνατότητα των ομαδικών συναντήσεων, είτε δια ζώσης είτε με τα τεχνολογικά μέσα.

Νωρίτερα, οι Garrison και Shale (1987) αναφέρθηκαν σε ένα ακόμα χαρακτηριστικό που είναι η ανάγκη που υπάρχει για όσο το δυνατόν συχνότερη επικοινωνία ανάμεσα στον εκπαιδευτή και τον εκπαιδευόμενο με στόχο τις προτάσεις και τις συμβουλές για τον τρόπο εκπαιδευτικής ενέργειας και πορείας και την υποστήριξη όλης της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Η Μανούσου (2011) αναφέρεται σε ένα δίπτυχο βασικών χαρακτηριστικών της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, τα οποία έγιναν αισθητά από τα πρώτα κιόλας στάδια της εφαρμογής της και εξακολουθούν να μελετώνται μέχρι και σήμερα. Τα χαρακτηριστικά αυτά έχουν να κάνουν με την διδασκαλία αυτή καθ' αυτή και με τον εκπαιδευόμενο. Συγκεκριμένα, η διδασκαλία χαρακτηρίζεται από εξατομίκευση και ο εκπαιδευόμενος από αυτονομία. Ο συνδυασμός εξατομίκευσης και αυτονομίας δίνουν στον εκπαιδευόμενο την ευκαιρία να διαμορφώνει την μελέτη του ανάλογα με τον ρυθμό που ο ίδιος νομίζει ότι είναι κατάλληλος για κείνον. Με άλλα λόγια δίνεται στον εκπαιδευόμενο η δυνατότητα να διαμορφώνει ο ίδιος την μαθησιακή του πορεία.

Ολοκληρώνοντας την βιβλιογραφική αναφορά σχετικά με τους ορισμούς για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση και τα χαρακτηριστικά της, να σημειώσουμε πως η φυσική απόσταση, η ευελιξία, τα τεχνολογικά μέσα, το σύγχρονο εκπαιδευτικό περιβάλλον, η ψηφιακή αλληλεπίδραση και η ατομική προσαρμοστικότητα είναι έννοιες άρρηκτα ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με την χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

συνδεδεμένες με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, η οποία αποτελεί άρρηκτο σκέλος στην σημερινή εκπαιδευτική διαδικασία.

1.1.1 Θεωρίες της Εξ αποστάσεως Εκπαίδευσης

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί θα διερευνήσουμε τις βασικές θεωρίες που έχουν διατυπωθεί σχετικά με την Ανοιχτή εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Θεωρίες και σχολές σκέψης που ουσιαστικά έχουν θέσει τις βάσεις για την εν λόγω εκπαίδευση. Προτού αναφερθούμε στις σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις, θα αναφερθούμε στις προγενέστερες, όπως αυτές ταξινομήθηκαν από τον Keegan (1986).

Πρώτη είναι η θεωρία Ανεξαρτησίας και Αυτονομίας, όπως αυτή εκπροσωπήθηκε από τον Charles Wedemeyer και από τον Michael Moore. Ο Αμερικάνος μελετητής Charles Wedemeyer (1977), αφού εισάγει τον όρο ανεξάρτητες σπουδές, τονίζει την αυτονομία, την ανεξαρτησία του εκπαιδευόμενου. Τέσσερα χρόνια αργότερα (1981) διατύπωσε έξι χαρακτηριστικά γνωρίσματα των συστημάτων των ανεξάρτητων σπουδών, συνδέοντας δύο βασικές έννοιες, της αυτοκατευθυνόμενης και της αυτορυθμιζόμενης μάθησης. Το πρώτο χαρακτηριστικό είναι της μη συνύπαρξης εκπαιδευόμενου και εκπαιδευτή. Το δεύτερο σχετίζεται με την διαδικασία της διδασκαλίας, και της μάθησης, η οποία πραγματοποιείται μέσα από έντυπο ή άλλο μέσο. Το τρίτο χαρακτηριστικό είναι ότι η διδασκαλία είναι εξατομικευμένη. Ακολουθεί το αποτέλεσμα της δραστηριότητας του εκπαιδευόμενου, όπου είναι η μάθηση. Πέμπτο χαρακτηριστικό είναι ότι ο εκπαιδευόμενος μαθαίνει στο περιβάλλον του και, τέλος, ο εκπαιδευόμενος είναι εκείνος που έχει την ευθύνη για την πρόοδο του, εφόσον καθορίζει ο ίδιος τον ρυθμό της μελέτης του.

Επίσης το 1977 ο Moore αναφερόμενος και εκείνος στην αυτονομία, υποστήριξε ότι όχι μόνο αποτελεί συστατικό στοιχείο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, αλλά μάλιστα ο βαθμός της εξαρτάται από τον βαθμό αυστηρότητας που είναι δομημένο το πρόγραμμα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Μάλιστα αναφέρεται σε ένα δίπτυχο προγραμμάτων της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, θέτοντας ως διακριτό σημείο την αυτονομία σε σχέση με τον εκπαιδευτή και τον εκπαιδευόμενο. Συγκεκριμένα, όταν τα προγράμματα έχουν στο επίκεντρο τον εκπαιδευόμενο τα χαρακτηρίζει αυτόνομα. Στην αντίθετη περίπτωση, όπου δηλαδή στο επίκεντρο είναι ο εκπαιδευτής τα χαρακτηρίζει ως μη αυτόνομα.

Η διαμόρφωση τους εξαρτάται από τρία κριτήρια- την αυτονομία στη στοχοθεσία, στην επιλογή του τρόπου μελέτης και της αξιολόγησης- αν δηλαδή καθένα απ' αυτά τίθενται/αποφασίζονται από τον εκπαιδευόμενο ή από τον εκπαιδευτή.

Ακολουθεί η θεωρία περί βιομηχανοποίησης της διδασκαλίας με βασικότερο εκπρόσωπο τον Otto Peters Berlin (1971). Ο συγκεκριμένος θεωρητικός προσέγγισε την εξ αποστάσεως εκπαίδευση ως ένα σύστημα που παρέχει και γνώσεις και στάσεις και δεξιότητες. Το εν λόγω εκπαιδευτικό σύστημα διακρίνεται από την όσο το δυνατόν καλύτερη χρήση της τεχνολογίας και ταυτόχρονα συνετή χρήση όλων των διαθέσιμων μεθόδων παραγωγής και διανομής του εκπαιδευτικού υλικού.

Τελευταία είναι η Θεωρία της αλληλεπίδρασης και της επικοινωνίας με κύριο εκφραστή τον Börje Holmberg (1977). Προσεγγίζει την εξ αποστάσεως εκπαίδευση ως μία καινοτομική εκπαιδευτική διαδικασία, εφόσον υπάρχει φυσική απόσταση μεταξύ των εμπλεκόμενων. Επιπροσθέτως η πρωτοτυπία της ενισχύεται από το γεγονός ότι ο σχεδιασμός, η οργάνωση και η επίβλεψη υλοποιούνται από τον εκάστοτε εκπαιδευτικό οργανισμό και δύναται να έχει εφαρμογή σε όλα τα επίπεδα σπουδών. Ωστόσο, ο συγκεκριμένος θεωρητικός επικεντρώνει το επιστημονικό του γίνεσθαι σε θέματα που άπτονται με την αλληλεπίδραση και την επικοινωνία ταυτόχρονα. Τονίζει το θέμα της επικοινωνίας, και μάλιστα της προσωπικής επικοινωνίας, υποστηρίζοντας που οι εκπαιδευτές θα πρέπει να αντιμετωπίζουν τους εκπαιδευόμενους με φιλικό, προσωπικό, υποστηρικτικό ύφος και να τους λαμβάνουν υπόψη όταν πρόκειται να ληφθούν αποφάσεις. Όσο μεγαλύτερη η ενσυναίσθηση εκ μέρους του εκπαιδευτή τόσο η μάθηση θα γίνεται μία ευχάριστη διαδικασία για τους εκπαιδευόμενους και θα κινητοποιούνται ανάλογα (1995,2003).

Ακολουθούν οι πιο σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Η θεωρία της Ισοδυναμίας, η Θεωρία της Συνεργατικής Ελευθερίας και η Θεωρία της Πολυμορφικής Εκπαίδευσης. Θεωρίες που εμπνεύστηκαν από τους προγενέστερους και πρωτοπόρους- για την εποχή τους- θεωρητικούς.

Η Θεωρία της Συνεργατικής Ελευθερίας δομήθηκε από τον θεωρητικό Morten Flate Paulsen (1992). Σύμφωνα με τον Paulsen, στην συνεργατική μάθηση, η ατομική ευελιξία

και ελευθερία είναι στοιχεία ύψιστης σημασίας. Τα ζωτικά χαρακτηριστικά της ευελιξίας είναι ο χρόνος, ο χώρος, ο ρυθμός, το μέσο, η πρόσβαση και το περιεχόμενο. Τρεις είναι οι πυλώνες της Θεωρίας της Συνεργατικής Ελευθερίας, η εθελοντική αλλά ελκυστική συμμετοχή, τα μέσα που ενισχύουν την ατομική ευελιξία και τα μέσα που μαγνητίζουν μία κοινότητα μάθησης (2012). Όπως αναφέρει ο ίδιος το 2012, η συνεργατική μάθηση επικεντρώνεται σε ευκαιρίες ενθάρρυνσης τόσο της ατομικής ευελιξίας όσο και της προτίμησης σε μια εκπαιδευτική κοινότητα. Η συνεργατική μάθηση επιδιώκει να προωθήσει ορισμένα οφέλη από την ατομική ελευθερία και άλλα οφέλη από τη συνεργασία σε διαδικτυακές κοινότητες μάθησης. Ευδοκμεί σε εικονικά περιβάλλοντα μάθησης που δίνουν έμφαση στην ατομική ελευθερία σε διαδικτυακές κοινότητες μάθησης.

Ο Michael Simonson ήταν ο θεωρητικός της Θεωρίας της Ισοδυναμίας. Ισοδυναμία με την έννοια ότι επειδή οι εκπαιδευόμενοι προέρχονται πάντα από διαφορετικά μαθησιακά περιβάλλοντα, ο διδακτικός σχεδιασμός πρέπει να είναι τέτοιος (κατάλληλη εφαρμογή) που να δίνει την ευκαιρία και την δυνατότητα ίσης συμμετοχής στον καθένα. Υποστήριξε, μάλιστα, πως η εξ αποστάσεως διδασκαλία δύναται να αλλάξει τον τρόπο που προσεγγίζουμε την εκπαίδευση, αρκεί να είναι τόσο άρτια σε όλα της τα επίπεδα όσο και η δια ζώσης.

Ο Λιοναράκης ήταν εκείνος που το 1998 μίλησε για την θεωρία της πολυμορφικής εκπαίδευσης. Της εκπαίδευσης, δηλαδή, εκείνης η οποία λειτουργεί με τις αρχές της μάθησης και της διδασκαλίας σε ένα, φυσικά, εξ αποστάσεως μαθησιακό πλαίσιο. Πιο συγκεκριμένα πολυμορφική χαρακτηρίζεται η εκπαίδευση όταν καλύπτονται οι αρχές της μάθησης και της διδασκαλίας και την ίδια στιγμή τα μέσα (έντυπο και οπτικοακουστικό υλικό, κ.λπ.)-το εκπαιδευτικό υλικό- με τα οποία επιδιώκονται οι μαθησιακοί στόχοι δεν βασίζονται πάντα σε μία ποιοτική προσέγγιση. Η πολυμορφικότητα είναι εκείνη που επιτρέπει στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση να λειτουργεί ευέλικτα και να είναι ευπροσάρμοστη στις εκάστοτε συνθήκες. Συνδέεται με την μέγιστη ελευθερία που έχουν όλοι οι εμπλεκόμενοι σε σχέση με τα μέσα μεταφοράς της πληροφορίας και της γνώσης.

1.2 Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Στο παρόν κεφάλαιο θα μελετήσουμε τη σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση και ποια είναι εκείνα τα δομικά στοιχεία που πρέπει οι ειδικοί να λαμβάνουν υπόψη τους κατά τον σχεδιασμό της. Προτού προχωρήσουμε αξίζει να σημειωθεί πως, όπως υποστηρίζει ο Λιοναράκης (1999), η σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση δεν διαχωρίζεται, δεν διαφοροποιείται, από την δια ζώσης εκπαιδευτική διαδικασία. Αντιθέτως η σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευσης συμπληρώνει την δια ζώσης.

Το 2005 η Βασάλλα αναφερόμενη στην σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση διευκρινίζει πως το σημείο στο οποίο υπερτερεί ως εκπαιδευτική διαδικασία είναι η ισοτιμία. Πως, δηλαδή, μέσα απ' αυτήν ο κάθε εκπαιδευόμενος (ανεξαρτήτως ηλικίας)- με σύμμαχο πάντα τις Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνίας- μπορεί να συνεχίσει την εκπαίδευση του, ανεξάρτητα από τις όποιες ιδιαιτερότητες μπορεί ο ίδιος να φέρει.

Σχετικά με τον τρόπο ανάπτυξης της σχολικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και με τις μορφές που αυτή μπορεί να πάρει, μπορεί να αναπτυχθεί είτε αυτοδύναμα είτε συμπληρωματικά είτε συνδυαστικά. Στην πρώτη περίπτωση οι εκπαιδευόμενοι παρακολουθούν τα ολοκληρωμένα προγράμματα σπουδών και λαμβάνουν τίτλο ισότιμο με κείνους που λαμβάνουν οι μαθητές της δια ζώσης φοίτησης. Αυτό που είναι απαραίτητο κατά τον σχεδιασμό των Προγραμμάτων σπουδών της ανοιχτής εκπαίδευσης, είναι ότι πρέπει να λάβουν υπόψη τους τα αντίστοιχα προγράμματα των συμβατικών σχολείων (Βασάλλα 2005). Στη δεύτερη περίπτωση, η συμπληρωματική εξ αποστάσεως εκπαίδευση λειτουργεί ταυτόχρονα και προσθετικά με το παραδοσιακό σύστημα. Μπορεί να αφορά μεμονωμένα μαθήματα, σχολικά δίκτυα (όπως το my school), καινοτόμα προγράμματα (όπως το «ΟΔΥΣΣΕΑΣ»), συνεργασίες τοπικού, εθνικού ή και διεθνούς επιπέδου, πάνω σε κάποια κοινή θεματική ενότητα (Αναστασιάδης, 2017). Τέλος, η συνδυαστική ή μεικτή εξ αποστάσεως εκπαίδευση αφορά το ταίριασμα εξ αποστάσεως και δια ζώσης εκπαίδευσης (Βασάλλα 2005· Μιμίνου 2012).

Όσον αφορά τον σχεδιασμό της σχολικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, το διδακτικό και εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να ποικίλει. Μπορεί να είναι έντυπο ή να έχει οποιαδήποτε άλλη μορφή με την βοήθεια της τεχνολογίας (οπτικοακουστικό και ψηφιακό υλικό,

ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές μαθημάτων, ψηφιακό κείμενο κ.α.) (Βασάλα, 2005· Βασάλα, 2006). Σε κάθε περίπτωση, απαιτείται να λαμβάνονται υπόψη συγκεκριμένοι παράγοντες. Ένας απ' αυτούς είναι οι αρχές μάθησης ενηλίκων (Κόκκος, 1998), εφόσον έχουμε πει πως η σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση δεν αφορά μόνο ανήλικους μαθητές, και ταυτόχρονα να είναι ευπροσάρμοστο στις ιδιαιτερότητες που μπορεί να έχουν οι ανήλικοι μαθητές (Βασάλα, 2005· Βασάλα, 2006). Η σύνταξη του εν λόγω υλικού θα πρέπει να γίνεται από ειδικευμένους στην εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση συγγραφείς (Ματραλής, Λυκουργιώτης, 1998), γεγονός που επιβεβαίωσε μέσα από την έρευνά της η Rice (2009). Μέσα από την εν λόγω έρευνα προκύπτει ότι οι εκπαιδευτικοί, οποίοι είχαν ασχοληθεί με την σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση, θέτουν ως βασική προτεραιότητα τον αποτελεσματικό σχεδιασμό της εν λόγω διαδικασίας.

Ολοκληρώνοντας την βιβλιογραφική μας έρευνα περί σχολικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης αξίζει να τονιστεί το γεγονός ότι και εδώ βαρύνουσα σημασία έχουν τα τεχνολογικά μέσα, τα οποία όσο περισσότερο εύχρηστα είναι τόσο μεγαλύτερη είναι και η αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας και της μάθησης. Επίσης πως απαραίτητο στοιχείο είναι η δόμησή της να πραγματοποιείται από ειδικούς επιστήμονες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Τέλος, πως η σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση αφορά άτομα/εκπαιδευόμενους όλων των ηλικιών και είναι αποπλαισιωμένη από κάθε είδους διακρίσεις.

1.2.1 Αυτοδύναμη Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Αφού είδαμε την σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση, στη συνέχεια θα μελετήσουμε μία από τις πτυχές της, την αυτοδύναμη σχολική εκπαίδευση. Θα δούμε ποια είναι τα χαρακτηριστικά που την διέπουν και κάποια χαρακτηριστικά παραδείγματα της ελληνικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Να σημειωθεί πως από το Υπουργείο Παιδείας και Δια Βίου Μάθησης δεν έχουν ακόμα σχεδιαστεί προγράμματα αυτόνομης σχολικής εκπαίδευσης (Μιμίνου&Σπάνακα, 2013).

Η Αυτοδύναμη σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση παρέχει ολοκληρωμένα προγράμματα, τα οποία είναι πλήρως αναγνωρισμένα και ταυτόσημα με το συμβατικό

σύστημα εκπαίδευσης. Η διαφοροποίηση τους έγκειται στο είδος του εκπαιδευτικού υλικού που σχεδιάζει και της επικοινωνίας. Όταν η Αυτοδύναμη σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση πραγματοποιείται μέσα από το διαδίκτυο (τηλεσυναντήσεις σύγχρονης ή ασύγχρονης επικοινωνίας), τότε μιλάμε για εικονικά σχολεία (Μίμινου&Σπανακά, 2013).

Οι μαθητευόμενοι παρακολουθούν, μέσω της πλατφόρμας της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, τα ολοκληρωμένα προγράμματα σπουδών και λαμβάνουν τίτλο ισότιμο με εκείνους που λαμβάνουν οι μαθητές της δια ζώσης φοίτησης. Στον σχεδιασμό των Προγραμμάτων Σπουδών τους είναι σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη τα προγράμματα των συμβατικών σχολείων (Βασάλα, 2005).

Ένα από τα Εξ Αποστάσεως Σχολικά Προγράμματα είναι το "e-omogeneia". Μέσω αυτού έρχονται σε επικοινωνία οι Έλληνες του εξωτερικού με τους Έλληνες της ελληνικής επικράτειας, προκειμένου να ενισχυθεί η ελληνόγλωσση εκπαίδευση (Μίμινου&Σπανακά, 2013).

Το κοινοτικό πρόγραμμα «ΣΩΚΡΑΤΗΣ» απαριθμεί 30 ευρωπαϊκές χώρες-μέλη και επιδίωξή του είναι να ενεργοποιήσει τους συμμετέχοντες στη γλωσσομάθεια και να ενθαρρύνει την κινητικότητα και την καινοτομία (Μίμινου&Σπανακά, 2013).

Το διεθνές περιβαλλοντικό Πρόγραμμα GLOBE ξεκίνησε στις 22 Απριλίου 1994 με συμμετοχή 100 χωρών και κάποιοι από τους βασικούς του στόχους είναι όχι μόνο να ενισχυθεί η διεθνής επικοινωνία των μαθητικών και εκπαιδευτικών κοινοτήτων, αλλά και να ενισχυθεί η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση της νέας γενιάς (Μίμινου&Σπανακά, 2013).

Το πιλοτικό πρόγραμμα e-Hermes είχε διετή διάρκεια (1997-1999) και αναπτύχθηκε στα πλαίσια του προγράμματος SOCRATES της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Δράση ODL). Στόχος του ήταν η ανάπτυξη της τεχνογνωσίας για την εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση με θεματικό άξονα το περιβάλλον (Μίμινου&Σπανακά, 2013).

Το πρόγραμμα «Οδυσσέας», αφορά στην εκπαίδευση των μεταναστών στην ελληνική γλώσσα, την ελληνική ιστορία και τον ελληνικό πολιτισμό, και πραγματοποιείται σε όλους τους νομούς της χώρας. Σκοπός του προγράμματος είναι η απόκτηση της ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με την χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

γλωσσικής δεξιότητας και των πρακτικών κοινωνικών και διαπολιτισμικών ικανοτήτων που απαιτούνται για την κοινωνική ένταξη των συμμετεχόντων και των οικογενειών τους και να εξυπηρετούνται με επάρκεια στην καθημερινότητά τους (Μίμινου&Σπανακά, 2013).

Τα προγράμματα «Τηλέμαχος Ι» και «Τηλέμαχος ΙΙ» ολοκληρώθηκαν το 2001 και περιελάμβαναν την εκπαίδευση εκπαιδευτικών, την προμήθεια, εγκατάσταση, υποστήριξη και λειτουργία υπολογιστικού και δικτυακού εξοπλισμού σε 69 μικρές και απομακρυσμένες σχολικές μονάδες της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, εξασφαλίζοντας δικτυακή σύνδεση και σε περιοχές που δεν υπήρχε Internet provider (Μίμινου&Σπανακά, 2013).

Το πρόγραμμα TRENDS ολοκληρώθηκε το 1998. Αποσκοπούσε στην ανάπτυξη και λειτουργία ενός Ευρωπαϊκού Δικτύου για την παροχή ενδοσχολικής εξ αποστάσεως επιμόρφωσης σε εκπαιδευτικούς της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης με την αξιοποίηση των δικτύων τηλεματικής. Στο πλαίσιο του έργου δημιουργήθηκαν έξι επιμορφωτικά κέντρα, ένα σε κάθε μία από τις Ευρωπαϊκές χώρες που συμμετείχαν στο πρόγραμμα. Στην πιλοτική φάση του έργου, σε καθένα από τα επιμορφωτικά κέντρα συνδέθηκαν 20 σχολεία, συνολικά 120 ευρωπαϊκά σχολεία και 400 καθηγητές από κάθε μια από τις συμμετέχουσες χώρες, δηλ. ένα σύνολο 2.400 εκπαιδευτικών στην Ευρώπη επιμορφώθηκαν σε θέματα χρήσης των νέων τεχνολογιών στην εκπαιδευτική διαδικασία (Μίμινου&Σπανακά, 2013).

Οι εφαρμογές του «Πανελλήνιου Σχολικού Δικτύου» στο διαχειριστικό τομέα υποστηρίζουν την ασύγχρονη μάθηση ως «ασύγχρονη τηλεεκπαίδευση», όπου βέβαια η πρόοδος του εξαρτάται από την προσωπική, εθελοντική δυνατότητα κάθε εκπαιδευτικού να δημιουργήσει ηλεκτρονικά μαθήματα (Μίμινου&Σπανακά, 2013).

Ο Οδυσσέας και «Η Παιδαγωγική Αξιοποίηση των ΤΠΕ στο Σύγχρονο Σχολείο» υλοποιείται εδώ και 20 χρόνια από το Εργαστήριο Προηγμένων και Μαθησιακών Τεχνολογιών στη Δια Βίου και εξ αποστάσεως Εκπαίδευση του Πανεπιστημίου Κρήτης και σ' αυτό εντάχθηκε και το πρόγραμμα «Ταξίδι στη Μεσόγειο με τον καπετάν ΣΟΣ» (Μίμινου&Σπανακά, 2013).

Το «Τηλεγυμνάσιο στην Ψέριμο», λειτούργησε κατά το σχολικό έτος 2010-2011 με ειδικό εξοπλισμό τηλεμάθησης.

Το πρόγραμμα «ΙΠΠΟΔΑΜΟΣ» έχει ως στόχους του την ενθάρρυνση του βαθμού επικοινωνίας (με ηλεκτρονικό τρόπο) των καθηγητών με επιστήμονες/ εμπειρογνώμονες ενός τομέα και με επιστήμονες - εκπαιδευτικούς του σχεδιασμού και της διοίκησης και την ανάπτυξη ενός (ηλεκτρονικού) βήματος (forum) συνεργασίας και ανταλλαγής εμπειριών και εκπαιδευτικού υλικού μεταξύ των καθηγητών διαφορετικών σχολείων (Μίμινου&Σπανακά, 2013).

Το πρόγραμμα «ΣΧΕΔΙΑ», του Πανεπιστημίου του Αιγαίου, αποτέλεσε μια προσπάθεια εισαγωγής της Πληροφορικής στα δημοτικά σχολεία απομακρυσμένων νησιωτικών περιοχών του Αιγαίου. Στο πλαίσιο του προγράμματος αυτού τα σχολεία συνδέθηκαν με το Internet δημιουργώντας ένα δικτυακό ιστό ο οποίος επέτρεψε την επικοινωνία αφ' ενός μεταξύ τους αφ' -ετέρου με άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Στόχος του προγράμματος ήταν μέσα από την υποδομή και την τεχνογνωσία να καταστεί δυνατή η χρησιμοποίηση εφαρμογών Πληροφορικής προκειμένου να αναβαθμισθεί η ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης στα νησιά αυτά και να μειωθεί ο βαθμός απομόνωσής τους (Μίμινου&Σπανακά, 2013).

1.2.2 Συμπληρωματική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί θα δούμε την συμπληρωματική εξ αποστάσεως εκπαίδευση, η οποία τελείται ταυτόχρονα με την συμβατική εκπαίδευση. Μάλιστα, όπως προέκυψε από έρευνα των Σκουλαρίδου, Μαυροειδή (2016), όταν η συμβατική διδασκαλία ενισχύεται και εμπλουτίζεται με προγράμματα της συμπληρωματικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, τα αποτελέσματα είναι ευεργετικά για όλους τους εμπλεκόμενους. Σε κάθε περίπτωση μιλάμε για εκπαίδευση ίσων ευκαιριών, αφού μέσω αυτής κάθε μαθητευόμενος δεν αποκόπτει τον ομφάλιο λώρο με τους συμμαθητές του, τους εκπαιδευτικούς του και την γνώση.

Όπως αναφέρουν οι Μανούσου (2004) και Βασάλα (2007) όταν μιλάμε για συμπληρωματική εξ αποστάσεως εκπαίδευση εννοούμε τις μαθησιακές δραστηριότητες

που πραγματοποιούνται, ενώ εκπαιδευόμενοι και εκπαιδευτές βρίσκονται σε γεωγραφική και χρονική απόσταση. Αυτό μπορεί να συμβαίνει για πολλούς λόγους- οι μαθητές μπορεί να περνάνε μία περιπέτεια υγείας, να είναι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, να μετακομίζουν στη μέση της σχολικής χρονιά σε άλλη πόλη ή ακόμα και σε περιπτώσεις πανδημίας, όπως αυτή που περνάει τους τελευταίους μήνες όλος ο κόσμος (Covid 19).

Οι Bodzin & Beerer (2003), αναφερόμενοι στα παιδαγωγικά χαρακτηριστικά των εν λόγω μαθησιακών δραστηριοτήτων υπογραμμίζουν πως είναι βασισμένα στις αρχές του εποικοδομισμού και του κοινωνικού εποικοδομισμού. Οι αρχές αυτές διέπονται από τρία ουσιώδη χαρακτηριστικά. Πρώτον, τονίζουν τον προσωπικό και κοινωνικό χαρακτήρα της μαθησιακής διαδικασίας. Δεύτερον, τοποθετούν την ανάδειξη της ατομικής εμπειρίας στη βάση των διεργασιών μάθησης. Τέλος, αναδεικνύουν τη συμβολή της ενεργητικής συμμετοχής και της συνεργασίας στην οικοδόμηση της γνώσης.

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης επιτελούν έναν ιδιαίτερο και ξεχωριστό ρόλο στην συμπληρωματική εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Όπως συγκεκριμένα αναφέρουν οι McLoughlin & Lee (2008) τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι εκείνα που επιτρέπουν την έκφραση, τον σχολιασμό και την κριτική αποδοχή απόψεων και ιδεών, τη διαχείριση και αναπαράσταση της πληροφορίας σε διαφορετικές μορφές και την εμπέδωση της μάθησης μέσω της αλληλεπίδρασης και της κοινωνικής εμπειρίας.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αποφανθούμε πως όταν μιλάμε για μέσα κοινωνικής δικτύωσης στην εκπαίδευση, εννοούμε συγκεκριμένα περιβάλλοντα, ειδικά σχεδιασμένα που όχι μόνο θα εξυπηρετούν τις εκπαιδευτικές διαδικασίες στο μέγιστο, αλλά ταυτόχρονα θα είναι απόλυτα ασφαλή ιδιαίτερα σε ζητήματα που αφορούν τα προσωπικά δεδομένα και τις συνέπειες της αλόγιστης χρήσης τους. Γι' αυτό, άλλωστε, τα ονομάζουμε Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης και Μάθησης (Λύχνου, 2017). Τέτοια περιβάλλοντα είναι για παράδειγμα το edmodo, το moodle, το kahoot, το e-twinning κ.α.

Κατά τον σχεδιασμό του εκπαιδευτικού υλικού της συμπληρωματικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κάποιες αρχές, οι οποίες θα συντείνουν στην

μέγιστη αποτελεσματικότητά του. Οποσδήποτε πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ομάδα-στόχος με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες της. Το εξ αποστάσεως περιβάλλον μάθησης θα πρέπει έχει ξεκάθαρους μαθησιακούς στόχους και να εστιάζει σε καθορισμένα προσδοκώμενα αποτελέσματα, προκειμένου να αποφευχθούν τυχόν παρανοήσεις. Παράλληλα, θα πρέπει να ενθαρρύνει την αλληλεπίδραση μεταξύ των εμπλεκόμενων, για να ενισχυθεί και η συνεργατική μάθηση. Όλα τα προαναφερθέντα θα πρέπει να είναι τόσο άρτια σχεδιασμένα και κατασκευασμένα έτσι ώστε να ενθαρρύνεται η ενεργός συμμετοχή του εκπαιδευόμενου καθ' όλη την πορεία μάθησης (Αναστασιάδης, Σπαντιδάκης, 2013).

Πιλοτική εφαρμογή της συμπληρωματικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης έχει γίνει περιστασιακά από ιδιωτικούς οργανισμούς και αυτόνομες πρωτοβουλίες στο πλαίσιο ερευνητικών διατριβών. Η πρώτη ολοκληρωμένη προσπάθεια συμπληρωματικής δευτεροβάθμιας εξ αποστάσεως εκπαίδευσης υλοποιήθηκε από το Πανεπιστήμιο Κρήτης και το Εργαστήριο Διαπολιτισμικών και Μεταναστευτικών Μελετών (Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ). "Ομάδα-στόχος" ήταν οι ομογενείς μαθητές και ο στόχος ήταν να ενισχυθεί και να αναβαθμιστεί η ελληνομάθεια των ομογενών μαθητών (Αναστασιάδης, 2014). Το Υπουργείο Παιδείας, απ' την μεριά του, προχώρησε στην ψηφιοποίηση των σχολικών βιβλίων και τη συγκέντρωση ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού στο Πανελλήνιο Ψηφιακό Αποθετήριο Μαθησιακών Αντικειμένων. Το Φωτόδεντρο, με άλλα λόγια, είναι ο Εθνικός Συσσωρευτής Εκπαιδευτικού Περιεχομένου για την Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Αποτελεί την κεντρική e-υπηρεσία του Υπουργείου Παιδείας για την ενοποιημένη αναζήτηση και διάθεση ψηφιακού εκπαιδευτικού περιεχομένου στα σχολεία (Σκουλαρίδου, Μαυροειδής, 2016).

Ολοκληρώνοντας το κεφάλαιο της συμπληρωματικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης οφείλουμε να συνοψίσουμε τα πολλαπλά οφέλη που προσφέρει, καθώς με αυτόν τον τρόπο δεν παραγκωνίζεται κανένας εκπαιδευόμενος από την εκπαιδευτική διαδικασία, όταν διάφοροι λόγοι δεν του επιτρέπουν την πλήρη φυσική-δια ζώσης- παρακολούθηση των μαθημάτων. Τέλος, η φιλικότητα και η ευχρηστία της είναι τέτοια που μπορεί να εφαρμοστεί ακόμα και σε μαθητές νηπιακής ηλικίας (Βέργου, Μουζάκης, 2016).

1.2.3 Μικτή Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Στο τρέχον κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με την μικτή εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Θα δούμε το εννοιολογικό της πλαίσιο, τις διαστάσεις της, την μέθοδο που οδηγεί τους εμπλεκόμενους στο καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα και παραδείγματα τέτοιων περιβαλλόντων μάθησης.

Σύμφωνα με τους Μυστακίδη & Τσάκωνα (2012), όταν μιλάμε για μικτή μάθηση αναφερόμαστε σε συνδυασμό ετερογενών μαθησιακών περιβαλλόντων. Με άλλα λόγια οι παραδοσιακές μέθοδοι, όπως η προσωπική επαφή και επικοινωνία εντός μιας αίθουσας διδασκαλίας, συνδυάζονται με νεότερες μεθόδους παράδοσης και ενεργή μαθησιακή συμμετοχή, όπως είναι η επικοινωνία σε εικονικά περιβάλλοντα μάθησης. Η μικτή μάθηση στηρίζεται ταυτόχρονα στην σύγχρονη και στην ασύγχρονη διδασκαλία προκειμένου να κινητοποιήσει όλους τους εκπαιδευόμενους. Προϋποθέτει την προσαρμοζόμενη επαφή με τον κάθε συμμετέχοντα, την ενεργή αλληλεπίδραση μεταξύ των εκπαιδευόμενων, ενώ ιδιαίτερο είναι το όφελος από τη δυνατότητα της ιδιόρρυθμης συμμετοχής. Μέσα από την μικτή μάθηση αναβαθμίζεται ο ρόλος των εκπαιδευτικών τεχνολογιών, αλλά – ευρύτερα - και των πληροφοριακών συστημάτων, από το κλασικό μοντέλο της υποστηρικτικής δομής και διαχείρισης σε ισότιμο περιβάλλον ενεργητικής δραστηριοποίησης των εμπλεκόμενων φορέων.

Ο Αναστασιάδης (2008) αναφέρεται σε τέσσερις διαφορετικές διαστάσεις της μικτής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Η πρώτη έχει να κάνει με την επίτευξη του εκπαιδευτικού στόχου, ο οποίος θα πραγματοποιηθεί με τον συνδυασμό, ή/και την ανάμειξη, διάφορων μορφών δικτυακής τεχνολογίας. Η δεύτερη αφορά την παραγωγή του θετικού μαθησιακού αποτελέσματος, είτε γίνεται είτε δεν γίνεται χρήση της διδακτικής τεχνολογίας, μέσα από τον συνδυασμό διάφορων παιδαγωγικών προσεγγίσεων. Ακολουθεί η διάσταση που αφορά τον συνδυασμό οποιουδήποτε είδους διδακτικής τεχνολογίας με την πρόσωπο με πρόσωπο διδασκαλία. Τέλος, η τέταρτη διάσταση έχει να κάνει με τον συνδυασμό, ή/και την ανάμειξη της διδακτικής τεχνολογίας σε πραγματικές συνθήκες εργασίας (Driscoll, 2002).

Όπως υποστηρίζουν οι Valiathan (2002) και Rosbottom (2001) δεν υπάρχει ένας συγκεκριμένος τρόπος με σαφείς και ακριβείς προδιαγραφές που να εγγυάται την ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με την χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

μάθηση στη μικτή εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Έτσι οι Dziuban, Hartman και Moskal (2004) συνηγορούν σε έναν συνδυασμό παραγόντων, οποίοι θα οδηγήσουν σε μία άρτια οργανωμένη διδακτική προσέγγιση. Οι παράγοντες αυτοί περιέχουν ένα διδακτικό μοντέλο, το οποίο είναι βασισμένο σε εκπαιδευτική θεωρία, υλικοτεχνική υποδομή, μηχανισμούς διαμορφωτικής και τελικής αξιολόγησης.

Τα μικτά μαθησιακά περιβάλλοντα που συναντάμε στην ελληνική εκπαιδευτική αρένα είναι αρκετά. Συνδυάζουν την τηλεδιάσκεψη, τις τεχνολογίες ασύγχρονης μετάδοσης και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (web 2.0, ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Φωτόδεντρο) με την πρόσωπο με πρόσωπο επαφή. Επιπροσθέτως, δεν λείπουν οι ενδιαφέρουσες προσπάθειες μέσα από τις οποίες αξιοποιούνται η ασύγχρονη πλατφόρμα Open eClass, οι αίθουσες τηλεδιάσκεψης που υπάρχουν σε όλα τα ΑΕΙ της χώρας, το περιβάλλον σύγχρονης μετάδοσης e-presence που αναπτύχθηκε από το Ε.Δ.Ε.Τ, το αντίστοιχο περιβάλλον τηλεδιάσκεψης της GUNET, όπως επίσης και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Αναστασιάδης, 2014).

Μια άλλη μορφή της μικτής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης συναντάμε στη σύνδεση του Web-based εκπαιδευτικού υλικού με την πρόσωπο με πρόσωπο διδασκαλία. Ο εκπαιδευτής, δηλαδή, πραγματοποιεί την διδασκαλία του και δίνει κατάλληλες επεξηγήσεις και οδηγίες για το ψηφιοποιημένο υλικό, το οποίο πρέπει να υποστεί επεξεργασία από τους εκπαιδευόμενους. Έπειτα εκείνοι δουλεύουν μόνοι (στο δικό τους χώρο). Σε επόμενη πρόσωπο με πρόσωπο συνάντηση παρουσιάζονται τα αποτελέσματα και εξετάζονται προσεκτικά (Αλιβίζος· Απόστολος· Βασίλειος· 2015).

Συνοψίζοντας την αναφορά μας στην μικτή εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι άξιο λόγου να τονιστεί πως το ισχυρό της πλεονέκτημα είναι ότι μπορούν οι εμπλεκόμενοι να συνδυάσουν προς όφελος τους όλα εκείνα τα θετικά στοιχεία της δια ζώσης διδασκαλίας με εκείνα της εξ αποστάσεως. Ως εκ τούτου ο συνδυασμός τεχνολογιών σύγχρονης και ασύγχρονης διδασκαλίας, μπορεί να διαμορφώσει τις συνθήκες μιας ολοκληρωμένης επιμορφωτικής διαδικασίας (Αναστασιάδης 2007).

1.3 Διδακτικές Μέθοδοι

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί θα αναφερθούμε στις διδακτικές μεθόδους που επιλέγονται κάθε φορά να ακολουθηθούν από τους εκπαιδευτικούς. Πιο συγκεκριμένα, θα εστιάσουμε στις μορφές διδασκαλίας που προτιμώνται προκειμένου να μοιραστεί και να μεταδοθεί η γνώση από τον εκπαιδευτικό στον μαθητή. Εναλλακτικά αντί για «μέθοδος διδασκαλίας» ή για «μορφή διδασκαλίας» μπορεί να χρησιμοποιηθούν οι όροι «διδακτικό μοντέλο» ή «διδακτικό πρότυπο». Σε κάθε περίπτωση εννοούμε τον συστηματικό τρόπο που επιλέγει ο εκπαιδευτικός να μεταλαμπαδεύσει τη γνώση στο μαθητικό του κοινό.

Η διάλεξη ή εισήγηση ή παράδοση, είναι μία μετωπική διδακτική μέθοδος. Υπογραμμίζουμε πως με τον όρο μετωπική εννοείται η μέθοδος εκείνη κατά την οποία ο εκπαιδευτικός βρίσκεται πρόσωπο με πρόσωπο με τους μαθητές και τους παρουσιάζει το μάθημα. Κατά την διάλεξη, λοιπόν, ο εκπαιδευτικός παραδίδει το μάθημα «μονολογώντας» και οι μαθητές τον ακούν-προσέχουν- χωρίς να τον διακόπτουν. Ορισμένα από τα πλεονεκτήματά της είναι πως για έναν έμπειρο εκπαιδευτικό η προετοιμασία της είναι βραχείας διάρκειας και εξυπηρετεί για την ερμηνεία ενός φαινομένου. Στον αντίποδα είναι η έλλειψη της ανατροφοδότησης από τους μαθητές και έτσι ο εκπαιδευτικός δεν μπορεί να αντιληφθεί αν και κατά πόσον οι μαθητές έχουν κατανοήσει. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η εν λόγω μέθοδος εντάσσεται και στη δασκαλοκεντρική μορφή διδασκαλίας (Φρυδάκη, 2009·Πηγιάκη, 2004· Καψάλης & Νημά, 2008· G. Petty, 1993· H. Gudjons, 1998).

Η διάλεξη ή εισήγηση μετατρέπεται σε μία άλλη μετωπική διδακτική μέθοδος, την παρουσίαση, όταν στην διάλεξη χρησιμοποιηθούν προοργανωτικά ή οργανωτικά στηρίγματα μάθησης. Τα οργανωτικά στηρίγματα μάθησης είναι ουσιαστικά η προϋπάρχουσα γνώση του μαθητή, η οποία ενεργοποιείται από τον εκπαιδευτικό και αποτελεί και την αφορμή για την εισαγωγή στη νέα γνώση. Ανάλογα τον τρόπο που θα επιλέξει ο εκπαιδευτικός για την εν λόγω ενεργοποίηση, η παρουσίαση θα πάρει είτε την μορφή της αφήγησης (εξιστόρηση και ανάλυση ιστορικών γεγονότων ή φανταστικών

ιστοριών), είτε της περιγραφής (αναφορά σε πρόσωπα, καταστάσεις και αντικείμενα του παρελθόντος και του παρόντος) είτε της επεξήγησης (χρήση οικείων εννοιών και στοιχείων) (Πηγιάκη, 2004).

Η διάλεξη ή εισήγηση μπορεί επίσης να μετατραπεί στη διδακτική μέθοδο της επίδειξης. Κατά τη διάρκεια της επίδειξης ο εκπαιδευτικός εκτός από την διάλεξη προσθέτει στην παράδοσή του τις επιμέρους ψυχοκινητικές του δεξιότητες, γεγονός που προκαλεί μαθησιακή τέρψη στους μαθητές αφού δραστηριοποιείται και η αισθησιοκινητική τους συμπεριφορά. Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιείται κυρίως σε μαθήματα που ο εκπαιδευτικός πρέπει πρώτα να δείξει στους μαθητές κάτι, όπως ένα πείραμα (επίδειξη φυσικών δεξιοτήτων), έναν χορό, μία άσκηση στη γυμναστική ή ακόμα και πώς αναλύεται μία θεωρία (επίδειξη πνευματικών δεξιοτήτων) (Πηγιάκη, 2004).

Ο ελεύθερος διάλογος ή συζήτηση ανάμεσα στον εκπαιδευτικό και τους μαθητές είναι μία άλλη μορφή διδασκαλίας αμφίδρομης επικοινωνίας, διαφοροποιημένη αρκετά από τις προαναφερθείσες. Οι μαθητές έχουν ενεργή συμμετοχή, δεν είναι απλά ένα μαθητικό ακροατήριο, και απαιτεί αρκετή προετοιμασία από τον εκπαιδευτικό, αφού θα πρέπει να ξεκινήσει και να διατηρήσει τον διάλογο ζωντανό, ενδιαφέρον και στο επίπεδο των μαθητών, τηρώντας και διδάσκοντας ταυτόχρονα στους μαθητές του τις αρχές του δημοκρατικού διαλόγου (Φρυδάκη, 2009· Καψάλης & Νημά, 2008).

Ο ελεύθερος διάλογος οδηγείται στην ερωτηματική διδακτική μέθοδο της μαιευτικής, κατά την οποία ο εκπαιδευτικός με εξαιρετική διδακτική μαεστρία προσπαθεί να ανασύρει στην επιφάνεια τις γνώσεις των μαθητών του και μέσα από την λογική επεξεργασία τους να τις χρησιμοποιήσει για να διαμορφώσει τέτοιες ερωτήσεις προς τους μαθητές του, οι οποίες θα προσανατολίζονται εξελικτικά στην σταδιακή ανακάλυψη της νέας γνώσης τους (Πηγιάκη, 2004).

Τα παραπάνω μετουσιώνονται σε στρογγυλό τραπέζι, όταν οι μαθητές έχουν προετοιμάσει, ερευνήσει (με τις δικές τους ικανότητες, δεξιότητες κ.λπ), συζητήσει μεταξύ τους ένα θέμα και το παρουσιάζουν μπροστά στους υπόλοιπους συμμαθητές τους και τον εκπαιδευτικό (Πηγιάκη, 2004).

Η ιδεοθύελλα έχει ιδιαίτερη θέση στις καρδιές των μαθητών, αφού τους δίνεται η ευκαιρία να εκφράσουν μέσα σε μία με δύο, συνήθως, λέξεις ό,τι τους δεσμεύει συναισθηματικά. Ο εκπαιδευτικός καταγράφει την «εξωστρέφεια» των μαθητών του στον πίνακα (εννοιολογικός χάρτης) και στη συνέχεια αρχίζει ο διάλογος μαθητών και εκπαιδευτικού προκειμένου να αναδυθεί η νέα γνώση. Συνήθως ο καταιγισμός ιδεών ακολουθείται έπειτα από μία αφορμή εκ μέρους του εκπαιδευτικού- για παράδειγμα μετά την ανάγνωση ενός λογοτεχνικού κειμένου. Το σημαντικό αυτού του είδους διδασκαλίας είναι ότι ναι μεν κατευθύνεται από τον διδάσκοντα, αλλά επιδιώκεται η αυθόρμητη έκφραση των μαθητών του, οι οποίοι δεν περιορίζονται από την λογοκρισία μιας και κινούνται στο πλαίσιο του ελεύθερου συνειρμού (Φρυδάκη, 2009· Πηγιάκη, 2004).

Η μέθοδος σχεδίων δράσης (project) αποτελεί μία μέθοδο διδασκαλίας που έχει συζητηθεί πολύ τα τελευταία χρόνια. Ο εκπαιδευτικός προσφέρει στον μαθητικό του πληθυσμό μία σειρά από θέματα και εκείνοι διαλέγουν ποιο θα επεξεργαστούν κατά μόνας ή σε ομάδες. Όταν το σχέδιο δράσης γίνει ομαδικό, τότε επιβάλλεται να γίνει και ένας καταμερισμός εργασιών, ανάλογα με τα ενδιαφέροντα, τις κλίσεις και τις δεξιότητες των μαθητών. Στη συνέχεια ανατρέχουν σε διάφορες πηγές πληροφόρησης (διαδίκτυο, βιβλία, εγκυκλοπαίδειες, φύση, κοινωνικό περιβάλλον), συλλέγουν υλικό, το μελετούν, το αναλύουν και γράφουν την δική τους «έκθεση». Η «έκθεση» αυτή, το τελικό προϊόν, μπορεί να έχει την μορφή άλμπουμ, κατασκευής, δημοσίευσης, ανθολογίας κ.λπ. Ο εκπαιδευτικός εδώ έχει έναν διαφοροποιημένο και πολλαπλό ρόλο, αφού έχει έναν γενικό καθοδηγητικό ρόλο (Φρυδάκη, 2009· Πηγιάκη, 1998).

Ολοκληρώνοντας την αναφορά μας στις διδακτικές μεθόδους, μπορούμε να τις κατατάξουμε σε δύο μεγάλες κατηγορίες. Στη μία κατηγορία τοποθετούμε εκείνες που θέλουν τον μαθητή παθητικό δέκτη και απλή συμμετέχοντα. Στην άλλη, ο μαθητής αυτενεργεί, μοχθεί για τη γνώση και μαθαίνει να «δουλεύει». Σε κάθε περίπτωση, όμως, δεδομένου ότι η σχολική τάξη είναι ένας ζωντανός οργανισμός, μπορούμε να τονίσουμε ότι τέλεια διδακτική μέθοδος που να είναι καθολικά αποδεκτή από ένα μαθητικό πληθυσμό δεν υφίσταται. Ο εκπαιδευτικός είναι εκείνος που θα κρίνει και θα καταλήξει

ποια μέθοδος, ή ποιος συνδυασμός μεθόδων, ταιριάζει κάθε φορά στον μαθητικό του πληθυσμό.

1.4 Τα χωρο-ευαίσθητα παιχνίδια

Στο τρέχον κεφάλαιο θα μελετήσουμε την έννοια της παιχνιδιοποίησης, ή gamification, όπως έχει καθιερωθεί να λέγεται διεθνώς. Προσοχή χρειάζεται στη σύγχυση που καμιά φορά παρατηρείται μεταξύ παιχνιδιοποίησης και χρήση παιχνιδιών, τα οποία έχουν ως κύριο και μοναδικό σκοπό την τέρψη των χρηστών. Η παιχνιδιοποίηση χρησιμοποιεί μηχανισμούς και στοιχεία παιχνιδιού, όμως ο θεμελιώδης της στόχος είναι καθαρά εκπαιδευτικής φύσης. Με άλλα λόγια, ο φυσικός κόσμος ενοποιείται με τον ψηφιακό σε πραγματικό χρόνο-με την ζωτική χρήση της τεχνολογίας.

Κάποια από τα πιο γνωστά εργαλεία που χρησιμοποιούνται για την παιχνιδιοποίηση είναι το classDojo, το ClassCraft, το Kahoot, το Quizizz, το Socrative, το Duolingo και το BuzzMath.

Ο όρος gamification είναι σχετικά πρόσφατος και λόγω της αυξημένης απήχρησής του έχουν διατυπωθεί πολλοί ορισμοί. Το 2014 οι Koivisto & Hamari επεσήμαναν ότι η παιχνιδιοποίηση είχε προταθεί ως η λύση για την εμπλοκή ανθρώπων σε ατομικές και κοινωνικές συμπεριφορές, όπως την άσκηση, την κατανάλωση και την εκπαίδευση. Η παιχνιδιοποίηση, με αυτή την έννοια, έχει ως στόχο την αύξηση της αφοσίωσης των ανθρώπων και την προώθηση ορισμένων συμπεριφορών. Με άλλα λόγια, η χρήση μηχανισμών και στοιχείων παιχνιδιού σε περιεχόμενο που δεν αποτελεί παιχνίδι (Deterding, Dixon, Khaled & Nacke 2011). Πρόκειται για την στρατηγική χρήσης στοιχείων παιχνιδιού προκειμένου να επιτευχθεί ένας στόχος. Την ίδια χρονιά οι Zichermann & Cunningham μίλησαν για την υιοθέτηση του τρόπου σκέψης και των μηχανισμών του παιχνιδιού, προκειμένου να εμπλακούν οι χρήστες στην επίλυση προβλημάτων.

Διαφορετικής προσέγγισης νοηματοδότηση έδωσαν στον όρο της παιχνιδιοποίησης κάποιοι άλλοι μελετητές. Συγκεκριμένα, την προσέγγισαν από την τεχνολογική της φύση και είπαν πως εφόσον οι μαθητές-χρήστες χρησιμοποιήσουν σύγχρονα τεχνολογικά μέσα (laptops, smartphones, tablets κ.λπ.) τους δίνεται η δυνατότητα να επιδράσουν αμοιβαία

με άλλους χρήστες και με εικονικά στοιχεία (ψηφιακά αντικείμενα), τα οποία με την σειρά τους παρουσιάζονται στον φυσικό χώρο (Dunleavy, 2014· Enyedy et al., 2015· Broll et al. , 2008).

Τα παιχνίδια της επαυξημένης πραγματικότητας παλαιώνονται γύρω από τρία χαρακτηριστικά. Έχουν βύθιση, με την έννοια που ο μαθητής-χρήστης μεταβαίνει από τον πραγματικό στον εικονικό κόσμο. Είναι πανταχού παρόντα, με την έννοια ότι τέτοιους είδους παιχνίδια μπορούν να είναι εξίσου χρήσιμα και επωφελή σε πολλαπλά γνωστικά αντικείμενα και τέλος, τα χαρακτηρίζει η πολλαπλότητα. Δηλαδή, μπορούν να χρησιμοποιηθούν από πολλούς χρήστες ταυτόχρονα (Broll et al. , 2008).

Προτού φτιαχτεί μία τέτοιου είδους παιχνιδοποιημένη εφαρμογή ο κατασκευαστής πρέπει να θέσει σε υψηλή προτεραιότητα εκείνα τα στοιχεία που θα μεγιστοποιήσουν τα κίνητρα των (εν δυνάμει) χρηστών. Ένα από αυτά τα κίνητρα είναι οι πόντοι που μαζεύουν οι χρήστες, ως επιβράβευση των στόχων τους και της συνέπειάς τους στο παιχνίδι (Kumar & Khurana, 2012). Τα διαβαθμισμένα επίπεδα, προσφέρουν στον χρήστη μεγάλη ηθική ικανοποίηση, καθώς όσο ανεβαίνει επίπεδο τόσο νιώθει όσο προοδεύει (Raphael, 2015). Άλλα κίνητρα μπορεί να είναι, για παράδειγμα, τα διακριτικά που μπορεί να έχουν την μορφή της κονκάρδας ή της κορδέλας κ.λπ. και αυτό κρατάει το ενδιαφέρον των παιχτών για την εφαρμογή αμείωτο, παρακινούνται για επιπλέον εργασίες και ενδυναμώνει τις σχέσεις μεταξύ των παιχτών Αυτά δίδονται στους παίχτες κάθε φορά που θα φέρους εις πέρας έναν στόχο (Zichermann & Cunningham, 2011· Santos et al., 2013).

Οι πίνακες κατάταξης έχουν την δική τους τιμητική θέση στην παιχνιδοποίηση. Πρόκειται για μία λίστα, η οποία εμφανίζει τους συμμετέχοντες με τις επιδόσεις τους. Αυτή αποσκοπεί στην παρότρυνση των παιχτών να βελτιώσουν την απόδοσή τους. Ενδεχομένως να φέρει αντίθετο αποτέλεσμα για εκείνους που βρίσκονται πολύ χαμηλά στην κατάταξη. Γι' αυτό είναι πλέον συνηθέστερο η λίστα να εμφανίζει τους τρεις ή πέντε πρώτους (Camilleri et al, 2011). Οι μπάρες προόδου χρησιμοποιούνται για να παρακολουθεί ο εκπαιδευόμενος πού βρίσκεται γενικά αλλά και σε σχέση με τον τελικό στόχο, προκειμένου να παρακινείται για να ολοκληρώσει τον εκπαιδευτικό του στόχο (Nah et al, 2014). Η αφήγηση αποτελεί ένα επιπλέον κίνητρο για τον μαθητή-παίχτη. ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με την χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

Πρόκειται για μία ιστορία γύρω από την οποία εξελίσσεται το παιχνίδι. Η ιστορία, συνήθως, ξεκινά με την αρχή του παιχνιδιού, αποκαλύπτεται σταδιακά στους μαθητές και ολοκληρώνεται στο τέλος της μαθησιακής διαδικασίας. Όσο πιο επιτυχημένη είναι η ιστορία τόσο θα αυξάνεται το ενδιαφέρον των παιχτών (Kapp, 2012).

Η ανατροφοδότηση είναι ένα άλλο μέτρο ενίσχυσης του ενδιαφέροντος της παιχνοποίησης. Οι Brewer et al. το 2013 τόνισαν πόσο σημαντικό είναι να υπάρχουν έπαθλα και ανταμοιβές, αλλά με φειδώ. Να δίδονται, δηλαδή, σταδιακά κατά την διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας (μεγάλη συχνότητα-μικρά έπαθλα) και όχι στο τέλος ως μεγάλη ανταμοιβή. Τέλος, η εικόνα χρήστη- το εικονίδιο που έχει επιλέξει ο ίδιος ο χρήστης να τον αντιπροσωπεύει (μπορεί να είναι ακόμα και η φωτογραφία του) έχει την δική της δυναμική, αφού και στον ίδιο τον χρήστη δημιουργεί το αίσθημα της ιδιοκτησίας του χώρο και ενδυναμώνει τις σχέσεις του με τους υπόλοιπους παίχτες (Sailer et al, 2017).

Όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά της παιχνοποίησης αποτελούν ταυτόχρονα και τα πλεονεκτήματά της. Τα διαβαθμισμένα επίπεδα, τα διακριτικά, οι πόντοι κ.λπ. και ισχυροποιούν την αλληλεπίδραση και την συμμετοχή (Kapp, 2012) και τονώνουν τα χαρακτηριστικά που θα βοηθήσουν τους μαθητές να κατακτήσουν την γνώση (Huang & Soman, 2013). Τέλος, και εξίσου σημαντικό είναι το γεγονός πως χρησιμοποιούνται χαρακτηριστικά παιχνιδιού και αυτό μετατρέπει την διαδικασία μάθησης σε ευχάριστη και διασκεδαστική διαδικασία. Είναι δηλαδή ως εάν τα παιδιά να παίζουν ένα παιχνίδι και έτσι «παρασύρονται» στο μονοπάτι της γνώσης.

Κομβικής σημασίας στην παιχνοποίηση είναι οι κώδικες γρήγορης πρόσβασης ή qr (quick response) codes, όπως λέγονται ευρέως. Μέσω των κινητών συσκευών και των αντίστοιχων εφαρμογών οι χρήστες σαρώνουν- φωτογραφίζουν- τον κώδικα γρήγορης πρόσβασης και άμεσα αποκωδικοποιούν την πληροφορία. Είναι το μέσο, θα λέγαμε, που συνδέει τον μαθητή-χρήστη με την πληροφορία (Crompton, 2013). Μάλιστα, με την χρήση των qr codes οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να μεταβούν γρήγορα στην ιστοσελίδα που τους ενδιαφέρει, χωρίς να χρειάζεται να πληκτρολογήσουν την ηλεκτρονική της διεύθυνση, και οι εκπαιδευτικοί έχουν την απαιτούμενη και χρήσιμη ανατροφοδότηση κατά την διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Susono & ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με την χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

Shimomura, 2006· Ramsden, 2008). Εξέχουσας σημασίας για την ασφάλεια των μαθητών είναι το γεγονός ότι μέσω των qr codes οδηγούνται αμέσως στις ιστοσελίδες που θέλουν, αποφεύγοντας τις διάφορες μηχανές αναζήτησης που υπάρχει πιθανότητα να μεταβούν σε παραπλανητική ή και ακατάλληλου περιεχομένου ιστοσελίδα (Σαρδέλη, 2019). Από όλα αυτά γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι ο χρήστης μπορεί με μία απλή κινητή συσκευή τσέπης να γίνει κοινωνός, αποφεύγοντας τις ογκώδεις συσκευές φορητών άλλων ηλεκτρονικών υπολογιστών.

Στην κατηγορία των παιχνιδιών επαυξημένης πραγματικότητας εντάσσονται και τα φορητά χωρο-ευαίσθητα παιχνίδια, τα οποία παίζονται σε φυσικό χώρο και οι κανόνες ρυθμίζονται από τον ίδιο τον χώρο. Σ' αυτά συναντάμε την αλληλεπίδραση ανθρώπου-υπολογιστή, τις επιστήμες μάθησης, τις επιστήμες των παιχνιδιών και την ερευνητική μεθοδολογία. Δύναται να είναι ατομικά ή ομαδικά, ενισχύοντας πάντα την συνεργασία μεταξύ των εμπλεκόμενων και τον υγιή ανταγωνισμό (Stenros et al., 2011).

Ολοκληρώνοντας την αναφορά μας στην παιχνιδοποίηση, διαπιστώνεται πόσο σημαίνουσα θέση κατέχει στην εκπαιδευτική διαδικασία. Πρόκειται για ένα μέσο, για έναν τρόπο, μέσα από τον οποίο οι μαθητές όχι μόνο ενεργοποιούνται ως μαχητικοί παίκτες-μαθητές αλλά ταυτόχρονα καλλιεργούν και άλλες τους ικανότητες και δεξιότητες, όπως την συνθετική σκέψη και λοιπές δεξιότητες μεθοδολογικού χαρακτήρα. Ωστόσο σύμφωνα με τους Bacca et al. (2014), ενώ έχουν γίνει πολλές έρευνες σχετικά με την εφαρμογή της επαυξημένης πραγματικότητας στην εκπαίδευση, εντούτοις σε σχέση με το μάθημα της μουσικής δεν έχει υλοποιηθεί κάποια έρευνα.

1.5 Θεωρίες Μάθησης

Παρακάτω θα ασχοληθούμε με τις θεωρίες μάθησης. Με τις έννοιες, δηλαδή, που ασχολούνται με την μάθηση, ή με άλλα λόγια, με τη βάση πάνω στην οποία πατάμε για να επεξεργαστούμε, να διατηρήσουμε και να απορροφήσουμε μία πληροφορία. Διαδικασία που, φυσικά, δεν είναι αποπλαισιωμένη από τις εμπειρίες και τις επιρροές του ατόμου. Παρακάτω, λοιπόν, θα γίνει αναφορά στις συνειρμικές ή συμπεριφοριστικές, στις γνωστικές ή κονστρουκτιβιστικές, στις κοινωνικοπολιτισμικές και στις ανθρωπολογικές θεωρίες μάθησης.

1.5.1 Συνειρμικές ή Συμπεριφοριστικές Θεωρίες Μάθησης

Ακολουθούν οι κύριοι εκφραστές των συμπεριφοριστικών θεωριών, οι οποίοι έχουν συμβάλει τα μέγιστα στην εκπαίδευση, καθένας συμπληρώνοντας τον άλλο έβαλαν το λιθαράκι τους στην κατανόηση της ανθρώπινης μάθησης και συμπεριφοράς. Συγκεκριμένα θα δούμε με ευσύνοπτο τρόπο τις τοποθετήσεις των Ivan Petrovich Pavlov, Edward Lee Thorndike, John B. Watson και Frederic Skinner.

Οι συνειρμικές ή συμπεριφοριστικές θεωρίες μάθησης επικεντρώνονται στους τρόπους, ευχάριστους ή δυσάρεστους, με τους οποίους μεταβάλλεται μία συμπεριφορά του ατόμου μέσα σε κάποιο χρονικό διάστημα. Οι ενισχυτές είναι εκείνοι που ενισχύουν την υιοθέτηση μίας συμπεριφοράς ενώ οι τιμωρίες είναι εκείνες που την αποδυναμώνουν. Ο Ivan Petrovich Pavlov, ένας από τους πρώτους ερευνητές, είναι εκείνος που μέσα από την διαδικασία της παρατήρησης, της προσεκτικής μέτρησης και της συστηματικής διερεύνησης μίλησε για την κλασική εξαρτημένη μάθηση. Την μάθηση εκείνη που ορίζεται ως μία διαδικασία επανειλημμένης σύνδεσης ενός προηγούμενως ουδέτερου ερεθίσματος με ένα ανεξάρτητο ερέθισμα ώστε να προκληθεί μια εξαρτημένη αντίδραση (Slavin, 2006. Φρυδάκη, 2009. Salkind, 2013).

Αργότερα, ο Edward Lee Thorndike μέσα από την θεωρία του Νόμος του Αποτελέσματος, υποστήριξε πως όταν μία ενέργεια ακολουθείται από ένα αποτέλεσμα με θετικό πρόσημο τότε οι πιθανότητες επανάληψής της είναι πολλαπλάσιες σε σχέση με την περίπτωση που το αποτέλεσμα έχει αρνητικό πρόσημο. Μπορούμε να πούμε με άλλα λόγια ότι γίνεται ένας διαχωρισμός ορθής και εσφαλμένης συμπεριφοράς (Slavin, 2007· Φρυδάκη, 2009).

Ο John B. Watson, μέσα από τον μεθοδολογικό συμπεριφορισμό, μίλησε για τις εξαρτημένες συγκινησιακές αντιδράσεις. Υποστήριξε πως από την στιγμή κίόλας της γέννησης του ανθρώπου ξεκινάει η περιβαλλοντική διαμόρφωση της συμπεριφοράς του. Όλη η μαθησιακή διαδικασία για τον Watson αντανάκλαται μέσα από την σχέση Ερεθίσματος και Αντίδρασης, σχέση που ενισχύεται με την επανάληψη (Slavin, 2007. Φρυδάκη, 2009. Κουγιουμουτζάκης, 2011).

Ο Frederic Skinner, ως εκφραστής του ριζοσπαστικού συμπεριφορισμού, μίλησε για την συντελεστική εξαρτημένη μάθηση. Για τη μάθηση, δηλαδή, εκείνη που συντελείται όταν το ευχάριστο αντίκρισμα αυξάνει την συχνότητα με την οποία τα άτομα εκδηλώνουν μία συμπεριφορά και αντίστροφα (σύστημα αμοιβών και ποινών). (Slavin, 2007. Φρυδάκη, 2009).

1.5.2 Γνωστικές ή Κονστрукτιβιστικές Θεωρίες Μάθησης

Ακολουθεί το υποκεφάλαιο που αφορά τις γνωστικές ή Κονστрукτιβιστικές θεωρίες μάθησης με τους κύριους εκφραστές της. Οι εν λόγω θεωρίες μάθησης τοποθετούν στο επίκεντρο τον ενεργητικό ρόλο που έχει το ίδιο το άτομο στην εξελικτική του διαδικασία. Ακολουθούν οι προσεγγίσεις των Jean Piaget, Lev Semyonovich Vygotsky, Jerome Seymour Bruner και Ernst Von Glasersfeld.

Κύριος εκφραστής την γνωστικής θεωρίας θεωρείται ο φιλόσοφος και βιολόγος Jean Piaget, ο οποίος υποστηρίζει πως κάθε άνθρωπος έχει ανάγκη προσαρμογής τόσο στο φυσικό όσο και στο κοινωνικό του περιβάλλον. Πρόκειται, δηλαδή, για μία ισορροπία που εξαρτάται από βιολογικούς μηχανισμούς και από την αυθόρμητη, την φυσική, τάση του ανθρώπου για δράση. Η εξισορρόπηση – η διαδικασία ισορροπίας ανάμεσα στις ψυχολογικές δομές του ατόμου και τον βαθμό αποτελεσματικότητας αυτών των δομών προς την ικανοποίηση των μεταβαλλόμενων αναγκών τους- είναι εκείνη που αποτελεί τον βασικό κινητήριο μοχλό της ανάπτυξης. Είναι οπαδός της άποψης πως η γνώση οικοδομείται ενεργητικά μέσα από την διαδικασία της αφομοίωσης και της συμμόρφωσης. Δηλαδή, η νέα γνώση «πατάει» στην προϋπάρχουσα εμπειρία και με αυτόν τον τρόπο καλλιεργείται η κριτική ικανότητα του μαθητή. Η θεωρία του πρεσβεύει πως όλα τα παιδιά ακολουθούν την ίδια σειρά των αναπτυξιακών σταδίων ακόμα κι αν διαφοροποιείται για το καθένα ο ρυθμός, διαφοροποίηση που είναι λογική και αναμενόμενη. Γι' αυτό και υποστηρίζει ότι ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να προετοιμάζει εκπαιδευτικές δραστηριότητες έχοντας στο νου του περισσότερο άτομα και μικρές ομάδες μαθητών παρά το σύνολο της τάξης (Slavin, 2007, Salkind, 2013, Φρυδάκη, 2009, Beilin, 2011).

Ο εισηγητής της κοινωνικοπολιτισμικής θεωρίας Lev Semyonovich Vygotsky, του οποίου οι ιδέες έχουν άμεση σχέση με την εκπαίδευση, εισηγείται πως η κοινωνική ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με την χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

αλληλεπίδραση είναι εκείνη που ασκεί σημαντική επιρροή στην ανάπτυξη των γνωστικών λειτουργιών. Συν τοις άλλοις, υποστήριξε πως η εκπαίδευση θα πρέπει να στοχεύει στο επίπεδο της εν δυνάμει ανάπτυξης και όχι στο επίπεδο της πραγματικής ανάπτυξης μέσα από τη σκαλωσιά, την βήμα προς βήμα στήριξη του μαθητή από τον εκπαιδευτικό, ο μαθητής θα βοηθηθεί να συνδέσει εκείνο που ήδη γνωρίζει με το νέο που του διδάσκει ο εκπαιδευτικός. Ο εκπαιδευτικός, με άλλα λόγια, θα γεφυρώσει το κενό μεταξύ υπάρχουσας και νέας γνώσης. Βασικός όρος όλης αυτής της διαδικασίας είναι η Ζώνη Επικείμενης Ανάπτυξης, η απόσταση μεταξύ του επιπέδου στο οποίο ο μαθητής βρίσκεται σε μια γνωστική περιοχή και του επιπέδου που ο μαθητής μπορεί να κατακτήσει αν βοηθηθεί από τον εκπαιδευτικό ή από συνομηλίκους του (Slavin, 2007, Salkind, 2013, Φρυδάκη, 2009, Wertsch & Tulviste, 2011).

Η θεωρία μάθησης του Jerome Bruner έχει στο κέντρο της το περιβάλλον και τον ρόλο που το περιβάλλον παίζει στη μάθηση. Αποδίδει καθοριστικό ρόλο στις κοινωνικές και πολιτισμικές όψεις της μάθησης και προβάλλει τέσσερα στάδια της θεωρίας της διδασκαλίας. Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει πρώτα απ' όλα να είναι ξεκάθαρος σχετικά με το είδος των εννοιών που θα πρέπει ο μαθητής να διδαχτεί, και προτού φτιάξει το διδακτικό του υλικό θα πρέπει να έχει εξετάσει το επίπεδο ετοιμότητας του μαθητή ώστε να είναι προσαρμοσμένο στις ικανότητές του. Το περιεχόμενο της ύλης θα πρέπει να παρουσιάζεται με ελικοειδή τρόπο, ώστε κάθε νέα προσπάθεια του μαθητή να πλησιάζει τον στόχο να στηρίζεται σε προγενέστερη γνώση. Τέλος, ο μαθητής θα πρέπει να ενισχύεται/ενθαρρύνεται προς την κατεύθυνση της ανακάλυψης (μέρος) της γνώσης κατά μόνας. Πολύ σημαντική έννοια στη θεωρία του Bruner είναι η συνεργασία, το μοίρασμα δηλαδή της γνώσης ή το μοίρασμα της διαδρομής προς την γνώση (Slavin, 2007· Salkind, 2013· Φρυδάκη, 2009).

Πιο ριζοσπαστικός από τους κονστρουκτιβιστές φαίνεται πως είναι ο Ernst Von Glasersfeld, σύμφωνα με τον οποίο η μάθηση- η διαδικασία κατασκευής της γνώσης- δεν είναι/προέρχεται από το ζεύγος ερέθισμα-αντίδραση, αλλά ο μαθητής μπορεί, δύναται, να αναζητά την γνώση ακόμα και όταν απουσιάζουν σημαντικές πληροφορίες. Βασική έννοια στην θεωρία μάθησης του είναι η βιωσιμότητα,-Η γνώση για να είναι βιώσιμη θα

πρέπει να είναι λειτουργική για την ερμηνεία ευρύτερων ζητημάτων ή για την επίλυση πιο σύνθετων προβλημάτων (Φρυδάκη, 2009).

1.5.3 Κοινωνικοπολιτισμικές Θεωρίες Μάθησης

Παρακάτω θα δούμε τις κοινωνικοπολιτισμικές θεωρίες μάθησης. Οι εν λόγω θεωρίες προσεγγίζουν την μάθηση ως μία διαδικασία που επιτυγχάνεται μέσα από το κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο των εμπλεκομένων και η συνεργασία ενθαρρύνεται από τον εκπαιδευτικό. Τονίζεται η σημασία του περιβάλλοντος, αλλά ταυτόχρονα οι ατομικές διαφορές συμβάλλουν και εκείνες, ως ένα βαθμό, στην ανάπτυξη.

Σύμφωνα με την κοινωνικοπολιτισμική θεωρία του Lev Vygotsky, η μάθηση είναι μία διαδικασία κοινωνική, πολιτισμική και σχετιζόμενη με την ιστορία. Ο εκπαιδευτικός οφείλει να συνεργάζεται, άμεσα ή έμμεσα, με τον μαθητή ακόμα και για την διαμόρφωση των στόχων. Κι αυτό επειδή αν ένας στόχος είναι πολύ εύκολο για τον μαθητή, τότε θα νιώσει πλήξη και αδιαφορία. Κάτι ανάλογο θα αισθανθεί και στην περίπτωση της υπερβολικής δυσκολίας και μάλιστα σε αυτή την περίπτωση η πλήξη γίνεται ματαιώση. Επίσης, εξέχουσα θέση στη θεωρία του έχει η συνεργασία μαθητή-εκπαιδευτικού και μαθητή με μαθητή. Με αυτόν τον τρόπο ο εκπαιδευτικός δεν είναι πια αυθεντία, αλλά αρωγός στην όλη διαδικασία της μάθησης (Salkind, 2013).

Ο Albert Bandura προσεγγίζει την μάθηση με την έννοια της έμμεσης μάθησης ή αλλιώς της μάθησης που συντελείται χωρίς άμεση ενίσχυση. Μία διαδικασία που γίνεται ενστικτωδώς από τον εκπαιδευτικό, ο οποίος είναι επηρεασμένος από τους δικούς του δασκάλους και τα σχετικά ερεθίσματα. Απορρίπτει κι αυτός το σχήμα ερέθισμα-αντίδραση και υποστηρίζει ότι στόχος του εκπαιδευτικού θα πρέπει να είναι να βοηθήσει τους μαθητές του να αναπτύξουν τις απαραίτητες δεξιότητες αυτορυθμιζόμενης μάθησης, που σημαίνει μεγαλύτερη χειραφέτηση και υπευθυνότητα στη μάθηση. (Salkind, 2013)

Άλλος θεωρητικός της κοινωνικοπολιτισμικής θεωρίας είναι ο Etienne Wenger, ο οποίος ασχολήθηκε με τις κοινότητες, πρακτικές που από μόνες τους εμπεριέχουν τις έννοιες της ομαδικότητας, της συνεργασίας και της αλληλεπίδρασης, διαμορφώνοντας κάθε μαθητής την διαδικασία μάθησης πατώντας πάνω στα ατομικά του χαρακτηριστικά, δεξιότητες

και προσλαμβάνουσες· πάντα όμως ως ενεργητικός συμμετέχων σε μία συλλογική πορεία (Wenger, 2008).

1.5.4 Ανθρωπολογικές Θεωρίες Μάθησης

Ο Abraham Maslow μέσα από την έννοια της αυτοπραγμάτωσης μιλάει για την έμφυτη επιθυμία του κάθε ατόμου να γίνει όλα όσα είναι ικανό να γίνει. Με άλλα λόγια μιλάμε για την αποδοχή του εαυτού μας και των άλλων. Η θεωρία του στον χώρο της εκπαίδευσης βρίσκει εφαρμογή στο δίπολο μεταξύ αναγκών ανεπάρκειας και αναγκών ανάπτυξης. Αυτό σημαίνει ότι όσες περισσότερες βασικές ανάγκες του μαθητή έχουν καλυφθεί τόσο περισσότερο θα είναι το ενδιαφέρον του για μάθηση. Όταν μιλάει για βασικές ανάγκες δεν εννοεί μόνο την τροφή, την στέγη κ.λπ., αλλά και την αγάπη και την αποδοχή από το στενό και ευρύτερο περιβάλλον του, καθώς και για την αυτοεκτίμηση του, η οποία ενισχύεται από τα προηγούμενα. Γι' αυτό και ο Maslow. Μέσα από την θεωρία του ουσιαστικά προτρέπει τον εκπαιδευτικό να αποδέχεται τον κάθε μαθητή μέσα σ' ένα πλαίσιο δημοκρατίας, όπου όλοι οι μαθητές είναι αποδεκτοί, αξιοσέβαστοι και έχουν τις ίδιες ευκαιρίες, χωρίς τον φόβο της τιμωρίας για τα ακούσια λάθη τους (Slavin, 2007).

Ο Carl Rogers υποστηρίζει πως οι πράξεις τιμωρίας και πειθαρχίας μειώνονται όσο οι μαθητές είναι ενθουσιασμένοι και κινητοποιημένοι από την ενεργητική και κοινωνική φύση των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων μέσα στη σχολική αίθουσα. Θεμελιώδης έννοια στην προσέγγιση του Rogers είναι η ενσυναίσθηση. Ότι, δηλαδή, ο εκπαιδευτικός οφείλει να μπαίνει στην θέση του (κάθε) μαθητή έτσι ώστε να καταλαβαίνει αν μία εκπαιδευτική δραστηριότητα είναι κατάλληλη προκειμένου να ενισχύσει το ενδιαφέρον του μαθητή και την ενεργή συμμετοχή του ώστε να κατακτηθεί η γνώση όσο γίνεται πιο ανώδυνα (Slavin, 2007).

1.5.5 Μουσικοπαιδαγωγικές Προσεγγίσεις

Ο Jean Jacques Rousseau, Γάλλος μουσικός παιδαγωγός υπήρξε τόσο αφοσιωμένος και καινοτόμος που επηρέασε πολλούς μεταγενέστερους μελετητές της μουσικής αγωγής. Στο δεύτερο μέρος του έργου του *Αιμίλιος*, επισημαίνει την σπουδαιότητα που έχει για τα παιδιά η ενασχόλησή τους από πολύ νεαρή ηλικία τόσο με την κοινωνικοποίησή τους όσο και με την ψυχική και συναισθηματική τους ισορροπία. Μάλιστα η επιλογή των ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με την χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

ακουσμάτων δεν πρέπει να είναι τυχαία, αλλά θα πρέπει να υπολογίζεται το γενικό ενδιαφέρον των παιδιών και ως φυσική εξέλιξη να συνθέσουν αργότερα τις δικές τους νότες. Εν ολίγοις, η προσέγγιση του συνοψίζεται σε τρεις βασικές αρχές. Η πρώτη επικεντρώνεται στο να έχει το παιδί πρώτα εμπειρία στα μουσικά ακούσματα και ύστερα να καλλιεργήσει την ξέρει μουσική ανάγνωση, όλα με τις κατάλληλες προπαρασκευαστικές ασκήσεις. Η δεύτερη αρχή έχει να κάνει με την ενεργή συμμετοχή του παιδιού στην διαδικασία της σύνθεσης και τέλος είναι/έρχεται η μουσική τέρψη (Σέργη, 1993).

Για τον Άγγλο John Curwen η μουσική του προσέγγιση επικεντρωνόταν στην μουσική εξάσκηση των ήχων και στη συνέχεια στα σύμβολα των ήχων. Επίσης, για τον Curwen η μουσική εκπαίδευση θα πρέπει να χωρίζεται σε βαθμίδες, ανάλογα με το επίπεδο/την πρόοδο των μαθητών. Τέλος, ο John Curwen είναι εκείνος που ανέπτυξε το σύστημα χειρονομικής, ένα σύστημα ρυθμικής διάρκειας συλλαβών στο οποίο δίνεται σε κοινά ρυθμικά σχήματα ένα ηχητικό όνομα το οποίο αντανακλά τον τρόπο που αυτό ακούγεται (Σεργή, 1993).

Ο πρωτοπόρος μελετητής Yorke Trotter επεκτρώθηκε στην μουσική διδασκαλία μιας και θεωρούσε τις τότε μεθόδους άστοχες και αναποτελεσματικές. Πίστευε ότι η μουσική διδασκαλία πρέπει να δομείται με τέτοιο τρόπο ώστε να καλλιεργείται/ενεργοποιείται η μουσική φαντασία του μαθητή προς τον δρόμο της μουσικής σύνθεσης και του αυτοσχεδιασμού (Choksy et al, 1986). Στη μελέτη του συνδύασε τη νόηση του παιδιού και την αναπτυξιακή ψυχολογία και το πόρισμά του ήταν ότι υπάρχουν ομοιότητες στη μητρική γλώσσα και στη μουσική αγωγή και άρα η μουσική αγωγή δύναται να διδάσκεται από την πρώιμη προσχολική ηλικία του παιδιού (Σεργή, 1993).

Η Maria Montessori ήταν μία πολυσχιδής προσωπικότητα, ούσα παιδίατρος, ψυχολόγος και παιδαγωγός και μελετήτρια της νοητικής και ψυχολογικής ανάπτυξης του παιδιού. Ήταν πρεσβευτής της άποψης περί μαθητοκεντρικών παιδαγωγικών προσεγγίσεων και έδινε μεγάλη σημασία στην αυτομάθηση μέσα από τις εμπειρίες. Το παιδαγωγικό σύστημα που ανέπτυξε και διέδωσε χαρακτηρίζεται από οργάνωση, ισορροπία, μουσικά ακούσματα, παίξιμο οργάνων, τραγούδι και ρυθμική κίνηση (Παπαζάρης, 1991).

Ο Émile Jaques-Dalcroze, Ελβετός συνθέτης, μουσικός και μουσικός παιδαγωγός, ξεκίνησε την καριέρα του ως μουσικός παιδαγωγός. Τότε ξεκίνησε και την μελέτη/εφαρμογή των επαναστατικών παιδαγωγικών του ιδεών. Στο κέντρο της μαθησιακής διαδικασίας έβαζε το αισθητηριακό μέρος των μαθητών και ακολουθούσε το νοητικό. Γι' αυτό και η προσέγγισή του ήταν τρισδιάστατη· αυτί, μυαλό και σώμα. Πάνω απ' όλα βέβαια πίστευε ότι ο μαθητής θα πρέπει να έχει κατακτήσει πρωτίστως τον ρυθμό και μετά θα καλλιεργηθούν όλες οι υπόλοιπες μουσικές του αισθήσεις. Πρέσβευε την ιδέα ότι αυτό που πρέπει να έχουν ως βασική τους προτεραιότητα οι εκπαιδευτικοί της μουσικής είναι η ολοκληρωμένη και άρτια μουσική ανάπτυξη του μαθητή έτσι ώστε η μουσική να αποτελεί την συναισθηματική του έκφραση και να χτίζει άρτιες προσωπικότητες μουσικής (Τριχάκη, 2015· Καραδήμου-Λιάτσου, 2003· Σέρρη, 1993).

Η Αμερικανίδα Justine Ward υποστήριζε πως είναι ευθύνη του εκπαιδευτικού να ενεργοποιεί και να αναπτύσσει τα μουσικά στοιχεία, τα οποία διαθέτει αδιαπραγμάτευτα κάθε παιδί. Αξίζει να σταθεί κανείς στην τοποθέτησή της σχετικά με τον παιδαγωγό που θα προσεγγίσει το παιδί. Συγκεκριμένα υποστήριζε πως είναι προτιμότερο η προσέγγιση να γίνει από τον εκπαιδευτικό της τάξης παρά από κάποιον που είναι μεν μουσικός, αλλά κενός από παιδαγωγικές προσεγγίσεις/γνώσεις. Και στη Ward συναντάμε την σημασία της μητρικής γλώσσας στη μουσική παιδεία, με την προϋπόθεση ότι εφόσον οι μουσικές δεξιότητες καλλιεργηθούν νωρίς, τότε είναι δυνατόν αργότερα να μπορεί το παιδί να εκφραστεί μουσικά με την ίδια αποτελεσματικότητα όπως το επιτυγχάνει και με την γλώσσα (Σέρρη, 1993).

Ο Zoltan Kodaly, Ούγγρος συνθέτης, μουσικολόγος και μουσικός παιδαγωγός, υποστήριζε πως θα πρέπει από την προσχολική ηλικία να δίνεται στον άνθρωπο πρόσβαση στη μουσική αγωγή και να καλλιεργεί την τέλεια τονικότητα, τις πολλαπλές αισθησιοκινητικές ασκήσεις, την ανάγνωση και την μουσική γραφή, την έμφαση στην οριζόντια πορεία στο πεντάγραμμο, την απομνημόνευση παραδοσιακών τραγουδιών και την εκμάθηση σολφέζ (Καραδήμου-Λιάτσου, 2003). Μάλιστα σημειώνει πως όλα τα παιδιά μπορούν να καλλιεργήσουν τις μουσικές τους δεξιότητες, ακόμα και τα παράφωνα, αφού έτσι κι αλλιώς η φωνή είναι το φυσικό όργανο των παιδιών. Σχετικά με

την αναφορά του στο παραδοσιακό τραγούδι, ερμηνεύει την επιλογή του μιας και αποτελεί οικείο άκουσμα από το οικογενειακό του περιβάλλον (Τριχάκη, 2015).

Ο Ιάπωνας νομπελίστας μουσικός Shinichi Suzuki πρότεινε τη συστηματική ακρόαση της μουσικής σε συνδυασμό με τη μίμηση, την επανάληψη και την παρατήρηση. Μάλιστα η προσέγγισή του απευθυνόταν στην ενεργοποίηση και ευαισθητοποίηση της εκπαιδευτικής κοινότητας και των γονέων. Υποστήριξε πως όλα τα παιδιά μπορούν να διδαχτούν καλά με ό,τι καταπιαστούν, αρκεί να βρεθούν και στο κατάλληλο περιβάλλον. Γι' αυτό και ονομάτισε την μέθοδο του ως μέθοδο της μητρικής γλώσσας. Όπως, δηλαδή, ένα μικρό παιδί κατακτά την μητρική του γλώσσα μέσα από την μίμηση και την παρατήρηση έτσι αν από την βρεφική τους ηλικία έχουν μουσικά ερεθίσματα συστηματικά τότε είναι πολύ εύκολο να καλλιεργήσουν/αναπτύξουν τις αντίστοιχες δεξιότητες (Suzuki, 1969· Καραδήμου – Λιάτσου, 2003).

Ο Γερμανοτραφής Carl Orff καταθέτει την μουσική του προσέγγιση σε ένα πεντάτομο έργο, αναδεικνύοντας την έμφυτη ανθρώπινη μουσικότητα, η οποία σε συνδυασμό με την σωστή μουσική αγωγή μπορεί να εκτοξευθεί. Ο μουσικός παιδαγωγός έχει δύο δρόμους μέσα από τους οποίους μπορεί να επιτύχει τη μουσική διαπαιδαγώγηση των μαθητών του. Θεμέλιο λίθο της μουσικής αγωγής θεωρεί τον ρυθμό, οποίος με την σειρά του συσχετίζεται τόσο με τον λόγο όσο και με τις ρυθμικές σωματικές κινήσεις (Σέργη, 1993).

1.6 Μουσική Παιδαγωγική & Μουσική Τεχνολογία

Η ψηφιακή κυριαρχία στην επικοινωνία επιτάσσει τη χρήση της τεχνολογίας ακόμα και στην εκπαιδευτική διαδικασία. Άλλωστε, είναι αδιαμφισβήτητο πλέον πως η ορθή χρήση της τεχνολογίας μπορεί να έχει θετικό αντίκτυπο στη μουσική παιδεία, αφού ενδυναμώνει τη δημιουργικότητα και τη μουσική ευρύτητα του μαθητή, καθώς είναι εύκολο να αποκτήσει η διδασκαλία έναν μαθητοκεντρικό χαρακτήρα, όπου οι μαθητές είναι ενεργοί δρώντες που πειραματίζονται μέσα από τον αυτοσχεδιασμό και την συνεργασία (Tobias et al., 2015· Webster, 2012· Watson, 2011· Tobias, 2016).

Οι μουσικές παιδαγωγικές μέθοδοι που έχουμε αναφέρει σε προηγούμενη ενότητα, ναί μεν δεν κάνουν αναφορά στην τεχνολογία και τη χρησιμότητά της, όμως δεν πρέπει να

παραγνωρίζεται το γεγονός πως οι εν λόγω θεωρίες όταν έγιναν γνωστές, κανείς δεν μπορούσε να υποθέσει την κυριαρχία τους και τη συμβολή τους που θα είχε σε μεταγενέστερο χρόνο. Γι' αυτό άλλωστε παρουσιάζουν και μία μονομέρεια όσον αφορά τα μουσικά είδη και τα μουσικά όργανα. Παρόλα αυτά ακόμα και σύγχρονοι μελετητές, όπως ο Bauer (2012), ο Fred (2002) και ο Williams (2014) δεν διστάζουν να πουν πως οι μουσικοί παιδαγωγοί είναι συγκρατημένοι σχετικά με την νέα τεχνολογία, ενώ προϋπάρχει και η ιστορική γνώση/εμπειρία με την δυναμική παρουσία της ηλεκτρονικής μουσικής την δεκαετία του '80, η οποία άναψε τα φώτα στους τρόπους μουσικής σύνθεσης και εκτέλεσης.

1.7 Διδακτική της Μουσικής

Στο παρόν κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με την διδασκαλία του μαθήματος της μουσικής αγωγής στο ελληνικό δημοτικό σχολείο. Ο βασικός μας οδηγός είναι ο ορισμός που δίνεται από το Υπουργείο Παιδείας και σύμφωνα με τον οποίο, μέσω του συγκεκριμένου μαθήματος θα πρέπει να αναπτυχθεί και να καλλιεργηθεί η ικανότητα του μαθητικού πληθυσμού έτσι να ώστε να επιλέγει εκείνα τα μουσικά ακούσματα που του προκαλούν αισθητική απόλαυση (ανάπτυξη και καλλιέργεια ακουστικής ικανότητας) και να μπορούν στη συνέχεια να παράξουν μουσική, μιας και μιλάμε για έναν καλλιτεχνικό τρόπο δημιουργίας και έκφρασης. Παράλληλα, μία τέτοιου είδους αγωγή συμβάλει γενικότερα στην καλλιέργεια του δημιουργικού και συνεργατικού πνεύματος του μαθητή. Προαπαιτούμενα στοιχεία είναι η κατάκτηση της θεωρίας της μουσικής (βασικά στοιχεία και έννοιες της θεωρίας, της μορφολογίας, της ιστορίας της μουσικής κ.α.).

Τις τελευταίες δεκαετίες όλο και περισσότεροι εκπαιδευτικοί, όλων των ειδικοτήτων, στρέφονται σε πιο μαθητοκεντρικές παιδαγωγικές προσεγγίσεις, όπως είδαμε και στο αντίστοιχο κεφάλαιο των διδακτικών μεθόδων. Οι σύγχρονες παιδαγωγικές τάσεις στις οποίες προσανατολίζονται, συγκεκριμένα, οι εκπαιδευτικοί της μουσικής αγωγής κινούνται πάνω στους πυλώνες της δημιουργικότητας, της φαντασίας, της βιωματικότητας, της διαθεματικότητας και της διαπολιτισμικότητας. Δημιουργικότητα με την έννοια ότι οι εμπλεκόμενοι έχουν την ικανότητα να βρίσκουν συνεχώς νέους

τρόπους διαχείρισης και οργάνωσης του υλικού τους (Fontana, 1996)· φαντασία με την έννοια της νοητικής ενεργοποίησης των αισθητηριακών οργάνων των μαθητών (Webster, 1996)· σχετικά με την βιωματικότητα είναι επιστημονικά δεδομένο, πλέον, ότι οι μαθητές συγκρατούν κατά 90%-ποσοστό πολύ μεγαλύτερο από κάθε άλλη αίσθηση- αυτό που τα ίδια τα παιδιά είδαν, αυτό που άκουσαν και αυτό που έκαναν (Δερβίσης, 1998)· διαθεματικότητα αφού τείνει να αποδειχθεί πως όταν η διαθεματική διδασκαλία έχει στο επίκεντρό της την μουσική, τότε λειτουργεί ως αρωγός στον μαθητή όχι μόνο της προσωπικότητας του, αλλά και στην ιδιότητα αυτή καθαυτή του μαθητή, δηλαδή της συγκέντρωσης και της προσοχής του και άρα στη βελτίωση του ρόλου του ως μαθητής (Σέργη, 1995).

Η ευρεία χρήση των νέων τεχνολογιών από μαθητές και εκπαιδευτικούς δεν θα μπορούσε να είναι απύσχα από την εκπαιδευτική διαδικασία, δεδομένου μάλιστα του γεγονότος ότι περισσότερο από τους ενήλικες, τα παιδιά είναι εξοικειωμένα με την τεχνολογία σε όλες της τις μορφές (κινητά, Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές, τάμπλετ κ.λπ.). Αυτό επιβεβαιώνεται από το πλήθος λογισμικών που υπάρχουν για την μουσική αγωγή (pianoforte, CRDI, MIDI, ο Μουσικός Κόσμος κ.α.).

Σε κάθε περίπτωση ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να συνδυάσει όλα τα δεδομένα που έχει για το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα που θα οδηγήσουν τους μαθητές του να ανακαλύψουν τα προσωπικά μουσικά μονοπάτια τους, αφού πρώτα καλλιεργήσουν την προσωπική τους σχέση με την μουσική (Swanwick, 1999).

Φτάνοντας στο τέλος του κεφαλαίου αξίζει να τονιστεί πως όσο χρήσιμη και αποδοτική κι αν είναι η χρήση των νέων τεχνολογιών στην διδακτική της μουσικής, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να αφαιρέσει ή να αντικαταστήσει τον πρωταγωνιστικό ρόλο του εκπαιδευτικού από την εκπαιδευτική διαδικασία.

1.7.1 Βασικά Στοιχεία της Διδακτικής της Μουσικής στο Σχολείο

Η Μουσική Αγωγή αποτελεί αυτοτελές γνωστικό αντικείμενο στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση μιας και μεταξύ άλλων συμβάλλει στη δόμηση της προσωπικότητας του παιδιού. Μέσα από τη μουσική παιδεία ο μαθητής έχει την ευκαιρία

να καλλιεργήσει τη μουσικότητα και τις δεξιότητες έτσι ώστε η μουσική να γίνει μέρος της καθημερινότητάς του και να αποτελέσει μέσο έκφρασης των συναισθημάτων του. Γι' αυτό και το πρόγραμμα σπουδών του εν λόγω μαθήματος έχει σχεδιαστεί πατώντας πάνω σε τέσσερις άξονες, οι οποίοι δίνουν την ευκαιρία στον εκπαιδευτικό να είναι ευέλικτος και να διαμορφώσει την διδασκαλία ανάλογα με τις ανάγκες του κάθε τμήματος ή και του κάθε μαθητή. Οι τέσσερις αυτοί συντελεστές είναι η αντίληψη των στοιχείων και των εννοιών της μουσικής, η απόκτηση των μουσικών και γνωστικών δεξιοτήτων και η συναισθηματική ανάπτυξη (Ι.Ε.Π., 2014).

Οι γενικοί στόχοι τους οποίους οφείλουν να υπηρετήσουν οι εκπαιδευτικοί προς την ολοκλήρωση της μουσικής εκπαίδευσης των μαθητών είναι εννέα. Συγκεκριμένα, ο μαθητικός πληθυσμός μέσα από το μάθημα της Μουσικής θα πρέπει να αναπτύξει τις φωνητικές του δεξιότητες και τις δεξιότητες της ενεργητικής μουσικής ακρόασης. Επίσης, οι μαθητές θα πρέπει να είναι σε θέση να καλλιεργήσουν τις δεξιότητες που αφορούν την εκτέλεση των μουσικών οργάνων και ταυτόχρονα του αυτοσχεδιασμού και της σύνθεσης μουσικής. Επιπροσθέτως, οι μαθητές θα πρέπει να αποκτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις προκειμένου να αναπτύξουν τις δεξιότητες της ανάγνωσης και της κωδικοποίησης διάφορων ειδών μουσικής σημειογραφίας. Ύψιστης σημασίας είναι και η απόκτηση γνώσεων πάνω σε βασικές μουσικές έννοιες, όπως ρυθμός, μελωδία κ.λ.π, αλλά και η πολλαπλότητα συνδυασμών τους στα διάφορα μουσικά είδη. Οι μαθητές οφείλουν, ακόμα, να συνειδητοποιήσουν τον ρόλο που είχε η μουσική ανέκαθεν στην ανθρώπινη ζωή. Τέλος, είναι σημαντικό να αντιληφθούν οι μαθητές τον καίριο ρόλο της μουσικής στη σημερινή εποχή της Πληροφορίας (Ι.Ε.Π., 2014).

Σχετικά με τις επιδιώξεις του μαθήματος της Μουσικής, αυτές ταξινομούνται σε τρεις μεγάλες κατηγορίες. Στην ανάπτυξη γνώσεων, στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και στην ανάπτυξη στάσεων μέσα από μία ολιστική προσέγγιση του μαθήματος. Για παράδειγμα, μέσα από την διδασκαλία του μαθήματος της Μουσικής ο μαθητής θα πρέπει να μάθει να μπορεί να διαχωρίζει τις μουσικές έννοιες, όπως ρυθμός, μελωδία, ηχόχρωμα, συνήχηση κ.λ.π, να χρησιμοποιεί τη φωνή του έχοντας στο μυαλό του την άρθρωση, την τονική και ρυθμική ακρίβεια κ.λ.π, και να διαπιστώνει τη σχέση της μουσικής με άλλες τέχνες διαχρονικά, πάντα πάνω σε ένα μοτίβο ολιστικής προσέγγισης (Ι.Ε.Π., 2014).

Το πλέγμα των τεσσάρων Οργανωτών αποτελεί τις θεματικές ενότητες που αναπτύσσονται με σπειροειδή τρόπο καθ' όλη την διάρκεια της διδασκαλίας της Μουσικής στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Ο πρώτος οργανωτής σχετίζεται με την προσέγγιση και την κατανόηση των μουσικών εννοιών και των βασικών της στοιχείων. Ακολουθεί ο δεύτερος οργανωτής με την γνωριμία των μουσικών ειδών· συγχρονικά, διαχρονικά και γεωγραφικά. Τρίτος είναι ο οργανωτής που συνδέει τη μουσική με τις άλλες τέχνες και επιστήμες. Τέλος, ο τέταρτος οργανωτής περιλαμβάνει την Μουσική στην ενδοσχολική και εξωσχολική ζωή (Ι.Ε.Π., 2014).

Η ακρόαση, η εκτέλεση και η σύνθεση της μουσικής αποτελούν το τρίπτυχο στην προετοιμασία της διδασκαλίας της Μουσικής. Η ενεργητική μουσική ακρόαση, η οποία επιτυγχάνεται ποικιλοτρόπως- και μέσα από την ηχογραφημένη μουσική και μέσα από συναυλίες- βοηθάει να αναπτύξουν οι μαθητές τις μουσικές τους δεξιότητες· να μάθουν δηλαδή να αναγνωρίζουν, να αποκωδικοποιούν, να αναπαριστούν και να αναλύουν τις διάφορες μουσικές έννοιες. Επίσης, μέσα από την ενεργητική μουσική ακρόαση το μαθητικό κοινό έρχεται σε επαφή με ποικίλα μουσικά ακούσματα. Στην παρούσα φάση με την έννοια της εκτέλεσης, νοείται η ενεργητική μουσική δημιουργία. Αφού η ακρόαση έχει κατακτηθεί, οι μαθητές κατά την φάση της εκτέλεσης πραγματοποιούν συνθέσεις είτε κατά μόνους είτε ομαδικά με τη φωνή, με το σώμα και τα μουσικά όργανα στην τάξη τους, αλλά και σε μεγαλύτερα ακροατήρια (Ι.Ε.Π., 2014).

Από το Πρόγραμμα Σπουδών προτείνονται συγκεκριμένες διδακτικές μεθοδολογίες, των οποίων οι κατευθύνσεις διευκολύνουν το έργο του εκπαιδευτικού και τη μεταλαμπάδευση των γνώσεων καθώς και της μουσικής αφύπνισης των μαθητών. Συγκεκριμένα, οι μεθοδολογίες αυτές είναι η βιωματική προσέγγιση, η διαθεματική προσέγγιση, η συνεργατική μάθηση, η διαφοροποίηση, η διαπολιτισμική διδασκαλία και η χρήση μουσικής τεχνολογίας και τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας (Ι.Ε.Π., 2014).

Σχετικά με την αξιολόγηση στην Μουσική Εκπαίδευση, αξίζει να σημειωθεί ότι αποτελεί βασικό συστατικό της όλης μουσικής παιδείας, αφού με αυτόν τον τρόπο ο εκπαιδευτικός έχει την ευκαιρία να διαπιστώσει αν και σε ποιόν βαθμό έχουν επιτευχθεί οι επιδιωκόμενοι διδακτικοί στόχοι (Ι.Ε.Π., 2014).

1.7.2 Αναλυτικό Πρόγραμμα που Εντάσσεται η Διδακτική Παρέμβαση

Στο τρέχον κεφάλαιο θα δούμε το αναλυτικό πρόγραμμα στο οποίο έχει ενταχθεί το συμπληρωματικό εκπαιδευτικό υλικό για τις δύο τελευταίες τάξεις του Δημοτικού, Ε' και ΣΤ'.

Στο βιβλίο της Ε' τάξης, το κεφάλαιο που συνδέεται με τα όργανα της Συμφωνικής ορχήστρας είναι το 10ο: *"Χρόχρωμα. 2: Πρόβα Συμφωνικής Ορχήστρας"*. Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται αναφορά στα ηχογόνα σώματα και την κατασκευή τους. Αναφέρονται γενικά τα χαρακτηριστικά των οργάνων (σχήμα, υλικό, μέγεθος, τρόπος παραγωγής του ήχου). Επιγραμματικά αναφέρονται οι κατηγορίες κατάταξης των μουσικών οργάνων της Συμφωνικής Ορχήστρας και τα όργανα που εντάσσονται σε αυτές.

Όσον αφορά στο βιβλίο της Στ' τάξης, το κεφάλαιο στο οποίο αναφέρονται τα όργανα της Συμφωνικής Ορχήστρας είναι το 21: *"Μεγάλες Ορχήστρες σε ήχους... κλασικούς"*. (Από αυτό το κεφάλαιο πάρθηκε ο τίτλος του συμπληρωματικού εκπαιδευτικού υλικού που δημιουργήθηκε από την ερευνήτρια). Το κεφάλαιο έχει ως στόχο την επαφή των μαθητών με τον πλούτο της κλασικής μουσικής και την ανάδειξή της ως *"ένα κορυφαίο επίτευγμα του ανθρώπινου πολιτισμού"*. Γίνεται αναφορά στον τρόπο λειτουργίας μίας Συμφωνικής Ορχήστρας, στα όρια και τους κανόνες της. Τέλος γίνεται παρουσίαση μουσικών κομματιών κλασικών συνθετών οι οποίοι απευθύνονται σε παιδιά. Ένας από αυτούς είναι ο Benjamin Britten ο οποίος είναι ο πρωταγωνιστής στο συμπληρωματικό εκπαιδευτικό υλικό που δημιουργήθηκε. Το συμπληρωματικό υλικό δίνεται στους μαθητές μετά την ολοκλήρωση των κεφαλαίων του βιβλίου. Παραπομπή:

[\(http://chamilo.datacenter.uoc.gr/metchamilo/courses/MEGALESORXHSTRESSEHXOYSKLASIKOY/\)](http://chamilo.datacenter.uoc.gr/metchamilo/courses/MEGALESORXHSTRESSEHXOYSKLASIKOY/)

2. Βιβλιογραφική Επισκόπηση συναφών Ερευνών στις τρεις βαθμίδες εκπαίδευσης.

Ο σκοπός αυτού του κεφαλαίου είναι να μελετήσουμε τις έρευνες που έχουν διεξαχθεί την τελευταία 15ετία στην Ελλάδα, και σε όλο τον κόσμο, και αφορούν την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, γενικά, και την συμπληρωματική εξ αποστάσεως εκπαίδευση, ειδικά, στην πρωτοβάθμια, κυρίως, εκπαίδευση-αλλά και στις άλλες δύο βαθμίδες Εκπαίδευσης. Θα επικεντρωθούμε στο μαθητικό ερευνητικό κοινό που συμμετείχε στις εν λόγω έρευνες, το μεθοδολογικό πλαίσιο, τα ερευνητικά ερωτήματα που ακολούθησαν οι ερευνητές, στο σκοπό και τα αποτελέσματα που προέκυψαν.

Προκειμένου να διαφυλάξουμε την εγκυρότητα της επιστημονικότητας, η αναζήτηση της βιβλιογραφικής ανασκόπησης, ελληνικής και ξενόγλωσσας, περί των ερευνών βασίστηκε σε έγκριτα μέσα και μόνο. Συγκεκριμένα, τα περιοδικά που μελετήθηκαν είναι το open journal, ο διεθνής επιστημονικός ιστότοπος academia, τα δημοσιευμένα πρακτικά συνεδρίων που αφορούν την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και ηλεκτρονικού περιεχομένου, και οι βάσεις δεδομένων, sciencedirect.com και eric.ed.gov.

2.1 Έρευνες στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση καθώς και των εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων.

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται οι έρευνες που αφορούν την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση καθώς και έρευνες που αφορούν τους εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων.

Σκοπός έρευνας που έγινε το 2003-2004, ήταν να εξεταστεί αν και κατά πόσο η στάση των φοιτητών σχετικά με την συμμετοχή τους σε εξ αποστάσεως σπουδές για την ελληνική μουσική και το χορό και η αξιολόγησή τους για τους συμβούλους-καθηγητές, το διδακτικό υλικό και την θεματική ενότητα επηρεάζονται από την εκτίμησή τους σχετικά με τις προοπτικές εξέλιξης που προσφέρει η υπό εξέταση Θεματική ενότητα. Ο αριθμός των συμμετεχόντων φοιτητών της έρευνας ανέρχεται σε ενενήντα πέντε άτομα, τεταρτοετείς φοιτητές κατά το ακαδημαϊκό έτος 2003-2004, όλοι φοιτητές της Θεματικής

Ενότητας «Τέχνες II: Επισκόπηση Ελληνικής Μουσικής και Χορού» του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου. Ως εργαλείο και όργανο μέτρησης χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο. Από τα αποτελέσματα προκύπτει πως υπάρχει εσωτερική συνοχή των αντίστοιχων δεικτών (Στάσεις, Διδακτικό Υλικό, Θεματική Ενότητα, Σύμβουλος-καθηγητής) σε πολύ υψηλό επίπεδο. Με άλλα λόγια, οι φοιτητές που πίστευαν ότι η συγκεκριμένη Θεματική Ενότητα θα τους παρέχει την ευκαιρία εξέλιξης έχουν υψηλότερους δείκτες σε όλους τους παράγοντες σε σχέση με την απέναντι μεριά των φοιτητών (2011).

Κατά το ακαδημαϊκό έτος 2008-2009 πραγματοποιήθηκε έρευνα σχετικά με την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως τριτοβάθμια Εκπαίδευση με ομάδα στόχο τα άτομα με Αναπηρία, φοιτητές του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου. Η έρευνα ήταν ποιοτικής μεθοδολογίας, περιγραφικού τύπου, και περιλάμβανε τη μελέτη τριών περιπτώσεων προπτυχιακών φοιτητών με εμπειρία που είχαν εμπειρία σπουδών στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο κατά το ακαδημαϊκό έτος 2003-2009. Και οι τρεις φοιτητές παρακολουθούσαν το ίδιο προπτυχιακό πρόγραμμα και ήταν κάτοικοι του νομού Αττικής. Η συγκεκριμένη επιλογή της ομάδας-στόχου έγινε επειδή επρόκειτο για ομάδα φοιτητών που απαιτούσε ιδιαίτερη υποστήριξη, εξαιτίας των ιδιαίτερων εκπαιδευτικών αναγκών που είχε. Η μία φοιτήτρια ήταν άτομο με μειωμένη όραση, ο δεύτερος φοιτητής με ολική απώλεια όρασης και το τρίτο άτομο ήταν βαρήκοο. Προκειμένου να συλλεχθεί το υλικό των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν οι ατομικές και ημιδομημένες συνεντεύξεις. Ο σκοπός της έρευνας ήταν να διερευνηθεί αν και κατά πόσο η ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι όντως «ανοιχτή» και ισότιμη στα άτομα με αναπηρία και με ποιόν τρόπο αξιοποιούνται οι διάφορες μορφές τυπικής και άτυπης υποστήριξης προς αυτά τα άτομα. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση για τα άτομα με αναπηρία είναι όντως «ανοιχτή», αφού εισήχθησαν εύκολα, με την πρώτη προσπάθεια, στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, σε σχολή της προτίμησης τους, παρότι είχαν δυσχέρειες σχετικά με τον ρυθμό μελέτης, ακριβών λόγω των ιδιαίτερων αναγκών τους. Συγκεκριμένα, ναι μεν υπήρχε η αμέριστη συμπαράσταση εκ μέρους των καθηγητών (συχνή δια ζώσης, ηλεκτρονική και τηλεφωνική επικοινωνία), εντούτοις η μορφή των σημειώσεων ή/και τα λογισμικά που παρείχε σ' αυτά τα άτομα το Ελληνικό

Ανοιχτό Πανεπιστήμιο δεν τα βοήθησε όσο εκείνα θα ήθελαν. Γι' αυτό το λόγο είχαν και οι τρεις υποχρεωτικά ουσιαστική συμπαράσταση στη μελέτη τους από άτομα του στενού οικογενειακού, φιλικού και επαγγελματικού τους χώρου. Τροχοπέδη για τους φοιτητές ήταν το γεγονός πως διαπίστωσαν ότι δεν υπήρχε συγκεκριμένη υπηρεσία, τουλάχιστον ολοκληρωμένη, για τα άτομα με ειδικές ανάγκες στο Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο. Στα θετικά του ιδρύματος συγκαταλέγεται ότι και οι τρεις φοιτητές είχαν οικονομική διευκόλυνση στα δίδακτρα, έστω και μετά από αίτησή τους (Κρητικού & Κουτσούμπα, 2011).

Σκοπός της έρευνας που πραγματοποιήθηκε το 2018 ήταν η προκαταρκτική διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο μπορεί να αξιοποιηθεί η αξιολόγηση των καθηγητών-Συμβούλων για την βελτίωση της ικανοποίησης των φοιτητών μέσω μιας μελέτης περίπτωσης στο Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο. Στην έρευνα πήραν μέρος έξι άτομα που είχαν ολοκληρώσει το εξ αποστάσεως Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Επιστήμες της Αγωγής» του προαναφερθέντος ιδρύματος. Για τη διεξαγωγή της συγκεκριμένης εργασίας επιλέχθηκε η ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση βάσει του ανοικτού σκοπού της έρευνας. Ερευνητικό εργαλείο αποτέλεσε η προσωπική ημιδομημένη συνέντευξη και ως μέθοδος ανάλυσης δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η ανάλυση περιεχομένου. Τα ερευνητικά ερωτήματα ήταν τέσσερα: πόσο σημαντικό είναι να κατέχουν γνωστικές δεξιότητες οι καθηγητές-σύμβουλοι και με ποιόν τρόπο μπορεί να βοηθήσει η αξιολόγησή του στη διαμόρφωση της ικανοποίησης των μεταπτυχιακών φοιτητών του προγράμματος «Επιστήμες της Αγωγής» στο ΕΑΠ, πόσο σημαντικό είναι ο υποστηρικτικός ρόλος του Καθηγητή-Συμβούλου και με ποιόν τρόπο μπορεί να βοηθήσει η αξιολόγησή του στη διαμόρφωση της ικανοποίησης των μεταπτυχιακών φοιτητών του προγράμματος «Επιστήμες της Αγωγής» στο Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο, πόσο σημαντική είναι η κατάλληλη προετοιμασία των Ομαδικών Συμβουλευτικών Συναντήσεων από τον Καθηγητή-Σύμβουλο και με ποιόν τρόπο μπορεί να βοηθήσει η αξιολόγησή του στη διαμόρφωση της ικανοποίησης των μεταπτυχιακών φοιτητών του προγράμματος «Επιστήμες της Αγωγής» στο Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο και, τέλος, πόσο σημαντική είναι η αξιολόγηση των φοιτητών από τον Καθηγητή-Σύμβουλο και με ποιόν τρόπο μπορεί να βοηθήσει η αξιολόγησή του στην

διαμόρφωση της ικανοποίησης των μεταπτυχιακών φοιτητών του προγράμματος «Επιστήμες της Αγωγής» στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως ο τρόπος που οι δεξιότητες των Καθηγητών-Συμβούλων επηρεάζουν την ικανοποίηση των μεταπτυχιακών φοιτητών του προγράμματος «Επιστήμες της Αγωγής» του ΕΑΠ είναι τόσο θετικός όσο και αρνητικός αναφορικά με την ικανοποίησή τους. Η ύπαρξη ή μη κάθε δεξιότητας των Κ.Σ. στην εξΑΕ οδηγεί ή απομακρύνει τους φοιτητές από τη μάθηση με διαφορετικό τρόπο. Σχετικά με τις υποστηρικτικές δεξιότητες των Κ.Σ., απεδείχθη πως όταν οι Κ.Σ. τις κατέχουν, αυτό βοηθά τους φοιτητές να ξεπεράσουν τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους και αφορούν είτε τη μελέτη του εκπαιδευτικού υλικού είτε την εκπόνηση των εργασιών τους. Σχετικά με τις Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις αυτές κρίθηκαν κομβικής σημασίας, αφού δεν είναι επιβεβλημένης παρακολούθησης και άρα πρέπει να είναι τόσο άρτια «χτισμένες» ώστε να απουσιάζουν το λιγότερο δυνατόν οι φοιτητές. Τέλος, σχετικά με την αξιολόγηση των φοιτητών από τον Καθηγητή-Σύμβουλο διαπιστώθηκε πως οι φοιτητές αναζητούν την εν λόγω αξιολόγηση, φτάνει να είναι ευδιάκριτα τα σχόλια, να συνάδουν με το εκπαιδευτικό υλικό, και οι παρατηρήσεις των εκπαιδευτικών έτσι ώστε οι φοιτητές να περάσουν σε μία διαδικασία αναστοχασμού και προσπάθεια αυτοβελτίωσης (Κουννατίδου, Μαυροειδής, & Λιοναράκης, 2019).

Μία άλλη έρευνα διεξήχθη κατά την διάρκεια του σχολικού έτους 2018-2019 από το Εργαστήριο Ψυχολογίας, Παιδαγωγικών Ερευνών και Μέσων στην Εκπαίδευση ΠΤΔΕ Ρόδου του Πανεπιστημίου Αιγαίου σε συνεργασία με την Εκπαιδευτική Ραδιοτηλεόραση. Κατά τη διάρκεια της συγκεκριμένης περιόδου πραγματοποιήθηκε εξ αποστάσεως επιμόρφωση των εκπαιδευτικών (8 γυναίκες και 3 άνδρες) πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και η εν λόγω επιμόρφωση επικεντρώθηκε στον ψηφιακό γραμματισμό στα οπτικοακουστικά μέσα, χρησιμοποιώντας καλές πρακτικές αξιοποίησης του βίντεο στο σύγχρονο σχολείο. Συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί κινήθηκαν σε δύο βασικούς άξονες. Επιμορφώθηκαν προκειμένου να αξιοποιήσουν τον πλούτο που τους προσφέρουν τα οπτικοακουστικά μέσα και εφάρμοσαν και αξιολόγησαν στις τάξεις τους ένα σύστημα μεθοδολογιών δημιουργικής αξιοποίησης των ψηφιακών οπτικοακουστικών μέσων. Τέσσερα ήταν τα ερωτήματα της έρευνας. Έγινε προσπάθεια

να βρεθούν τα θετικά στοιχεία του εκπαιδευτικού υλικού της επιμόρφωσης και οι προτάσεις για τη βελτίωσή του, τα θετικά χαρακτηριστικά των προτεινόμενων εκπαιδευτικών δράσεων και οι προτάσεις για τη βελτίωσή τους, η στάση- η συμμετοχή των μαθητών στις εκπαιδευτικές δράσεις και ποιες από αυτές ξεχώρισαν και, τέλος, τα θετικά στοιχεία του επιμορφωτικού προγράμματος και ποια είναι τα θετικά στοιχεία του επιμορφωτικού προγράμματος και τι προτείνεται για τη βελτίωσή του. Τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν ήταν 7 ερωτηματολόγια, με συνδυασμό ερωτήσεων ανοικτού και κλειστού τύπου, συζητήσεις που έγιναν στο Forum «Δραστηριότητα Δημοσίου Διαλόγου» της πλατφόρμας Moodle και η καταγραφή συνεντεύξεων στην πλατφόρμα Big Blue Button. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το εκπαιδευτικό υλικό της επιμόρφωσης ήταν άρτια σχεδιασμένο ώστε η μόνη βελτίωση που χρειαζόταν ήταν ο επανασχεδιασμός του σχετικά με την επέκταση των αποθετηρίων και των δικτυακών ιστότοπων αναζήτησης. Τα αποτελέσματα σχετικά με τις εκπαιδευτικές δράσεις έδειξαν πως τα οπτικοακουστικά μέσα βοηθούν στη δημιουργία γνήσιων περιβαλλόντων μάθησης, τα οποία με τη σειρά τους δίνουν ενεργό ρόλο στο μαθητή, στην αυτονομία του αλλά και στην ενίσχυση της ομαδικότητας (Παπαδημητρίου & Σόφος, 2019).

Έρευνα διεξήχθη τους πρώτους έξι μήνες του 2015 στο Central Post-Diploma Pedagogic Education Institute of the Education Management University of the National Academy of Pedagogic Sciences of Ukraine όπου συμμετείχαν 48 εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ο βασικός σκοπός της έρευνας ήταν να δοκιμάσει πειραματικά την αποτελεσματικότητα του μοντέλου της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο πλαίσιο της διαβίου μάθησης σε εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων των δοκιμών έδειξε ότι οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί κατά τη διάρκεια της έρευνας καλλιέργησαν πολλές από τις επιτηδειότητες που απαιτούνται για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, καλλιεργήθηκε η οργανωτική τους δεξιότητα σχετικά με τον σχεδιασμό της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης για λογαριασμό των μαθητών τους, εμπλουτίστηκε η γνώση τους γύρω από την εξ αποστάσεως εκπαίδευση και μπόρεσαν πλέον να οικοδομήσουν πρόγραμμα σπουδών για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Οι επικοινωνιακές τους δεξιότητες ενισχύθηκαν ώστε να μην υπάρξει επικοινωνιακό ή συναισθηματικό κενό ανάμεσα σε αυτούς και τους μαθητές

τους όταν συνυπάρχουν μέσα από την εξ αποστάσεως εκπαίδευση και, τέλος, ανέπτυξαν τέτοιες δεξιότητες ώστε να μπορούν να ενεργοποιούν την ικανότητα των γνωστικών δραστηριοτήτων των μαθητών τους στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση (Mukoviz & Kolomiiets, 2018).

Έρευνα για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση πραγματοποιήθηκε σε συνοικίες στα βορειοδυτικά και στις επαρχίες της ελεύθερης πολιτείας της Νότιας Αφρικής το 2015. Οι συμμετέχοντες, εμπλεκόμενοι σε εκπαιδευτικές διαδικασίες (εκπαιδευτικοί, γονείς, διευθυντές κ.α.) στην έρευνα ήταν τριάντα και όλοι είχαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Η έρευνα ήταν ποιοτικού περιεχομένου και σκοπός της ήταν να διερευνήσει τις απόψεις των εμπλεκόμενων σχετικά με την διασφάλιση ποιότητας για τους εξ αποστάσεως εκπαιδευόμενους. Τα ευρήματα έδειξαν πως προκειμένου μία εξ αποστάσεως κατάρτιση να είναι αποτελεσματική, τότε θα πρέπει να εμπλακούν στον σχεδιασμό της, να συνεργαστούν δηλαδή, ειδικοί από κάθε γωνιά της εκπαίδευσης (Quan-Baffour&Arko-Achemfuor,2018).

Εξήντα ένας φοιτητές εξ αποστάσεως εκπαίδευσης του τμήματος Ψυχολογίας του Εθνικού Αυτόνομου Πανεπιστημίου του Μεξικού συμμετείχαν σε μία έρευνα στατιστικής ανάλυσης. Οι φοιτητές εργάστηκαν σε τρεις ομάδες (των τριών-τεσσάρων ατόμων) εικονικών τάξεων, χρησιμοποιώντας το Moodle 3.1. Η κάθε ομάδα έφτιαχνε μία έκθεση, οι φοιτητές κατέγραφαν τις ιδέες τους και τις προτάσεις τους σε φόρουμ συζητήσεων και έγραφαν τις εκθέσεις τους στην πλατφόρμα WIKI. Η αξιολόγηση βασίστηκε στην κλίμακα διαβαθμισμένων κριτηρίων, με απόκρυψη των προσωπικών στοιχείων. Οι μαθητές συν-έκριναν τη συνεργασία, την επιστημονική δραστηριότητα και τη συμμετοχή. Ο σκοπός της μελέτης ήταν η βελτίωση των συστημάτων της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, αξιοποιώντας τα ψηφιακά μέσα και την κατανεμημένη γνώση που μπορούν να δοθούν στη συλλογική δουλειά, θέτοντας τρεις μεταβλητές- τη συνεργασία, την επιστημονική δραστηριότητα, και τη συμμετοχή. Από τα ευρήματα (μέσω ερωτηματολογίων) διαπιστώθηκαν σημαντικές συσχετίσεις ανάμεσα στην συνεργασία και την επιστημονική δραστηριότητα, ανάμεσα στη συνεργασία και τη συμμετοχή και ανάμεσα στην επιστημονική δραστηριότητα και τη συμμετοχή (Tirado & Santos, 2017).

Σε ιδιωτικό πανεπιστήμιο στην Καλιφόρνια των Ηνωμένων Πολιτειών πραγματοποιήθηκε έρευνα το κίνητρο της οποίας ήταν να βρει για ποιόν λόγο οι φοιτητές γράφτηκαν στο εξ αποστάσεως προπτυχιακό πρόγραμμα και τον λόγο που επέλεξαν την εξ αποστάσεως εκπαίδευση κατά το ακαδημαϊκό έτος 2018-2019. Στην έρευνα πήραν μέρος 28 συμμετέχοντες, χωρίς προηγούμενη εμπειρία στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, και ήταν όλοι πάνω από 25 ετών. Πρόκειται κυρίως για πολιτικούς μηχανικούς, μηχανικούς Ηλεκτρονικών Υπολογιστών, μηχανικούς περιβάλλοντος, χημικούς μηχανικούς και βιοϊατρικούς μηχανικούς. Οι συμμετέχοντες προσκλήθηκαν σε ατομική εξ αποστάσεως συνέντευξη (skype) προκειμένου να συλλεχθεί το υπό μελέτη υλικό. Η κάθε ημιδομημένη συνέντευξη είχε διάρκεια 40-70 λεπτά και ο σκοπός της έρευνας ήταν να διερευνηθεί πώς αποτιμούν οι φοιτητές τη συμμετοχή τους στην εξ αποστάσεως μάθηση και γιατί επέλεξαν τον συγκεκριμένο τρόπο. Συμπερασματικά, τα δύο καίρια ερωτήματα της έρευνας ήταν σχετικά με το κίνητρο που ώθησε τους φοιτητές στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση και ποιά ήταν επί της ουσίας η εκπαιδευτική τους εμπειρία. Η μέθοδος συλλογής και ανάλυσης των δεδομένων ήταν στο πλαίσιο της ποιοτικής ανάλυσης. Αρχικά καταγράφηκαν/ηχογραφήθηκαν οι συνεντεύξεις, απομαγνητοφωνήθηκαν και μελετήθηκαν πολλάκις. Συνεχίστηκε η ανοιχτή κωδικοποίηση για να περιοριστεί το υλικό που ήταν μεγάλου μεγέθους και το αταξινόμητο υλικό σε θέματα πρώτου επιπέδου. Στη συνέχεια, χρησιμοποιήθηκε η τεχνική της αξονικής κωδικοποίησης για τη μείωση των θεμάτων και των πληροφοριών σε περαιτέρω θέματα δεύτερου επιπέδου. Τελικά κατηγοριοποιήθηκαν δύο θέματα και επτά υποθέματα. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν πως οι κύριοι λόγοι που τους οδήγησαν να επιλέξουν ένα πρόγραμμα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ήταν οι οικογενειακές και επαγγελματικές υποχρεώσεις και οι χρονικές δεσμεύσεις. Η χρονική και οικονομική ευελιξία της εξ αποστάσεως μάθησης τους επέτρεπε να διαμορφώνουν τη μελέτη τους όπως τους εξυπηρετούσε, ισορροπώντας ανάμεσα στις άλλες τους υποχρεώσεις. Επίσης, η προοπτική ότι μετά την απόκτηση του τίτλου, θα έπαιρναν και προαγωγή ενδυνάμωνε τη θέλησή τους. Τέλος, επισημάνθηκε πως πρέπει να αναμορφωθούν τα εκπαιδευτικά προγράμματα και να ενισχυθούν οι εγγραφές από όλο

τον κόσμο μέσα από την ανάπτυξη της εκπαιδευτικής τεχνολογίας και ανάλογων τεχνολογικών εφαρμογών (Santos, 2020).

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα ήταν σαράντα έξι προπτυχιακοί φοιτητές σε πανεπιστήμιο της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης που παρακολουθούσαν το μάθημα για πρώτη φορά και είχαν ελάχιστες προγενέστερες προσλαμβάνουσες/γνώσεις. Γι' αυτό και αναλύθηκε η αποτελεσματικότητα διαφορετικών μεθόδων κατάκτησης του ψηφιακού διδακτικού υλικού. Ο κύριος στόχος της έρευνας ήταν να διερευνήσει την αποτελεσματικότητα της συμπληρωματικής χρήσης ψηφιακού διδακτικού υλικού. Η διερεύνηση έγινε συγκρίνοντας με προγενέστερες διδασκαλίες χωρίς την ύπαρξη συμπληρωματικής εξ αποστάσεως διδασκαλίας. Τα πορίσματα των ερευνών έδειξαν πως το συμπληρωματικό υλικό διεγείρει το μαθησιακό ενδιαφέρον των φοιτητών και αποκτούν/κατακτούν περισσότερη γνώση. Πέραν τούτου είναι πολύ σημαντικό να τονιστεί πως η έρευνα έδειξε ότι η απόδοση των φοιτητών αυξάνεται περισσότερο και ευκολότερα όταν το συμπληρωματικό υλικό έχει άμεση συνάφεια με την διάλεξη του καθηγητή. Αντιθέτως, τα βίντεο ψυχαγωγικού περιεχομένου δεν είχαν την ίδια ακαδημαϊκή επιρροή στους φοιτητές, αλλά θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν μόνο ως ακαδημαϊκή παρακίνηση για τους φοιτητές (Ljubojevic et al., 2014).

Στο Αμερικάνικο Τριτοβάθμιο Ίδρυμα Iowa State University (ISU) πραγματοποιήθηκε το 1999, και για έξι ακαδημαϊκά εξάμηνα, έρευνα σχετική με την συμπληρωματική εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Στην έρευνα συμμετείχαν 210 προπτυχιακοί φοιτητές στο πλαίσιο του μαθήματος Ασφάλεια Κατασκευών. Εφαλτήριο της ερευνητικής σκέψης αποτέλεσε ο προβληματισμός για την αποτελεσματικότητα του μαθήματος σε περίπτωσης ενίσχυσής του με επιπλέον υλικό. Ο σκοπός της έρευνας ήταν να ερευνήσει τις αντιλήψεις των φοιτητών μέσα από την εμπειρία τους από την συμπληρωματική διδασκαλία ενός συγκεκριμένου μαθήματος, προκειμένου οι ερευνητές και όλοι οι εμπλεκόμενοι στην διαδικασία να «καθοδηγηθούν» για την ανάπτυξη/βελτίωση και χρήση του συμπληρωματικού υλικού σε μελλοντικά εξάμηνα. Για το συμπληρωματικό υλικό χρησιμοποιήθηκε το WebCT (Course Tools). Πρόκειται για ένα ασφαλές On-line εικονικό περιβάλλον μάθησης που εξυπηρετεί τις ακαδημαϊκές ανάγκες του φοιτητικού πληθυσμού, ιδιαίτερα για e-learning. Σ' αυτό υπήρχαν περιλήψεις των θεματικών

ενοτήτων του μαθήματος, on-line παιχνίδια γνώσεων, ποικιλία εργαλείων για την επικοινωνία (μεταξύ φοιτητών και διδασκόντων-φοιτητών) και πρόσβαση στις βαθμολογίες. Επίσης, υπήρχε το ημερολόγιο του μαθήματος μέσα από το οποίο ενημερώνονταν οι φοιτητές για καθημερινά θέματα, για ζητήματα που σχετίζονταν με τις εργασίες τους και σχετικά χρονοδιαγράμματα. Τέλος, υπήρχε ένας πίνακας ανακοινώσεων δημόσιου χαρακτήρα, όπου είχαν πρόσβαση όλοι οι φοιτητές, και ένας πίνακας ανακοινώσεων ιδιωτικού χαρακτήρα στον οποίο είχαν πρόσβαση μόνο τα άτομα της κάθε ομάδας προκειμένου να ενισχυθεί η αλληλεπίδραση και η συνεργασία μεταξύ των μελών. Το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε ήταν τα ερωτηματολόγια, τα οποία αποτελούνταν από δεκατρείς ερωτήσεις δύο μεγάλων κατηγοριών. Οι ερωτήσεις του πρώτου μέρους εξέταζαν την προγενέστερη εμπειρία των συμμετεχόντων με μαθήματα βασισμένα στο διαδίκτυο, την εξοικείωση τους με τους Ηλεκτρονικούς Υπολογιστές, την συχνότητα με την οποία είχαν πρόσβαση στο συμπληρωματικό υλικό και πιθανά προβλήματα που αντιμετώπισαν. Το δεύτερο μέρος εξέταζε τις αντιλήψεις/ τη γνώμη των φοιτητών σχετικά με το συμπληρωματικό υλικό. Το ερωτηματολόγιο συμπληρωνόταν στο τέλος κάθε εξαμήνου (φθινόπωρο 1999, άνοιξη 2000, φθινόπωρο 2000, άνοιξη 2001, φθινόπωρο 2001, άνοιξη 2002 και φθινόπωρο 2002). Από την ανάλυση προέκυψε ότι οι φοιτητές βρίσκουν πολύ χρήσιμο το συμπληρωματικό υλικό, καθώς και την εφαρμογή όπως είχε σχεδιαστεί. Το συμπληρωματικό υλικό βοήθησε τους φοιτητές στην προετοιμασία της μελέτης τους, στην κατάκτηση της γνώσης, στην συνεχή αλληλεπίδραση με τους υπόλοιπους φοιτητές και τους διδάσκοντες και σε κάθε περίπτωση η συμπληρωματική διδασκαλία είναι κάτι το οποίο επιθυμούν και για το μέλλον (Freeman & Field, 2004).

Σκοπός της έρευνας που έγινε το 2003-2004, ήταν να εξεταστεί αν και κατά πόσο η στάση των φοιτητών σχετικά με την συμμετοχή τους σε εξ αποστάσεως σπουδές για την ελληνική μουσική και το χορό και η αξιολόγησή τους για τους συμβούλους/καθηγητές, το διδακτικό υλικό και την θεματική ενότητα επηρεάζονται από την εκτίμησή τους σχετικά με τις προοπτικές εξέλιξης που προσφέρει η συγκεκριμένη Θεματική Ενότητα. Ο αριθμός των συμμετεχόντων φοιτητών της έρευνας ανέρχεται σε ενενήντα πέντε άτομα, τεταρτοετείς φοιτητές κατά το ακαδημαϊκό έτος 2003-2004, όλοι φοιτητές της Θεματικής

Ενότητας «Τέχνες II: Επισκόπηση Ελληνικής Μουσικής και Χορού» του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου. Ως εργαλείο και όργανο μέτρησης χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο. Από τα αποτελέσματα προκύπτει πως υπάρχει εσωτερική συνοχή των αντίστοιχων δεικτών σε πολύ υψηλό επίπεδο. Με άλλα λόγια, οι φοιτητές που πίστευαν ότι η συγκεκριμένη Θεματική Ενότητα θα τους παρέχει την ευκαιρία εξέλιξης είχαν υψηλότερους δείκτες σε όλους τους παράγοντες σε σχέση με την απέναντι μεριά των φοιτητών (Γουλιμάρης, 2011).

Πριν από περίπου δεκαπέντε χρόνια έγινε μία έρευνα πάνω στο εξ αποστάσεως πρόγραμμα επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών με τίτλο «Παιδαγωγική Αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας». Το εν λόγω πρόγραμμα βασίστηκε στον συνδυασμό των μεθόδων συμβατικής (κλασικής) επιμόρφωσης και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Η έρευνα είχε διάρκεια έξι μήνες, από τον Δεκέμβριο του 2004 μέχρι τον Ιούνιο του 2005. Στόχος της έρευνας ήταν η αξιολόγηση της προσαρμογής του European Pedagogical Information and Communications Technology Licence (EPICL) στην Ελληνική πραγματικότητα και η διερεύνηση των παραγόντων που επηρεάζουν την ποιότητα της επιμόρφωσης. Στην έρευνα συμμετείχαν εξήντα τέσσερις εκπαιδευτικοί, είκοσι έξι υπηρετούντες στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και είκοσι πέντε στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ο έλεγχος της εφαρμογής του πιλοτικού προγράμματος βασίστηκε στην εκτίμηση της γενικότερης ικανοποίησης των συμμετεχόντων από τη συμμετοχή στο πρόγραμμα και στην ανάλυση παραμέτρων όπως είναι η προσωπική ανάπτυξη, η συνεργατική μάθηση, ο ρόλος του εκπαιδευτή, το εκπαιδευτικό υλικό και η ευχρηστία του Διαδικτυακού περιβάλλοντος. Για τη συλλογή των ερευνητικών δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν συνδυαστικά ποιοτικές και ποσοτικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις όπως είναι το ερωτηματολόγιο, η συνέντευξη και η ομαδική συζήτηση (focus group). Συγκεκριμένα, διατέθηκε ηλεκτρονικά ερωτηματολόγιο, κατά τη λήξη του προγράμματος με ερωτήσεις κλειστού και ανοικτού τύπου. Η μελέτη των δεδομένων ακολούθησε τόσο την ποιοτική όσο και την ποσοτική μεθοδολογική προσέγγιση. Τα αποτελέσματα που προέκυψαν αναδεικνύουν την χρησιμότητα των δεξιοτήτων των ΤΠΕ και της διδασκαλίας. Γι' αυτό και οι επιμορφούμενοι αναζητούν την κατάκτηση ακόμα περισσότερων δεξιοτήτων των νέων τεχνολογιών, καθώς και ομαδικών επιμορφωτικών

δράσεων και σχεδίων εργασίας που θα ενισχύσουν ακόμα περισσότερο την συνεργατική μάθηση με αποτέλεσμα να ενισχύεται ο εκπαιδευτικός και παιδαγωγικός τους ρόλος- πάντα υπό την καθοδήγηση και τις απαραίτητες δια ζώσης συναντήσεις με τον επιμορφωτή (Μουζάκης, 2008).

2.2 Έρευνες στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Ακολουθούν οι έρευνες στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση καθώς και στη συμπληρωματική εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

Οι Παπαφίλιπου κ.α. (2016) αναφέρονται σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε γυμνάσιο του νομού Χαλκιδικής προκειμένου να διερευνηθεί η αποτελεσματικότητα της συμπληρωματικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο μάθημα των μαθηματικών. Οι συμμετέχοντες μαθητές ήταν 114 και η έρευνα είχε διάρκεια έντεκα εβδομάδες. Τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα ήταν δύο· αν και κατά πόσον δύναται να διαφοροποιηθεί η στάση των μαθητών στο μάθημα των μαθηματικών μέσα από την συμπληρωματική εξ αποστάσεως εκπαίδευση και η χαρτογράφηση των διαδικασιών μέσα από τις οποίες οι προαναφερθείσες εφαρμογές/λογισμικά θα μπορούν να ενταχθούν στην συμπληρωματική εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Τα βασικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν ήταν τα ερωτηματολόγια, η παρατήρηση και οι πρόσωπο με πρόσωπο συζητήσεις με τους μαθητές. Παράλληλα χρησιμοποιήθηκαν η ηλεκτρονική τάξη του Πανελλήνιου Σχολικού Δικτύου και το Volcanic Riddles- εκπαιδευτικό παιχνίδι μαθηματικών. Για τις ανάγκες της έρευνας δημιουργήθηκε κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό βασισμένο στα εκπαιδευτικά λογισμικά HotPotatoes, Sketchpad, Geogebra. Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε ήταν η ποσοτική προσέγγιση. Για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν η στατιστική μέθοδος Anova, το Levene τεστ, η μέθοδος LSD και το t-test. Τα αποτελέσματα ανέδειξαν τον καίριο ρόλο της συμπληρωματικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Το ενδιαφέρον των μαθητών αυξήθηκε για το υπό μελέτη μάθημα, τα λογισμικά είχαν θετική επίδραση και στην αλληλεπίδραση των μαθητών και στην πρόοδο τους, οι έννοιες του μαθήματος ήταν πιο εύληπτες από τους μαθητές και φάνηκε πως με την δημιουργία κατάλληλων δραστηριοτήτων και την χρήση των Τ.Π.Ε. μπορεί να ενισχυθεί ταυτόχρονα η αυτονομία και η συνεργατικότητα.

Δίμηνης διάρκειας ήταν η έρευνα συμπληρωματικής εξ αποστάσεως που έγινε στο μάθημα της Φυσικής και συμμετείχαν συνολικά 90 μαθητές από 4 τμήματα της Α' γυμνασίου. Η εν λόγω ερευνητική προσπάθεια διερεύνησε τρεις συγκεκριμένες υποθέσεις. Ειδικότερα, ότι βελτιώνεται η ακαδημαϊκή επίδοση (δηλαδή οι βαθμοί) των μαθητών και μάλιστα σε μεγαλύτερο βαθμό από αυτό της συμβατικής εκπαίδευσης, που χρησιμοποιεί τα ίδια μαθησιακά αντικείμενα του Φωτόδεντρου και, τέλος, ότι ικανοποιεί-δηλαδή, ότι η πραγματική απόδοση του μαθητή συναντά ή υπερβαίνει τις προσδοκίες του. Σκοπός της ερευνητικής αυτής προσπάθειας ήταν η ανάδειξη της συνάφειας ανάμεσα α) στη σχολική επίδοση των μαθητών και την ικανοποίησή τους από τη συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία και β) την παρακολούθηση συμπληρωματικού εξ αποστάσεως προγράμματος, που χρησιμοποιεί εκπαιδευτικό υλικό εμπλουτισμένο με μαθησιακά αντικείμενα του Φωτόδεντρου. Στόχος της ήταν η διερεύνηση της χρησιμότητας/αποτελεσματικότητας των εκπαιδευτικών αυτών εργαλείων στη συμπληρωματική εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση. Για την επίτευξη των σκοπών της ερευνητικής αυτής προσπάθειας, επιλέχτηκε η φαινομενικά (οιονεί) πειραματική μέθοδος έρευνας, η οποία περιελάμβανε ανεξάρτητες και εξαρτημένες μεταβλητές, προέλεγχο και μετα-έλεγχο και πειραματικές ομάδες και ομάδες ελέγχου. Οι μαθητές παρακολουθούσαν το μάθημα στο σχολείο για μια διδακτική ώρα εβδομαδιαίως και ταυτόχρονα είχαν στη διάθεσή τους διαδικτυακό εκπαιδευτικό υλικό του μαθήματος, καθώς και οδηγίες που τους καθοδηγούσαν και τους διευκόλυναν στη μελέτη τους έξω από το σχολείο. Χρησιμοποιήθηκαν εργαλεία ασύγχρονης επικοινωνίας (padlet), που τους απάλλαξαν από χωροχρονικούς περιορισμούς, ενώ ταυτόχρονα τους έδωσαν τη δυνατότητα να αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, με την διδάσκουσα και με το εκπαιδευτικό υλικό. Τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για την συλλογή των δεδομένων ήταν δύο, ένα τεστ αξιολόγησης της ακαδημαϊκής επίδοσης των μαθητών (ερωτήσεις συμπλήρωσης κενού, ερωτήσεις εισαγωγής λέξεων που έλειπαν και ερωτήσεις εισαγωγής λέξεων που δίνονταν ως επιλογή) και ένα ερωτηματολόγιο (ερωτήσεις ανοιχτού και κλειστού τύπου). Η παρούσα έρευνα έδειξε, μέσα από στατιστική ανάλυση, ότι η επίδοση των μαθητών βελτιώνεται, όταν συνδυάζονται τα πλεονεκτήματα της διδασκαλίας της παραδοσιακής τάξης με αυτά της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Επιπλέον, η συχνότητα χρήσης των εκπαιδευτικών εργαλείων (padlet) φαίνεται να ενισχύει τα γνωστικά μαθησιακά αποτελέσματα. Οι μαθητές έχουν καλύτερη επίδοση όταν διδάσκονται τα μαθησιακά αντικείμενα μέσα στη τάξη με την καθοδήγηση του διδάσκοντα, παρά όταν αφήνονται μόνοι με αυτά και τείνουν να τα μελετούν επιφανειακά και επιπόλαια. Ένα από τα συμπεράσματα αυτής της ερευνητικής εργασίας ήταν ότι οι μαθητές αντλούν ικανοποίηση από τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (Σκουλαρίδου & Μαυροειδής, 2016).

Έρευνα/διδασκτική παρέμβαση στο μάθημα της Μουσικής έγινε και σε Γυμνάσιο της Βαλένθια της Ισπανίας. Το εν λόγω σχολείο επιλέχθηκε, καθώς στοχεύει γενικά σε μία δημιουργική διδακτική προσέγγιση και είχε ήδη εμπειρία στις νέες τεχνολογίες σχετικά με τη δημιουργία ήχου. Ο στόχος τους ήταν να προσφέρουν στους μαθητές τη γνώση και τα εργαλεία του web 2.0 για να μπορέσουν μετά οι ίδιοι οι μαθητές να δημιουργήσουν τα δικά τους έργα. Η θεμελιώδης αρχή σχετικά με την ενσωμάτωση της τεχνολογίας στο μάθημα τα Μουσικής είναι να ληφθεί υπόψη ότι η περισσότερη δουλειά γίνεται μέσα στην τάξη και ότι προγενέστερες εμπειρίες μπορούν να ληφθούν υπόψη ως σημείο αφετηρίας για την δημιουργία νέων χώρων που θα διευκολύνουν την δημιουργική χρήση της τεχνολογίας. Με άλλα λόγια, οι ερευνητές έτρεξαν ένα πρόγραμμα που στόχευε στη δημιουργία ενός εκπαιδευτικού συστήματος για τη διδασκαλία της μουσικής. Για τον λόγο αυτό αρχικά μελετήθηκαν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών Γυμνασίου και ταυτόχρονα τα επίσημα προγράμματα του Ισπανικού εκπαιδευτικού συστήματος. Στη συνέχεια δημιουργήθηκαν και «έτρεξαν» τρία διαφορετικά σενάρια, τα οποία ανταποκρίνονται σε μαθητές διαφορετικών επιπέδων και διαφορετικών διδακτικών στόχων, όπως η δημιουργία ήχου, βίντεο, χειρισμού, φιλτραρίσματος και ομαδικού παιχνιδιού. Προτάθηκαν δύο μέρη για το εν λόγω εκπαιδευτικό σύστημα, μία σειρά διδακτικών ενοτήτων για την παραγωγή ήχου σε πραγματικό χρόνο και ένα σύστημα συνεργατικής δημιουργίας βασισμένο στο Web 2.0. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι διδακτικές πρακτικές που ακολουθήθηκαν μπορούν να γίνουν ταυτόχρονα με ασύρματες και φορητές συσκευές, τηλέφωνα ή τάμπλετ, με το βασικό σύστημα που είναι διαθέσιμο στους Ηλεκτρονικούς Υπολογιστές της τάξης. Γι' αυτό τον λόγο οι Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές στη σχολική αίθουσα γίνονται/μετατρέπονται/παίρνουν το ρόλο της

κονσόλας/παιχνιδομηχανής για την παραγωγή ήχου και συν-δημιουργία από πολλούς συμμετέχοντες ταυτόχρονα (Sastre et al, 2013).

2.3 Έρευνες στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται τα ευρήματα των ερευνών της πρωτοβάθμιας εξ αποστάσεως εκπαίδευσης καθώς και της συμπληρωματικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Ένα διδακτικό σενάριο για εξ αποστάσεως εκπαίδευση έχει δομηθεί από τους Βλιώρα, Μουζάκη και Καλογιαννάκη (2018). Το διδακτικό σενάριο αναφέρεται στην ενότητα «Η διάθλαση του Φωτός» του Κεφαλαίου «Φως» του γνωστικού αντικείμενου «Ερευνώ τον Φυσικό Κόσμο» της Στ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου και αξιοποιεί το Algodoo (λογισμικό δισδιάστατης διαδραστικής σχεδίασης), προκειμένου να ενεργοποιήσει όλους τους μαθητές της τάξης, να προσελκύσει το ενδιαφέρον τους και να ενισχύσει την ισότιμη συμμετοχή τους στο πλαίσιο δραστηριοτήτων διερευνητικής και συνεργατικής μάθησης. Οι δραστηριότητες που έχουν σχεδιαστεί έχουν προγραμματιστεί να υλοποιηθούν σε δύο διδακτικές ώρες και ολοκληρώνονται σε τέσσερις φάσεις. Η εφαρμογή του σεναρίου σε πραγματικές συνθήκες σχολικής τάξης θα δώσει τη δυνατότητα στην εκπαιδευτική κοινότητα να αποτιμήσει, στη βάση δομημένων μεθοδολογικών ερευνητικών εργαλείων, το βαθμό στον οποίο το Algodoo μπορεί να υποστηρίξει τη διαδικασία αναδόμησης των αρχικών ιδεών, να οδηγήσει στην εννοιολογική κατανόηση και να συμβάλει στην ανάπτυξη ικανοτήτων που σχετίζονται με τη διερεύνηση και την ανακάλυψη της γνώσης από τους ίδιους τους μαθητές.

Κατά το σχολικό έτος 2012-2013 πραγματοποιήθηκε μία έρευνα για την συμπληρωματική εξ αποστάσεως εκπαίδευση και αφορούσε τη μουσειακή αγωγή. Την ομάδα-στόχο αποτελούσαν δεκαεπτά μαθητές νηπιακής ηλικίας ολοήμερου τμήματος νηπιαγωγείου που βρίσκεται σε χωριό του νομού Ιωαννίνων και η διάρκεια ήταν δύο εβδομάδες. Η μεθοδολογία που ακολούθησε η ερευνήτρια ήταν η έρευνα-δράση και τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν ήταν η δομημένη συνέντευξη, με χρήση ερωτηματολογίου (πριν και μετά την εκπαιδευτική παρέμβαση), καθώς και η μη δομημένη παρατήρηση των νηπίων σε όλη τη διάρκεια της παρέμβασης. Λόγω της ηλικίας των μαθητών, οι απαντήσεις τους δόθηκαν προφορικά στην εκπαιδευτικό-

ερευνήτρια και κείνη κατέγραφε τις απαντήσεις του. Επιπλέον, η παρατήρηση ήταν μη δομημένη και βασίστηκε στις ελεύθερες σημειώσεις της ερευνήτριας. Η ανάλυση και η επεξεργασία των δεδομένων του ερωτηματολογίου έγιναν με το λογισμικό της ποσοτικής ανάλυσης «stata», ενώ εφαρμόστηκε το τεστ McNemar για να διαπιστωθεί η τυχόν επίδραση του προγράμματος μουσειακής συμπληρωματικής εξΑΕ στη μαθησιακή εμπειρία των μαθητών. Τα αποτελέσματα είχαν θετικά πρόσημο, αφού μετά την παρέμβαση με τις ψηφιακές εφαρμογές και τις εικονικές περιηγήσεις τα παιδιά ενθουσιάστηκαν και κινητοποιήθηκαν μαθησιακά και κοινωνικά φτάνοντας στο σημείο να μπορούν να ονοματίζουν γνωστά εκθέματα και μουσεία που γνώρισαν κατά τη διάρκεια της παρέμβασης, πάντα με την βοήθεια των Τ.Π.Ε. (Βέργου et al, 2016).

Κατά το σχολικό έτος 2016-2017 πραγματοποιήθηκε μία έρευνα για την αναπλήρωση των μαθημάτων για τους μαθητές που απουσιάζουν περιστασιακά από το σχολείο. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε εξαθέσιο δημοτικό σχολείο σε χωριό της νότιας Ελλάδας (αγροτική περιοχή της Πελοποννήσου) και η ομάδα-στόχος ήταν οι μαθητές- των τάξεων Δ' και ΣΤ' - που απουσιάζουν συχνά από το σχολείο. Ο συνολικός αριθμός των μαθητών που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν 70. Τα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας ήταν τρία. Οι λόγοι και τρόποι που μπορεί να εφαρμοστεί η συμπληρωματική εξ αποστάσεως εκπαίδευση για τους εν λόγω μαθητές, τα προαπαιτούμενα της ψηφιακής πλατφόρμας προκειμένου να καλύψει τις συγκεκριμένες ανάγκες και, τέλος, ο τρόπος με τον οποίο μπορεί να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα της συμπληρωματικής σχολικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης από όλους τους εμπλεκόμενους της διαδικασίας. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε ήταν αυτή της έρευνας-δράσης και τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν ήταν το ημερολόγιο παρατήρησης, οι ημιδομημένες συνεντεύξεις, η ελεύθερη συζήτηση με τους μαθητές και τις μαθήτριες και η παρατήρηση από την κριτικό φίλο, τόσο σε επίπεδο σχολείου όσο και σε επίπεδο πλατφόρμας. Η ερευνήτρια χρησιμοποίησε και την εκπαιδευτική πλατφόρμα edmodo, αφού θεωρείται εύχρηστη, κατασκευασμένη για παιδαγωγικούς και μόνο σκοπούς και ασφαλής. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι μαθητές που ενεπλάκησαν βοηθηθήκαν ποικιλοτρόπως, αφού έμαθαν να χρησιμοποιούν ένα νέο μέσο και η επικοινωνία που πρόσφερε βοήθησε τους μαθητές να επιλύουν και να επεξεργάζονται θέματα που δεν είχαν καταλάβει ή δεν είχαν

παρακολουθήσει στην σχολική αίθουσα. Επίσης, επιβεβαιώθηκε η ευχρηστία του edmondo (Μανούσου&Παπανικολάου, 2019).

Την ίδια σχολική χρονιά 2016-2017 υλοποιήθηκε μία έρευνα συμπληρωματικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο πλαίσιο του προγράμματος painting feelings. Η συνεργασία έγινε ανάμεσα σε 8 σχολεία- έξι ελληνικά και δύο του εξωτερικού σε Λιθουανία και Ρουμανία. Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε σε τάξεις νηπιαγωγείων και συμμετείχαν συνολικά 80 παιδιά. Οι στόχοι του έργου αφορούσαν την ανάπτυξη της συνεργασίας σχολείων, μαθητών και εκπαιδευτικών, την αξιοποίηση από τους μαθητές της αρχής «μαθαίνω πώς να μαθαίνω», την κοινωνική, συναισθηματική και πολιτισμική ανάπτυξη των μαθητών και, τέλος, την προσαρμογή της διδακτικής πράξης στις ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητών με την προώθηση της συμμετοχής των μαθητών και την παραγωγή του κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού. Το μεθοδολογικό πλαίσιο στηρίχθηκε στον άξονα του προγράμματος Αγωγής Υγείας και της πλατφόρμας e-twinning και κάλυπτε όλες τις θεματικές περιοχές του προγράμματος σπουδών που προβλέπονται για το νηπιαγωγείο. Τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης συμπληρωματικής σχολικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης απέδειξε πως οι μαθητές αποκόμισαν όλα τα οφέλη της συμπληρωματικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, ανέπτυξαν την κριτική τους σκέψη, τις δεξιότητες συνεργασίας και επικοινωνίας, πάντα με την βοήθεια των κατάλληλων λογισμικών που προσφέρει η τεχνολογία σήμερα (Παλαιοδήμου, 2017).

Οι Τζήλου και Παπαδημητρίου (2019), κατά το σχολικό έτος 2017-2018 εκπόνησαν μία έρευνα σχετικά με την διδακτική του μαθήματος των μαθηματικών μέσα από την τέχνη με την αξιοποίηση των ψηφιακών τεχνολογιών πάνω στο πεδίο της Συμπληρωματικής Σχολικής εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, η έρευνα έγινε τους μήνες από Μάρτιο μέχρι και Ιούνιο του 2018. Συμμετείχαν 47 μαθητές- 26 νήπια, 15 προνήπια και 6 μαθητές από την Γ' τάξη του δημοτικού- όλοι από πρωινά τμήματα. Τα υπό συμμετοχή σχολεία των μαθητών βρίσκονται σε αστικές και αγροτικές περιοχές μεσαίου κοινωνικού και οικονομικού επιπέδου. Επιπλέον, οι περισσότεροι μαθητές είχαν προγενέστερη συμμετοχή σε πρόγραμμα «eTwinning». Οι δε εκπαιδευτικοί των μαθητών είχαν εμπειρία στην συμπληρωματική εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Οι ερευνήτριες συνδύασαν την ποιοτική με την ποσοτική έρευνα (Περιγραφική Στατιστική SPSS 23.0), εφόσον

ακολούθησαν την συμμετοχική έρευνα-δράση. Η φιλοδοξία τους ήταν να έχουν οι μαθητές ενεργό συμμετοχή προκειμένου να διερευνήσουν αν και κατά πόσον υπάρχει η δυνατότητα να υιοθετηθούν εναλλακτικές μέθοδοι εκπαίδευσης, όπως η συμπληρωματική εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποίησαν ήταν το ημερολόγιο, το αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο (ανοικτού και κλειστού τύπου), η συνέντευξη και ο σχολιασμός κριτικού φίλου. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η συμπληρωματική εξ αποστάσεως εκπαίδευση δύναται να υλοποιηθεί στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, αφού με την αξιοποίηση των ψηφιακών τεχνολογιών οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να αξιοποιούν τα πλεονεκτήματα όλων των μορφών μάθησης-ατομική και ομαδική μελέτη, δια ζώσης και εξ αποστάσεως εκπαίδευση, σύγχρονα φυσικά, εικονικά ή μικτά περιβάλλοντα. Επιπροσθέτως, επιβεβαιώθηκε το γεγονός ότι με το κατάλληλο ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό όχι μόνο στηρίζεται κατά πολύ η συμπληρωματική εξ αποστάσεως εκπαίδευση, αλλά παράλληλα ενδυναμώνεται συνεχώς το ενδιαφέρον των παιδιών για μάθηση. Τέλος, αναδείχθηκε η σημασία του διαλόγου μέσα από την αποτελεσματική συνεργασία.

Μία άλλη έρευνα συμπληρωματικής εξ αποστάσεως εκπαίδευση αποτελεί το ολοκληρωμένο πρόγραμμα ΟΔΥΣΣΕΑΣ. Μέσα από τον ΟΔΥΣΣΕΑ αξιοποιήθηκαν παιδαγωγικά οι ΤΠΕ, κυρίως η τηλεδιάσκεψη και οι εφαρμογές του WEB 2.0. Στόχος του ΟΔΥΣΣΕΑ ήταν η συνεργατική διερεύνηση και η οικοδόμηση της γνώσης καθώς και η καλλιέργεια κρίσιμων κοινωνικών δεξιοτήτων ανάμεσα σε μαθητές δημοτικών σχολείων στην Ελλάδα και την Κύπρο. Ο σχεδιασμός του ξεκίνησε το 2000, στην Κύπρο, και το 2004 εντάχθηκαν και σχολεία από τη Ελλάδα. Επίσης, το 2004 το εν λόγω πρόγραμμα έστρεψε την προσοχή του στην διαθεματική προσέγγιση της γνώσης, δίνοντας ιδιαίτερα έμφαση στην δόμηση ενός ολοκληρωμένου παιδαγωγικού πλαισίου αξιοποίησης των ΤΠΕ στη σχολική τάξη. Για τη μεθοδολογική του προσέγγιση σχεδιάστηκαν τέσσερα κύρια στάδια, όλα κάτω από την ομπρέλα της τηλεδιάσκεψης-ειδικότερα, εισαγωγικές δραστηριότητες, εικονική (δυννητική τάξη) τάξη, συνεργασία ομάδων από απόσταση και παρουσίαση συνεργατικών δημιουργιών σε σημαντικούς άλλους. Οι τηλεδιασκέψεις γίνονται ανά δύο τάξεις, ο ρόλος των εκπαιδευτικών είναι συμβουλευτικός/υποστηρικτικός, οι μαθητές είναι εκείνοι που βρίσκονται στο κέντρο της

μαθησιακής διαδικασίας ενώ ιδιαίτερη προσοχή έχει δοθεί στο σχεδιασμό του εκπαιδευτικού υλικού, το οποίο βελτιωνόταν/άλλαζε ανάλογα αν το βάρος έπεφτε στο Αναλυτικό Πρόγραμμα, στη διαθεματική προσέγγιση της γνώσης, τη συμμετοχή ή όχι των μαθητών (Αναστασιάδης, 2017). Τα αποτελέσματα του προγράμματος είναι πολλαπλά. Η γνωστική ανάπτυξη των μαθητών βελτιώθηκε κατά πολύ, οι εκπαιδευτικοί υιοθέτησαν αποτελεσματικά τα νέα κοινωνικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα (Χαμπιαούρης, 2005). Επίσης, αποκαλύφθηκε ότι το πρόγραμμα έχει χαρακτηριστικά κοινωνικής παρουσίας τέτοια, τα οποία ενισχύουν την εκπαιδευτική διαδικασία, αφού η αλληλεπίδραση είναι παρούσα σε όλες της τις εκφάνσεις (διάλογος, επικοινωνίας, συνεργασία κ.λπ.) (Φιλιππούση, 2012).

Μία άλλη έρευνα, όχι με εξ αποστάσεως εκπαίδευση, αλλά με την χρήση των νέων τεχνολογιών πραγματοποιήθηκε σε σχολείο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και συγκεκριμένα στην Δ' Δημοτικού (22 μαθητές). Η εκπαιδευτικός/ερευνήτρια χρησιμοποίησε ως αφορμή ένα παραδοσιακό τραγούδι, στοχεύοντας στη δημιουργία ενός animation στο πλαίσιο του μαθήματος της Μουσικής. Έτσι, δημιουργήθηκε μία διδακτική παρέμβαση τεσσάρων ωρών με στόχους την πολύπλευρη ανάλυση του τραγουδιού, την ενεργή συμμετοχή όλων των μαθητών ανεξάρτητα από τις καλλιτεχνικές τους κλίσεις ή όχι, το «πάντρεμα» του σήμερα (νέες τεχνολογίες) με το χθες (το παραδοσιακό τραγούδι), τη δημιουργική έκφραση και την καλλιέργεια ομαδικότητας και της συνεργασίας μεταξύ των μαθητών. Με την ολοκλήρωση της διδακτικής παρέμβασης διαπιστώθηκε ότι οι επιδιωκόμενοι στόχοι επετεύχθησαν σε ικανοποιητικό βαθμό. Οι συμμετέχοντες μαθητές κατάλαβαν το νόημα των στίχων και αναζήτησαν αρκετές πληροφορίες για το ιστορικό πλαίσιο μέσα στο οποίο δημιουργήθηκε το τραγούδι. Επίσης, μεταξύ των παιδιών επικράτησε το συνεργατικό, ισότιμο και ομαδικό κλίμα. Η εισαγωγή και χρήση της τεχνολογίας στο μάθημα ήταν κάτι που ενθουσίασε τους μαθητές και έδειξαν όλη τους την δημιουργικότητα. Και, τέλος, κατανόησαν όλη την απαιτούμενη διαδικασία προκειμένου να δημιουργηθεί ένα animation (Σιάκας & Σόκαλη, 2011).

Μία έρευνα ανεστραμμένης τάξης υλοποιήθηκε πριν από περίπου πέντε χρόνια. Η έρευνα έγινε τους μήνες Οκτώβριο και Νοέμβριο του 2015 σε σχολεία της

Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του Περάματος. Συμμετείχαν ενενήντα εννέα μαθητές τριών τάξεων της Ε' Δημοτικού και πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του μαθήματος των μαθηματικών, και συγκεκριμένα στα *Κλάσματα*. Η διάρκειά της ήταν 6 διαφορετικές μέρες για το κάθε σχολείο, ανάλογα με τον προγραμματισμό της διδακτέας ύλης που είχε γίνει. Σκοπός της έρευνας ήταν να διερευνηθεί αν η μεθοδολογία της ανεστραμμένης τάξης είχε επίδραση τόσο στις στάσεις όσο και στις αντιλήψεις των μαθητών απέναντι στο εν λόγω μάθημα, αλλά και στη χρησιμότητα του μαθήματος. Ειδικότερα, επιδιώχθηκε να μετρηθούν οι στάσεις των μαθητών σε σχέση με τα Μαθηματικά και την χρησιμότητάς τους πριν και μετά την εφαρμογή της ανεστραμμένης τάξης. Για τις εκπόνησή της αξιοποιήθηκε η έρευνα επισκόπησης. Δημιουργήθηκαν τέσσερα ψηφιακά μαθήματα (ένα φύλλο εργασίας για κάθε μάθημα) και το περιεχόμενο των μαθημάτων στηρίχθηκε στην αξιοποίηση πολλαπλών αναπαραστάσεων της πληροφορίας και της γνώσης, όπως βίντεο, εικόνα κίνηση, αφήγηση-αξιοποιώντας τις δυνατότητες που προσφέρει το ηλεκτρονικό μαθησιακό περιβάλλον *Articulate Storyline 2*, το *Office Point* και το *Power Point*. Για να έχει κάποιος πρόσβαση σ' αυτά έπρεπε να χρησιμοποιήσει κωδικό εισόδου. Οι συμμετέχοντες μαθητές μπορούσαν να αλληλεπιδράσουν με το περιεχόμενο, για παράδειγμα να ζητήσουν επανάληψη, διαφορετικού τύπου ασκήσεις αυτό-αξιολόγησης κλπ. Επίσης, οι μαθητές συμπλήρωσαν ένα ερωτηματολόγιο πριν και ένα μετά την διδακτική παρέμβαση και τα δεδομένα κωδικοποιήθηκαν και αναλύθηκαν με το στατιστικό πρόγραμμα SPSSv21. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι μαθητές μετά την ολοκλήρωση της διδακτικής παρέμβασης είναι πεπεισμένοι ότι με την ανεστραμμένη τάξη το μάθημα έχει μεγαλύτερο ενδιαφέρον, είναι πιο ελκυστικό και διασκεδαστικό και, φυσικά, αντιλαμβάνονται πλέον πολύ περισσότερο την χρησιμότητά τους (Κουτρομάνος, Μουζάκης, Κατσιγιάννη, Ζερβός, & Σουδίας, 2016).

Άξια λόγου είναι και η έρευνα της Κοψαλίδου (2015), η οποία δεν πραγματοποιήθηκε μεν με εξ αποστάσεως εκπαίδευση αλλά είναι εστιασμένη στο μάθημα της Μουσικής. Διεξήχθη στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (ΣΤ' Δημοτικού) και στόχος της ερευνήτριας ήταν να εισάγει τους συμμετέχοντες μαθητές στην τέχνη της εποχής του μπαρόκ. Η μελέτη της πραγματοποιήθηκε μέσα από μία βιωματική προσέγγιση, μέσα από ένα ειδικά σχεδιασμένο μοντέλο διαδικασίας, προκειμένου να καταλάβουν οι μαθητές το στυλ του

Μπαρόκ γενικά στην τέχνη και στην μουσική ειδικότερα. Η ερευνήτρια χρησιμοποίησε ερωτηματολόγια και την παρατήρηση πριν και μετά την ερευνητική διαδικασία. Μετά την ολοκλήρωση του εργαστηρίου διαπιστώθηκε ότι οι μαθητές κατάφεραν να κατακτήσουν έννοιες και δεξιότητες που αφορούν την εποχή του Μπαρόκ.

Όπως υποστηρίζει η Μαρκέα (2004) πρέπει να γίνουν πολλά ακόμα βήματα για την ενίσχυση της Μουσικής Αγωγής στο ελληνικό σχολείο. Συγκεκριμένα, επιβάλλεται να εξεταστούν με επιστημονική ματιά όλα τα ελληνικά δεδομένα προκειμένου να συνταχθεί ένα νέο Αναλυτικό πρόγραμμα για το μάθημα της Μουσικής, προσαρμοσμένο στις εκπαιδευτικές απαιτήσεις της κάθε εκπαιδευτικής βαθμίδας και αξιοποιώντας τα σύγχρονα τεχνολογικά μέσα. Ιδιαίτερη βαρύτητα σε μία τέτοια διαδικασία θα πρέπει να έχει και ο λόγος των μάχιμων εκπαιδευτικών που έχει άμεσα τον παλμό της τάξης (Οικονομίδου- Σταύρου, 2009). Ενδιαφέρουσα και συμπληρωματική με τα προαναφερθέντα περί σύνταξης νέου Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών, είναι η τοποθέτηση της Ιωαννίδου – Κουτσελίνη (2013), η οποία είναι οπαδός της άποψης πως θα ήταν χρήσιμο και δημιουργικό εάν για τη διδασκαλία του μαθήματος της Μουσικής δημιουργηθούν τάξεις μικτής ικανότητας.

Ολοκληρώνοντας το κεφάλαιο που αφορά την ερευνητική αρένα σχετικά με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, αξίζει να τονιστεί το γεγονός ότι υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον παγκοσμίως για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, γενικά, και για τη συμπληρωματική εξ αποστάσεως εκπαίδευση ειδικά. Ενδιαφέρον που αυξάνεται συνεχώς και μάλιστα σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Ερευνητικά κενά προκύπτουν σχετικά με την αποτελεσματικότητα συμπληρωματικού εκπαιδευτικού υλικού στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Οι κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, η ευχρηστία των τεχνολογικών μέσων, το ενδιαφέρον των ενήλικων ατόμων για μάθηση, η ανάγκη για συνεχή επιστημονική ενημέρωση, η διεπιστημονικότητα και το πνεύμα της συνεργασίας και της συλλογικότητας δεν μπορούν παρά να εκφραστούν με τον καλύτερο τρόπο μέσα από την εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

3. Μεθοδολογία έρευνας

Το θέμα που πραγματεύεται η παρούσα έρευνα έχει σχέση με τα όργανα της Συμφωνικής Ορχήστρας και την αξιοποίηση αυτών στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, ώστε οι μαθητές να ενεργοποιήσουν την φαντασία και την κριτική τους σκέψη.

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζεται ο σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας και τα ερευνητικά της ερωτήματα, τα οποία ανέρχονται σε οκτώ και τα οποία συνοδεύονται από σχετικά υποερωτήματα. Ακολουθεί η αναφορά των συμμετεχόντων που έλαβαν μέρος και το δείγμα της έρευνας. Έπειτα αναλύεται η ερευνητική διαδικασία και ο τρόπος διεξαγωγής της έρευνας για την συγκέντρωση των δεδομένων. Στην συνέχεια περιγράφονται τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για την υλοποίηση της έρευνας. Μετά αναφέρεται η μέθοδος που εφαρμόστηκε για την επεξεργασία και την ανάλυση των δεδομένων και, τέλος, η εγκυρότητα, η αξιοπιστία των μετρήσεων της έρευνας καθώς και οι περιορισμοί αυτής.

3.1 Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η δημιουργία, η υλοποίηση και η αποτίμηση συμπληρωματικής σχολικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε περιβάλλον ηλεκτρονικής μάθησης για το μάθημα της Μουσικής "μεγάλες ορχήστρες σε ήχους..κλασικούς" με θέμα τα όργανα της Συμφωνικής Ορχήστρας σε μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και συγκεκριμένα σε μαθητές της Ε' και ΣΤ' τάξης Δημοτικού Σχολείου. Το υλικό αυτό θα αποτελέσει ένα ψηφιακό εργαλείο για τον εκπαιδευτικό της μουσικής, αφού θα τον βοηθήσει να διδάξει το μάθημα με μεγαλύτερη ευχέρεια. Εξίσου σημαντικό, όμως, είναι το όφελος και για τους μαθητές, αφού η μάθηση θα συντελείται πιο διασκεδαστικά, και ευχάριστα με αποτέλεσμα η κατάκτηση του γνωστικού αντικειμένου να γίνεται πιο ουσιαστική και βαθιά.

Να σημειωθεί ότι πολλές έρευνες έχουν ασχοληθεί με το πλαίσιο της διδακτικής της μάθησης μέσω των νέων τεχνολογιών, δεν υπάρχουν, όμως, αρκετές μελέτες που να

έχουν ερευνήσει τη διδακτική της μουσικής μέσω ψηφιακού διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Κύριος σκοπός της έρευνας είναι η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του εκπαιδευτικού υλικού μέσω της διδακτικής προσέγγισης στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

3.2 Ερευνητικά ερωτήματα

Τα ζητούμενα της έρευνας διατυπώνονται με τέτοιον τρόπο, ώστε να διαμορφωθεί μια πλήρης εικόνα σχετικά με τα ερωτήματα, τα οποία θα απαντηθούν μέσα από τα δεδομένα της παρούσας έρευνας. Τα κύρια ερευνητικά ερωτήματα είναι:

- 1)** Πως αποτιμάται το εκπαιδευτικό υλικό με βάση τις προδιαγραφές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης;
- 2)** Πως αποτιμώνται τα πολυμεσικά στοιχεία τα οποία περιλαμβάνει το εκπαιδευτικό υλικό;
- 3)** Πως αξιολογείται η δράση action bound;

Τα επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα είναι:

Ερευνητικό ερώτημα 1:Υπάρχει επιστημονική συνοχή και τεκμηρίωση του Ε.Υ;

Το ερευνητικό ερώτημα 1 σχετίζεται με το περιεχόμενο του εκπαιδευτικού υλικού και αναλύεται στα ακόλουθα υποερωτήματα:

- α)Στο Ε.Υ. γίνεται παράθεση πληροφοριών / απόψεων με την σχετική βιβλιογραφική τεκμηρίωση;
- β)Στο Ε.Υ. γίνεται αναφορά σε διαφορετικές πηγές πληροφοριών (Βιβλία, επιστημονικά περιοδικά, επιστημονικά συνέδρια κλπ);
- γ)Στο Ε.Υ. γίνεται συγκριτική ανάλυση των πληροφοριών / απόψεων;
- δ)Το Ε.Υ. είναι εμπλουτισμένο με την ερμηνεία / κριτική συζήτηση των πληροφοριών;
- ε)Το Ε.Υ. παρέχει τη δυνατότητα στον εκπαιδευόμενο για περαιτέρω μελέτη σε διαφορετικές πηγές;

Ερευνητικό ερώτημα 2: Το Ε.Υ. συμβάλλει στην απλή και κατανοητή παρουσίαση του Γνωστικού Αντικειμένου;

Το ερευνητικό ερώτημα 2 σχετίζεται με το περιεχόμενο του εκπαιδευτικού υλικού και αναλύεται στα ακόλουθα υποερωτήματα:

- α)Το ύφος της γραφής είναι φιλικό προς τον αναγνώστη;
- β)Στο Ε.Υ. γίνεται χρήση προσωπικών και κτητικών αντωνυμιών;
- γ)Στο Ε.Υ. γίνεται κατά το δυνατόν χρήση της καθομιλουμένης γλώσσας;
- δ)Η γραφή του Ε.Υ. είναι ευανάγνωστη;
- ε)Η πυκνότητα των πληροφοριών του Ε.Υ. είναι ικανοποιητική;
- στ)Το Ε.Υ. παρουσιάζεται τμηματικά στο μέγεθος της οθόνης;
- ζ)Το Ε.Υ. περιέχει μόνο κείμενο;
- η)Το Ε.Υ. περιέχει κείμενο και εικόνες;
- θ)Το Ε.Υ. περιέχει κείμενο, εικόνες και video;

Ερευνητικό ερώτημα 3: Είναι το Ε.Υ. εύχρηστο;

Το ερευνητικό ερώτημα 3 σχετίζεται με την ευχρηστία του εκπαιδευτικού υλικού και αναλύεται στα ακόλουθα υποερωτήματα:

- α)Τα κουμπιά που χρησιμοποιούνται στο Ε.Υ.(εμπρός, πίσω κλπ) είναι κατανοητά και αναγνωρίσιμα;
- β)Τα εικονίδια που χρησιμοποιούνται στο Ε.Υ. (πρόσθετες πηγές, δραστηριότητες κλπ) είναι κατανοητά και αναγνωρίσιμα;
- γ)Η πλοήγηση στο Ε.Υ. είναι εύκολη;
- δ)Οι υπερσύνδεσμοι του Ε.Υ οδηγούν στο αναμενόμενο περιεχόμενο;

Ερευνητικό ερώτημα 4: Το Ε.Υ. υποστηρίζει-καθοδηγεί τον εκπαιδευόμενο στη μελέτη του;

Το ερευνητικό ερώτημα 4 σχετίζεται με τις αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και αναλύεται στα ακόλουθα υποερωτήματα:

- α) Παρέχονται συμβουλές για το πώς να μελετηθεί το εκπαιδευτικό υλικό;
- β) Το Ε.Υ. υποστηρίζει τον εκπαιδευόμενο προκειμένου να δώσει έμφαση σε συγκεκριμένα σημεία [Υπάρχουν πλαίσια ή έντονη γραφή (σήμανση) ώστε να τονίζονται σημαντικές έννοιες];
- γ) Στο Ε.Υ. υπάρχουν επεξηγηματικά σχόλια, τα οποία υποστηρίζουν τον σπουδαστή στη μελέτη του;

Ερευνητικό ερώτημα 5: Ο εκπαιδευόμενος υποστηρίζεται στην αλληλεπίδραση με το Ε.Υ στη μελέτη του;

Το ερευνητικό ερώτημα 5 σχετίζεται με την αλληλεπίδραση του εκπαιδευτικού υλικού και αναλύεται στα ακόλουθα υποερωτήματα:

- α) Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες, οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να διατυπώνει τις δικές του ερωτήσεις πάνω σε σημαντικά ζητήματα;
- β) Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες, οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να εμπλακεί συναισθηματικά με βάση τα προσωπικά του ενδιαφέροντα;
- γ) Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες, οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να ανταλλάξει απόψεις με τους άλλους εκπαιδευόμενους;
- δ) Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες, οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να θεωρήσει τον εαυτό του ως μέλος μιας κοινωνικής ομάδας που έχει συγκεκριμένες ανάγκες και προσδοκίες;
- ε) Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες, οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να ενσωματώσει/εμπλουτίσει τις απόψεις του πάνω σε αυτό;

Ερευνητικό ερώτημα 6: Το Ε.Υ. παρέχει τη δυνατότητα Αναστοχασμού - Αυτοαξιολόγησης στον εκπαιδευόμενο;

Το ερευνητικό ερώτημα 6 σχετίζεται με τις αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και αναλύεται στα ακόλουθα υποερωτήματα:

α)Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες, οι οποίες ενθαρρύνουν την αυτοαξιολόγηση του εκπαιδευόμενου;

β)Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες, οι οποίες ενθαρρύνουν την ανάπτυξη της αυτόνομης κριτικής σκέψης του εκπαιδευόμενου;

γ)Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν την ανάπτυξη διάυλων επικοινωνίας με στόχο την ανατροφοδότηση του εκπαιδευόμενου;

δ)Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να συσχετίσει τα νέα δεδομένα με τη δική του πραγματικότητα;

ε)Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να εφαρμόσει τη νέα γνώση στη δική του πραγματικότητα;

Ερευνητικό ερώτημα 7: Στο Ε.Υ προσδιορίζονται με σαφήνεια ο Σκοπός και τα Προσδοκώμενα Αποτελέσματα;

Το ερευνητικό ερώτημα 7 σχετίζεται με τις αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και αναλύεται στα ακόλουθα υποερωτήματα:

α)Στο Ε.Υ. διατυπώνεται σαφώς ο σκοπός της κάθε διδακτικής ενότητας;

β)Στο Ε.Υ. διατυπώνονται σαφώς τα προσδοκώμενα αποτελέσματα σε κάθε διδακτική ενότητα;

γ)Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο γνώσεων;

δ)Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο δεξιοτήτων;

ε)Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο στάσεων;

στ)Ο εκπαιδευόμενος ελέγχει την πρόοδό του με βάση τα προσδοκώμενα αποτελέσματα;

Ερευνητικό ερώτημα 8: Το Ε.Υ έχει δημιουργηθεί σύμφωνα με τις αρχές της Πολυμεσικής Μάθησης;

Το ερευνητικό ερώτημα 8 σχετίζεται με τα πολυμέσα του εκπαιδευτικού υλικού και αναλύεται στα ακόλουθα υποερωτήματα:

α) Στο Ε.Υ υπάρχει συνδυασμός κειμένου και εικόνας για την παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου;

β) Στο Ε.Υ η χρήση των εικόνων βοηθάει στην κατανόηση του γνωστικού αντικειμένου;

γ) Στο Ε.Υ υπάρχουν στοιχεία αφήγησης (μονόλογος, διάλογος, περιγραφή, σχόλια κ.ά.);

δ) Στο Ε.Υ συμπεριλαμβάνονται μη σχετικές πληροφορίες (λέξεις, εικόνες, ήχοι) με το γνωστικό αντικείμενο;

ε) Στο Ε.Υ γίνεται χρήση φιλικής γλώσσας;

στ) Στο Ε.Υ γίνεται χρήση δεύτερου προσώπου;

ζ) Στο Ε.Υ γίνεται ηχητική παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου;

η) Στο Ε.Υ το ύφος της ηχητικής παρουσίασης είναι φιλικό για τον εκπαιδευόμενο;

θ) Στο Ε.Υ εμφανίζεται ένας φιλικός χαρακτήρας (avatar) που ενισχύει τη διαδικασία μάθησης των εκπαιδευόμενων;

ι) Στο Ε.Υ η παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου γίνεται τμηματικά;

ια) Στο Ε.Υ υπάρχουν διαδραστικές δραστηριότητες που παρέχουν ανατροφοδότηση στους εκπαιδευόμενους;

ιβ) Στο Ε.Υ υπάρχουν μακροσκελή κείμενα για την παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου;

ιγ) Το Ε.Υ παρέχει σαφείς οδηγίες στους εκπαιδευόμενους για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων και εργασιών;

ιδ) Στο Ε.Υ υπάρχουν στοιχεία επισήμανσης (έντονη γραφή, υπογράμμιση, χρωματισμός κ.α.);

ιε) Στο Ε.Υ υπάρχουν εισαγωγικές δραστηριότητες που βοηθούν στη μελέτη του γνωστικού αντικειμένου;

Ερευνητικό ερώτημα 9: Ποιές είναι οι προτεινόμενες αλλαγές και τα δυνατά σημεία του Ε.Υ.;

- α) Ποια πιστεύετε ότι είναι τα τρία πιο δυνατά στοιχεία του εκπαιδευτικού υλικού;
- β) Γράψτε έως τρεις αλλαγές που προτείνετε προκειμένου να βελτιωθεί το εκπαιδευτικό υλικό.

Ερευνητικό ερώτημα 10: Πως αξιολογείται το παιχνίδι επαυξημένης πραγματικότητας;

- α) Το περιεχόμενο ήταν κατανοητό σε όλες τις πληροφορίες που δόθηκαν στο παιχνίδι;
- β) Οι πληροφορίες του παιχνιδιού ήταν αρκετές για τις γνώσεις σου;
- γ) Το κείμενο, τα ηχητικά αποσπάσματα και τα γραφικά βοήθησαν στο παιχνίδι;
- δ) Ήταν εύκολες στην κατανόηση οι επιλογές του παιχνιδιού;
- ε) Σε βοήθησε το παιχνίδι να γνωρίσεις τα μουσικά όργανα της Δημοτικής Φιλαρμονικής Ρεθύμνου;
- στ) Παίζοντας το παιχνίδι μπόρεσες να γνωρίσεις καλύτερα τη Δημοτική Φιλαρμονική Ρεθύμνου;
- ζ) Θα προτείνατε στους μαθητές σας να παίξουν αυτό το παιχνίδι;
- η) Θεωρείς ότι το συγκεκριμένο παιχνίδι είναι χρήσιμο (διευκολύνει τη μάθηση);

3.3 Ερευνητική μεθοδολογία

3.3.1 Είδος έρευνας

Πρόκειται για μία εκπαιδευτική έρευνα, η οποία χαρακτηρίζεται ποιοτική. Η επεξεργασία των δεδομένων της έρευνας πραγματοποιήθηκε με την τεχνική της Ανάλυσης Περιεχομένου.

«Η ποιοτική έρευνα, έχει ευέλικτη δομή, δεν ελέγχει θεωρίες, αλλά προτείνει καινούριες, αναλύει σε βάθος κοινωνικά φαινόμενα, χωρίς να αποβλέπει στη σύνθεση νορμών και τη

γενίκευσή τους σε ευρύτερα κοινωνικά πλαίσια, αλλά στην ανάδειξη καθεμίας ξεχωριστής πτυχής ενός φαινομένου, καθώς και στην ολιστική κατανόησή του» (Κυριαζή, 1999).

3.3.2 Δείγμα έρευνας και χρονική περίοδος της εφαρμογής

Η έρευνα διεξήχθη τον Ιούνιο του σχολικού έτους 2019-2020. Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από δέκα εκπαιδευτικούς μουσικής της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, έναν κριτικό φίλο, ειδικό στο σχεδιασμό εκπαιδευτικού υλικού με τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και πέντε μαθητές του 13/θέσιου Δημοτικού Σχολείου Σταυρωμένου που βρίσκεται στον νομό Ρεθύμνης. Συγκεκριμένα, συμμετείχαν δύο μαθητές από την Ε' και τρεις από την Στ' τάξη του σχολείου, (δείγμα ευκολίας). Οι εκπαιδευτικοί ήταν έξι γυναίκες και τέσσερις άνδρες. Μία είναι μεταξύ 22-30 ετών, πέντε είναι μεταξύ 31-40 ετών, και τέσσερις είναι μεταξύ 41-50. Η προϋπηρεσία ενός είναι μεταξύ 0-4 έτη, τριών είναι μεταξύ 5-10 έτη, δύο μεταξύ 11-20 έτη και τέσσερις έχουν προϋπηρεσία περισσότερα από 20 χρόνια.

Τα χαρακτηριστικά του δείγματος των μαθητών που συμμετείχαν στην έρευνα, παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα και αναλύονται ποσοτικά:

		Ε' τάξη	Στ' τάξη
Φύλλο Μαθητών	N	N	N
Αγόρια	2	1	1
Κορίτσια	3	1	2
Σύνολο	5	2	3

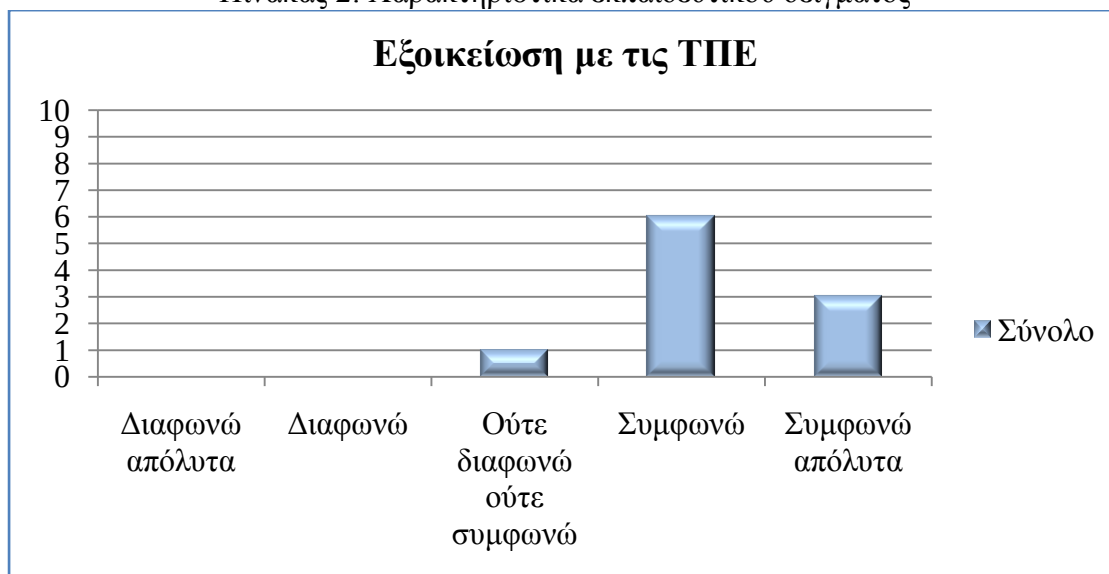
Πίνακας 1: Χαρακτηριστικά μαθητικού δείγματος

Τα χαρακτηριστικά του δείγματος των εκπαιδευτικών μουσικής που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο σε σχέση με τις ΤΠΕ είναι τα παρακάτω και αναλύονται ποσοτικά:

Χαρακτηριστικά	N
Εξοικείωση με τις ΤΠΕ	
Διαφωνώ απόλυτα	0

Διαφωνώ	0
Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ	1
Συμφωνώ	6
Συμφωνώ απόλυτα	3
Σύνολο	10

Πίνακας 2: Χαρακτηριστικά εκπαιδευτικού δείγματος

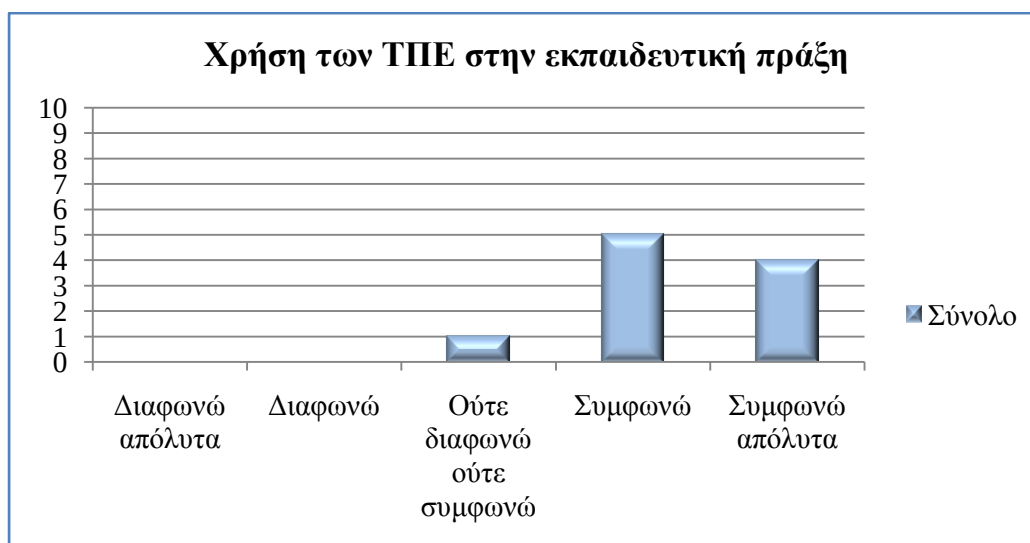

Διάγραμμα 1: Εξοικείωση με τις Τ.Π.Ε.

Χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών μουσικής σε σχέση με τη χρήση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική πράξη:

Χαρακτηριστικά	N
Χρήση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική πράξη	
Διαφωνώ απόλυτα	0
Διαφωνώ	0
Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ	1
Συμφωνώ	5
Συμφωνώ απόλυτα	4
Σύνολο	10

Πίνακας 3: Χαρακτηριστικά Εκπαιδευτικών Μουσικής και Τ.Π.Ε.

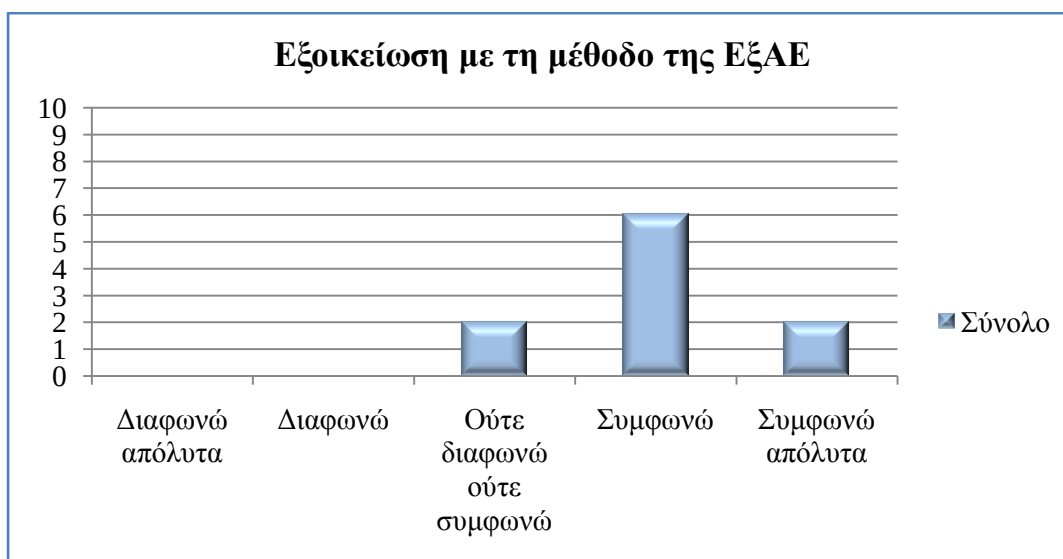

Διάγραμμα 2: Χρήση Τ.Π. στην Εκπαιδευτική Πράξη

Χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών μουσικής σε σχέση με την εξοικείωση με τη μέθοδο της Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (ΕξΑΕ) με τη χρήση των ΤΠΕ:

Χαρακτηριστικά	N
Εξοικείωση με τη μέθοδο της ΕξΑΕ	
Διαφωνώ απόλυτα	0
Διαφωνώ	0
Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ	2
Συμφωνώ	6
Συμφωνώ απόλυτα	2
Σύνολο	10

Πίνακας 4: Χαρακτηριστικά Εκπαιδευτικών εξοικειωμένων με την ΕξΑΕ & Τ.Π.Ε.

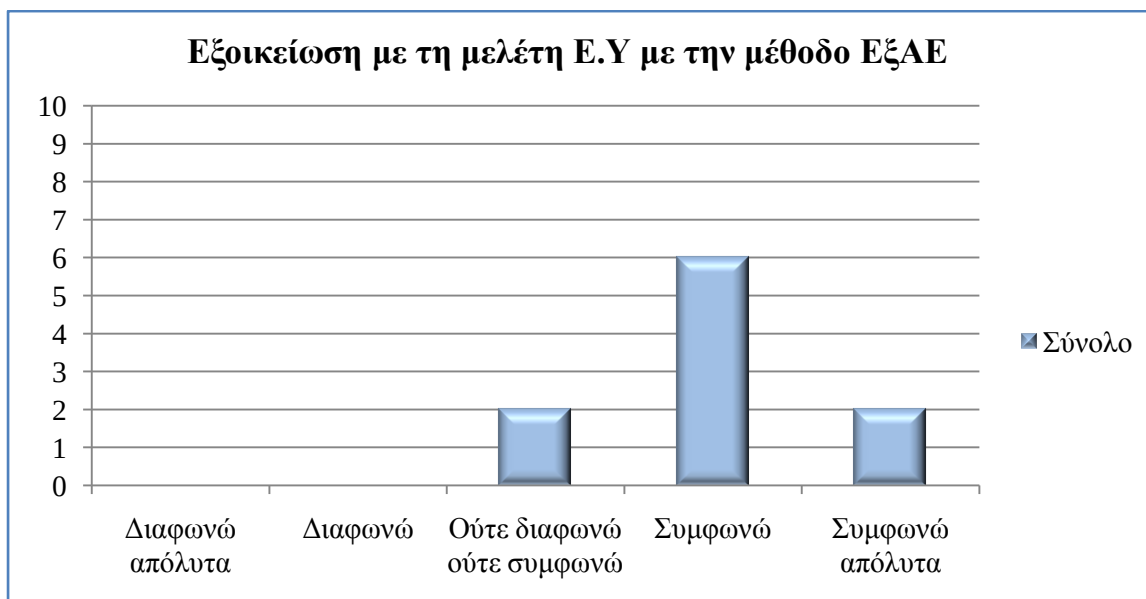

Διάγραμμα 3: Εξοικείωση Εκπαιδευτικών με την μέθοδο της ΕξΑΕ

Χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών μουσικής σε σχέση με την εξοικείωσή τους πάνω στη μελέτη του εκπαιδευτικού υλικού, το οποίο έχει σχεδιαστεί με τη μέθοδο της Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (ΕξΑΕ):

Χαρακτηριστικά	N
Εξοικείωση με τη μελέτη Ε.Υ με την μέθοδο ΕξΑΕ	
Διαφωνώ απόλυτα	0
Διαφωνώ	0
Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ	2
Συμφωνώ	6
Συμφωνώ απόλυτα	2
Σύνολο	10

Πίνακας 5: Χαρακτηριστικά Εκπαιδευτικών Μουσικής και εξοικείωσή τους με Ε.Υ. σχεδιασμένο με την μέθοδο της ΕξΑΕ

Διάγραμμα 4: Χαρακτηριστικά Εκπαιδευτικών Μουσικής και εξοικειώσή τους με Ε.Υ. σχεδιασμένο με την μέθοδο της ΕξΑΕ

Από τα χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών μουσικής παρατηρούμε ότι οι περισσότεροι έχουν πάνω από 11 χρόνια προϋπηρεσία, τέσσερις από τους οποίους έχουν παραπάνω από 20 χρόνια. Αυτό σημαίνει μεγαλύτερη εμπειρία στην εκπαιδευτική διαδικασία. Σε σχέση με τις ΤΠΕ και την εξ αποστάσεως εκπαίδευση παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό είναι εξοικειωμένοι με τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ). Τρεις είναι απόλυτα εξοικειωμένοι, έξι είναι εξοικειωμένοι και ένας είναι ουδέτερος. Οι εννέα από αυτούς χρησιμοποιούν τις ΤΠΕ στην εκπαιδευτική πράξη και ένας είναι ουδέτερος. Όσον αφορά στην εξοικείωση με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, δύο είναι ουδέτεροι, έξι είναι εξοικειωμένοι και δύο απόλυτα εξοικειωμένοι. Τέλος, στη μελέτη του εκπαιδευτικού υλικού, το οποίο έχει σχεδιαστεί με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, δύο είναι ουδέτεροι, έξι είναι εξοικειωμένοι και δύο είναι απόλυτα εξοικειωμένοι.

Σημαντικό ρόλο στα χαρακτηριστικά του δείγματος των εκπαιδευτικών μουσικής έπαιξε η συμβολή των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία σε καιρό πανδημίας που βρισκόταν η χώρα εκείνο το διάστημα και συνοδευόταν από γενική απαγόρευση κυκλοφορίας (lockdown). Τα μαθήματα πλαισιώνονται μέσω σύγχρονης και ασύγχρονης μάθησης με

αποτέλεσμα οι εκπαιδευτικοί να έχουν ως πρώτο γνώμονα της εξοικείωσή τους με τις ΤΠΕ και την εξ αποστάσεως διδασκαλία και εκπαίδευση.

Στη συγκεκριμένη έρευνα το ρόλο του κριτικού φίλου έπαιξε συνάδελφος εκπαιδευτικός με δεκαοκτώ χρόνια διδακτική προϋπηρεσία στον κλάδο της πληροφορικής και τελειόφοιτος του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Ειδικός στη Δημιουργία Εκπαιδευτικού Υλικού με τη Μέθοδο της ΕξΑΕ.

3.3.3 Μέσα και διαδικασία συλλογής δεδομένων

Για την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού υλικού δημιουργήθηκαν και δόθηκαν 10 ερωτηματολόγια (ποιοτική μέθοδος με Ανάλυση Περιεχομένου) στους εκπαιδευτικούς, 5 ερωτηματολόγια (ποιοτική μέθοδος με περιγραφική ανάλυση δεδομένων λόγω του μικρού αριθμού δείγματος) στους μαθητές και 1 στον ειδικό εκπαιδευτικό (ποιοτική μέθοδος με ανάλυση περιεχομένου) που συμμετείχε στο ερευνητική διαδικασία.

Αρχικά στάλθηκε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (email) ο σύνδεσμος του εκπαιδευτικού υλικού από την πλατφόρμα Chamilo e-learning & Collaboration Software ώστε να υπάρχει ευελιξία στο χρόνο, το χώρο και το ρυθμό επεξεργασίας του. Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν, αφού μελετήσουν το εκπαιδευτικό υλικό, να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο σχετικά με την αποτίμηση του εκπαιδευτικού υλικού για τα όργανα της Συμφωνικής Ορχήστρας, αλλά και σχετικά με το παιχνίδι επαυξημένης πραγματικότητας με επίκεντρο την Δημοτική Φιλαρμονική του Δήμου Ρεθύμνης.

Όσον αφορά το παιχνίδι επαυξημένης πραγματικότητας, οι συμμετέχοντες απάντησαν το τελευταίο μέρος του ερωτηματολογίου αφού πρώτα επισκέφτηκαν τη Δημοτική Φιλαρμονική Ρεθύμνου και έπαιξαν το παιχνίδι *"Γίνε για μια μέρα Μαέστρος"*. Στη συνέχεια έστειλαν τα απαντημένα ερωτηματολόγια μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (email).

Μέσα από την ανάλυση του ερωτηματολογίου επιχειρείται η απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων. Τα ερωτηματολόγια βασίστηκαν στη μεθοδολογία της ποιοτικής έρευνας, όπως αυτή διδάχθηκε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος του

Πανεπιστήμιου Κρήτης "Επιστήμες της Αγωγής- Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με την χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)".

3.3.4 Κωδικοποίηση των Δεδομένων της Έρευνας

Η κωδικοποίηση και επεξεργασία των ερωτηματολογίων των υποκειμένων (εκπαιδευτικοί, μαθητές, κριτικός φίλος) πραγματοποιήθηκε με την τεχνική Ανάλυσης Περιεχομένου. Ως μονάδα ανάλυσης θεωρήθηκε η πρόταση, κύρια με δευτερεύουσα σε ειδικό λογισμικό (Atlas-it 8.0). Τα ερωτηματολόγια μορφοποιήθηκαν και αποθηκεύτηκαν σε μορφή εμπλουτισμένου κειμένου (rtf) και εισήχθησαν στο λογισμικό Atlas-it 8.0, ενώ ακολούθησε η κωδικοποίηση των απόψεων των εκπαιδευτικών χωρίζοντας το ερωτηματολόγιο σε δέκα άξονες. Κάθε πρόταση αντιστοιχούσε σε έναν κωδικό από τα βασικά αντικείμενα και έπαιρνε έναν πλαγιότιτλο στην αγγλική γλώσσα. Τα ερωτηματολόγια των μαθητών, λόγω του δείγματος ευκολίας (5) αναλύθηκαν περιγραφικά.

Το Atlas δίνει τη δυνατότητα ταξινόμησης των αξόνων αλλά και την καταμέτρηση της συχνότητας εμφάνισης του κάθε άξονα και του κάθε βασικού του αντικείμενου στο σύνολο των απόψεων που διερευνώνται (Gregorio, 2009). Το πρόγραμμα αυτό δίνει επίσης τη δυνατότητα στον χρήστη να παίρνει το σύνολο των απόψεων που είναι καταχωρημένο με ένα κώδικα επιλέγοντας το βασικό αντικείμενο. Σύμφωνα με τον Βάμβουκα (2000), για να εξασφαλισθεί η εγκυρότητα του συστήματος κατηγοριοποίησης των αξόνων και των βασικών αντικειμένων τους, ακολουθήθηκαν οι παρακάτω αρχές:

- Εξαντλητικότητα: Όλες οι ενότητες ανάλυσης μπορούν να ενταχθούν σε συγκεκριμένες κατηγορίες που καθορίστηκαν.
- Καταλληλότητα: Όλες οι κατηγορίες ταιριάζουν στο σκοπό της έρευνας και στο περιεχόμενο που αναλύεται.
- Αμοιβαίου Αποκλεισμού: μία ενότητα ανάλυσης δεν μπορεί να κατηγοριοποιηθεί ταυτόχρονα σε δύο κατηγορίες.

Το ερωτηματολόγιο χωρίστηκε στους παρακάτω άξονες:

1ος άξονας: Επιστημονική Συνοχή/Τεκμηρίωση του Ε.Υ	
Στο Ε.Υ. γίνεται παράθεση πληροφοριών / απόψεων με την σχετική βιβλιογραφική τεκμηρίωση.	BOOK_DOCUMENTATION
Στο Ε.Υ. γίνεται αναφορά σε διαφορετικές πηγές πληροφοριών (Βιβλία, επιστημονικά περιοδικά, επιστημονικά συνέδρια κλπ).	INFO_SOURCE
Στο Ε.Υ. γίνεται συγκριτική ανάλυση των πληροφοριών / απόψεων.	INFO_ANALYSIS
Το Ε.Υ. είναι εμπλουτισμένο με την ερμηνεία / κριτική συζήτηση των πληροφοριών.	INFO_INERPATION
Το Ε.Υ. παρέχει τη δυνατότητα στον εκπαιδευόμενο για περαιτέρω μελέτη σε διαφορετικές πηγές.	SOURCE_STUDY
2ος άξονας: Το Ε.Υ. συμβάλλει στην απλή και κατανοητή παρουσίαση του Γνωστικού Αντικειμένου	
Το ύφος γραφής του Ε.Υ. είναι φιλικό για τον αναγνώστη.	FRIENDLY_STYLE
Στο Ε.Υ. γίνεται χρήση προσωπικών και κτητικών αντωνυμιών.	PERSONAL_POSSESSIVE_PRONOUNS
Στο Ε.Υ. γίνεται κατά το δυνατόν χρήση της καθομιλούμενης γλώσσας.	USE_SPOKEN_LANGUAGE
Η γραφή του Ε.Υ. είναι ευανάγνωστη.	LEGIBLE_WRITING
Η πυκνότητα των πληροφοριών του Ε.Υ. είναι ικανοποιητική.	INFO_DENCE_SATISFACTION
Το Ε.Υ. παρουσιάζεται τμηματικά στο μέγεθος της οθόνης.	FULL_SCREEN_PRESENTATION
Το Ε.Υ. περιέχει μόνο κείμενο.	TEXT_ONLY
Το Ε.Υ περιέχει κείμενο και εικόνες.	TEXT_PICS
Το Ε.Υ περιέχει κείμενο, εικόνες και video.	TEXT_PICS_VIDEO

Οι χρωματικές συνθέσεις του Ε.Υ. συμβάλλουν στην άνετη αλληλεπίδραση;	COLOUR_COMFORT_INERACTION
3ος άξονας: Ευχρηστία του Ε.Υ.	
Τα κουμπιά που χρησιμοποιήθηκαν στο Ε.Υ. (εμπρός, πίσω κλπ) είναι κατανοητά και αναγνωρίσιμα.	BUTTONS_UNDERSTAND_RECODENICE
Τα εικονίδια που χρησιμοποιήθηκαν στο Ε.Υ. (πρόσθετες πηγές, δραστηριότητες κλπ) είναι κατανοητά και αναγνωρίσιμα.	ICONS_UNDERSTAND_RELODENISE
Η πλοήγηση στο Ε.Υ. είναι εύκολη.	EASY_NAVIGATION
Οι υπερσύνδεσμοι του Ε.Υ. οδηγούν στο αναμενόμενο περιεχόμενο.	HYPERLINKS_LEAD_CONTEXT
4ος άξονας: Το Ε.Υ. υποστηρίζει - καθοδηγεί τον εκπαιδευόμενο στη μελέτη του	
Παρέχονται συμβουλές για το πώς να μελετηθεί το εκπαιδευτικό υλικό.	STUDY_ADVICE
Το Ε.Υ. υποστηρίζει τον εκπαιδευόμενο προκειμένου να δώσει έμφαση σε συγκεκριμένα σημεία (Υπάρχουν πλαίσια ή έντονη γραφή (σήμανση) ώστε να τονίζονται σημαντικές έννοιες).	POINT_EMPHASIS
Στο Ε.Υ. υπάρχουν επεξηγηματικά σχόλια τα οποία υποστηρίζουν τον σπουδαστή στη μελέτη του.	EXPLANATORY_COMMENTS
5ος άξονας: Το Ε.Υ υποστηρίζει την αλληλεπίδραση με τον εκπαιδευόμενο στη μελέτη του	
Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες που ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να εκφράσει τις δικές απόψεις (κρίσεις) πάνω σε σημαντικά ζητήματα.	OPINION_ACTIVITIES
Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να διατυπώνει τις δικές του ερωτήσεις πάνω σε σημαντικά ζητήματα.	QUESTION_ACTIVITIES
Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να εμπλακεί συναισθηματικά με βάση τα προσωπικά του ενδιαφέροντα.	EMOTION_ACTIVITIES
Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες	EXCHANGE_OPINION_ACTIVITIES

ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να ανταλλάξει απόψεις με τους άλλους εκπαιδευόμενους.	
Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να θεωρήσει τον εαυτό του ως μέλος μιας κοινωνικής ομάδας που έχει συγκεκριμένες ανάγκες και προσδοκίες.	SOCIAL_GROUP_MEMBER
Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να ενσωματώσει / εμπλουτίσει τις απόψεις του σε αυτό.	OPINION_INCORPORATE_ENRICH
6ος άξονας: Το Ε.Υ. παρέχει δυνατότητα Αναστοχασμού - Αυτοαξιολόγησης στον εκπαιδευόμενο	
Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες που ενθαρρύνουν την αυτοαξιολόγηση του εκπαιδευόμενου.	SELF_ASSESSMENT_ACTIVITIES
Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες που ενθαρρύνουν την ανάπτυξη της αυτόνομης κριτικής σκέψης του εκπαιδευόμενου.	CRITICAL_THOUGHT_ACTIVITIES
Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες που ενθαρρύνουν την ανάπτυξη διάυλων επικοινωνίας με στόχο την ανατροφοδότηση του εκπαιδευόμενου.	FEEDBACK_ACTIVITIES
Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες που ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να συσχετίσει τα νέα δεδομένα με τη δική του πραγματικότητα.	NEW_DATA_ACTIVITIES
Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες που ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να εφαρμόσει τη νέα γνώση στη δική του πραγματικότητα.	NEW_KNOWLEDGE_IMPLEMENT
7ος άξονας: Σκοπός / Προσδοκώμενα Αποτελέσματα	
Στο Ε.Υ. διατυπώνεται με σαφήνεια ο σκοπός της κάθε διδακτικής ενότητας.	TEACHING_UNIT_GOAL
Στο Ε.Υ. διατυπώνονται με σαφήνεια τα προσδοκώμενα αποτελέσματα σε κάθε διδακτική ενότητα.	TEACHING_UNIT_RESULTS
Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο γνώσεων.	KNOWLEDGE_INCENTIVE

Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο δεξιοτήτων.	SKILLS_INCENTIVE
Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο στάσεων.	ATTITUDE_INCENTIVE
Ο εκπαιδευόμενος ελέγχει την πρόοδό του με βάση τα προσδοκώμενα αποτελέσματα.	PROGRESS_CONTROL
8ος άξονας: Το Ε.Υ. έχει δημιουργηθεί σύμφωνα με τις αρχές της Πολυμεσικής Μάθησης	
Στο Ε.Υ. υπάρχει συνδυασμός κείμενου και εικόνας για την παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου.	PICS_TEXT_COMBINATION
Στο Ε.Υ. η χρήση των εικόνων σας βοηθάει να κατανοήσετε το γνωστικό αντικείμενο.	PICS_COMPREHEND_SUBJECT
Στο Ε.Υ. υπάρχουν στοιχεία αφήγησης (μονόλογος, διάλογος, περιγραφή, σχόλια κ.ά.).	NARRATION_ELEMENTS
Στο Ε.Υ. συμπεριλαμβάνονται μη σχετικές πληροφορίες (λέξεις, εικόνες, ήχοι) με το γνωστικό αντικείμενο.	IRRELEVANT_INFO
Στο Ε.Υ. γίνεται χρήση φιλικής γλώσσας.	FRIENDLY_LANGUAGE
Στο Ε.Υ. γίνεται χρήση δεύτερου προσώπου.	USE_OF_YOU
Στο Ε.Υ. γίνεται ηχητική παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου.	SOUND_PRESENTATION
Στο Ε.Υ. το ύφος της ηχητικής παρουσίασης είναι φιλικό για τον εκπαιδευόμενο.	SOUND_STYLE_FRIENDLY
Στο Ε.Υ. εμφανίζεται ένας φιλικός χαρακτήρας (avatar) που ενισχύει τη διαδικασία μάθησης των εκπαιδευόμενων.	FRIENDLY_AVATAR
Στο Ε.Υ. η παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου γίνεται τμηματικά.	PARTIAL_PRESENTATION_SUBJECT
Στο Ε.Υ. υπάρχουν διαδραστικές δραστηριότητες που παρέχουν ανατροφοδότηση στους εκπαιδευόμενους.	FEEDBACK_INTERACTIVE_ACTIVITIES
Στο Ε.Υ. υπάρχουν μακροσκελή κείμενα για την παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου.	LONG_SUBJECT_TEXTS
Το Ε.Υ. παρέχει σαφείς οδηγίες στους εκπαιδευόμενους για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων και εργασιών.	CLEAR_INSTRUCTIONS

Στο Ε.Υ. υπάρχουν στοιχεία επισήμανσης (έντονη γραφή, υπογράμμιση, χρωματισμός κ.ά.).	PINPOINT_ELEMENTS
Στο Ε.Υ. υπάρχουν εισαγωγικές δραστηριότητες που βοηθούν στη μελέτη του γνωστικού αντικείμενου.	INTRODUCTORY_ACTIVITIES
9ος άξονας: Γενικές Επισημάνσεις	
Ποια πιστεύετε ότι είναι τα τρία πιο δυνατά στοιχεία του εκπαιδευτικού υλικού;	THREE_STRONG_POINTS
Γράψτε έως τρεις αλλαγές που προτείνετε προκειμένου να βελτιωθεί το εκπαιδευτικό υλικό.	THREE_CHANGES
10ος άξονας: Αξιολόγηση του παιχνιδιού actionbound	
Το περιεχόμενο ήταν κατανοητό σε όλες τις πληροφορίες που δόθηκαν στο παιχνίδι;	GAME_INFO_UNDERSTANDING
Οι πληροφορίες του παιχνιδιού ήταν αρκετές για τις γνώσεις σου;	GAME_ENOUGH_INFO
Το κείμενο, τα ηχητικά αποσπάσματα και τα γραφικά βοήθησαν στο παιχνίδι;	GAME_TEXT_SOUND_GRAPHICS
Ήταν εύκολες στην κατανόηση οι επιλογές του παιχνιδιού;	GAME_CHOICES_UNDERSTANDABLE
Σε βοήθησε το παιχνίδι να γνωρίσεις τα μουσικά όργανα της Δημοτικής Φιλαρμονικής Ρεθύμνου;	GAME_KNOWLEDGE_INSTRUMENTS
Παίζοντας το παιχνίδι μπόρεσες να γνωρίσεις καλύτερα τη Δημοτική Φιλαρμονική Ρεθύμνου;	GAME_KNOWLEDGE_L.P.R
Θα προτείνατε στους μαθητές σας να παίξουν αυτό το παιχνίδι;	GAME_SUGGEST_STUDENTS
Θεωρείς ότι το συγκεκριμένο παιχνίδι είναι χρήσιμο (διευκολύνει τη μάθηση);	GAME_FACILITATE_KNOWLEDGE

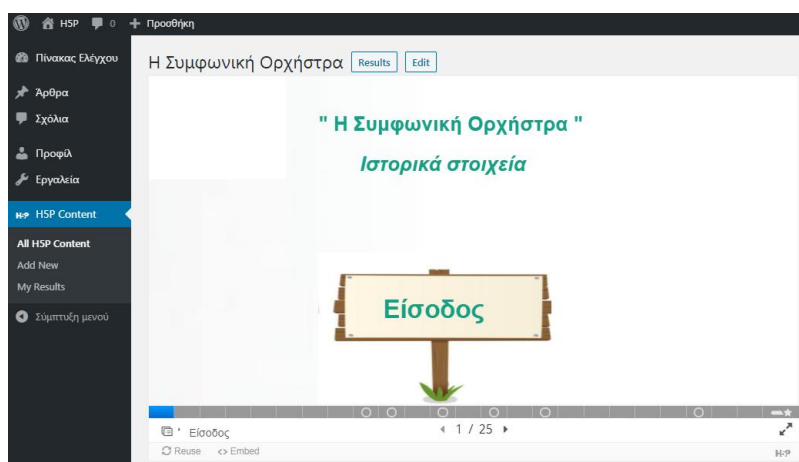
Πίνακας 6: Άξονες και Βασικά Αντικείμενα για την κωδικοποίηση των δεδομένων

3.4. Ερευνητική Διαδικασία

3.4.1 Τα Ψηφιακά Εργαλεία:

- Το H5P είναι μία δωρεάν πλατφόρμα οργάνωσης περιεχομένων με έναν εναλλακτικό τρόπο παρουσίασης μέσω κειμένου, διαδραστικών βίντεο, ήχου, εικόνας και διαδραστικών δραστηριοτήτων. Επίσης, μέσω της συγκεκριμένης

πλατφόρμας μπορούν να δημιουργηθούν ασκήσεις τύπου σωστού- λάθους, συμπλήρωσης κενών, ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής, τοποθέτησης λέξεων στα κατάλληλα πλαίσια. Το διαδραστικό υλικό που δημιουργείται μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε ιστοσελίδες χωρίς τη χρήση τεχνικών δεξιοτήτων και να ενσωματωθεί στην εκπαιδευτική διαδικασία:

Εικόνα 1: Στιγμιότυπο του εκπαιδευτικού υλικού στην πλατφόρμα H5P

- Το Chamilo είναι ένα ελεύθερο λογισμικό LMS (Learning Management System) που δημιουργήθηκε το 2010 από μία ομάδα ανθρώπων στην Ισπανία, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, που ως στόχο έχουν την βελτίωση της ποιοτικής εκπαίδευσης σε όλο τον κόσμο. Στην πλατφόρμα αυτή μπορεί να δημιουργηθεί το εκπαιδευτικό υλικό, με τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε ασύγχρονο περιβάλλον, από τον εκπαιδευτικό και στη συνέχεια κάθε μαθητής μπορεί να συμμετέχει στο μάθημα δημιουργώντας έναν λογαριασμό ώστε να μελετά, να αλληλεπιδρά με το εκπαιδευτικό υλικό και να ελέγχει τις γνώσεις του:

Καλως ήλθες στο μάθημα της Μουσικής ...

"Μεγάλες Ορχήστρες σε Ήχους... Κλασικούς"

Επιλέγοντας την "Περιγραφή μαθήματος" μπορείς να μάθεις τις γενικές πληροφορίες και τους στόχους του μαθήματος. Αφού διαβάσεις την περιγραφή του μαθήματος, μπορείς να εισέλθεις στο μάθημα επιλέγοντας το

"Μονοπάτι γνώσης".

Περιγραφή μαθήματος

Μονοπάτι γνώσης

Forums

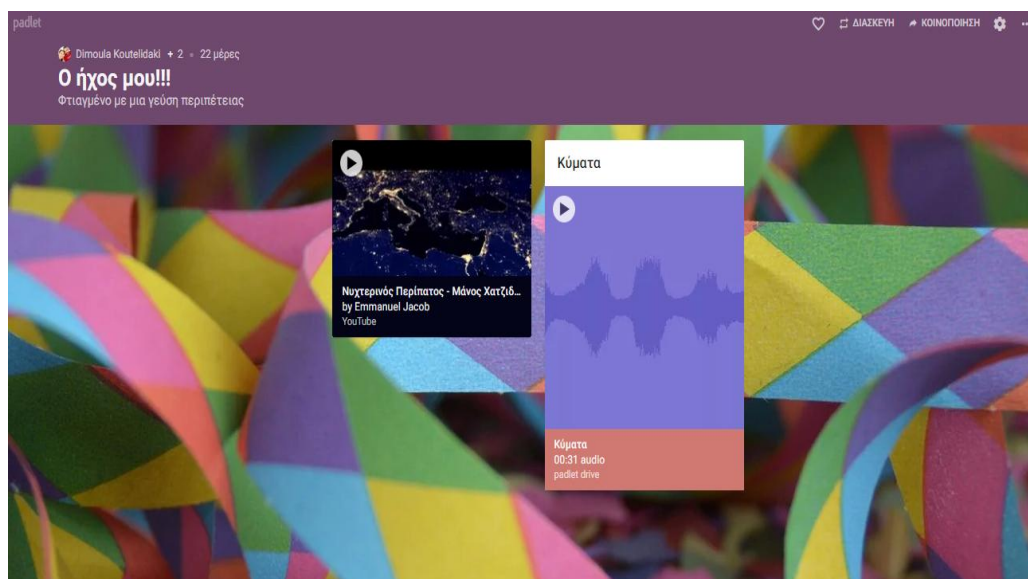

Chat

Εικόνα 2: Στιγμιότυπο του Ε.Υ. στην πλατφόρμα Chamilo

- Το Padlet είναι ένα ψηφιακό εργαλείο που επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς να δημιουργήσουν έναν διαδραστικό πίνακα ανάρτησης με τη μέθοδο σύρε και τοποθέτησε (drag&drop). Μπορείς να προσθέσεις βίντεο, εικόνα, ήχο, κείμενο, υπερσύνδεσμο και οτιδήποτε μπορεί να παρουσιαστεί σε έναν πίνακα ανακοινώσεων. Οι μαθητές μπορούν να συμμετέχουν ενεργά στον πίνακα αυτό, "ανεβάζοντας" εργασίες ή οτιδήποτε άλλο, όπως προαναφέρθηκε. Το περιεχόμενο αυτό του πίνακα μπορεί να διαμοιραστεί σε περισσότερα άτομα και να γίνει ένα ομαδοσυνεργατικό εργαλείο. Τέλος, το περιεχόμενο μπορεί να εξαχθεί ως αρχείο ή να ενσωματωθεί σε μία ιστοσελίδα ή να μετατραπεί σε ένα QR κωδικό. Μέσω τω ρυθμίσεων μπορεί να ελεγχθεί ποιοι μπορούν να αλληλεπιδρούν με το εκπαιδευτικό υλικό ή να επιλέξουν την περιορισμένη προβολή:

«Δημοκρατία-Νεκταρία Κουτελιδάκη», «Σχεδιασμός, υλοποίηση και αποτίμηση συμπληρωματικής ΕξΑΕ, για την εκμάθηση των μουσικών οργάνων της Συμφωνικής Ορχήστρας για μαθητές Ε' & Στ' Δημοτικού»

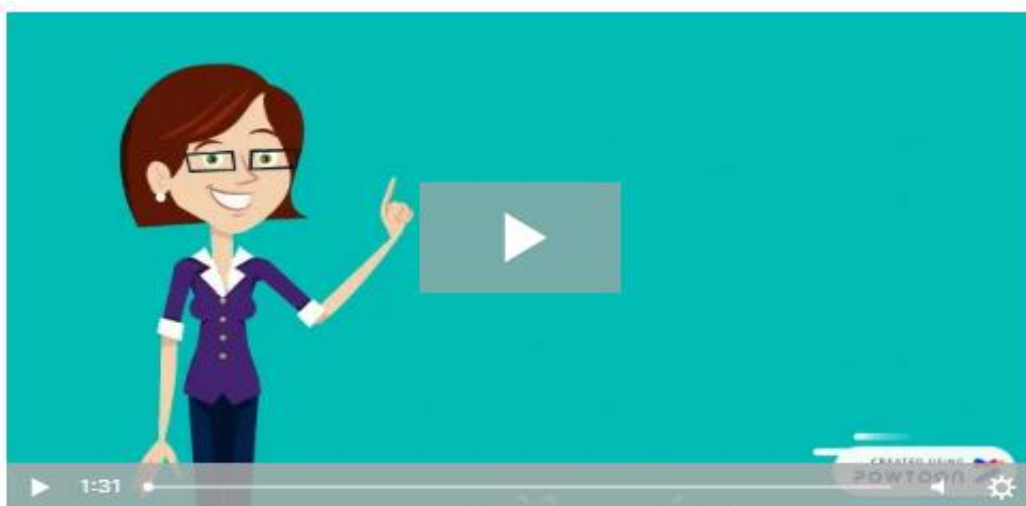
Εικόνα 3: Στιγμιότυπο από την πλατφόρμα Padlet

- Το Canva είναι ένα εργαλείο, το οποίο επιτρέπει σε δεδομένα και πληροφορίες να "οπτικοποιηθούν". Είναι ένα εύχρηστο περιβάλλον που μπορεί να δημιουργηθούν σ' αυτό εξώφυλλα, αφίσες, φυλλάδια, διαφημίσεις, παρουσιάσεις κ.α. Μπορεί να διαμοιραστεί και σε περισσότερα άτομα και να αλληλεπιδράσουν πάνω στην επιφάνεια εργασίας:

Εικόνα 4: Στιγμιότυπο από την πλατφόρμα Canva

- Το Powtoon είναι μία δωρεάν διαδικτυακή εφαρμογή, η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη δημιουργία βίντεο και animation. Η λειτουργία του ταιριάζει με αυτή του Powerpoint (ppt). Το υλικό που δημιουργείται είναι μία σειρά από διαφάνειες. Σε κάθε διαφάνεια τα κείμενα και τα αντικείμενα μπορούν να έχουν κίνηση. Μπορεί, επίσης, να προστεθεί ήχος και τέλος, μπορεί να γίνει εξαγωγή του υλικό στο youtube, να ενσωματωθεί ως κώδικας σε μία ιστοσελίδα ή σε ένα Moodle.

Εικόνα 5: Στιγμιότυπο από την εφαρμογή Powtoon

3.4.2 Μοντέλα Σχεδιασμού

Παρακάτω θα αναφερθούμε στα μοντέλα σχεδιασμού του εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού και τα χαρακτηριστικά που τα διέπουν. Συγκεκριμένα θα αναφερθούμε στο μοντέλο ADDIE, στο μοντέλο του Robert Gagne, στο μοντέλο ARCS του John Keller και, τέλος, στο μοντέλο στοχοταξιομίας του Bloom.

Το μοντέλο ADDIE, γεννήθηκε το 1970 από τον Αμερικάνικο στρατό προκειμένου να καλύψει τις επιμορφωτικές ανάγκες του. Οι αρχές του δύναται να έχουν ευρεία εφαρμογή, ωστόσο χρειάζεται προσοχή στον εξειδικευμένο εσωτερικό σχεδιασμό. Το όνομα του προέρχεται από τις αγγλικές λέξεις Analysis, Design, Development, Implementation και Evaluation. Οι αγγλικές αυτές λέξεις αποτελούν και τα πέντε στάδια εφαρμογής του μοντέλου. Στο πρώτο στάδιο, στο στάδιο της ανάλυσης, αφού

αναγνωριστεί το πρόβλημα καθορίζονται οι στόχοι, οι ανάγκες, η προϋπάρχουσα γνώση και τα χρονικά όρια ολοκλήρωσης του σχεδίου εργασίας. Ακολουθεί το στάδιο του σχεδιασμού, κατά την διάρκεια του οποίου γίνεται ακόμα πιο εξειδικευμένος σχεδιασμός των μαθησιακών στόχων, του σχεδιασμού του γραφιστικού περιβάλλοντος και προσδιορίζεται επακριβώς το περιεχόμενο του εκπαιδευτικού υλικού. Ακολουθεί το στάδιο της ανάπτυξης κατά το οποίο παράγεται και υλοποιείται το εκπαιδευτικό υλικό και στη συνέχεια, στο στάδιο της εφαρμογής, οι εκπαιδευτικοί επιμορφώνονται και το υλικό διανέμεται. Τέλος, η φάση της αξιολόγησης, είναι παρούσα σε κάθε ένα από τα προαναφερθέντα στάδια, γεγονός που είναι καθοριστικής σημασίας, αφού η συνεχής ανατροφοδότηση οδηγεί στην βελτίωση του εκπαιδευτικού υλικού (Μανούσου, 2008).

Το μοντέλο του Robert Gagné δημιουργήθηκε δέκα χρόνια μετά, το 1985, και εστιάζει την προσοχή του στην ενεργοποίηση του μαθητικού πληθυσμού κατά την εκπαιδευτική και μαθησιακή διαδικασία. Περιλαμβάνει τρία στάδια με επιμέρους διαδικασίες. Πρώτο είναι το στάδιο της ανάλυσης των αναγκών και χαρακτηρίζεται από τέσσερις φάσεις. Στην πρώτη φάση πρέπει να αναγνωριστούν τα επιθυμητά μαθησιακά αποτελέσματα, στη δεύτερη φάση θα πρέπει να ιεραρχηθούν και να κατανεμηθούν τα μαθησιακά αποτελέσματα. Στην τρίτη φάση να αναγνωριστούν και να ενεργοποιηθούν τα κίνητρα και οι στόχοι των εκπαιδευομένων. Τέλος, θα πρέπει να διαμορφωθούν οι εξωτερικές συνθήκες με τέτοιο τρόπο που να κατακτηθούν οι προσωπικοί στόχοι των εκπαιδευομένων. Το δεύτερο στάδιο, το στάδιο της επιλογής των μέσων, αποτελείται από τρεις φάσεις. Κατά την πρώτη φάση επιλέγεται και καταγράφεται το περιεχόμενο του εκπαιδευτικού υλικού. Στη συνέχεια καταγράφονται τα χαρακτηριστικά των εκπαιδευομένων και τέλος επιλέγονται τα μέσα του εκπαιδευτικού υλικού και σχεδιάζεται η διανομή του. Το τελευταίο στάδιο, το στάδιο του εκπαιδευτικού σχεδιασμού, περιλαμβάνει τέσσερις φάσεις. Στην πρώτη φάση δημιουργούνται τα ερεθίσματα και σχεδιάζονται οι δραστηριότητες που θα ενεργοποιήσουν τους μαθητές. Μετά σχεδιάζονται προσεκτικά τα προσδοκώμενα αποτελέσματα και στη συνέχεια πραγματοποιείται η πιλοτική εφαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού για την διαμορφωτική αξιολόγηση. Τέλος, αφού πραγματοποιηθούν οι απαραίτητες αλλαγές, το εκπαιδευτικό υλικό είναι έτοιμο για την τελική του αξιολόγηση (Μανούσου, 2008).

Πατέρας του μοντέλου ARCS είναι ο John Keller και η ονοματοδοσία του προέρχεται από τα αρχικά των βημάτων Attention, Relevance, Confidence και Satisfaction. Το εν λόγω μοντέλο, ή αλλιώς μοντέλο δημιουργίας κινήτρων, δημιουργήθηκε το 1983 και βρίσκει εφαρμογές σε πολλά πεδία. Κατά το πρώτο στάδιο της προσοχής ο εκπαιδευτικός προσπαθεί να κερδίσει την προσοχή των μαθητών του είτε με την έκπληξη (διεγείρει την μαθητική περιέργεια μέσα από ερωτήσεις και προβληματισμούς) είτε με την εμπλοκή τους σε παιχνίδια, αξιοποιώντας διάφορα οπτικοακουστικά μέσα. Το στάδιο του συσχετισμού έχει τον δικό του ρόλο, αφού το εκπαιδευτικό υλικό θα πρέπει να σχετίζεται με τις πραγματικές ανάγκες του μαθητικού πληθυσμού. Βαρύνουσας σημασίας είναι το στάδιο της εμπιστοσύνης, αφού το εκπαιδευτικό υλικό θα πρέπει να είναι σχεδιασμένο με τέτοιον τρόπο ώστε ο μαθητής να μην χάνει την εμπιστοσύνη στον εαυτό του και με μαθητική τόλμη να προσπαθεί να φέρνει εις πέρας τις εκάστοτε δραστηριότητες. Τέλος, το στάδιο της ικανοποίησης επικεντρώνεται κι αυτό στον μαθητή, αφού μέσα από τον έπαινο και την ανατροφοδότηση θα μπορέσει να συνειδητοποιήσει την χρησιμότητα της νέας αποκτηθείσας γνώσης (Μανούσου, 2008).

Το μοντέλο εκπαιδευτικού σχεδιασμού του Bloom, ή αλλιώς μοντέλο στοχοταξινόμιας Bloom, επικεντρώνεται σε τρεις άξονες μάθησης. Ο πρώτος άξονας είναι της γνωστικής περιοχής και περιλαμβάνει την γνώση, την κατανόηση, την εφαρμογή, την ανάλυση, την σύνθεση και την αξιολόγηση. Ο δεύτερος, αυτός της συναισθηματικής περιοχής, περιλαμβάνει την αποδοχή, την αντίδραση, την αξία, την οργάνωση και τον χαρακτηρισμό. Τέλος, ο άξονας της ψυχοκινητικής περιοχής περιλαμβάνει την μίμηση, τον χειρισμό, την ακρίβεια, τον συντονισμό και την φυσικότητα (Παπαδάκης & Κορδάκη, 2010).

3.4.3 Μεθοδολογία της Δημιουργίας του Εκπαιδευτικού Υλικού

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί θα γίνει αναφορά στις αρχές του Mayer. Οι δώδεκα αυτές αρχές ήταν ο χρήσιμος «οδηγός» μας κατά την διάρκεια δημιουργία του παρόντος εκπαιδευτικού υλικού.

Η πρώτη αρχή είναι η πολυμεσική αρχή. Όταν αναφερόμαστε σε αυτήν την αρχή εννοούμε την παρουσίαση των πληροφοριών που γίνεται ταυτόχρονα με λέξεις και με

εικόνες. Η αρχή αυτή είναι σημαντική, γιατί πλεονεκτεί στο γεγονός ότι ο μαθητής προσλαμβάνει και επεξεργάζεται την γνώση πιο εύκολα απ' ότι όταν οι πληροφορίες του δίνονται μόνο με κείμενο ή μόνο προφορικά (Mayer, 2001).

Ακολουθεί η αρχή της χωρικής συνάφειας, σύμφωνα με την οποία το κείμενο με την εικόνα, τα οποία είναι για την ίδια γνώση, παρουσιάζονται δίπλα-δίπλα το ένα με το άλλο (Mayer, 2001).

Η αρχή της χρονικής συνάφειας «πατάει» στην προσέγγιση ότι προκειμένου ο μαθητής να κατακτήσει ευκολότερα την γνώση θα πρέπει οι εικόνες με τις λέξεις που τους αντιστοιχούν του παρουσιάζονται ταυτόχρονα (Mayer, 2001).

Τέταρτη είναι η αρχή της συνοχής, η οποία υποστηρίζει πως το εκπαιδευτικό υλικό, προκειμένου να είναι αποτελεσματικό, θα πρέπει να είναι απαλλαγμένο από κάθε λεκτική, οπτική ή άλλη πληροφορία η οποία ενδεχομένως να οδηγήσει τον μαθητή σε παρανόηση ή που θα δυσκολέψει την διαδικασία κατάκτησης της γνώσης (Mayer, 2001).

Η αρχή της τροπικότητας έχει στον κεντρικό της άξονα ότι πρέπει να επιλέγεται η χρήση της αφήγησης (Mayer, 2001).

Έκτη στην κατάταξη βρίσκεται η αρχή του πλεονασμού. Εδώ πρέπει να δίνεται εστίαση στους διδακτικούς στόχους και να αποφεύγονται τα πολλαπλά μέσα που ενδεχομένως θα επιβαρύνουν το εκπαιδευτικό υλικό (Mayer, 2001).

Η αρχή της προσωποποίησης έχει το κέντρο βάρους της στην ισορροπία που πρέπει να υπάρχει ανάμεσα στην εξατομίκευση του εκπαιδευτικού υλικού και των αναγκών των εκπαιδευομένων (Mayer, 2001).

Όγδοη είναι η αρχή της κατάτμησης που επισημαίνει πως οι πληροφορίες πρέπει να παρουσιάζονται στον μαθητή σύντομα και όχι μέσα από μακροσκελείς αφηγήσεις (Mayer, 2001).

Η αρχή της σηματοδότησης αναφέρει ότι πρέπει να παρέχονται στον μαθητή κατάλληλες νύξεις που θα οδηγούν την προσοχή και το ενδιαφέρον του μαθητή σε πιο ουσιαστική επεξεργασία των πληροφοριών.

Δέκατη, η αρχή της προπαίδευσης διέπεται από δύο βασικούς στόχους. Ο ένας είναι ότι πρέπει να γίνεται εκμάθηση απαραίτητων γνώσεων για την μελέτη του βασικού μέρους του εκπαιδευτικού υλικού. Ο δεύτερος στόχος είναι ότι πρέπει να γίνεται εκμάθηση των απαραίτητων δεξιοτήτων για τη μελέτη του βασικού μέρους του εκπαιδευτικού υλικού.

Ακολουθεί η θεωρία για την αρχή της φωνής, η οποία πρεσβεύει πως στις αφηγήσεις των πολυμεσικών μαθημάτων οι φωνές που χρησιμοποιούνται θα πρέπει να χαρακτηρίζονται από ευγένεια και φιλικότητα (Mayer, 2001).

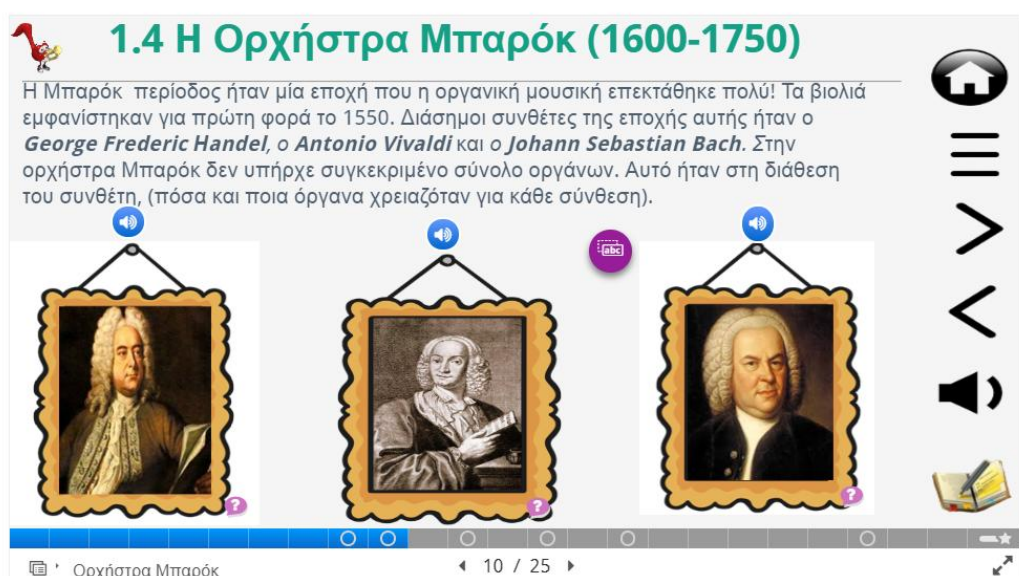
Τέλος, η θεωρία για την αρχή της εικόνας εκφράζει τον προβληματισμό της σχετικά με το κατά πόσον η ύπαρξη της πράγματι βοηθάει τον μαθητή. (Mayer, 2001).

Στην παρούσα έρευνα επιλέχθηκε, για τη δημιουργία του Ε.Υ., το μοντέλο σχεδίασης των West και Λιοναράκη (2001), καθώς επιτρέπει τη δημιουργία συμπληρωματικού εκπαιδευτικού υλικού εξ αποστάσεως εκπαίδευσης για μαθητές Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Σύμφωνα με το μοντέλο αυτό, η κατηγοριοποίηση σχετικά με το σχεδιασμό και την ανάπτυξη Ε.Υ. χωρίζεται σε τρεις δέσμες. Την πρώτη δέσμη αποτελούν το Κείμενο, τα Προκείμενα και τα Μετακείμενα. Την δεύτερη δέσμη αποτελούν τα Διακείμενα, τα Επικείμενα, τα Παρακείμενα και τα Περικείμενα. Την τρίτη δέσμη αποτελούν τα Πολυκείμενα και τα Πολυαντικείμενα.

Στη συνέχεια αναλύονται οι έννοιες με παραδείγματα από το εκπαιδευτικό υλικό που δημιουργήθηκε. Ειδικότερα:

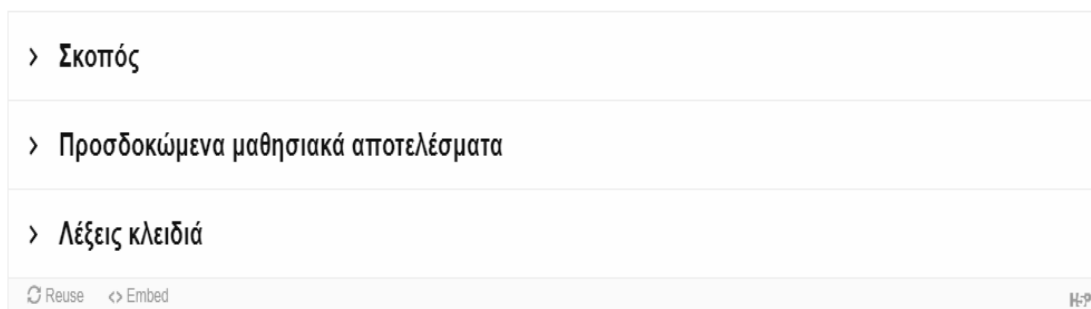
Πρώτη δέσμη: Κείμενο –προκείμενα-μετακείμενα

1) Κείμενο: Αποτελείται από ένα σταθερό κείμενο, επεξηγώντας δύσκολες έννοιες, γραμμένο με σαφήνεια, και με φιλικό ύφος γραφής.

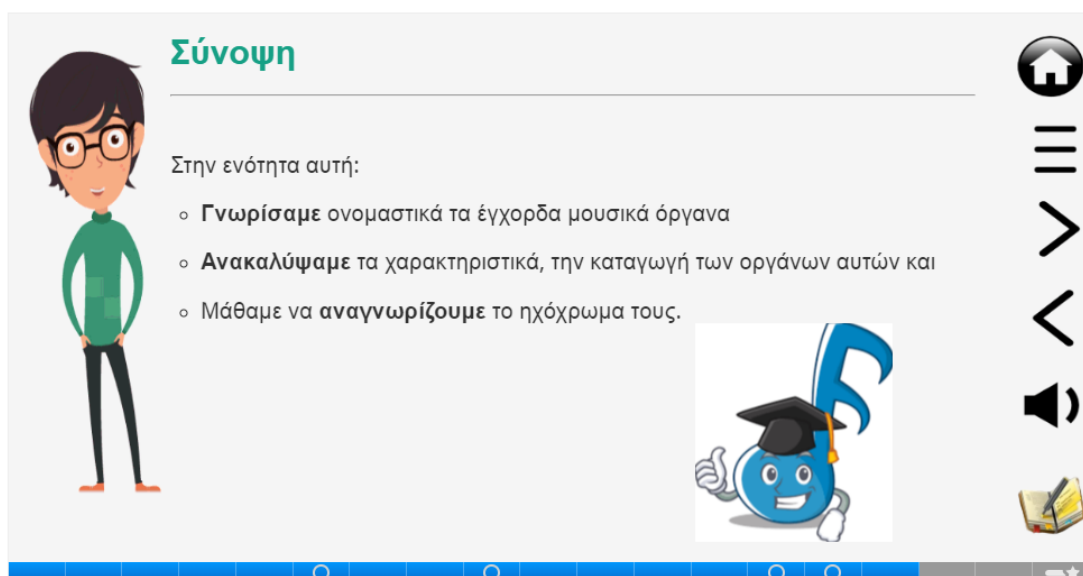
Εικόνα 6: Κείμενο (παράδειγμα)

2) Προκείμενα: Περιλαμβάνουν την αρχική δομή του κειμένου όπως περιεχόμενα, κεφάλαια, ενότητες, σκοπό, στόχους, προσδοκώμενα αποτελέσματα, λέξεις και έννοιες κλειδιά:

Εικόνα 7: Προκείμενο (παράδειγμα)

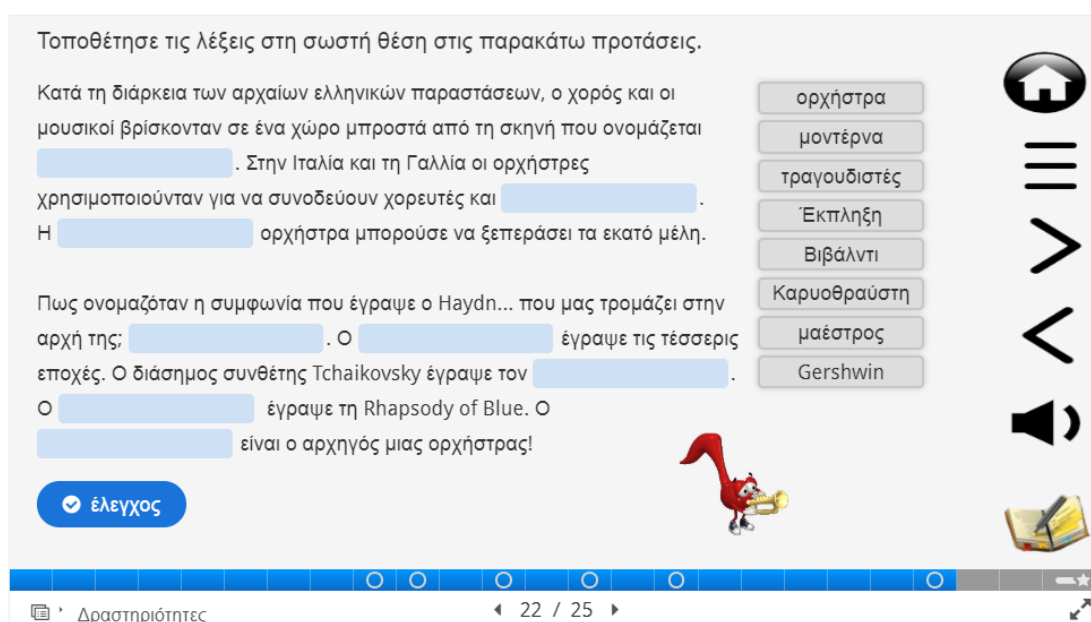
3) Μετακείμενα: Αφορούν δραστηριότητες, συνόψεις, ασκήσεις επαλήθευσης, παραρτήματα, βιβλιογραφία, γλωσσάρια:

Εικόνα 8: Μετακείμενο (παράδειγμα)

Δεύτερη δέσμη: διακείμενα-επικείμενα-παρακείμενα-περικείμενα

4) **Διακείμενα:** Συνδέουν την προϋπάρχουσα γνώση με τη νέα μέσα από συνόψεις, συμπεράσματα, ασκήσεις αυτοαξιολόγησης:

Εικόνα 9: Διακείμενο (παράδειγμα)

5) Επικείμενα: Περιλαμβάνουν επεξηγήσεις, διασαφηνίσεις, γλωσσάρι, ορισμούς, κείμενα- συνδέσεις:

2.6 Η Άρπα

Η Άρπα κατατάσσεται στην κατηγορία των νυσσόμενων εγχόρδων , γιατί ο ήχος της προκαλείται απο το "τσιμπημα" των χορδών απο τα δάκτυλα του εκτελεστή. Έχει τριγωνικό σχήμα και έχει ύψος περίπου 1,72μ. Στηρίζεται στο δεξιό ώμο του εκτελεστή. Το δεξι χέρι "τσιμπάει" τις ψηλότερες χορδές, ενώ το αριστερό τις χαμηλότερες. Η άρπα έχει σαράντα έξι άνισες χορδές οι οποίες κουρδίζονται από τον ίδιο τον εκτελεστή.

Η Άρπα διαθέτει τρία πεντάλ , όπως αυτά του πιάνου αλλά με άλλη χρησιμότητα. Τα πεντάλ χρησιμεύουν για να κονταίνουν με διαβαθμίσεις οι χορδές με αποτέλεσμα να αλλάζει τονικό ύψος η χορδή.

Navigation icons: Home, Menu, Previous, Next, Play, Bookmarks

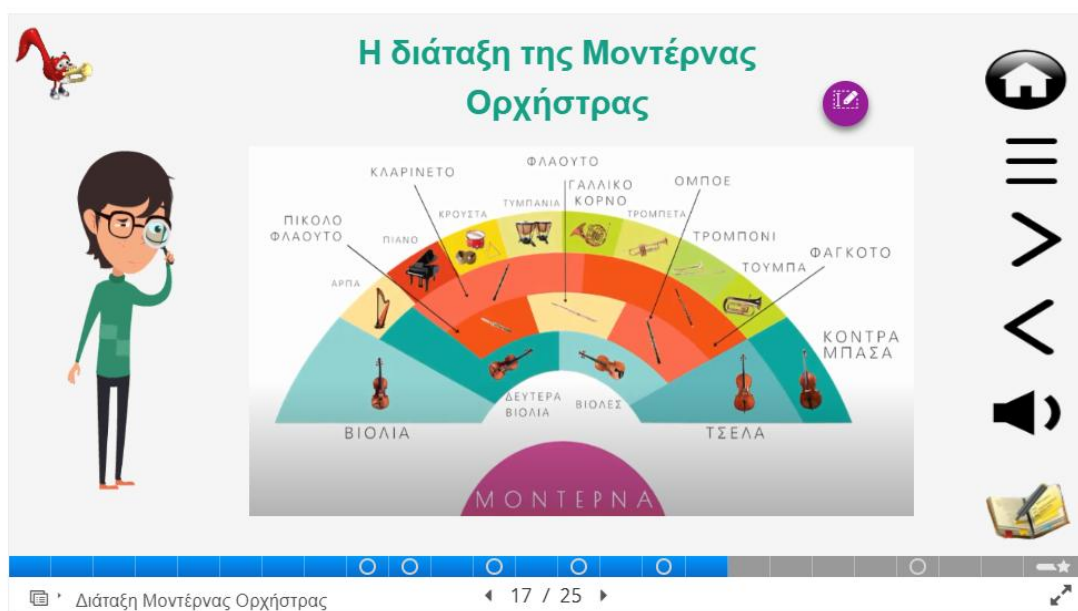
Progress bar: 12 / 19

Thumbnail: Η άρπα

Εικόνα 10: Επικείμενο (παράδειγμα)

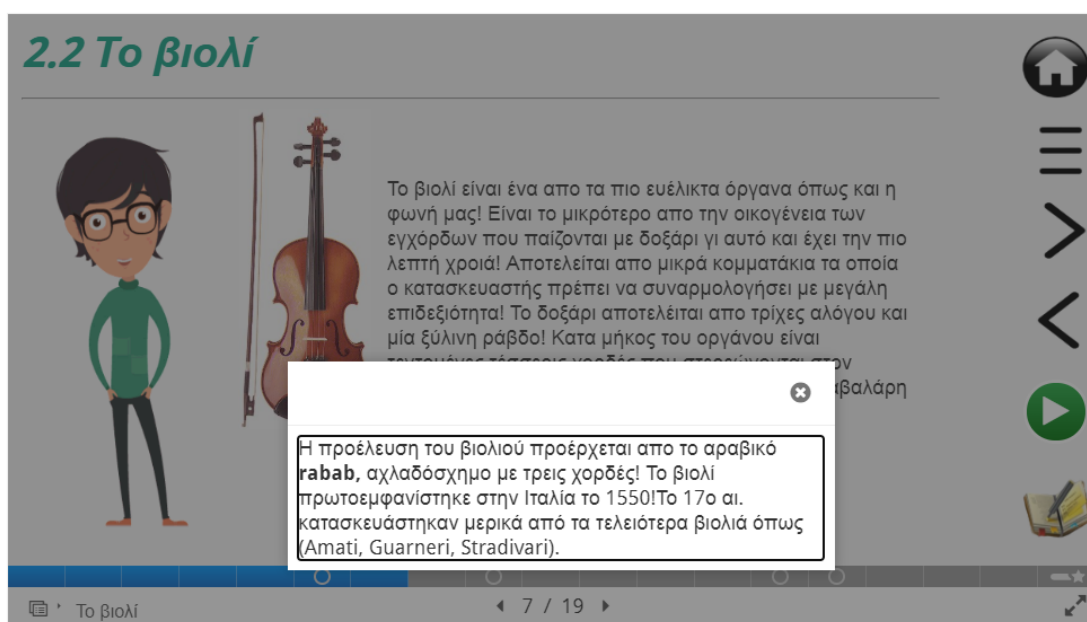
6) Παρακείμενα: Είναι μέρη της ανάπτυξης του κειμένου τα οποία υποστηρίζουν τα κείμενα όπως οι φωτογραφίες, τα σχήματα, οι εικόνες.

«Δημοκρατία-Νεκταρία Κουτελιδάκη», «Σχεδιασμός, υλοποίηση και αποτίμηση συμπληρωματικής ΕξΑΕ, για την εκμάθηση των μουσικών οργάνων της Συμφωνικής Ορχήστρας για μαθητές Ε' & Στ' Δημοτικού»

Εικόνα 11: Παρακείμενο (παράδειγμα)

7) **Περικείμενα:** Είναι συμπληρωματικά κείμενα που εμπλουτίζουν το βασικό κείμενο· παραδείγματα, μελέτες περίπτωσης, σενάρια, παράλληλα κείμενα:

Εικόνα 12: Περικείμενο (παράδειγμα)

Τρίτη δέσμη: Πολυκείμενα –Πολυαντικείμενα

Πολυκείμενα: Οδηγίες γραπτών εργασιών, αναλυτικά σχόλια, έντυπες μορφές επικοινωνίας:

MEΓΑΛΕΣ ΟΡΧΗΣΤΡ&Epsilo ... / Αναθέσεις / Προαιρετική δραστηριότητα

← Upload my assignment

Προαιρετική δραστηριότητα

Περιγραφή

Αφού έχεις μελετήσει την θεωρία για τα έγχορδα μουσικά όργανα μίας συμφωνικής ορχήστρας , γράψε τα ονόματά τους και με λίγα λόγια τα χαρακτηριστικά τους.

Τύποι	Τίτλος	Ανάδοχοι	Ημερομηνία	Λεπτομέρειες

Εικόνα 13: Πολυκείμενα (παράδειγμα)

Πολυαντικείμενα: Οπτικοακουστικό Υλικό σε μορφές πολυμέσων:

Στα πλαίσια της σύνθεσης του, **Οδηγού ορχήστρας για νέους** προσκαλέσαμε μια μακρινή ξαδέλφη ,την Άρπα, να γίνει μέλος της οικογένειας των εγχόρδων! Πάμε να γνωρίσουμε τα όργανα ένα ένα;

Τα έγχορδα μουσικά όργανα 6 / 19

Εικόνα 14: Πολυαντικείμενα (παράδειγμα)

3.4.4 Αναλυτική Περιγραφή Πολυμεσικού Υλικού

Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό που αφορά την εκμάθηση των μουσικών οργάνων της Συμφωνικής Ορχήστρας δημιουργήθηκε ως ένα εκπαιδευτικό εργαλείο για να συμπληρώσει το εκπαιδευτικό υλικό του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών. Είναι ένα μέσο που διευκολύνει στους μαθητές στην κατανόηση, την επεξεργασία και την εμπέδωση του γνωστικού αντικειμένου που πραγματεύεται.

Σκοπός του μαθήματος αυτού είναι η γνωριμία των μαθητών με τη Συμφωνική Ορχήστρα, σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση των μουσικών οργάνων από τον συνθέτη Benjamin Britten. Επιδιώκεται η Διαθεματική Προσέγγιση των γνώσεων με άλλα μαθήματα, τη Γλώσσα, χρησιμοποιώντας λεξιλόγιο και έκφραση στο γραπτό λόγο, καθώς και με τις ΤΠΕ όπου το εκπαιδευτικό υλικό επιτρέπει την εμπλοκή των μαθητών σε νέα μονοπάτια γνώσης.

Κατά το σχεδιασμό του Ε.Υ. λήφθηκαν υπόψη οι βασικές αρχές που ορίζονται από στους Σπαντιδάκη & Αναστασιάδη (2017). Πιο συγκεκριμένα, το Ε.Υ. παρουσιάζεται μέσω κειμένου, εικόνας, βίντεο και πληροφορίας (**Πολυμεσική αρχή**), χωρίς να επιβαρύνει τον μαθητή γνωστικά με περιττές λεπτομέρειες και παράλληλη αφήγηση (**Αρχές Πλεονασμού και Κατάτμησης**). Χαρακτηρίζεται από συνοχή και συνάφεια καθώς και νύξεις για την άμεση εστίαση του μαθητή στο Ε.Υ., κατευθύνοντάς τον στις βασικές έννοιες (**Αρχές Συνοχής, Συνάφειας και Σηματοδότησης**).

Η πλατφόρμα φιλοξενίας του Ε.Υ. ήταν η Chamilo, που αναφέρεται σε προηγούμενη ενότητα. Συνοδεύεται από την περιγραφή μαθήματος, το μονοπάτι γνώσης, το χώρο συζητήσεων, χώρο συνομιλίας-ανταλλαγής απόψεων (chat), σε αναθέσεις εργασιών και το γλωσσάρι.

Το εκπαιδευτικό υλικό είναι χωρισμένο σε μικρές ευέλικτες ενότητες και περιλαμβάνει πολλαπλές πηγές μάθησης, διαδραστικές ασκήσεις, δραστηριότητες πρακτικής εξάσκησης και αυτοαξιολόγησης της γνώσης (actionbound).

Σύμφωνα με τον Α.Λιοναράκη (2001) ο ρόλος του εκπαιδευτικού υλικού είναι:

- Να υποστηρίζει τον εκπαιδευόμενο, να τον ενεργοποιεί, να τον εκπαιδεύει και να τον διδάσκει.
- Να καθιστά τον εκπαιδευόμενο να μαθαίνει μόνος του, αυτόνομα και να είναι υπεύθυνος για την πρόοδό του (Keegan, 2000).
- Να βοηθά τον εκπαιδευόμενο να ανακαλύπτει τη γνώση και την πληροφορία μέσα από συγκεκριμένες δραστηριότητες και διαδικασίες αυτομάθησης.

Το εκπαιδευτικό υλικό βασίζεται στη πολυμορφικότητά του. Ο όρος πολυμορφικότητα στους (Λιοναράκης, 2001) αναφέρεται στην ταυτόχρονη ύπαρξη ποιοτικής, διδακτικής και μαθησιακής διαδικασίας, στην ευελιξία και πολύπλευρη αξιοποίηση από την πλευρά των διδασκόμενων και στην παιδαγωγική αξιοποίηση ευέλικτων μέσων για την καλλιέργεια μιας πολυδιάστατης εκπαίδευσης που διαφοροποιείται και επικεντρώνεται τόσο στη διδασκαλία όσο και στη μάθηση.

Στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση η αυστηρή δόμηση των μαθημάτων είναι βασική, καθώς μέσα από την συνέπεια και τη σταθερότητα που παρέχεται προσφέρει στους εκπαιδευόμενους ασφάλεια και εμπιστοσύνη (Peters, 1998).

Στην αρχή κάθε ενότητας παρουσιάζονται ο σκοπός, τα προσδοκώμενα αποτελέσματα και οι λέξεις κλειδιά. Ενδιάμεσα παρατίθενται κείμενα, εικόνες, ηχητικά αποσπάσματα καθώς και δραστηριότητες εξάσκησης ελέγχου γνώσης, οι οποίες παρέχουν ανατροφοδότηση στον εκπαιδευόμενο. Πριν το τέλος κάθε ενότητας υπάρχει η σύνοψη έτσι ώστε ο μαθητής να επαληθεύει τη γνώση του. Ακολουθεί η βιβλιογραφία και η εικονογραφία που χρησιμοποιήθηκε. Στην τελευταία διαφάνεια κάθε ενότητας ο μαθητής μπορεί να δει τα αναλυτικά αποτελέσματα των δραστηριοτήτων.

Οι ήρωες του εκπαιδευτικού υλικού:

Εικόνα 15: Οι ήρωες Εκπαιδευτικού Υλικού

Το εκπαιδευτικό υλικό χωρίζεται στις εξής ενότητες:

- 1) Εισαγωγή- Η Συμφωνική Ορχήστρα
- 2) Οι οικογένειες των μουσικών οργάνων της Συμφωνικής Ορχήστρας
- 3) Τα έγχορδα μουσικά όργανα
- 4) Τα ξύλινα πνευστά μουσικά όργανα
- 5) Τα χάλκινα πνευστά μουσικά όργανα
- 6) Τα κρουστά μουσικά όργανα
- 7) Έλεγξε τις γνώσεις σου!

Αναλυτικά:

Εισαγωγική ενότητα: Η ενότητα αυτή ξεκινά με τον χαιρετισμό της ερευνήτριας και την παρουσίαση του μαέστρου Benjamin Britten μέσω δύο βίντεο στην εφαρμογή Powtoon. Ο μαέστρος παρουσιάζει τον τρόπο με τον οποίο δημιούργησε τον "Οδηγό Ορχήστρας για Νέους". Στη συνέχεια παρατίθενται ο σκοπός, τα προσδοκώμενα αποτελέσματα και οι λέξεις κλειδιά. Έπειτα αρχίζει η παρουσίαση της Συμφωνικής Ορχήστρας, ξεκινώντας από την ιστορία της καθώς και τα είδη της ορχήστρας με την εξέλιξή τους ανά τους αιώνες· Ορχήστρα Μπαρόκ, Κλασική Ορχήστρα, Ρομαντική Ορχήστρα και Μοντέρνα Ορχήστρα. Ακολουθεί σχετική εικόνα:

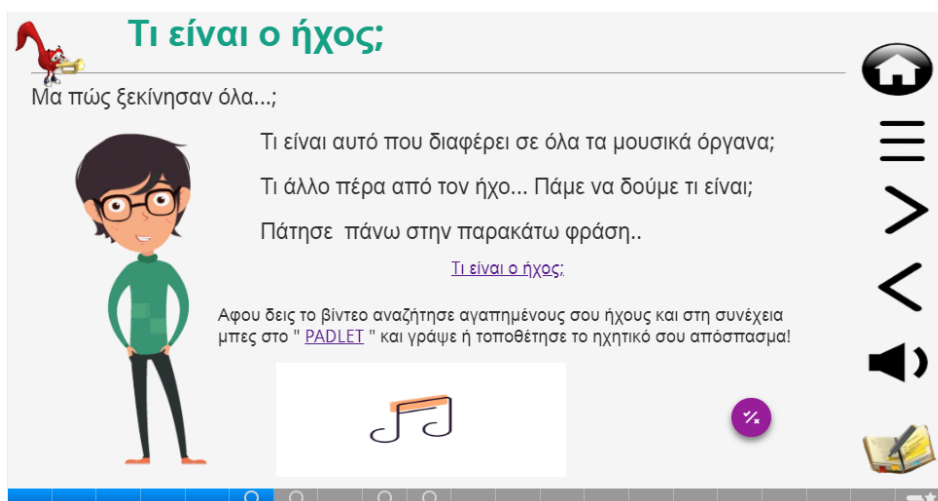

Εικόνα 16: Η Κλασική Ορχήστρα

Στις επόμενες διαφάνειες οι μαθητές καλούνται να απαντήσουν σε ερωτήσεις παρατηρητικότητας, ασκήσεις σωστού-λάθους, ασκήσεις σύρε και άφησε (drag&drop) και δραστηριότητα στο "Padlet". Στη συνέχεια, αναλύεται η έννοια του μαέστρου και ο ρόλος του στη Συμφωνική Ορχήστρα. Οι μαθητές επιδιώκεται να εμπλακούν σε ένα διαδραστικό παιχνίδι "Semiconductor", το οποίο μεταφέρει τον μαθητή σε μία Συμφωνική Ορχήστρα και τον μετατρέπει σε μαέστρο με τη βοήθεια μίας κάμερας, η οποία ανιχνεύει την κίνηση του σώματός του. Στο τέλος αυτής της ενότητας παρουσιάζεται συνοπτικά το γνωστικό αντικείμενο που μελετά ο μαθητής.

Πρώτη ενότητα: Σκοπός αυτής της ενότητας είναι η γνωριμία με τις "οικογένειες" των μουσικών οργάνων της Συμφωνικής Ορχήστρας. Παρουσιάζονται οι οικογένειες των μουσικών οργάνων, μέσα από ένα σύντομο θεωρητικό πλαίσιο, όπου γίνεται αναφορά στην έννοια του ήχου και τον τρόπο παραγωγής του. Όλα τα κείμενα των ενότητων συνοδεύονται από τα αντίστοιχα ηχητικά αποσπάσματα. Στη συνέχεια παρουσιάζεται η παραλλαγή του Benjamin Britten "Οδηγός Ορχήστρας Νέων", ο οποίος δημιούργησε έναν οδηγό έτσι ώστε οι μαθητές να μπορούν να κατηγοριοποιούν με ευκολία τα μουσικά όργανα. Καθόλη την ακολουθία των διαφανειών υπάρχουν δραστηριότητες αυτοαξιολόγησης συνοδευόμενες πάντα από την τρομπετίστα. Στο τέλος, ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με την χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

παρουσιάζονται συνοπτικά οι στόχοι της ενότητας και στη συνέχεια γίνεται συζήτηση στο Chamilo για το αν οι μαθητές γνωρίζουν κάποιο μουσικό όργανο (έλεγχος προϋπάρχουσας γνώσης). Ακολουθούν σχετικές εικόνες:

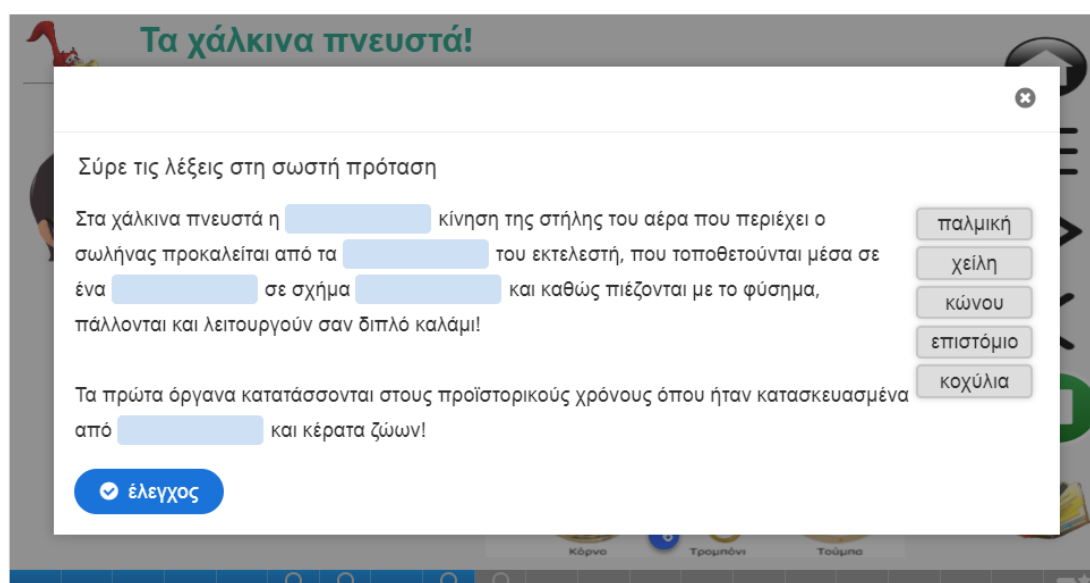
Εικόνα 17: Τι είναι ο ήχος; (παράδειγμα)

Εικόνα 18: Τα έγχορδα (παράδειγμα)

Εικόνα 19: Οδηγίες για την παραλλαγή του Benjamin Britten(παράδειγμα)

Εικόνα 20: Δραστηριότητα (Παράδειγμα)

Δεύτερη-Τρίτη-Τέταρτη και Πέμπτη ενότητα: Στις ενότητες αυτές παρουσιάζονται οι οικογένειες των μουσικών οργάνων χωριστά ανά ενότητα. Στη δεύτερη ενότητα παρουσιάζεται η οικογένεια των εγχόρδων, στην τρίτη η οικογένεια των ξύλινων πνευστών, στην τέταρτη η οικογένεια των χάλκινων πνευστών και στην πέμπτη η οικογένεια των κρουστών.

Στόχος της κάθε ενότητας είναι η γνωριμία των μαθητών με τα μουσικά όργανα σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση του Benjamin Britten. Στη δεύτερη ενότητα οι μαθητές γνωρίζουν τα πέντε βασικά έγχορδα της ορχήστρας (Βιολί, βιόλα, βιολοντσέλο, κοντραμπάσο, άρπα). Ακολουθεί ποικιλία δραστηριοτήτων αυτοαξιολόγησης (ασκήσεις συμπλήρωσης κενών, πολλαπλής επιλογής, επιλογή σωστής απάντησης, ασκήσεις με κάρτες, σχολιασμό σε πλαίσιο, ασκήσεις σε διαδραστικό βίντεο, ασκήσεις σωστού-

λάθους). Όλες οι δραστηριότητες συνοδεύονται ηχητικά από τη μελωδία του "Ροζ Πάνθηρα". Η επιλογή αυτού του αποσπάσματος έγινε λόγω του ότι έχει ήδη διδαχθεί στους μαθητές καθώς όλες οι δραστηριότητες αξιολόγησης στην τάξη συνοδεύονται ηχητικά, έτσι ο ήχος είναι ευχάριστος και οικείος. Στο τέλος της ενότητας δίνεται προαιρετική δραστηριότητα για τα χαρακτηριστικά των έγχορδων μουσικών οργάνων. Τη δομή αυτή, της ενότητας 2, ακολουθούν και οι επόμενες τρεις ενότητες αντίστοιχα.

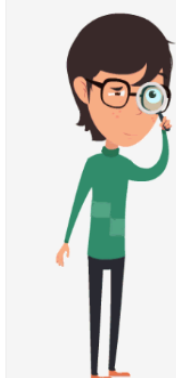
Σύμφωνα με τον Peters,(1998) στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση η αυστηρή δόμηση των μαθημάτων είναι θεμελιώδης, καθώς μέσα από τη συνέπεια και τη σταθερότητα που παρέχει, προσφέρει στους εκπαιδευόμενους ασφάλεια και εμπιστοσύνη. Βασικό στοιχείο είναι οι στόχοι τα προσδοκώμενα αποτελέσματα και ο οδηγός πλοήγησης. Ο εκπαιδευόμενος μελετώντας τα προσδοκώμενα αποτελέσματα γνωρίζει μέχρι πού μπορεί να φτάσει, τις δεξιότητες που θα αναπτύξει ή θα βελτιώσει τις ήδη υπάρχουσες. Ο οδηγός πλοήγησης οργανώνει το εκπαιδευτικό πλαίσιο που θα μελετήσει ο εκπαιδευόμενος, ενθαρρύνει τη χρήση πολλών και διαφορετικών πηγών καθώς επίσης διευκολύνει την πλοήγηση στο εκπαιδευτικό υλικό και τέλος τους ενεργοποιεί ώστε να χαράξουν δική τους πορεία(Μπάνου,2001).

Ακολουθούν σχετικές εικόνες με τις ενότητες 2, 3, 4, 5:

Εικόνα 21: "Τα έγχορδα μουσικά όργανα" (Παράδειγμα)

3.3 Το πίκολο

"Πίκολο" στα ιταλικά σημαίνει "μικρό". Το πίκολο είναι μία μικρογραφία του κανονικού φλάουτο και ο ήχος του είναι δυο φορές οξύτερος από αυτόν του φλάουτου. Ο ήχος του λοιπόν είναι διαπεραστικός, μοιάζει πολύ με κελάιδισμα πουλιών και γι αυτό ξεχωρίζει εύκολα μέσα σε όλη την ορχήστρα.

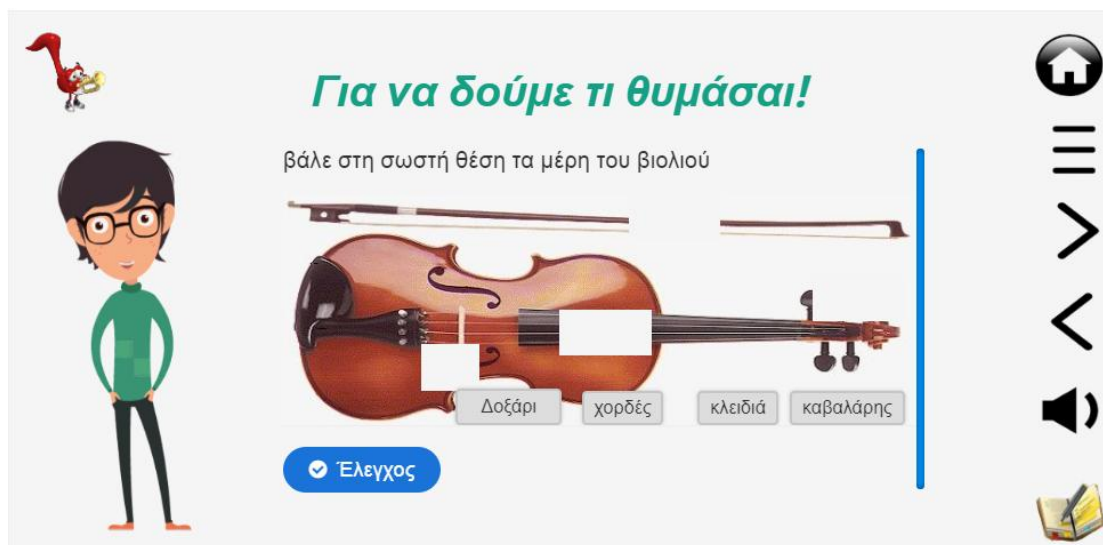
Εικόνα22: Το πίκολο (παράδειγμα)

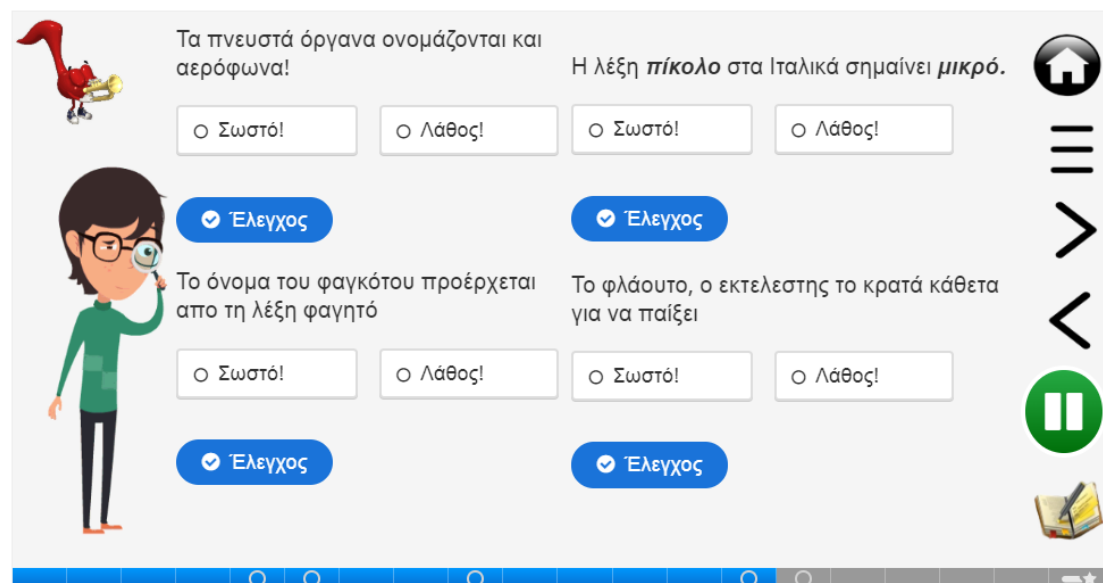
Στα πλαίσια της σύνθεσης του, **Οδηγού ορχήστρας για νέους** προσκαλέσαμε μια μακρινή ξαδέλφη, την Άρπα, να γίνει μέλος της οικογένειας των εγχόρδων! Πάμε να γνωρίσουμε τα όργανα ένα ένα;

Εικόνα 23: Διαδραστικό βίντεο(παράδειγμα)

Εικόνα24: Δραστηριότητα Drag& drop (παράδειγμα)

Εικόνα 25:Δραστηριότητα, Σωστό- Λάθος (παράδειγμα)

Έκτη ενότητα - "Έλεγε τις γνώσεις σου!"

Στην έκτη και τελευταία ενότητα η δομή αλλάζει. Στην αρχή η ενότητα αυτή περιλαμβάνει ασκήσεις αυτοαξιολόγησης - μεταγνωστικού ελέγχου. Η σημαντικότητα της όμως έγκειται στο γεγονός ότι περιλαμβάνει επίσης, το παιχνίδι επαυξημένης πραγματικότητας "Actionbound" στη Δημοτική Φιλαρμονική Ρεθύμνου. Το παιχνίδι αυτό σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε από τους εκπαιδευτικούς μουσικής καθώς και από

τους μαθητές του δείγματος ευκολίας. Η δράση αυτή βασίστηκε στη δημιουργία ενός ψηφιακού παιχνιδιού που στόχο είχε οι μαθητές,

- να ανακαλύψουν τα όργανα που ήδη μελέτησαν στις προηγούμενες ενότητες.
- να αξιοποιήσουν τις κινητές συσκευές τους μέσω της διερεύνησης και ανακάλυψης της γνώσης και
- να εξοικειωθούν με την εκπαιδευτική αξιοποίηση των εφαρμογών επαυξημένης πραγματικότητας σε αυθεντικά περιβάλλοντα μάθησης.

Bound: Γίνε για μια μέρα μαέστρος!

εικόνα 26: Bound παιχνιδιού(παράδειγμα)

Σκοπός του παιχνιδιού είναι ο μαθητής αφού εντοπίσει όλα τα σημεία ενδιαφέροντος, έρθει σε επαφή με τις πληροφορίες που κρύβονται σ' αυτά, απαντήσει σε ερωτήσεις σχετικές με το γνωστικό αντικείμενο που πραγματεύεται το μάθημα, αναζητήσει κρυμμένα σημεία (QR Codes, μουσική μπαγκέτα) και, συλλέξει πόντους να φθάσει στο σημείο της αποκάλυψης της "μουσικής μπαγκέτας" και στη συνέχεια με την μπαγκέτα που ανακάλυψε να διευθύνει μία ορχήστρα!

Στην αρχή δίνεται το σενάριο στους μαθητές όπου λαμβάνει χώρα στο Ρέθυμνο. Στη συνέχεια ακολουθούν οδηγίες για την εγκατάσταση της εφαρμογής στα κινητά -τάμπλετ και τέλος δίνονται οι προτεινόμενες λύσεις. Στο τέλος του παιχνιδιού δίνεται βεβαίωση συμμετοχής από την ερευνήτρια.

3.4.5 Εγκυρότητα και Αξιοπιστία των Μετρήσεων της Έρευνας

Τον "ρόλο- κλειδί " στην ποιοτική έρευνα όπως υποστηρίζουν οι Anfara, Brown και Magnione, διαδραματίζει το πώς λογοδοτούμε για τους εαυτούς μας και πώς παρουσιάζουμε την ερευνητική διαδικασία με τρόπο που να "δείχνουμε το χέρι και να ανοίγουμε τον νου του ερευνητή στον αναγνώστη" (Lather, 2002). Οι Mulholland και Wallace (2003) υποστηρίζουν ότι για να κατέχει αυστηρότητα και ακρίβεια η ποιοτική έρευνα, χρειάζεται να λάβει υπόψη της τη βασιμότητα (dependability) και την επιβεβαιωσιμότητά της (confirmability). Η βασιμότητα σχετίζεται με την ειλικρινή περιγραφή που κάνει ο ερευνητής στη διαδικασία της έρευνας και η επιβεβαιωσιμότητα

σχετίζεται με τον βαθμό πλαισίωσης των δεδομένων του, με την υποστήριξη ότι οι ερμηνείες βασίζονται σε συγκεκριμένο εδάφιο και ότι οι συμμετέχοντες δεν αποτελούν προϊόν της φαντασίας του. Οι Guba και Lincoln (1994) υποστηρίζουν ότι για να ενισχυθεί η δυνατότητα μεταφοράς και γενίκευσης πρέπει να εξασφαλισθεί σε μεγάλο βαθμό η βασιμότητα, η επιβεβαιωσιμότητα και η τριγωνοποίηση (triangulation). Η μέθοδος της τριγωνοποίησης στοχεύει στην τριπλή διασταύρωση των στοιχείων που προέρχονται είτε με τη χρήση τριών διαφορετικών μεθόδων συλλογής δεδομένων (π.χ. παρατήρηση, συνέντευξη, μαγνητοφώνηση) είτε με την λήψη δεδομένων από διαφορετικές πηγές για να διασφαλίσει μία πολύπλευρη μελέτη και αξιόπιστη ερμηνεία μιας κατάστασης. (Somekh, 2010· Elliott, 1991· Altrichter, Posch &Somekh,1991· Κατσαρού & Τσάφος, 2003). Στην παρούσα έρευνα υιοθετήθηκε η άντληση δεδομένων από τρεις διαφορετικές πηγές (εκπαιδευτικούς, μαθητές, κριτικό φίλο). Προκειμένου, λοιπόν, να διασφαλιστεί η εγκυρότητα και η αξιοπιστία των ερευνητικών δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν οι παραπάνω μέθοδοι.

4. Αποτελέσματα της έρευνας

Σκοπός του κεφαλαίου αυτού είναι η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της παρούσας ερευνητικής εργασίας.

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται τα αποτελέσματα που απαντούν στα ερευνητικά ερωτήματα και προέρχονται από τα ερωτηματολόγια των εκπαιδευτικών μουσικής (παράθεση στο παράρτημα), των μαθητών (παράθεση στο παράρτημα) και του ειδικού εκπαιδευτικού στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Η σειρά παρουσίασης των αποτελεσμάτων γίνεται σύμφωνα με τα ερευνητικά ερωτήματα και τους βασικούς άξονες που δημιουργήθηκαν.

Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται με σειρά: εκπαιδευτικοί, ειδικός εκπαιδευτικός, μαθητές. Στην παρουσίαση των αποτελεσμάτων δόθηκε σε κάθε υποκείμενο ένας κωδικός. Για τους δέκα εκπαιδευτικούς μουσικής "Ε" με την αρίθμηση 01,02,03... για τον ειδικό εκπαιδευτικό "Ε.Ε" και για τους μαθητές "Μ" με την αρίθμηση 01,02,03... Έτσι κάθε φορά που γράφεται μία άποψη ,αναφέρεται με τον κωδικό της απάντησης η οποία προέρχεται.

4.1 1ο ερευνητικό ερώτημα: Υπάρχει επιστημονική συνοχή/τεκμηρίωση του Ε.Υ.;

Η επιστημονική συνοχή και τεκμηρίωση του εκπαιδευτικού υλικού κρίθηκε από τους συμμετέχοντες της έρευνα ιδιαίτερα ικανοποιητική και πληροί όλες τις προδιαγραφές της έρευνας. Το Ε.Υ θεωρούν ότι ερμηνεύει και αναλύει με σαφήνεια τις περιεχόμενες πληροφορίες. Παράλληλα όλοι συμφωνούν στο γεγονός ότι το Ε.Υ. είναι εμπλουτισμένο με την ερμηνεία και την κριτική συζήτηση των πληροφοριών όπως επίσης ότι παρέχει την δυνατότητα στον εκπαιδευόμενο για περαιτέρω μελέτη σε διαφορετικές πηγές.

Παραθέτουμε ενδεικτικά τις απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα:

«Το Ε.Υ. αποτελεί ένα εργαλείο που όχι μόνο παρατίθενται αλλά και ερμηνεύονται όλες οι σημαντικές πληροφορίες».- E01

«Έχει χρησιμοποιηθεί πλούτος πηγών».- E01

«Στο Ε.Υ. γίνεται αναφορά σε διαφορετικές πηγές πληροφοριών, κάτι που δίνει τη δυνατότητα στο μαθητή να ανατρέξει για ακόμα περισσότερες πληροφορίες».-E02

ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με την χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

«Δίνεται η δυνατότητα για επιπλέον έρευνα μέσω των υπερσυνδέσμων και της βιβλιογραφίας».- E03

«Είναι εμπλουτισμένο με την ερμηνεία των πληροφοριών στο μέγιστο βαθμό».-E04

«Στο Ε.Υ. γίνεται παράθεση πληροφοριών, βασισμένων στην βιβλιογραφική αναδίφηση, με στόχο την οργάνωση της διδασκαλίας και την προσέγγιση των διδακτικών στόχων που έχουν τεθεί».- E06

«Η συγκριτική ανάλυση των πληροφοριών στο συγκεκριμένο Ε.Υ. είναι πολύ ικανοποιητική και οδηγεί στον προβληματισμό, στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης, στην ανάλυση της γνώσης και στην αλληλεπίδραση».- E06

«Το Ε.Υ. λόγω των εξαιρετικών οπτικών και ηχητικών στοιχείων του, παρέχει τη δυνατότητα στον εκπαιδευόμενο και προβληματισμό και περαιτέρω μελέτη διαφορετικών πηγών».- E06

«Ναι, γίνεται παράθεση απόψεων και πληροφοριών με τη σχετική βιβλιογραφική τεκμηρίωση».- E10

«Στο Ε.Υ. παρατίθενται οι πληροφορίες που εμπεριέχονται στη σχετική βιβλιογραφία ή οποία βρίσκεται στο τέλος κάθε ενότητας και είναι πολύ εύκολη η προσπέλασή της καθώς ως επί το πλείστον βρίσκεται σε μορφή υπερσυνδέσμων».- E.E

«Στο Ε.Υ. υπάρχει πληθώρα διαφορετικών πηγών στα οποία μπορεί να ανατρέξει ο εκπαιδευόμενος για να μάθει περαιτέρω πληροφορίες. Οι πληροφορίες στηρίζονται στο σχολικό βιβλίο της Στ' τάξης ενώ παράλληλα περιλαμβάνουν τόσο ελληνική όσο και ξενόγλωσση βιβλιογραφία και σε ηχητικά αποσπάσματα στο YouTube με εύκολη πρόσβαση μέσω υπερσυνδέσμων».- E.E

«Οι πληροφορίες συγκρίνονται τόσο με κείμενο όσο και εικόνα παράλληλα παρουσιάζεται ηχητικό απόσπασμα που βοηθά τον εκπαιδευόμενο να συγκρίνει τους ήχους από τα μουσικά όργανα».-E.E

«Στο Ε.Υ. ερμηνεύονται οι πληροφορίες με κείμενο, εικόνες, βίντεο ενώ υπάρχει και ένα γλωσσάρι στην αρχή της πλατφόρμας για επεξήγηση δυσνόητων εννοιών».-E.E

«Το Ε.Υ. παρέχει τη δυνατότητα στον εκπαιδευόμενο να έχει πρόσβαση σε διαφορετικές πληροφορίες για περαιτέρω μελέτη με μορφή υπερσυνδέσμων αλλά και βιβλίων».- E.E

« Σε όλες τις ενότητες γίνεται παρουσίαση των πληροφοριών».- M01

4.2 2ο ερευνητικό ερώτημα: Το Ε.Υ. συμβάλει στην απλή και κατανοητή παρουσίαση του Γνωστικού Αντικειμένου;

Αναφορικά με τον άξονα 2, για το αν το Ε.Υ. συμβάλει στην απλή και κατανοητή παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου, οι απόψεις είναι θετικές με μεγαλύτερη έμφαση στο ύφος της γραφής για την αμεσότητα του, διευκολύνοντας έτσι τον αναγνώστη. Οι ερωτηθέντες είναι σύμφωνοι και όσον αφορά τη χρήση προσωπικών και κτητικών αντωνυμιών. Ένας μόνο θεωρεί ότι δεν είναι απαραίτητη η χρήση τους. Βέβαια επισημαίνεται ότι οι εκπαιδευτικοί μουσικής δεν γνωρίζουν τις αρχές της δημιουργίας ενός εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού. Οι συμμετέχοντες απάντησαν θετικά, επίσης, στην παρουσίαση του εκπαιδευτικού υλικού και ανέφεραν ότι γίνεται τμηματικά χωρίς να κουράζει τον αναγνώστη. Σύμφωνος επίσης με τις παραπάνω απόψεις βρίσκεται και ο ειδικός εκπαιδευτικός, ο οποίος αναφέρει ότι στο Ε.Υ. χρησιμοποιείται σε πολύ ικανοποιητικό βαθμό η καθομιλούμενη γλώσσα ενώ όταν εμφανίζεται άγνωστη λέξη ο εκπαιδευόμενος παραπέμπεται στο γλωσσάρι του μαθήματος. Οι μαθητές βρήκαν την παρουσίαση του Ε.Υ. πολύ εύκολη.

Παραθέτουμε ενδεικτικά τις απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα:

« Η γλώσσα και το ύφος γραφής που χρησιμοποιούνται είναι εναρμονισμένα με την ηλικία των μαθητών». -E01

« Δεδομένου ότι το υλικό απευθύνεται σε παιδιά, η γλώσσα που χρησιμοποιείται είναι απλή και κατανοητή». -E01

« Η πυκνότητα των πληροφοριών είναι αρκετή, ώστε να παρουσιάζονται όλες οι απαιτούμενες πληροφορίες αλλά όχι υπερβολική, ώστε να κουράζει και να αποσπάται ο μαθητής». -E01

« Ναι, η γραφή δεν δυσκολεύει καθόλου τον αναγνώστη». -E01

« Γίνεται τμηματική παρουσίαση των πληροφοριών, με αποτέλεσμα ο μαθητής να μπορεί να εστιάσει στις πληροφορίες που παρουσιάζονται κάθε στιγμή στην οθόνη του». -E01

« Το Ε.Υ. περιέχει έναν πλούτο μέσων». -E01

« Η πυκνότητα είναι ικανοποιητική γιατί συνδυάζει θεωρητικά παραδείγματα με πρακτικούς τρόπους πληροφοριών» -E02.

«Το ύφος της γραφής του Ε.Υ. είναι φιλικό, για το λόγο ότι έχει ακριβείς πληροφορίες με εικόνα και ήχο που μπορεί εύκολα να το κατανοήσει ο αναγνώστης». -E02

«Θεωρώ πως είναι ευανάγνωστη η γραφή, γιατί δίνει συγκεκριμένες οδηγίες-πληροφορίες που είναι κατανοητές». -E03

«Το ύφος είναι φιλικό και παρουσιάζεται με παιγνιώδη τρόπο». -E03

«Το Ε.Υ παρουσιάζεται με καθαρότητα στο μέγεθος της οθόνης». -E03

«Συμφωνώ απόλυτα, οι πληροφορίες είναι επαρκείς και σωστά δομημένες ώστε να γίνεται κατανοητό το γνωστικό αντικείμενο». -E06

«Το Ε.Υ. παρουσιάζεται ολόκληρο στο μέγεθος της οθόνης του υπολογιστή». -E04

«Το ύφος γραφής του Ε.Υ. είναι άμεσο, φιλικό, ευχάριστο, διασκεδαστικό, κατανοητό και διευκολύνει τον αναγνώστη». -E06

«Στο Ε.Υ. χρησιμοποιείται σε πολύ ικανοποιητικό βαθμό η καθομιλούμενη γλώσσα, επιτυγχάνοντας την κατανόηση και την επιτυχημένη αλληλεπίδραση μεταξύ μαθητή και εκπαιδευτικού υλικού. Η ορολογία του είναι κατανοητή. αναδεικνύει λέξεις-κλειδιά». -E06

«Η γραφή του Ε.Υ. είναι σε πολύ ικανοποιητικό βαθμό ευδιάκριτη και ευανάγνωστη. Διακρίνεται για τη γραμματική και συντακτική του συνέπεια». -E06

«Η πυκνότητα των πληροφοριών στο Ε.Υ. είναι πολύ ικανοποιητική. Ανταποκρίνεται στη μάζα των βασικών πληροφοριών, δεν κουράζει, οδηγεί στην κατανόηση νέων στοιχείων και σε ανατροφοδότηση». -E06

«Η παρουσίαση του Ε.Υ. γίνεται τμηματικά παρουσιάζοντας την εισαγωγή, τους στόχους, τις δραστηριότητες. Η διάκριση των τμημάτων είναι σαφής και επαρκής. Χαρακτηρίζεται από συνοχή ενοτήτων, με αποτέλεσμα να οδηγεί σε μία επιτυχημένη διδακτική προσέγγιση». -E06

«Το Ε.Υ. περιέχει σε πολύ ικανοποιητικό βαθμό εικόνες που σχετίζονται με το κείμενο της παρουσίασης και αντίστοιχα video, κάνοντας πιο ελκυστική την παρουσίαση». -E06

«Δε συμφωνώ/δε κρίνεται απαραίτητη η χρήση προσωπικών/κτητικών αντωνυμιών». -E07

«Ναι, η γραφή δεν δυσκολεύει καθόλου τον αναγνώστη». -E09

«Το ύφος του Ε.Υ. είναι πολύ φιλικό και κατάλληλο για μαθητές, αφού τους παρακινεί να το μελετήσουν». - E.E

«Παρατήρησα τη χρήση της προσωπικής αντωνυμίας εσύ, εμείς, εσείς, ως επί το πλείστον και το σας». - Ε.Ε

«Στο Ε/Υ. χρησιμοποιείται καθομιλουμένη γλώσσα ενώ όταν εμφανίζεται άγνωστη λέξη υπάρχει γλωσσάρι καθώς και κουμπί που εμφανίζει περαιτέρω πληροφορίες ». - Ε.Ε

«Ο αριθμός των πληροφοριών του Ε.Υ. είναι απόλυτα ικανοποιητικός καθώς περιορίζεται σε 2-3 προτάσεις ανά διαφάνεια και δεν κουράζει τον αναγνώστη». - Ε.Ε

«Το Ε.Υ. παρουσιάζεται τμηματικά στο μέγεθος της οθόνης με το κείμενο να προηγείται και να ακολουθούν οι εικόνες». - Ε.Ε

« Τα χρώματα στο Ε.Υ. επιτρέπουν την εύκολη αλληλεπίδραση με αυτό αφού είναι φωτεινά και δεν κουράζουν ενώ επισημαίνουν σημαντικές πληροφορίες».- Ε.Ε

« Ναι! Ήταν αρκετά ευχάριστη και διασκεδαστική η παρουσίαση του εκπαιδευτικού υλικού».- Μ01

« Ήταν πολύ εύκολη η παρουσίαση».- Μ02

« Ήταν ευχάριστη η παρουσίαση του Ε.Υ».- Μ03

4.3 3ο ερευνητικό ερώτημα: Είναι εύχρηστο το Ε.Υ.;

Όσον αφορά στον άξονα για την ευχρηστία του Ε.Υ υπήρξαν θετικές απόψεις. Όλοι συμφώνησαν ότι τα κουμπιά που χρησιμοποιήθηκαν ήταν κατανοητά καθώς και τα εικονίδια. Θετικές ήταν και οι απόψεις σχετικά με την ευκολία της πλοήγησης κι αυτό διότι υπήρχε οδηγός πλοήγησης καθώς και περιεχόμενα. Σύμφωνα με τις παραπάνω απόψεις βρέθηκε και ο ειδικός εκπαιδευτικός. Οι απόψεις των μαθητών συμφωνούν στο ότι η πλοήγηση ήταν εύκολη μιας και τους βοήθησε το μονοπάτι γνώσης.

Παραθέτουμε ενδεικτικά τις απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα:

« Τα κουμπιά που χρησιμοποιούνται είναι απολύτως κατανοητά και βοηθούν τον μαθητή καθ' όλη την πλοήγησή του».- Ε01

« Τα εικονίδια που χρησιμοποιήθηκαν είναι κατανοητά κα παρέχουν σαφείς οδηγίες στο μαθητή».- Ε01

« Η πλοήγηση στο Ε.Υ. είναι εύκολη για παιδιά της ηλικιακής ομάδας για την οποία σχεδιάστηκε». - Ε01

«Η πλοήγηση είναι εύκολη διότι δίνονται οδηγίες στην αρχή στον οδηγό, όπως και στα περιεχόμενα που κάθε σελίδα σε στέλνει στη διαφάνεια που επιλέγεις». - E03

«Τα κουμπιά μετάβασης του Ε.Υ. είναι εύκολα, αναγνωρίσιμα και κατανοητά». - E06

«Οι υπερσύνδεσμοι του Ε.Υ. οδηγούν στο αναμενόμενο περιεχόμενο, εμπλουτίζοντας κάθε θεματική ενότητα». - E06

«Ναι κάθε εικονίδιο εξηγείται στην αρχή κάθε παρουσίασης». - E09

«Τα κουμπιά είναι απολύτως κατανοητά και αναγνωρίσιμα και δεν ξεχνάει κάποιος τον τρόπο λειτουργίας τους καθώς εμφανίζονται σε κάθε ενότητα». - E.E

«Τα εικονίδια που χρησιμοποιήθηκαν ήταν κατανοητά και αναγνωρίσιμα και ήταν ξεκάθαρη η χρήση τους αφού επεξηγούνται σε κάθε ενότητα». - E.E

«Ήταν εύκολη η πλοήγηση! Μας βοήθησε και το μονοπάτι γνώσης». - M01

4.4 4ο ερευνητικό ερώτημα: Το Ε.Υ. υποστηρίζει- καθοδηγεί τον εκπαιδευόμενο στη μελέτη του;

Στον τέταρτο άξονα, σχετικά με το αν παρέχονται συμβουλές για τη μελέτη του εκπαιδευτικού υλικού, οι συμμετέχοντες ήταν θετικοί στις απαντήσεις τους. Αναγνωρίζουν ότι το Ε.Υ υποστηρίζει τον μαθητή έτσι ώστε να δώσει έμφαση σε συγκεκριμένα σημεία, καθώς επίσης τα σχόλια τον υποστηρίζουν στη μελέτη του. Αναφορικά με τις σημάνσεις που εμπεριέχονται, οι εκπαιδευτικοί θεώρησαν πως είναι χρήσιμες αφού τους βοηθούσε στη μελέτη τους. Οι μαθητές παραθέτουν τη θετική τους επίσης άποψη για την υποστήριξη από το Ε.Υ. μέσω πολλών δραστηριοτήτων και ήχων. Παραθέτουμε ενδεικτικά τις απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα:

« Τα κουμπιά, τα εικονίδια αλλά και οι οδηγίες που παρέχονται βοηθούν τον μαθητή στη μελέτη του Ε.Υ.»- E01

«Τα πιο έντονα χρώματα και τα σύμβολα κατευθύνουν το μαθητή, ώστε να δώσει έμφαση σε ορισμένα στοιχεία». -E01

«Παρέχονται σε πολύ ικανοποιητικό βαθμό συγκεκριμένες οδηγίες για το πώς θα μελετηθεί το Ε.Υ., προωθώντας την αυτενέργεια του εκπαιδευόμενου». - E06

«Ναι παρέχονται πολύ αναλυτικές συμβουλές σε όλες τις ενότητες». - E10

«Στην πλατφόρμα Chamilo στην περιγραφή του μαθήματος παρέχονται συμβουλές για τον τρόπο μελέτης του Ε.Υ. ώστε να είναι αποτελεσματικός».-Ε.Ε

«Στο Ε.Υ επισημαίνονται σημαντικές έννοιες κυρίως με έντονη γραφή ενώ υπάρχει και αλλαγή χρώματος στον τίτλο κάθε ενότητας».-Ε.Ε

«Το Ε.Υ. μας βοήθησε γιατί είχε πολλές δραστηριότητες, πολλούς ήχους και διαδραστικά βίντεο».-Μ01

«Ναι με βοήθησε επειδή είχε πολλές ασκήσεις/δραστηριότητες. Επίσης μου άρεσε που δεν χρησιμοποιήσαμε το βιβλίο και είχε ωραίους ήχους».- Μ03

4.5 5ο ερευνητικό ερώτημα: Το Ε.Υ. υποστηρίζει την αλληλεπίδραση με τον εκπαιδευόμενο στη μελέτη του;

Σχετικά με το πέμπτο κριτήριο της αλληλεπίδρασης του Ε.Υ. με τον εκπαιδευόμενο στη μελέτη του οι απόψεις των εκπαιδευτικών ήταν ιδιαίτερα θετικές. Φάνηκαν ικανοποιημένοι με το γεγονός ότι οι μαθητές μπορούσαν να διατυπώσουν ερωτήσεις και να ανταλλάξουν απόψεις, μέσω Padlet και Forum. Κατά τα γραφόμενά τους το Ε.Υ. εμπεριείχε δραστηριότητες, οι οποίες ενθάρρυναν τον μαθητή να θεωρήσει τον εαυτό του ως μέλος μίας κοινωνικής ομάδας με συγκεκριμένες ανάγκες και προσδοκίες. Βέβαια υπήρξαν και δύο αρνητικές απόψεις όπου ο ένας διαφώνησε και ο άλλος ήταν ουδέτερος. Ο ειδικός εκπαιδευτικός ήταν θετικός με τις παραπάνω απόψεις και συμπλήρωσε ότι το παιχνίδι επαυξημένης πραγματικότητας ήταν ένα μέσο για να αισθανθούν μέλη μιας κοινωνικής ομάδας με κοινό στόχο. Οι μαθητές στην ερώτηση αν το Ε.Υ. περιείχε δραστηριότητες ώστε να διατυπώνουν τις δικές τους ερωτήσεις ήταν θετικοί και έδωσαν το παράδειγμα της ερώτησης στο Padlet αναφορικά με το μαέστρο. Παραθέτουμε ενδεικτικά τις απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα:

«Οι μαθητές μέσω του Padlet, forum κ.α. έχουν τη δυνατότητα να εκφράσουν τις δικές τους απόψεις».- Ε01

«Μέσω του Padlet και του Forum ο μαθητής ανταλλάσσει απόψεις με συμμαθητές του». - Ε01

«Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες που ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να εκφράσει και να εμπλουτίσει τις δικές του απόψεις σε σχέση με το γνωστικό αντικείμενο που ήδη γνωρίζει σε "σύνθεση" με το συγκεκριμένο Ε.Υ». - Ε02

«Η συνοδεία μουσικής ενισχύει την ενθάρρυνση του μαθητή για την ολοκλήρωσή τους». - Ε03

« Φυσικά εμπεριέχουν δραστηριότητες μέσα από το φόρουμ και Padlet ». - Ε03

«Φυσικά, στο φόρουμ παραθέτουν τις δικές τους απόψεις σε σχέση με τα όργανα που γνωρίζουν». - Ε03

«Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ». - Ε04

«Συμφωνώ, στο φόρουμ και στο Padlet». - Ε05

«Συμφωνώ, ανταλλάσσει μέσω φόρουμ και τσατ». - Ε05

«Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να προβληματιστεί και να διατυπώσει δικές του ερωτήσεις, οι οποίες προκύπτουν κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας». - Ε06

«Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες , οι οποίες κινητοποιούν τον εκπαιδευόμενο να εμπλουτίσει τις γνώσεις του». - Ε06

«Ο εκπαιδευόμενος έχει τη δυνατότητα να εκφράσει τη γνώμη του σε padlet και forum». - ΕΕ

«Το εκπαιδευτικό υλικό επιτρέπει στους εκπαιδευόμενους να εμπλακούν συναισθηματικά αναζητώντας τους αγαπημένους τους ήχους, οπότε καλεί τους μαθητές να απαντήσουν με βάση τα ενδιαφέροντα τους». - ΕΕ

«Στο παιχνίδι οι εκπαιδευόμενοι αισθάνονται μέλη μιας ομάδας παιδιών που εξερευνούν και έχουν κοινό στόχο». - ΕΕ

«Ο εκπαιδευόμενος εμπλουτίζει τις απόψεις του μέσα από τις διαφορετικού τύπου δραστηριότητες, σωστό/λάθος, πολλαπλής επιλογής, συμπλήρωσης κενών, μάρκαρε τις λέξεις, γύρισε την κάρτα».- ΕΕ

« Έκανα μία ερώτηση στον Μαέστρο για τα μουσικά όργανα». -Μ01

«Έκανα μία ερώτηση στον Μαέστρο σύμφωνα με τις απορίες μας». -Μ02

4.6 6ο ερευνητικό ερώτημα: Το Ε.Υ. παρέχει δυνατότητα Αναστοχασμού- Αυτοαξιολόγησης στον εκπαιδευόμενο;

Στα θετικά του εκπαιδευτικού υλικού συγκαταλέχθηκε ακόμα η δυνατότητα Αναστοχασμού και Αυτοαξιολόγησης. Όλοι οι ερωτώμενοι απάντησαν θετικά στο ότι υπήρχαν δραστηριότητες για την ενθάρρυνση της αξιολόγησης του εκπαιδευόμενου . Δύο εξ αυτών αναφέρουν την ενότητα αυτοαξιολόγησης του Chamilo "έλεγξε τις γνώσεις σου" η οποία συμπεριλαμβάνει και το παιχνίδι επαυξημένης πραγματικότητας. Ο Ε.Ε τονίζει ότι το Ε.Υ εμπεριέχει δραστηριότητες όπου ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να συσχετίσει τα νέα δεδομένα με τη δική του πραγματικότητα μέσω της σύγκρισης των ορχηστρών στην εισαγωγική ενότητα και παράλληλα αναφέρει ότι οι δραστηριότητες που ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να εφαρμόσει τη γνώση στη δική του πραγματικότητα επιτυγχάνεται μέσω του παιχνιδιού στη Δημοτική Φιλαρμονική Ρεθύμνου. Οι μαθητές στην ίδια ερώτηση απάντησαν θετικά παραθέτοντας τα συναισθήματά τους για το παιχνίδι επαυξημένης πραγματικότητας.

Παραθέτουμε ενδεικτικά τις απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα:

«Υπάρχουν παντού στο Ε.Υ. δραστηριότητες που οδηγούν στην αυτοαξιολόγηση του μαθητή». -Ε.01

«Σε κάθε δραστηριότητα, υπάρχει ανατροφοδότηση του μαθητή». -Ε.01

«Εννοείται ότι το ΕΥ εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να συσχετίσει τα νέα δεδομένα με τη δική του πραγματικότητα ειδικά εάν ο εκπαιδευόμενος έχει σχέση με κάποια από τα όργανα που παρουσιάζονται στο συγκεκριμένο ΕΥ». -Ε.02

«Ναι ,το ΕΥ εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν την ανάπτυξη της αυτόνομης κριτικής σκέψης του εκπαιδευόμενου». -Ε.02

«Ναι ,το ΕΥ εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να εφαρμόσει τη νέα γνώση στη δική του πραγματικότητα». -Ε.02

«Σε κάθε ενότητα υπάρχουν συγκεκριμένες δραστηριότητες». -Ε.03

«Βέβαια! Ένα ιδιαίτερο εκπαιδευτικό υλικό! Παρέχει δραστηριότητες κατάλληλες για τα νέα δεδομένα ». -Ε.03

«Συμφωνώ απόλυτα με παιγνιώδη τρόπο μέσω της εφαρμογής "Actionbound" ». -Ε.04

«Συμφωνώ, σε ολόκληρο το εκπαιδευτικό υλικό υπάρχουν δραστηριότητες ελέγχουν γνώσης και αυτοαξιολόγησης. Υπάρχει ολόκληρη ενότητα "έλεγχε τις γνώσεις σου" η οποία περιλαμβάνει εκτός των άλλων παιχνίδια επαυξημένης πραγματικότητας». -E.05

«Το ΕΥ εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν την αυτοαξιολόγηση του εκπαιδευόμενου και παρέχουν πληροφορίες για την εμπέδωση της γνώσης». -E.06

«Το ΕΥ εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες παρέχουν τη δυνατότητα προβληματισμού, διατύπωσης υποθέσεων και ανάπτυξης κριτικής σκέψης του εκπαιδευόμενου». -E.06

«Το ΕΥ εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν την αξιολόγηση των γνώσεων και την ανατροφοδότηση». -E.06

«Οι δραστηριότητες που περιέχει το Ε.Υ. ενθαρρύνουν την αυτοαξιολόγηση αφού είναι ποικίλες τόσο σε είδος όσο και σε αριθμό και συνοδεύονται από ανατροφοδότηση αμέσως μόλις απαντηθούν». -E.E

«Ο εκπαιδευόμενος συσχετίζει τη διάταξη της ορχήστρας». -E.E

«Ο εκπαιδευόμενος εφαρμόζει τη νέα γνώση παίζοντας το παιχνίδι στη Δημοτική Φιλαρμονική». -E.E

«Μου άρεσε η δραστηριότητα που έκανα εγώ τον μαέστρο και το παιχνίδι του κρυμμένου θησαυρού στη Φιλαρμονική». - M01

«Υπήρχε μια δραστηριότητα στην οποία έκανες τον μαέστρο και είχε πολλή πλάκα κατά τη γνώμη μου». - M03

«Εμένα μου άρεσε το κυνήγι της μουσικής μπαγκέτας στη Φιλαρμονική Ρεθύμνου». - M04

4.7 7ο ερευνητικό ερώτημα: Στο Ε.Υ. προσδιορίζονται με σαφήνεια ο Σκοπός και τα Προσδοκώμενα Αποτελέσματα;

Στον άξονα αυτό οι ερωτήσεις αφορούν στη διατύπωση του σκοπού της κάθε ενότητας και τα προσδοκώμενα αποτελέσματα. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών ήταν ιδιαίτερα θετικές. Σε κάθε ενότητα αναφέρονται ο σκοπός και τα προσδοκώμενα αποτελέσματα τα οποία παρακινούν τον εκπαιδευόμενο θετικά σε επίπεδο γνώσεων-στάσεων-δεξιοτήτων να εμπλουτίσει τις γνώσεις του και να συμμετέχει ενεργά. Οι αναφορές τους είναι ιδιαίτερα θετικές στο ότι ο εκπαιδευόμενος ελέγχει την πρόοδό του με βάση τα προσδοκώμενα αποτελέσματα μέσω των δραστηριοτήτων που αντιστοιχούν σ' αυτά.

Παραθέτουμε ενδεικτικά τις απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα:

«Σε κάθε ενότητα γνωστοποιούνται τα προσδοκώμενα αποτελέσματα και μάλιστα χωρίζονται σε επίπεδο γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων». -E01

«Ο μαθητής μέσα από τις δραστηριότητες που προσφέρονται μπορεί να ελέγξει κατά πόσο έχουν επιτευχθεί τα προσδοκώμενα αποτελέσματα». -E01

«Ναι ειδικά σε εκπαιδευόμενους που δεν έχουν ποτέ διδαχθεί ή ερμηνεύσει τα συγκεκριμένα μουσικά όργανα». -E02

«Ναι τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο στάσεων». -E02

«Σε κάθε ενότητα έχουμε τη διατύπωση του σκοπού». -E03

«Συμφωνώ απόλυτα, στο τέλος κάθε ενότητας ο εκπαιδευόμενος αυτο-αξιολογείται μέσω των δραστηριοτήτων που αναφέρονται οι νέες ενότητες». -E04

«Σε κάθε ενότητα διατυπώνονται με ακρίβεια και σαφήνεια οι σκοποί κάθε διδακτικής ενότητας». -E06

«Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο να συμμετέχει ενεργά και να εμπλουτίσει τις γνώσεις του». -E06

«Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παρακινούν τους εκπαιδευόμενους να εξελίξουν και να βελτιώσουν τις δεξιότητές τους». -E06

«Ο σκοπός της κάθε διδακτικής ενότητας διατυπώνεται με σαφήνεια στην αρχή κάθε ενότητας». -E.E

«Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο δεξιοτήτων οπότε γνωρίζει από την αρχή κάθε ενότητας τί δεξιότητες θα αποκτήσει». -E.E

«Ο εκπαιδευόμενος ελέγχει την πρόοδο του με βάση τα προσδοκώμενα αποτελέσματα αφού οι δραστηριότητες που έχουν δημιουργηθεί αντιστοιχούν σε αυτά». -E.E

«Απόλυτα γιατί με βοήθησε να ξεναγηθώ στις ενότητες ξέροντας τι να περιμένω». - M01

«Ναι γίνονται». -M04

4.8 8ο ερευνητικό ερώτημα: Το Ε.Υ. έχει δημιουργηθεί σύμφωνα με τις αρχές της Πολυμεσικής Μάθησης;

Παρατηρείται με βάση τις απαντήσεις των εκπαιδευόμενων να είναι ιδιαίτερα ικανοποιητική η άποψη τους για τις αρχές της Πολυμεσικής μάθησης. Μόνο θετικές απαντήσεις υπήρξαν σχετικά με την ενσωμάτωση πολλών και διαφορετικών μέσων παρουσίασης (εικόνα, κινούμενη εικόνα, ηχητικές πληροφορίες) καθώς συνδυάζονται αρμονικά. Ο Ε.Ε επισημαίνει θετικά τον καθοριστικό ρόλο της χρήσης των εικόνων διότι βοηθούν στην κατανόηση των μουσικών οργάνων ώστε να μην συγχέονται. Η χρήση του δευτέρου προσώπου στο Ε.Υ. βρίσκει θετικούς τους εκπαιδευτικούς καθώς δημιουργεί ένα αίσθημα οικειότητας και εγγύτητας. Αναγνωρίζουν όλοι τη χρησιμότητα των ηχητικών παραδειγμάτων σε όλες τις διαφάνειες του Ε.Υ. τα οποία διευκολύνουν στη μάθηση. Το Avatar, μαέστρος Benjamin Britten, μόνο θετικές απόψεις λαμβάνει διότι μερικοί από τους εκπαιδευτικούς θυμούνται και το όνομά του. Η πληθώρα των δραστηριοτήτων παρουσιάζεται θετικά από τους συμμετέχοντες, οι οποίες παρέχουν ανατροφοδότηση στους μαθητές. Οι μαθητές στην ερώτηση αν ήταν φιλικό προς το μαθητή το εκπαιδευτικό υλικό σχολίασαν θετικά την πληθώρα διασκεδαστικών δραστηριοτήτων, παιχνιδιών και βίντεο. Θετικά σχολιάζουν επίσης την ηχητική υπόκρουση των διαφανειών.

Παραθέτουμε ενδεικτικά τις απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα:

«Η εικόνα και το κείμενο συνδυάζονται αρμονικά». -E01

«Οι εικόνες συμβάλλουν καθοριστικά στην κατανόηση του γνωστικού αντικειμένου κάνοντας ταυτόχρονα την πλοήγηση διασκεδαστική». -E01

«Περιλαμβάνονται μόνο σχετικές με το αντικείμενο πληροφορίες». -E01

«Η γλώσσα είναι φιλική και άκρως κατανοητή για τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα». -E01

«Σημαντικές πληροφορίες του υλικού, όπως π.χ. οι ήχοι των μουσικών οργάνων, παρουσιάζονται ηχητικά». -E01

«Υπάρχει χαρακτήρας Avatar και μάλιστα παρουσιάζεται από την εισαγωγική κιόλας ενότητα». -E01

«Ναι ήταν απλή και κατανοητή σε αυτές τις ηλικίες που απευθύνεται (10-12 ετών)». -E02

«Γίνεται χρήση δεύτερου προσώπου». -E01

«Όλες οι δραστηριότητες του υλικού στοχεύουν στην ανατροφοδότηση του μαθητή». -E01

«Δεν υπάρχουν μακροσκελή κείμενα». -E01

«Συγκεκριμένες, σημαντικές πληροφορίες επισημαίνονται με κατάλληλο τρόπο». -E01

«Ναι, ο Benjamin». -E02

«Το εκπαιδευτικό υλικό είναι γεμάτο μουσική, αυτό είναι το ιδιαίτερο στοιχείο για το γνωστικό αντικείμενο». -E03

«Κάθε φορά!Υπάρχει και η τρομπέτα σε κάθε δραστηριότητα όπου ο μαθητής το καταλαβαίνει. Επίσης στις δραστηριότητες ακούγεται η αναζήτηση του Ροζ πάνθηρα». -E03

«Ναι, ο Benjamin Britten». -E03

«Συμφωνώ απόλυτα, η χρήση εικόνων διευκολύνει σε μεγάλο βαθμό την κατανόηση του γνωστικού αντικειμένου». -E04

«Συμφωνώ απόλυτα, ο γραπτός λόγος προσομοιάζει τον προφορικό, δίνοντας πιο άμεσο χαρακτήρα στην εξ αποστάσεως διδασκαλία». -E04

«Ο λόγος που χρησιμοποιείται απευθύνεται στον εκπαιδευόμενο και δημιουργεί ένα αίσθημα αμεσότητας και εγγύτητας». -E04

«Συμφωνώ απόλυτα, είναι ξεκάθαρος ο διαχωρισμός του γνωστικού αντικειμένου σε υποομάδες». -E04

«Στο Ε.Υ. μεταφέρονται γρήγορα, ευχάριστα και ψυχαγωγικά οι δραστηριότητες των γνωστικών αντικειμένων». -E06

«Στο Ε.Υ. υπάρχουν ικανοποιητικά στοιχεία αφήγησης, τα οποία προσδίδουν υψηλή ποιότητα στη διδασκαλία». -E06

«Το ύφος της ηχητικής παρουσίασης προδιαθέτει ευχάριστα τον εκπαιδευόμενο για να παρακολουθήσει τη δραστηριότητα». -E06

«Ναι, υπάρχει άφθονο ακουστικό υλικό, για κάθε συνθέτη, κάθε μουσικό όργανο, για οτιδήποτε μπορεί να παρουσιαστεί και ηχητικά». -E09

«Ναι, κάθε εικόνα αντικατοπτρίζει τις πληροφορίες και τις ιδέες που αναπτύσσονται στο κείμενο». -E09

«Ναι ο χαρακτήρας αυτός(Avatar) καθοδηγεί βήμα-βήμα τον εκπαιδευόμενο και διευκολύνει τη διαδικασία της μάθησης». -E09

«Ναι, υπάρχει εισαγωγή και έπειτα τμηματικά παρουσιάζονται οι κατηγορίες των μουσικών οργάνων». -E09

«Ναι, τα στοιχεία που θεωρούνται σημαντικά έχουν με κάποιο τρόπο επισημανθεί ώστε να εστιάσουν οι εκπαιδευόμενοι σε αυτά». -E09

«Ναι υπάρχει συνεχώς και είναι εξαιρετική». -E10

«Στο Ε.Υ υπάρχει μονόλογος σε μορφή βίντεο, περιγραφή με κείμενο και σχόλια σε μορφή κουμπιών». -E.E

«Το Ε.Υ. δεν περιλαμβάνει πληροφορίες που δεν σχετίζονται με το γνωστικό αντικείμενο». -E.E

« Χρησιμοποιείται το εσύ και το εσείς δημιουργώντας οικειότητα». -E.E

«Στο Ε.Υ. παρουσιάζονται ηχητικά όλα τα μουσικά όργανα το οποίο διευκολύνει τον εκπαιδευόμενο να τα διακρίνει». -E.E

«Εμφανίζεται ένας φιλικός χαρακτήρας, ο μαέστρος ο οποίος παρουσιάζει όλα τα μουσικά όργανα». -E.E

«Στο Ε.Υ υπάρχει πληθώρα διαδραστικών δραστηριοτήτων που παρέχουν ανατροφοδότηση διαφορετικών ειδών σωστό/λάθος, πολλαπλής επιλογής, συμπλήρωσης κενών, γύρισε την κάρτα, μάρκαρε τις λέξεις». -E.E

«Είναι γιατί έχει πολλές δραστηριότητες, παιχνίδια, βίντεο, πάζλ, κρυπτόλεξα. Μα πιο πολύ μου άρεσε που είχε και ήχους δίπλα σε κάθε όργανο». - M01

«Ναι είναι φιλικό προς τον μαθητή γιατί είχε πολύ διασκεδαστικές δραστηριότητες». - M02

4.9 9ο ερευνητικό ερώτημα: Ποιές είναι οι προτεινόμενες αλλαγές και τα δυνατά σημεία του Ε.Υ;

Στον άξονα αυτό παρουσιάζονται τα δυνατά σημεία αλλά και οι προτεινόμενες αλλαγές για τη βελτίωση του εκπαιδευτικού υλικού. Οι περισσότεροι μόνο θετικά σχόλια έχουν για το εκπαιδευτικό υλικό ως προς το περιεχόμενο και την οργάνωσή του, την ενεργή συμμετοχή του εκπαιδευόμενου στη μάθηση και την ανατροφοδότηση, τα γραφικά και τη χρήση ηχητικών αποσπασμάτων στις ενότητες. Υπάρχουν όμως και οι προτεινόμενες αλλαγές τους οι οποίες αφορούν στο να μουν περισσότερες εικόνες, τα μουσικά όργανα

να συνδέονται σε ομάδες και στη συνέχεια όλα μαζί. Προτείνουν επίσης οι διαφάνειες να αντικατασταθούν με βίντεο στην εφαρμογή Powtoon όπως έγινε στις αρχικές ενότητες. Ο ειδικός εκπαιδευτικός προτείνει να "προστεθεί ηχητική παρουσίαση και των πληροφοριών του γνωστικού αντικείμενου όχι μόνο των μουσικών οργάνων". Οι περισσότεροι μαθητές δεν προτείνουν κάποια αλλαγή, ένας μόνο θα ήθελε το βιβλίο να είναι σαν το εκπαιδευτικό υλικό.

Παραθέτουμε ενδεικτικά τις απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα:

Δυνατά σημεία:

«1) Ελκυστικό Περιεχόμενο(θεωρία παραδείγματα-διάδραση -οπτικοακουστικό υλικό), 2)οργάνωση περιεχομένου με παιγνιώδη τρόπο, 3) αξιολόγηση κατάκτησης γνώσης από τους εκπαιδευόμενους)».- E05

«1) Ενεργή συμμετοχή εκπαιδευόμενου στη μάθηση και στην ανατροφοδότηση, 2)Φιλικό, ευχάριστο και ψυχαγωγικό για τον εκπαιδευόμενο, 3)Ωραία γραφικά». - E06

«1) Η σύντομη περιγραφή με φιλική γλώσσα προς τον αναγνώστη του κάθε μουσικού οργάνου καθώς και το παιχνίδι εικονικής πραγματικότητας που μπορεί ο εκπαιδευόμενος να διευθύνει μία συμφωνική ορχήστρα κάνοντας πρόβα πριν το Actionbound 2)Η χρήση βίντεο και ο ήχος του κάθε οργάνου που ακούγεται στην παρουσίασή του καθώς δίνει μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα του μουσικού οργάνου και βοηθάει στην κατανόηση και αναγνώρισή του, 3)Οι δραστηριότητες που υπάρχουν σε όλες τις ενότητες και βοηθάνε στην κατανόηση του Ε.Υ. και την αυτοαξιολόγηση του εκπαιδευόμενου». - E10

«Οι διαδραστικές δραστηριότητες, τα βίντεο που έχουν δημιουργηθεί με animation και το πλούσιο βιβλιογραφικό υλικό». - E.E

«Μου άρεσε περισσότερο από όλες η τελευταία δραστηριότητα με τον κρυμμένο θησαυρό. Αυτή που έκανε τον μαέστρο και αυτή με τα μουσικά όργανα».- M01

«Περισσότερο μου άρεσε το παιχνίδι με τον μαέστρο που κουνούσα το σώμα μου μέσω μιας κάμερας και έκανα τον μαέστρο».- M02

«Εμένα μου άρεσε περισσότερο η βιόλα και το βιολί.».- M05

Αλλαγές:

«1)Θα ήθελα μεγαλύτερη διάρκεια στα Μουσικά αποσπάσματα- παραδείγματα, 2) Περισσότερες εικόνες για τα μουσικά όργανα, 3) Οι κατηγορίες των μουσικών οργάνων (ξύλινα-χάλκινα- κρουστά) να συνδέονται πρώτα μεταξύ τους (σε μικρά σύνολα κουαρτέτο-κουϊντέτο) και έπειτα να εμφανίζονται όλα μαζί! Αυτό βέβαια, αν απευθυνόταν σε ακόμα μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες. (12-17)». -E02

«Δεν έχω να προτείνω αλλαγές». -E03

«1. Δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων, 2. Σταδιακή εμφάνιση εικόνων, 3. Στην αξιολόγηση μπορεί να γίνει χρήση εικόνων για αντιστοίχιση εικόνων και λέξεων». -E06

«Θα πρότεινα σε όλες τις διαφάνειες να αντικατασταθεί το κείμενο με κόμικς, όπως τα αρχικά του Powtoon»! -E10

«Μου άρεσε πολύ το Ε.Υ και θεωρώ ότι είναι κατάλληλο για μαθητές Δημοτικού. Εάν άλλαζα κάτι θα πρόσθετα ηχητική παρουσίαση και των πληροφοριών του γνωστικού αντικείμενου όχι μόνο των μουσικών οργάνων». -E.E

«Όχι! Δεν θα άλλαζα τίποτα θα ήθελα όμως και τα βιβλία να είναι σαν αυτό». -M01

«δεν θα άλλαζα κάτι γιατί ήταν ένα πολύ ενδιαφέρον πρόγραμμα». -M02

4.10 10ο ερευνητικό ερώτημα: Πώς αξιολογείτε το παιχνίδι επαυξημένης πραγματικότητας (Actionbound);

Ο τελευταίος άξονας αφορά στο παιχνίδι επαυξημένης πραγματικότητας στη Δημοτική Φιλαρμονική Ρεθύμνου. Όλοι οι εκπαιδευτικοί δηλώνουν θετικοί στο ότι το περιεχόμενο ήταν απόλυτα κατανοητό σε όλες τις πληροφορίες που δόθηκαν στο παιχνίδι. Ένας επίσης θεωρεί ότι το παιχνίδι εντάσσεται στα παιχνίδια μεταγνωστικής αξιολόγησης. Συμφωνούν όλοι στο ότι οι επιλογές του παιχνιδιού ήταν εύκολες και ότι το περιεχόμενο ήταν ιδιαίτερα κατανοητό. Ένας επιπλέον αναφέρει ότι είναι μία "Καινοτόμα ιδέα με ευκολία στη μάθηση". Σχεδόν όλοι αναφέρουν ότι το παιχνίδι βοήθησε στο να γνωρίσουν καλύτερα τη Δημοτική Φιλαρμονική Ρεθύμνου. Ο Ειδικός εκπαιδευτικός αναφέρει ότι το παιχνίδι βοήθησε να δει από κοντά τα μουσικά όργανα που είχε δει σε εικόνες και βίντεο στο Ε.Υ και να γνωρίσει τη Δημοτική Φιλαρμονική μέσω του παιχνιδιού. Δείχνει

απόλυτα θετικός στο να προτείνει το παιχνίδι τους μαθητές και θα το συνδύαζε με μία εκπαιδευτική εκδρομή ώστε να ελέγξουν τις γνώσεις τους και βιωματικά να ανακαλύψουν τη Δημοτική Φιλαρμονική Ρεθύμνου. Βρίσκεται σύμφωνα με την άποψη ότι "το παιχνίδι είναι χρήσιμο μιας και μπορεί να συνδυάσει το παιχνίδι τόσο ως μέσο εξερεύνησης όσο και ως μεταγνωστικό εργαλείο για τον έλεγχο των αποκτηθέντων γνώσεων". Οι μαθητές εξέφρασαν θετικές απόψεις για το παιχνίδι. Τους άρεσε η γνωριμία με τα μουσικά όργανα της Δημοτικής Φιλαρμονικής, ενθουσιάστηκαν που γνώρισαν πολλούς δασκάλους μουσικής. Ένας αναφέρεται στο ότι ενθουσιάστηκε που σκάνανε κωδικούς (QR) και που "τραβούσαν selfies".

Παραθέτουμε ενδεικτικά τις απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα:

«Οι πληροφορίες ήταν αρκετές διότι τις είχαν ήδη διδαχθεί στις ενότητες του Chamilo. Θα μπορούσαμε ίσως να πούμε ότι το Actionbound εντάσσεται στα παιχνίδια μεταγνωστικής αξιολόγησης».-E01

«Ήταν όλα υπέροχα. Ο ροζ πάνθηρας ήταν εκείνος που έδινε την έναρξη της αναζήτησης της μουσικής μπαγκέτας». -E01

«Για κάποιον που είχε ολοκληρώσει τη μελέτη του στην πλατφόρμα Chamilo οι επιλογές ήταν εύκολες. Υπήρχε και βοήθεια για κάποιες επιλογές». -E01

«Φυσικά, θα μπορούσε να καθιερωθεί ως παιχνίδι γνωριμίας με τα όργανα της Δ.Φ.Ρ» - E01

«Μέσω της αναζήτησης των γρίφων επιτυγχάνεται η ευκαιρία στη γνώση και η διαδικασία της μάθησης γίνεται ακόμα πιο ευχάριστη». -E01

«Το περιεχόμενο ήταν ιδιαίτερα κατανοητό»! -E03

«Όλα τα παραπάνω βοήθησαν στο παιχνίδι! Εξαιρετικός τρόπος για να εξερευνήσει ένας μαθητής τη Δ.Φ.Ρ». -E03

«Το παιχνίδι είναι το καταλληλότερο γι αυτόν το σκοπό. Καινοτόμα ιδέα με ευκολία στη μάθηση». -E03

«Ναι! Ξεκάθαρα, τα παιχνίδια επαυξημένης πραγματικότητας στην εκπαίδευση είναι κάτι το μοναδικό». -E05

«Οι πληροφορίες ήταν βασικές και ουσιαστικές». -E06

«Θα πρότεινα ανεπιφύλακτα στους μαθητές να παίζουν αυτό το παιχνίδι, γιατί ευχάριστα και διασκεδαστικά θα αλληλεπιδράσουν και θα εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους». -E06

«μέτριας δυσκολίας». -E07

«Καλύπτει πλήρως την εκδοχή "Μαθαίνω παίζοντας"». -E07

«Ναι, η περιήγηση βοήθησε στην καλύτερη γνωριμία με τα μουσικά όργανα της Φιλαρμονικής». -E09

«Ναι, είναι ένας διασκεδαστικός τρόπος να έρθουν τα παιδιά σε επαφή με τη μουσική και να ανακαλύψουν ενδιαφέροντα αλλά και πιθανές κλίσεις τους». -E09

«Το περιεχόμενο των πληροφοριών του παιχνιδιού ήταν απόλυτα κατανοητό, δεν συνάντησα καμία δυσκολία». - E.E

«Οι πληροφορίες ήταν αρκετές καθώς με την μελέτη του E.Y. στο chamilo απέκτησα τις απαραίτητες γνώσεις». -E.E

«Οι επιλογές του παιχνιδιού ήταν πολύ εύκολες αρκεί να είχε μελετηθεί το E.Y. στο chamilo.» -E.E

«Το κείμενο, τα ηχητικά αποσπάσματα και τα γραφικά έκαναν ελκυστικό το παιχνίδι και βοήθησαν στο να υπάρχει ροή». -E.E

«Με βοήθησε να δω από κοντά τα μουσικά όργανα που είχα δει σε εικόνες και βίντεο στο E.Y.»- E.E

«Θα το πρότεινα ανεπιφύλακτα και μάλιστα θα το συνδύαζα με εκπαιδευτική εκδρομή ώστε οι μαθητές μου να ελέγχουν τις γνώσεις τους και βιωματικά να ανακαλύψουν τη Δημοτική Φιλαρμονική Ρεθύμνου». - E.E

«Το παιχνίδι είναι χρήσιμο ως εργαλείο μάθησης αφού μπορεί να χρησιμοποιηθεί τόσο ως μέσο περιήγησης και εξερεύνησης της Δημοτικής Φιλαρμονικής Ρεθύμνου όσο και ως μεταγνωστικό εργαλείο των αποκτηθέντων γνώσεων». - E.E

«Μου άρεσε αρκετά που γνώρισα πολλά μουσικά όργανα , που έκανα τον μαέστρο που σκανάραμε τους κωδικούς. Γνώρισα καινούριους δασκάλους μουσικής και γνώρισα και ένα καινούριο μέρος μουσικής». -M01

«Γνώρισα πολλούς δασκάλους μουσικής μου άρεσε που γνώρισα τόσα όργανα, μου άρεσε που τραβούσαμε σέλφι θα ήθελα να παίζω αυτά τα παιχνίδια και σε άλλα μαθήματα». -M02

5. Συμπεράσματα

Το παρόν πόνημα σκοπεί στη δημιουργία, την υλοποίηση και την αποτίμηση της συμπληρωματικής σχολικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε περιβάλλον ηλεκτρονικής μάθησης για το μάθημα της Μουσικής "μεγάλες ορχήστρες σε ήχους ... κλασικούς", με θέμα την εκμάθηση των οργάνων της Συμφωνικής Ορχήστρας σε μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και συγκεκριμένα σε μαθητές της Ε' και ΣΤ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου. Η έρευνα επικεντρώνεται στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του εκπαιδευτικού υλικού μέσω της διδακτικής προσέγγισης στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

Έχοντας ολοκληρώσει την έρευνα στο σύνολό της, είμαστε πλέον σε θέση να αποτιμήσουμε τα αποτελέσματα αυτής και να εξάγουμε συμπεράσματα.

Όπως προκύπτει από την έρευνα και τα ερωτηματολόγια το εκπαιδευτικό υλικό της εν θέματι συμπληρωματικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης έχει επιστημονική συνοχή και είναι επαρκώς τεκμηριωμένο. Τόσο οι εκπαιδευτικοί της μουσικής, όσο και ο ειδικός εκπαιδευτικός σε θέματα σχεδιασμού του εκπαιδευτικού υλικού, αλλά και οι μαθητές αξιολόγησαν θετικά το περιεχόμενο του εκπαιδευτικού υλικού ως προς την παράθεση πληροφοριών, την αναφορά σε πηγές, τη συγκριτική ανάλυση πληροφοριών και τον εμπλουτισμό με την ερμηνεία των πληροφοριών, χαρακτηρίζοντάς το ως "πλούτο πηγών". Στην παραδοχή αυτή καταλήγουμε αφού στο εκπαιδευτικό υλικό υπάρχει εκτεταμένη παράθεση πληροφοριών, σχετικών απόψεων και βιβλιογραφική αναφορά με την οποία τεκμηριώνονται τα αποτελέσματα. Γίνεται αναφορά σε διαφορετικές πηγές πληροφοριών όπως σε βιβλία, σε επιστημονικά περιοδικά άλλα και σε παλαιότερες έρευνες. Επιτυγχάνεται συγκριτική ανάλυση των πληροφοριών και των διαφορετικών απόψεων με αποτέλεσμα το εκπαιδευτικό υλικό να αποτελεί ένα εργαλείο που όχι μόνο παρατίθενται, αλλά και ερμηνεύονται όλες οι σημαντικές πληροφορίες, παρέχοντας στον εκπαιδευόμενο τη δυνατότητα για περαιτέρω μελέτη σε διαφορετικές πηγές με αποτέλεσμα να μπορέσει να ανατρέξει μέσω των υπερσυνδέσμων και της βιβλιογραφίας και να αντλήσει από μόνος του ακόμη περισσότερες πληροφορίες πάνω στο αντικείμενο της μουσικής. Η συγκριτική ανάλυση επιτυγχάνεται τόσο με κείμενο και εικόνα, όσο και με ηχητικά αποσπάσματα οδηγώντας στον προβληματισμό, στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης, στην ανάλυση της γνώσης και στην αλληλεπίδραση. Η παράθεση των

πληροφοριών, βασισμένων στην βιβλιογραφική αναδίφηση, γίνεται με στόχο την οργάνωση της διδασκαλίας και την προσέγγιση των διδακτικών στόχων που έχουν τεθεί. Με τους τρόπους αυτούς επιτυγχάνεται η επαρκής τεκμηρίωση του εκπαιδευτικού υλικού που οδηγεί στην επιστημονική συνοχή του.

Επιπροσθέτως, το εκπαιδευτικό υλικό συμβάλει καθοριστικά στην απλή και κατανοητή παρουσίαση του γνωστικού αντικείμενου. Όλοι οι συμμετέχοντες της έρευνας αποτίμησαν θετικά την παρουσίαση του γνωστικού αντικείμενου. Το ύφος γραφής που είναι φιλικό προς τον αναγνώστη και ειδικά στην ηλικιακή ομάδα στην οποία απευθύνεται, αφού είναι εναρμονισμένο με την ηλικία των μαθητών, η χρήση προσωπικών και κτητικών αντωνυμιών που δημιουργούν μια αίσθηση αμεσότητας και εγγύτητας στους μαθητές, η χρήση της απλής και καθομιλουμένης γλώσσας που κάνει πιο εύληπτες τις έννοιες, η ευανάγνωστη γραφή και η πυκνότητα των παρεχόμενων πληροφοριών διευκολύνουν την παρουσίαση και κατανόηση του εκπαιδευτικού αντικείμενου. Η πυκνότητα των πληροφοριών είναι να μην είναι αρκετή, ώστε να παρουσιάζονται όλες οι απαιτούμενες πληροφορίες αλλά όχι υπερβολική, ώστε να κουράζει τον μαθητή με αποτέλεσμα να αποσπάται η προσοχή του. Παρέχονται ακριβείς πληροφορίες με εικόνα και ήχο, έτσι ώστε ο μαθητής να μπορεί εύκολα να κατανοήσει το γνωστικό αντικείμενο. Η παρουσίαση των πληροφοριών πραγματοποιείται τμηματικά, με το κείμενο να προηγείται και να ακολουθούν οι εικόνες, με αποτέλεσμα ο μαθητής να μπορεί να εστιάσει στις πληροφορίες που παρουσιάζονται κάθε στιγμή στην οθόνη του με την πυκνότητα ροής των πληροφοριών να είναι ικανοποιητική, αφού συνδυάζει θεωρητικά παραδείγματα με πρακτικούς τρόπους πληροφοριών, ανταποκρινόμενη στη μάζα των βασικών πληροφοριών, με αποτέλεσμα να μην κουράζει και να οδηγεί στην κατανόηση νέων στοιχείων, αλλά και σε ανατροφοδότηση. Το εκπαιδευτικό υλικό περιέχει σε πολύ ικανοποιητικό βαθμό εικόνες που σχετίζονται με το κείμενο της παρουσίασης και αντίστοιχα video, κάνοντας πιο ελκυστική την παρουσίαση. Η εν γένει παρουσίαση του εκπαιδευτικού υλικού είναι σχεδιασμένη σύμφωνα με τις αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Έτσι, οι πληροφορίες είναι επαρκείς και σωστά δομημένες ώστε να γίνεται κατανοητό το γνωστικό αντικείμενο.

Η χρήση του προγράμματος εν γένει και του εκπαιδευτικού υλικού κρίνεται εξαιρετικά εύκολη, αφού για το χειρισμό και την πλοήγηση σε αυτό έχουν σχεδιαστεί ειδικά κουμπιά που είναι εύχρηστα, εύκολα αναγνωρίσιμα και εξαιρετικά λειτουργικά. Επιπλέον, τα εικονίδια που χρησιμοποιήθηκαν είναι κατανοητά και παρέχουν σαφείς οδηγίες στο μαθητή, είναι εύκολα αναγνωρίσιμα και η χρήση τους είναι ξεκάθαρη, αφού ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με την χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

αυτή επεξηγείται σε κάθε ενότητα. Όλοι οι συμμετέχοντες στην έρευνα συμφώνησαν ότι τα κουμπιά, τα εικονίδια και οι σύνδεσμοι που χρησιμοποιούνται είναι απολύτως κατανοητά και βοηθούν τον μαθητή καθ' όλη την πλοήγησή του στο πρόγραμμα. Η ευκολία της πλοήγησης έγκειται και στο γεγονός ότι υπάρχει οδηγός πλοήγησης, καθώς και περιεχόμενα στο πρόγραμμα, τα οποία διευκολύνουν ακόμη περισσότερο τη χρήση του, αφού πατώντας πάνω στη διαφάνεια που επιθυμεί ο εκπαιδευόμενος αμέσως μεταφέρεται σε αυτήν. Εξαιρετικά βοηθητικό ήταν επίσης και το μονοπάτι της γνώσης της πλατφόρμας Chamilo.

Επιπλέον, το εκπαιδευτικό υλικό υποστηρίζει και καθοδηγεί τον εκπαιδευόμενο στη μελέτη του, αφού σύμφωνα με τις αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης παρέχονται στον μαθητή συμβουλές για τον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να μελετηθεί το εκπαιδευτικό υλικό. Έτσι, το εκπαιδευτικό υλικό υποστηρίζει τον εκπαιδευόμενο προκειμένου να δώσει έμφαση σε συγκεκριμένα σημεία στα οποία για παράδειγμα υπάρχουν πλαίσια ή έντονη γραφή (σήμανση) με αποτέλεσμα να τονίζονται οι σημαντικές έννοιες στις οποίες ο μαθητής πρέπει να δώσει ιδιαίτερη προσοχή και βαρύτητα. Τα πιο έντονα χρώματα και τα σύμβολα κατευθύνουν το μαθητή, ώστε να δώσει έμφαση σε ορισμένα στοιχεία. Ακόμη, υπάρχουν επεξηγηματικά σχόλια, τα οποία υποστηρίζουν τον μαθητή στη μελέτη του. Παρέχονται σε πολύ ικανοποιητικό βαθμό συγκεκριμένες οδηγίες για το πώς θα μελετηθεί το εκπαιδευτικό υλικό, προωθώντας την αυτενέργεια του εκπαιδευόμενου. Αναφορικά με τις σημάνσεις που εμπεριέχονται, οι εκπαιδευτικοί θεώρησαν πως είναι χρήσιμες αφού αυτές βοηθούν στη μελέτη του αντικειμένου. Οι μαθητές παραθέτουν τη θετική τους επίσης άποψη για την υποστήριξη του εκπαιδευτικού υλικού μέσω πολλών δραστηριοτήτων και ήχων. Είναι ιδιαίτερα θετικό ότι οι μαθητές αναφέρουν ότι το εκπαιδευτικό υλικό τους βοήθησε διότι περιελάμβανε δραστηριότητες και ασκήσεις. Στην παραδοσιακή διδασκαλία οι μαθητές αρνούνται συνήθως να συμμετέχουν σε ασκήσεις αυτοαξιολόγησης στο μάθημα της μουσικής. Αυτό δείχνει ενδεχομένως και την επιτυχία του εγχειρήματος με βάση τον σχεδιασμό και την παιδαγωγική αξιοποίηση του εκπαιδευτικού υλικού.

Με τον τρόπο λοιπόν αυτόν ο εκπαιδευόμενος υποστηρίζεται στην αλληλεπίδραση με το εκπαιδευτικό υλικό στη μελέτη του. Μάλιστα αυτό εμπεριέχει δραστηριότητες, οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να διατυπώνει τις δικές του ερωτήσεις πάνω σε

σημαντικά ζητήματα και τον προτρέπουν να εμπλακεί συναισθηματικά με βάση τα προσωπικά του ενδιαφέροντα. Ακόμη, παρακινείται να ανταλλάξει απόψεις με τους άλλους εκπαιδευόμενους θεωρώντας τον εαυτό του ως μέλος μιας κοινωνικής ομάδας που έχει συγκεκριμένες ανάγκες και προσδοκίες, ενσωματώνοντας και εμπλουτίζοντας τις απόψεις του πάνω στο υλικό. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα σε γενικές γραμμές έμειναν ικανοποιημένοι με αυτό το γεγονός αν και υπήρξαν και δύο αρνητικές απόψεις όπου ένας εκπαιδευτικός διαφώνησε και ο άλλος ήταν ουδέτερος. Όλοι έμειναν ικανοποιημένοι με το γεγονός ότι οι μαθητές μπορούσαν να διατυπώσουν ερωτήσεις και να ανταλλάξουν απόψεις, μέσω Padlet και Forum. Το παιχνίδι επαυξημένης πραγματικότητας ήταν ένα μέσο για να αισθανθούν οι συμμετέχοντες μέλη μιας κοινωνικής ομάδας με κοινό στόχο. Όλα τα παραπάνω έχουν ως συνέπεια ότι οι εκπαιδευόμενοι εμπλουτίζουν τις απόψεις τους μέσα από τις διαφορετικού τύπου δραστηριότητες και αισθάνονται μέλη μιας ομάδας παιδιών που εξερευνούν και έχουν κοινό στόχο, ενεργοποιώντας τις κοινωνικές τους δεξιότητες.

Περαιτέρω, σύμφωνα με τις αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης το εκπαιδευτικό υλικό περιέχει δραστηριότητες, οι οποίες ενθαρρύνουν την αυτοαξιολόγηση του εκπαιδευόμενου και την ανάπτυξη της αυτόνομης κριτικής σκέψης του. Ειδικά σχεδιασμένες δραστηριότητες ενθαρρύνουν την ανάπτυξη διάυλων επικοινωνίας με στόχο την ανατροφοδότηση του εκπαιδευόμενου και τον προτρέπουν να συσχετίσει τα νέα δεδομένα με τη δική του πραγματικότητα. Έτσι, ο εκπαιδευόμενος οδηγείται στο να εφαρμόσει τη νέα γνώση στη δική του καθημερινότητα. Οι δραστηριότητες μέσα από τις οποίες επετεύχθη το ως άνω ζητούμενο ήταν ποικίλες, τόσο σε είδος, όσο και σε αριθμό και συνοδεύονταν με ανατροφοδότηση αμέσως μετά την απάντηση. Υπήρχε ενότητα στην πλατφόρμα Chamilo με κρυπτόλεξα, πάζλ και δραστηριότητες αυτοαξιολόγησης για την εμπέδωση της γνώσης. Το πιο σημαντικό ήταν η δημιουργία παιχνιδιού επαυξημένης πραγματικότητας Actionbound το οποίο παρέχει τη δυνατότητα στον εκπαιδευόμενο να συσχετίσει τα νέα δεδομένα και να τα συνδέσει με τις δικές του προσλαμβάνουσες. Οι μαθητές ανέπτυξαν θετικά συναισθήματα για το παιχνίδι επαυξημένης πραγματικότητας που αυτό σημαίνει ότι οι προσδοκίες τους ήταν ρεαλιστικές. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα συμφώνησαν ότι το εκπαιδευτικό υλικό εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν την αυτοαξιολόγηση του ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με την χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

εκπαιδευόμενου και παρέχουν πληροφορίες για την εμπέδωση της γνώσης, παρέχουν τη δυνατότητα προβληματισμού, διατύπωσης υποθέσεων και ανάπτυξης κριτικής σκέψης του εκπαιδευόμενου.

Στο εκπαιδευτικό υλικό διατυπώνεται σαφώς ο σκοπός της κάθε διδακτικής ενότητας και προσδιορίζονται με σαφήνεια τα προσδοκώμενα αποτελέσματα από την εκάστοτε διδακτική ενότητα. Ακόμη, τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο τόσο σε επίπεδο γνώσεων, όσο και σε επίπεδο δεξιοτήτων και στάσεων επιτρέποντάς του να ελέγχει την πρόοδό του με βάση τα αποτελέσματα αυτά. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών που έλαβαν μέρος στην έρευνα ήταν ιδιαίτερα θετικές. Σε κάθε ενότητα αναφέρονται ο σκοπός και τα προσδοκώμενα αποτελέσματα τα οποία προτρέπουν τον εκπαιδευόμενο θετικά σε επίπεδο γνώσεων-στάσεων-δεξιοτήτων να εμπλουτίσει τις γνώσεις του και να συμμετέχει ενεργά. Οι αναφορές τους είναι ιδιαίτερα θετικές στο ότι ο εκπαιδευόμενος ελέγχει την πρόοδό του με βάση τα προσδοκώμενα αποτελέσματα μέσω των δραστηριοτήτων που αντιστοιχούν σ' αυτά. Έτσι, ο μαθητής μέσα από τις δραστηριότητες που προσφέρονται μπορεί να ελέγξει κατά πόσο έχουν επιτευχθεί τα προσδοκώμενα αποτελέσματα, αφού γνωρίζει από την αρχή κάθε ενότητας τι δεξιότητες θα πρέπει να αποκτήσει.

Ακόμη, θα πρέπει να υπογραμμίσουμε το γεγονός ότι το εκπαιδευτικό υλικό έχει δημιουργηθεί σύμφωνα με τις αρχές της Πολυμεσικής Μάθησης. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να υπάρχει συνδυασμός κειμένου και εικόνας για την παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου, όπου η χρήση των εικόνων βοηθάει καταλυτικά στην κατανόησή του. Σημαντικό επίσης ρόλο διαδραματίζουν τα στοιχεία αφήγησης όπως ο μονόλογος, ο διάλογος, η περιγραφή και τα σχόλια. Η χρήση φιλικής γλώσσας, καθώς και δεύτερου προσώπου, όπως και η χρησιμοποίηση της ηχητικής παρουσίασης διευκολύνουν τον εκπαιδευόμενο στην κατάκτηση της γνώσης. Η εμφάνιση ενός φιλικού χαρακτήρα (avatar) ενισχύει και κάνει πιο διασκεδαστική τη διαδικασία μάθησης. Επιπλέον, η τμηματική παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου και οι διαδραστικές δραστηριότητες παρέχουν ανατροφοδότηση στους εκπαιδευόμενους. Αποφεύγονται τα μακροσκελή κείμενα για την παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου και επιλέγονται συνοπτικά και εύληπτα κείμενα που βοηθούν την γρηγορότερη κατανόηση. Το εκπαιδευτικό υλικό παρέχει σαφείς οδηγίες στους εκπαιδευόμενους για την υλοποίηση ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με την χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

των δραστηριοτήτων και των εργασιών και περιέχει στοιχεία επισημάνσης και εισαγωγικές δραστηριότητες που βοηθούν στη μελέτη του γνωστικού αντικειμένου. Μόνο θετικά σχόλια λάβαμε από τους συμμετέχοντες στην έρευνα σχετικά με την ενσωμάτωση πολλών και διαφορετικών μέσων παρουσίασης (εικόνα, κινούμενη εικόνα, ηχητικές πληροφορίες) καθώς συνδυάζονται αρμονικά, κάνοντας ταυτόχρονα την πλοήγηση διασκεδαστική. Το ύφος της ηχητικής παρουσίασης προδιαθέτει ευχάριστα τον εκπαιδευόμενο για να παρακολουθήσει τη δραστηριότητα και υπάρχει άφθονο ακουστικό υλικό, για κάθε συνθέτη, κάθε μουσικό όργανο, για οτιδήποτε μπορεί να παρουσιαστεί και ηχητικά. Θετικές ήταν και οι εντυπώσεις αναφορικά με τον καθοριστικό ρόλο της χρήσης των εικόνων διότι βοηθούν στην κατανόηση των μουσικών οργάνων ώστε να μην συγχέονται αυτά. Η χρήση του δευτέρου προσώπου στο εκπαιδευτικό υλικό βρίσκει σύμφωνους τους εκπαιδευτικούς καθώς δημιουργεί ένα αίσθημα οικειότητας και εγγύτητας. Αναγνωρίζουν όλοι τη χρησιμότητα των ηχητικών παραδειγμάτων σε όλες τις διαφάνειες του υλικού, τα οποία διευκολύνουν τη μάθηση. Η πληθώρα των δραστηριοτήτων εκτιμάται θετικά από τους συμμετέχοντες, οι οποίες παρέχουν ανατροφοδότηση στους μαθητές.

Οι γενικές επισημάνσεις προάγουν τα θετικά στοιχεία του εκπαιδευτικού υλικού και προτείνουν αλλαγές με σκοπό τη βελτίωση του. Η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών σχολίασε θετικά το εκπαιδευτικό υλικό, τονίζοντας τα δυνατά του σημεία όπως το ελκυστικό περιεχόμενο (θεωρία, διάδραση, οπτικοακουστικό υλικό), την οργάνωση του περιεχομένου με παιγνιώδη τρόπο και την αξιολόγηση κατάκτησης γνώσης από τους εκπαιδευόμενους. Στα θετικά συγκαταλέγονται ακόμη και τα προσεγμένα γραφικά, άλλα και η μουσική επένδυση. Ακόμη, επισημαίνουν ότι προάγεται η ενεργή συμμετοχή του εκπαιδευόμενου στη μάθηση και την ανατροφοδότηση κυρίως μέσα από το παιχνίδι εικονικής πραγματικότητας που μπορεί ο εκπαιδευόμενος να διευθύνει μία συμφωνική ορχήστρα. Οι διαδραστικές δραστηριότητες, τα βίντεο που έχουν δημιουργηθεί με animation και το πλούσιο βιβλιογραφικό υλικό κάνουν ακόμη πιο ενδιαφέρουσα την εκπαιδευτική διαδικασία.

Οι αλλαγές που προτείνονται αφορούν στη μεγαλύτερη διάρκεια ηχητικών αποσπασμάτων, όμως σύμφωνα με το ΙΕΠ (2014) τα ηχητικά αποσπάσματα δεν πρέπει να ξεπερνούν τα τρία λεπτά. Επίσης, προτάθηκε η κατηγοριοποίηση των μουσικών

οργάνων (ξύλινα-χάλκινα- κρουστά), έτσι ώστε να συνδέονται πρώτα μεταξύ τους (σε μικρά σύνολα κουαρτέτο-κουϊντέτο) και έπειτα να εμφανίζονται όλα μαζί. Αυτός ο διαχωρισμός όμως, απευθύνεται σε μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες. Λόγω του γεγονότος ότι ήταν αρεστά τα αρχικά βίντεο (Powtoon) προτάθηκε η αντικατάσταση των διαφανειών με τέτοια βίντεο. Αυτό καθίσταται αδύνατο διότι δεν εμπίπτει στις αρχές της ΕξΑΕ. Επιπλέον, προτάθηκε η ηχητική παρουσίαση όχι μόνο των μουσικών οργάνων, αλλά και των πληροφοριών του γνωστικού αντικειμένου.

Από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών, σε ό,τι αφορά το βαθμό που πιστεύουν ότι θα μπορούσαν τα Ε.Υ. να ενταχθούν στο σχολικό πρόγραμμα και στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, προέκυψε σχεδόν ομόφωνα η άποψη ότι θα ήταν δυνατή και ωφέλιμη η χρήση τους στη διδασκαλία όλων των γνωστικών αντικειμένων. Κατ' αντιστοιχία, ούτε η βιβλιογραφία φαίνεται να ανιχνεύει σημαντικές αναστολές των εκπαιδευτικών ως προς τη χρήση ψηφιακών παιχνιδιών σε συγκεκριμένα μαθήματα, συγκριτικά με άλλα.

Τέλος, η αξιολόγηση του παιχνιδιού Actionbound κατέληξε στο συμπέρασμα ότι αυτό μπορεί να ενταχθεί στα παιχνίδια μεταγνωστικής αξιολόγησης. Είναι ένα ιδιαίτερα κατανοητό και ευχάριστο παιχνίδι το οποίο προάγει τη γνώση μέσω της εξερεύνησης, ένας διασκεδαστικός τρόπος να έρθουν τα παιδιά σε επαφή με τη μουσική και να ανακαλύψουν ενδιαφέροντα, αλλά και πιθανές κλίσεις τους. Αυτή η ιδέα του παιχνιδιού στη Δημοτική Φιλαρμονική Ρεθύμνου είναι μία καινοτόμα ιδέα, η οποία ενθουσίασε τους μαθητές. Μπορεί να συνδυάσει το παιχνίδι τόσο ως μέσο εξερεύνησης, όσο και ως μεταγνωστικό εργαλείο για τον έλεγχο των αποκτηθέντων γνώσεων. Το πιο σημαντικό είναι ότι οι μαθητές αναπτύσσουν δεξιότητες και πρακτικές που κανένα άλλο μαθησιακό περιβάλλον δεν τους προσφέρει (Squire&Jan,2007). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι συμμετέχοντες στην έρευνα το παιχνίδι είναι χρήσιμο ως εργαλείο μάθησης, αφού μέσω της αναζήτησης των γρίφων επιτυγχάνεται η ευκαιρία στη γνώση και η διαδικασία της μάθησης γίνεται ακόμα πιο ευχάριστη.

5.1 Περιορισμοί της έρευνας

Οι περιορισμοί που υπήρξαν στην παρούσα έρευνα άλλαξαν κατά την πορεία του σχεδιασμού της. Αρχικά, ο σχεδιασμός ήταν να δημιουργηθεί το εκπαιδευτικό υλικό και στη συνέχεια να υλοποιηθεί μέσω της ανεστραμμένης τάξης από τους μαθητές της Ε' και Στ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου Σταυρωμένου Ρεθύμνης, τον Απρίλιο του 2020 με δείγμα 38 μαθητές. Ο λόγος για τον οποίο δεν επιτράπη να υλοποιηθεί αυτός ο αρχικός σχεδιασμός ήταν η πανδημία του Covid-19 που έπληξε τον Ελλαδικό χώρο, και γενικότερα τον κόσμο, τον Μάρτιο του 2020. Ως εκ τούτου τα σχολεία έκλεισαν για τρεις μήνες, οπότε η αποτίμηση του εκπαιδευτικού υλικού έγινε από δέκα εκπαιδευτικούς μουσικής, έναν κριτικό φίλο και πέντε μαθητές ως δείγμα ευκολίας. Ένας δεύτερος περιορισμός ήταν το κλείσιμο των Βιβλιοθηκών σε καιρό καραντίνας με αποτέλεσμα η βιβλιογραφική επισκόπηση να βασιστεί στη διαδικτυακή αναζήτηση πηγών. Το δείγμα των υποκειμένων ήταν μικρό και κατά συνέπεια δεν μπορούν να γενικευτούν τα αποτελέσματα της έρευνας. Μπορούν να χρησιμεύσουν, όμως, ως μέσο σύγκρισης σε μελλοντικές έρευνες. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε τον Ιούνιο του ίδιου έτους. Η παρούσα έρευνα επιχείρησε να διερευνήσει τις απόψεις του δείγματος σχετικά με το εκπαιδευτικό υλικό που δημιούργησε η ερευνήτρια.

5.2 Προτάσεις περαιτέρω έρευνας

Λαμβάνοντας ως δεδομένο ότι η χρήση συμπληρωματικού εκπαιδευτικού υλικού στην Ελλάδα φαίνεται να βρίσκεται ακόμη σε πρώιμο στάδιο και κατά συνέπεια τα τυχόν ερευνητικά ευρήματα που την αφορούν είναι ακόμη πολύ περιορισμένα και αποσπασματικά, οι προτάσεις για περαιτέρω έρευνα είναι πρακτικά απεριόριστες. Μελλοντικές έρευνες θα ήταν πιο χρήσιμο να εστιάσουν αρχικά στο πώς μπορεί να προσαρμοστεί η χρήση του συμπληρωματικού εκπαιδευτικού υλικού στις ιδιαιτερότητες του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, ώστε σε επόμενο στάδιο να μπορέσουν να συνδυαστούν τα ευρήματα της διεθνούς βιβλιογραφίας με τις ιδιαίτερες ανάγκες και συνθήκες της ελληνικής εκπαίδευσης. Θα γίνονταν, έτσι, πολύτιμα βήματα τόσο προς τη δημιουργία του, να απευθύνονται στις ανάγκες των μαθητών και εκπαιδευτικών της

Ελλάδας, όσο και προς την αποτελεσματικότερη διδακτική αξιοποίηση τους στα ελληνικά σχολεία.

Η παρούσα διπλωματική εργασία θα μπορούσε να αποτελέσει έναυσμα για τη δημιουργία συμπληρωματικού σχολικού εκπαιδευτικού υλικού για το μάθημα της μουσικής σε ολόκληρο το σχολικό βιβλίο της μουσικής με τη μεθοδολογία της ΕξΑΕ.

Το παιχνίδι επαυξημένης πραγματικότητας στη Δημοτική Φιλαρμονική Ρεθύμνου θα μπορούσε να καθιερωθεί ως παιχνίδι γνωριμίας για τους νέους μαθητές. Το ίδιο παιχνίδι βρίσκεται στο στάδιο της δημιουργίας από την ερευνήτρια (εθελοντικά) στο μουσικό σχολείο Ρεθύμνου, έτσι ώστε οι μαθητές αφού ολοκληρώσουν την ενότητα του βιβλίου "Μεγάλες ορχήστρες σε ήχους κλασικούς", να επισκέπτονται το μουσικό σχολείο για να γνωρίσουν τα όργανα από κοντά. Με αυτό τον τρόπο οι μαθητές έρχονται σε αλληλεπίδραση με τα όργανα και το παιχνίδι συμβάλλει πρακτικά και ουσιαστικά στο θεσμό των Μουσικών Σχολείων .

Η παρούσα έρευνα εστίασε στις απόψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, και θα ήταν πολύ ενδιαφέρον να επεκταθεί σε άλλες βαθμίδες της εκπαίδευσης, στις οποίες οι απαιτήσεις της διδακτέας ύλης, των εκπαιδευτικών αλλά και των μαθητών διαφέρουν. Μια τέτοια σύγκριση πιθανότατα θα αναδείκνυε διαφορετικές οπτικές ως προς τα παιδαγωγικά οφέλη του συμπληρωματικού εκπαιδευτικού υλικού και τους διαφορετικούς προβληματισμούς σε ό,τι αφορά τη χρήση του στις σχολικές τάξεις. Η δυνατότητα σύγκρισης των αποτελεσμάτων θα οδηγούσε πιθανότατα σε πολύ ενδιαφέροντα συμπεράσματα.

Καταληκτικά και σε περίπτωση εφαρμογής της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και πάλι, λόγω των συνθηκών που ίσως να διαμορφωθούν εξαιτίας της πανδημίας Covid-19, προτείνεται η εφαρμογή του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού υλικού μέσω της πλατφόρμας Webex, ώστε να διεξαχθεί έρευνα για τη χρήση αυτής και τα οφέλη που θα προκύψουν .

«Δημοκρατία-Νεκταρία Κουτελιδάκη», «Σχεδιασμός, υλοποίηση και αποτίμηση συμπληρωματικής ΕξΑΕ, για την εκμάθηση των μουσικών οργάνων της Συμφωνικής Ορχήστρας για μαθητές Ε' & Στ' Δημοτικού»

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ελληνόγλωσσες

Αναστασιάδης, Π. (2008). Ζητήματα Παιδαγωγικού Σχεδιασμού για την Διδακτική Αξιοποίηση της Διαδραστικής Τηλεδιάσκεψης σε Περιβάλλον Μικτής –Πολυμορφικής-Μάθησης ΚοινωνικοΕποικοδομητική Προσέγγιση. Η Περίπτωση του προγράμματος «Παιδεία Ομογενών» για την Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών της Ομογένειας στο Πανεπιστήμιο Κρήτης (ΕΔΙΑΜΜΕ). Στο Αναστασιάδης, Π. (Επ.), *Η Τηλεδιάσκεψη στην Υπηρεσία της Δια Βίου Μάθησης και της Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης: Παιδαγωγικές Εφαρμογές Συνεργατικής Μάθησης από Απόσταση στην Ελληνική Τριτοβάθμια Εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.

Αναστασιάδης, Π. (2017). «ΟΔΥΣΣΕΑΣ 2000-2015»: Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με την χρήση των ΤΠΕ στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Μια αποτίμηση της ερευνητικής συνεισφοράς. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 13(1), 88-128. doi:<https://doi.org/10.12681/jode.14057>

Αποστολίδου, Κ. & Ζεπάτου, Χρ. (2006). *Μουσική*. Βιβλίο Εκπαιδευτικού, Ε' Δημοτικού. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων.

Βασάλα, Π. (2005). Εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση. Στο Α. Λιοναράκης, (Επιμ.), *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση, Παιδαγωγικές και τεχνολογικές εφαρμογές* (σελ. 53-80). Πάτρα: Ε.Α.Π.

Βασάλα, Π. (2006). *Σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση στη Δευτεροβάθμια*. Εισήγηση στο 2ο Θερινό Πανεπιστήμιο Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης, ΕΔΑΕ, Παιδαγωγικό Τμήμα Πανεπιστημίου Κρήτης, Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών ΕΑΠ, Ρέθυμνο 16-22 Ιουλίου 2006. Ανακτήθηκε στις 9 Ιανουαρίου 2008, από την ηλεκτρονική διεύθυνση: www.edc.uoc.gr

Βασάλα, Π. (2007). «Εξ Αποστάσεως Σχολική Εκπαίδευση και ο "Φορητός των 100\$"». 4ο Πανελλήνιο Συνέδριο των Εκπαιδευτικών για τις ΤΠΕ «Αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στη Διδακτική Πράξη», 4-6 Μαΐου 2007. Σύρος.

Γουλιμάρης (2011). Προοπτικές Εξέλιξης και Μεταπτυχιακές Σπουδές στην Ελληνική Μουσική και Χορό. Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, 6. DOI: <http://dx.doi.org/10.12681/icodl.744>

Δερβίσης, Ν. Σ. (1998). *Η Δημιουργική Σκέψη και η Δημιουργική Διδακτική Διαδικασία*. Θεσσαλονίκη: Μαϊάνδρος.

Βέργου, Μ., Κουτσούμπα, Μ., & Μουζάκης, Χ. (2016). Η συμπληρωματική εξ αποστάσεως εκπαίδευση στη νηπιακή ηλικία μέσα από το παράδειγμα μιας έρευνας δράσης στη μουσειακή αγωγή. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 12(2), 24-39. doi:<https://doi.org/10.12681/jode.10860>

- Βλιώρα, Ε., Μουζάκης, Χ., & Καλογιαννάκης, Μ. (2018). Διδασκαλία της Διάθλασης του Φωτός με τη Χρήση της Εφαρμογής Δισδιάστατης Απεικόνισης Algodoo. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 14(2), 76-94. doi:<https://doi.org/10.12681/jode.19007>
- Θεοδωρακοπούλου, Μ., Παπαντώνης, Γρ., Παρσκευοπούλου, Χαρ.-Α. & Σπετσιώτης, Ι. (2006). *Μουσική ΣΤ' Δημοτικού*. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων.
- Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (2014). Πρόγραμμα Σπουδών. Τέχνες-Πολιτισμός. Μουσική/ Νηπιαγωγείο Α- ΣΤ' Δημοτικού, Α' - Γ' Γυμνασίου. Αθήνα.
- Καραδήμου – Λιάτσου Π. (2003), *Η μουσικοπαιδαγωγική τον 20ο αιώνα*. Αθήνα: Ορφέως.
- Κατσαρού,Ε & Τσάφος, Β. (2003). *Από την Έρευνα στη Διδασκαλία. Η εκπαιδευτική Έρευνα-δράση*. Αθήνα:Σαββάλας.
- Καψάλης, Αχιλ. & Νημά, Ελ. (2008). *Σύγχρονη Διδακτική*. Αθήνα: Κυριακίδη.
- Κόκκος, Α. (1998). Αρχές μάθησης ενηλίκων. Στο Α. Κόκκος & Α. Λιοναράκης, *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Σχέσεις διδασκόντων-διδασκομένων* (σ. 19-51). Πάτρα: ΕΑΠ.
- Κουνατίδου, Μαυροειδής, & Λιοναράκης (2019). Βασικοί άξονες αξιολόγησης των διδασκόντων στην εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και σημαντικότητά τους για την μάθηση και την ικανοποίηση των φοιτητών. Μελέτη περίπτωσης σε μεταπτυχιακούς φοιτητές του Ελληνικού Ανοικτού πανεπιστημίου. Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, 10, 226-238.
- Κοψαλίδου, Ε. (2015) Μπα-ρόκ; Στο Μ. Αργυρίου & Ε. Κ. Θεοδωροπούλου (επιμ) *6^ο Διεθνές/ς Συνεδρίου για τις Εκπαιδευτικές Διδακτικές 2015: Συνδέοντας διδακτικές μεθοδολογίες, δεξιότητες και στάσεις απέναντι στην εκπαιδευτική πρακτική μέσα από τις Τέχνες, 20-21 Νοεμβρίου 2015: .): Πλήρη Κείμενα* (σ.228-232). Αθήνα: Εργαστήριο Έρευνας στην Πρακτική & Εφαρμοσμένη Φιλοσοφία.
- Κουτρομάνος Γεώργιος, Μουζάκης Χαράλαμπος, Κατσιγιάννη Βικτωρία, Ζερβός Γρηγόριος, Σουδίας Γιάννης (2016). Η επίδραση της ανεστραμμένης τάξης στις στάσεις και τις αντιλήψεις των μαθητών για τα μαθηματικά: Μια μελέτη περίπτωσης στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 62 75-91.
- Κρητικού, Σ., & Κουτσούμπα, Μ. (2011). Ανοικτή και εξ Αποστάσεως τριτοβάθμια Εκπαίδευση και Άτομα με Αναπηρία. Η Περίπτωση του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 7(2), 88-98. doi:<https://doi.org/10.12681/jode.9779>
- Λαϊνά, Μ. (2012). Πρόταση εφαρμογής της σχολικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και δημιουργίας διδακτικού υλικού στο μάθημα της γερμανικής γλώσσας. *Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.)*, 6ο Πανελλήνιο Συνέδριο, 5-7 Οκτωβρίου 2012. Αθήνα.

Λιοναράκης, Α. (1999). Εξ αποστάσεως και συμβατική εκπαίδευση: Συγκλίνουσες ή αποκλίνουσες δυνάμεις; Στο *Η ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση των εκπαιδευτικών*. Αθήνα: Ομοσπονδία Ιδιωτικών Εκπαιδευτικών Λειτουργιών Ελλάδας (ΟΙΕΛΕ).

Λύχνου, Ε. (2017). Η χρήση του edmodo στη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στην Α' Λυκείου. *Open Education - The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology*, 13(1), 76-87. doi: <http://dx.doi.org/10.12681/jode.13973>

Μανούσου, Ε. (2004). Εφαρμογές εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Στο Π., Αναστασιάδης (Επιμ.), *Δια βίου και εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην κοινωνία της πληροφορίας*, Πρακτικά 1ης Πανελλήνιας Δημερίδας με Διεθνή Συμμετοχή. Ρέθυμνο. Μαυροειδής.

Μανούσου, Ε. (2008). *Προδιαγραφές παιδαγωγικού πλαισίου για την εφαρμογή πολυμορφικής, συμπληρωματικής εξ αποστάσεως περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, σε μαθητές πρωτοβάθμιας, ολιγοθέσιων και απομακρυσμένων σχολείων της Ελλάδας*. (Διδακτορική Διατριβή). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Πάτρα. Ανακτήθηκε στις 3 Μαρτίου, 2018 από <http://hdl.handle.net/10442/hedi/15961>

Μαυρικάκης, Ευ., Συρίγος, Ευ. & Φαράντου, Ευ.-Α. (ΕΣΠΑ 2014-2020). *Προδιαγραφές Εκπαιδευτικού Υλικού*. Αθήνα: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Μαρκέα, Γ. (2004). Το νέο Πρόγραμμα Σπουδών για τη Μουσική Αγωγή: Η θεωρητική του ταυτότητα και η πρακτική του εφαρμογή στη δημόσια εκπαίδευση. Στο Γιώργος Μπαγάκης (επ.). *Ο εκπαιδευτικός και το Αναλυτικό Πρόγραμμα*. Αθήνα: Μεταίχμιο, σσ. 425-432.

Παπαδάκης, Σ. & Κορδάκη, Μ. (2010). Υποστήριξη Εκπαιδευτικών Πληροφορικής στη δημιουργία Σχεδίων Μαθημάτων που ενθαρρύνουν την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης στο περιβάλλον LAMS. Στο Μ. Γρηγοριάδου (Επιμ.). *5^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Διδακτικής της Πληροφορικής* (σσ. 390-399). Αθήνα.

Παπαδημητρίου, Σ., & Σόφος, Α. (2019). Πρόγραμμα εξ αποστάσεως επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπ/σης «Ψηφιακός Γραμματισμός στα Οπτικοακουστικά Μέσα σε Διαδικτυακά Περιβάλλοντα Μάθησης»: Αποτελέσματα και Προτάσεις από την Πιλοτική Εφαρμογή. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 15(1), 73-91.

Παπανικολάου, Κ., & Μανούσου, Ε. (2019). Συμπληρωματική εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Μία Έρευνα Δράσης για την αναπλήρωση των μαθημάτων για τους μαθητές που απουσιάζουν περιστασιακά από το σχολείο. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 15(1), 184-201. doi:<https://doi.org/10.12681/jode.21111>

Μανούσου, Ε., & Χαρτοφύλακα, Τ. (2011). Κοινωνικά δίκτυα και μέσα κοινωνικής δικτύωσης στην εξ αποστάσεως τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ένταξη και χρήση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία. 2ο Πανελλήνιο Συνέδριο. Πάτρα 28-30/04/2011, (σσ. 497-510).

Μιμίνου, Α. (2012). *Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην υπηρεσία της σχολικής εκπαίδευσης, συγκριτική καταγραφή πηγών αναφορικά με τη σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση*. Διπλωματική Εργασία, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα. Διαθέσιμη: <https://apothesis.eap.gr/handle/repo/19894>

Μίμινου, Α., & Σπανακά, Α. (2013). Σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Καταγραφή και συζήτηση μίας βιβλιογραφικής ανασκόπησης. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), 7ο Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. Μεθοδολογίες μάθησης, 8-10 Νοεμβρίου 2013, (σσ.78-90). Αθήνα: Εκδόσεις του Ελληνικού Δικτύου Ανοικτής & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης.

Μουζάκης, Χ. (2008). Εξ αποστάσεως επιμόρφωση εκπαιδευτικών στην παιδαγωγική χρήση των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας: Η πιλοτική εφαρμογή του EPICT License στην Ελλάδα. *Θέματα Επιστημών Και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση*, 1 (1), 91-118.

Οικονομίδου- Σταύρου, Ν (2009). Σχεδιάζοντας ένα σύγχρονο, ανοικτό και διαπραγματεύσιμο αναλυτικό πρόγραμμα μουσικής. Στο Ξ. Παπαπαναγιώτου (επ.) *Ζητήματα Μουσικής Παιδαγωγικής*. Θεσσαλονίκη: Ελληνική Ένωση για τη Μουσική Εκπαίδευση, σσ. 297-318.

Παλαιοδήμου, Α. (2017). Συμπληρωματική εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση. Η περίπτωση του e-twinning στο Νηπιαγωγείο.. Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, 9, 16-23.

Παπαδημητρίου, Σ. & Τζήλου, Γ. (2019). Η διδακτική των Μαθηματικών μέσω της Τέχνης με την Αξιοποίηση Ψηφιακών Τεχνολογιών: Μία Έρευνα-Δράση στο πεδίο της Συμπληρωματικής Σχολικής εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία* 15 (1), 134-159. <https://doi.org/10.12681/jode.19823>

Παπαζαρή, Α., *Η μουσική στην εκπαιδευτική διαδικασία: θέματα παιδαγωγικής της μουσικής, διδακτικής και μάθησης*. Κατερίνη, Τέρτιος, 1991.

Παπαφιλίππου, Ν., Τσιάτσος, Θ., Μανούσου, Ε., & Λιοναράκης, Α. (2016). Διερεύνηση συμπληρωματικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο πλαίσιο ενισχυτικής διδασκαλίας μαθηματικών με την αξιοποίηση εκπαιδευτικού λογισμικού. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 12(2), 73-89. doi:<https://doi.org/10.12681/jode.10863>

Πηγιάκη, Π. (2004). *Προετοιμασία, σχεδιασμός και αξιολόγηση της διδασκαλίας*. Αθήνα: Γρηγόρη.

Σέρρη, Λ. (1993). *Η Μουσική Αγωγή ως παράγοντας για την διαμ'όρφωση της προσωπικότητας του παιδιού: Διαθεματική Διδασκαλία με κεντρικό άξονα τη μουσική σε παιδιά ηλικίας τεσσάρων ως έξι χρόνων* (Μη δημοσιευμένη διδακτορική διατριβή). Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Αθηνών.

Σέρρη, Λ. (1995). *Προσχολική Μουσική Αγωγή: Η επίδραση της Μουσικής μέσα από τη Διαθεματική Μέθοδο Διδασκαλίας στην Ανάπτυξη της Προσωπικότητας των Παιδιών*. Αθήνα: Gutenberg.

Σκουλαρίδου, Ε., & Μαυροειδής, Η. (2016). Συμπληρωματική σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση με χρήση μαθησιακών αντικειμένων από το Πανελλήνιο Αποθετήριο Μαθησιακών Αντικειμένων – Φωτόδεντρο. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 12(2), 56-72. doi:<https://doi.org/10.12681/jode.10862>

Τριχάκη, Κ. (2015). «Διδακτική της Μουσικής: Ο Ρόλος των Παιδαγωγικών Μεθόδων και Προσεγγίσεων», Στο Κ. Καρράς (Επιμ.), *Παιδαγωγική και Διδακτική Επάρκεια-Συλλογή Κειμένων*. Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Κρήτης, 277-291.

Φρυδάκη, Ε. (2009). *Η διδασκαλία στην τομή της νεωτερικής και μετανεωτερικής σκέψης*. Αθήνα: Κριτική.

Σαρδέλη, Ε. (2019). *Σχεδιασμός και ανάπτυξη ενός επιτραπέζιου παιχνιδιού επαυξημένης πραγματικότητας για τη διδασκαλία της Οδύσσειας του Ομήρου σε μαθητές της Α' Γυμνάσιου*.

Σιάκας, Σπύρος & Σόκαλη, Τζίνα. (2011). Animation and creativity in the music education. The integration of the creative process of animation in the teaching process of a traditional song. Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. 6. 10.12681/icodl.667.

Φιλιπούσης, Γ. (2012). *Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Εποικοδομητικής Διδακτικής Προσέγγισης με έμφαση στην Κοινωνική Παρουσία*. (Doctoral dissertation, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης)

Χαμπαούρης, Κ., Ράπτης, Α., Αναστασιάδης, Π. & Ράπτη, Α. (2004). Ανάπτυξη συνεργατικού περιβάλλοντος από απόσταση για τη διδασκαλία της ενότητας Οικολογία σε δύο δημοτικά σχολεία της Κύπρου. *Στα πρακτικά της 1ης Πανελλήνιας Διημερίδας με Διεθνή συμμετοχή με Θέμα: Δια Βίου και εξ Αποστάσεως εκπαίδευση στην Κοινωνία της Πληροφορίας*. Πανεπιστήμιο Κρήτης, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Ρέθυμνο 23-24 Οκτωβρίου 2004.

Ξενόγλωσσες

Anfara, V.A., Jr., Brown, K.M., & Mangione, T.L. (2002). Qualitative analysis on stage: Making the research process more public. *Educational Researcher*, 31(7), 28-38.

Bacca, J., Baldiris, S., Fabregat, R., Graf, S., & Kinshuk. (2014). Augmented Reality Trends in Education: A systematic review of research and Applications. *Educational Technology & Society*, 17 (4), 133–149.

Bauer, W. I. (2012). The acquisition of musical technological pedagogical and content knowledge. *Journal of Music Teacher Education*, 22(2), 51-64.

Beilin, H. (2011). Η Διαρκής Συμβολή του Piaget στην Αναπτυξιακή Ψυχολογία. Στο Γιάννης Κουγιουμουτζάκης (επιμ.), *Αναπτυξιακή Ψυχολογία* (Μ. Σόλμαν, μετ.). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, σσ. 125-164.

Bodzin A. M., & Beerer K. M. (2003). Promoting inquiry-based science instruction: The validation of the Ccience Teacher Inquiry Rubric (STIR). *Journal of Elementary Science Education*, 15(2), 39-49.

- Broll, W., Lindt, I., Herbst, I., Ohlenburg, J., Braun, A. K., & Wetzel, R. (2008). Toward nextgen mobile AR games. *IEEE Computer Graphics and Applications*, 28(4), 40-48.
- Camilleri, V., Busuttil, L. & Montebello, M. (2011). Social Interactive Learning in Multiplayer Games. In: Ma M., Oikonomou A., Jain L. (eds), *Serious Games and Edutainment Applications* (pp. 481-501). London: Springer.
- Choksy, L., Abramson, R.M., Gillespie, A. & Woods, D. (1986). *Teaching Music in the twentieth century*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Crompton, H. (2013). A historical overview of m-learning.
- Deterding, S., Khaled, R., Nacke, N. & Dixon, D. (2011). Gamification: Toward a definition. *CHI 2011 Gamification Workshop Proceedings*, 12-15.
- Dunleavy, M. (2014). Design principles for augmented reality learning. *TechTrends*, 58(1), 2834.
- Dziuban, C., Hartman, J. & Moskal, P. (2004). Blended Learning. *ECAR Research Bulletin*, 7 (1), 2-12.
- Driscoll, M. (2002). *Blending learning: let's get beyond the hype*. Retrieved December 14, 2012, from <http://www.ibm.com>
- Elliot, J. (1991). *Action Research for Educational Change*. Milton Keynes: Open University Press.
- Enyedy, N., Danish, J. A., & DeLiema, D. (2015). Constructing liminal blends in a collaborative augmented-reality learning environment. *International Journal of Computer-Supported Collaborative Learning*, 10(1), 7-34
- Fontana, D. (1996). *Ψυχολογία για Εκπαιδευτικούς* (μτφρ: Μαρίνα Λώμη). Αθήνα, Σαββάλας. Τίτλος Πρωτότυπου: *Psychology for Teachers* (3η έκδοση). MacMillan Press Ltd.
- Fred, J. (2002). Distance learning and collaboration in music education. In *The New Handbook of Research on Music Teaching and Learning: A Project of the Music Educators National Conference* (p. 257). Oxford University Press
- Freeman, Steven A. & Field, Dennis (2004). Student Perceptions of Web-Based Supplemental Instruction. *Journal of Technology Studies*, 30 (4) (pp25-31). <https://doi.org/10.21061/jots.v30i4.a.5>
- Garrison, R. and Shale, D. (1987). Mapping the boundaries of distance education: Problems in defining the field. *The American Journal of Distance Education*, 4 (3)7-13.
- Guba, E.G., & Lincoln, Y.S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. In N.K. Denzin & Y.S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (pp. 105-117). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Gudjons, H. (1998). *Didaktik zum Anfassen*. 2. Aufl. Bad Heilbrunn, Klinkhardt.

Horowitz, F. D. (2011). Η κληρονομιά του John B. Watson: Μάθηση και Περιβάλλον. Στο Γιάννης Κουγιουμουτζάκης (επιμ.), *Αναπτυξιακή Ψυχολογία* (Μ. Σόλμαν, μετ.). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, σσ. 231-252.

Huang, W. H., & Soman, D. (2013). A Practitioner's Guide to Gamification of Education. Research Reports Series, Behavioural Economics in Action. Rotman School of Management, University of Toronto. December 10.

Kapp, K.M. (2012): Games, Gamification, and the Quest for Learner Engagement. *Training and Development*, 66(6), 64–68.

Kapp, K. M. (2012). *The gamification of learning and instruction: game-based methods and strategies for training and education*. San Francisco: Wiley.

Keegan, D. (2001). Οι βασικές αρχές της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Kron, F. & Sofos, A. (2003). *Mediendidaktik –Neuen Medien in Lehr- und Lernprozessen*. München: Ernst Reinhardt-Verlag als UTB.

Koivisto, J., & Hamari, J. (2014). Demographic differences in perceived benefits from gamification. *Computers in Human Behavior*, 35, 179-188.

Kumar, B., & Khurana, P. (2012). Gamification in education-learn computer programming with fun. *International Journal of Computers and Distributed Systems*, 2(1), 46-53.

Lather, P. (1997). Validity as an incitement to discourse: Qualitative research and the crisis of legitimation. *Handbook of research on teaching*. Washington, DC: Αμερικαν American Educational Research Association.

Ljubojevic, Milos & Vaskovic, Vojkan & Stankovic, Srecko & Vaskovic, Jelena. (2014). Using Supplementary Video in Multimedia Instruction as a Teaching Tool to Increase Efficiency of Learning and Quality of Experience. *International Review of Research in Open and Distance Learning*. 15. 275-291. 10.19173/irrodl.v15i3.1825.

Mayer, R. E. (2001). *Multimedia learning*. New York: Cambridge University Press.

McLoughlin, C., & Lee, M. J. W. (2008). The 3 P's of Pedagogy for the Networked Society: Personalization, Participation, and Productivity. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 20(1), 10–27.

Mukoviz, O., & Kolomiiets, N. (2018). Experimental Testing of the DL Model within the System of Lifelong Education of Primary School Teachers. *Anatolian Journal of Education*, 3(2), 63-74. <https://doi.org/10.29333/aje.2018.326a>

Mulholland, J., & Wallace, J. (2003). Strength, sharing and service: Restorying and the legitimation of research texts. *British Educational Research Journal*. 29 (1), 5-23.

Nah, F. F. H., Zeng, Q., Telaprolu, V. R., Ayyappa, A. P., & Eschenbrenner, B. (2014, June). Gamification of education: a review of literature. In *International conference on hci in business* (pp. 401-409). Springer, Cham.

Petty, G. (1993). *Teaching today. A practical Guide*. Cheltenham, Thornes.

- Quan-Baffour, K, Arko-Achemfuor,A..(2018). Quality Assurance through Experiential Learning in A Distance Education Context: the Views of Major Stakeholders. *Turkish Online Journal of Distance Education* , 19 (3) , 15-23 . DOI: 10.17718/tojde.444607
- Ramsden, A. (2008). The use of QR codes in Education: A getting started guide for academics. *Accesible desde* < http://zabdulkhaaliqcapstone.yolasite.com/resources/getting_started_with_QR_Codes.pdf, 28(10), 2014.
- Raphael, R. (2015). Gamification strategies in learning spaces: A brief toolkit. *8th International Conference in Open & Distance Learning*, Athens, 7-8 November 2015. (pp. 15- 21). doi: <http://dx.doi.org/10.12681/icodl.57>.
- Rice, M.F., Carter, A.R. Jr. (2016). Online Teacher Work to Support Self-Regulation of Learning in Students with Disabilities at a Fully Online State Virtual School. *Online Learning*, 20, (4), 118-135. DOI: <http://dx.doi.org/10.24059/olj.v20i4.1054>
- Rosbottom, J. (2001). Hybrid learning - a safe route into web-based open and distance learning for the Computer Science teacher. *Sigcse Bulletin*, Vol 33 (No 3), 89-92.
- Sailer M., Hense U. J., Mayr K. S., Mandl H. (2017). How gamification motivates: An experimental study of the effects of specific game design elements on psychological need satisfaction. *Computers in Human Behavior*, 69, 371-380.
- Salkind, N. (2013). *Εισαγωγή στις θεωρίες της ανθρώπινης ανάπτυξης* (Δ. Μαρκουλής, μετ.). αθήνα: Πατάκης.
- Santos, Luis. (2020). The Motivation and Experience of Distance Learning Engineering Programmes Students: A Study of Non-Traditional, Returning, Evening, and Adult Students. *International Journal of Education and Practice*. 8. (pp134-148). 10.18488/journal.61.2020.81.134.148.
- Santos, C., Almeida, S., Pedro, L., Aresta, M., & Koch-Grunberg, T. (2013, July). Students' perspectives on badges in educational social media platforms: the case of SAPO campus tutorial badges. In *2013 IEEE 13th International Conference on Advanced Learning Technologies* (pp. 351-353). IEEE.
- Sastre Martínez, Jorge & Cerda, J & García, Wenceslao & Hernandez, CA & Lloret Romero, Nuria & Ribes, Adolf & Picó, David & Serrano, JE & Scarani, Stefano & Dannenberg, Roger. (2013). New Technologies for Music Education. doi:10.1109/ICeLeTE.2013.6644364.
- Slavin, R. (2006). *Εκπαιδευτική Ψυχολογία. Θεωρία και πράξη* (Ελ. Εκκεκάκη, μετ.). αθήνα: Μεταίχμιο.
- Somekh, B. (2010). The collaborative action research network: 30 years of agency in developing action research. *Educational Action Research*, 18 (1), 103-121. DOI: [10.1080/09650790903484566](https://doi.org/10.1080/09650790903484566)
- Stenros, J., Waern, A., & Montola, M. (2012). Studying the elusive experience in pervasive games. *Simulation & Gaming*, 43(3), 339-355.

- Susono, H., & Shimomura, T. (2006). Using mobile phones and QR codes for formative class assessment. *Current developments in technology-assisted education*, 2(2006), 10061010.
- Suzuki, S. (1969). *Nurtured by Love*. New York: Exposition Press.
- Swanwick, K. (1999). *Teaching Music Musically*. London: Routledge.
- Tirado F. & Santos G. (2017). Transforming Distance Education Cognitive Distribution - co-Teaching and co-Evaluation. *International Conference on Education and New Developments*, Lisbon, Portugal, 24 - 26 June, 2017. (pp. 58-62).
- Tirado F. & Santos G. (2017). Transforming Distance Education Cognitive Distribution - co-Teaching and co-Evaluation. *International Conference on Education and New Developments*, Lisbon, Portugal, 24 - 26 June, 2017. (pp. 58-62).
- Tobias, E. S. (2016). Learning With Digital Media and Technology in Hybrid Music Classrooms. *Teaching General Music: Approaches, Issues, and Viewpoints*, 112– 140.
- Tobias, E. S., VanKlompbergen, A., & Reid, C. (2015). Reflecting on changes in practice through integrating participatory culture in our classrooms. *Conversations on the Study and Practice of Music Teaching*, 6, 94-110
- Valiathan, P. (2002). *Blended learning models*. Retrieved December 14, 2012, from <http://www.learningcircuits.com>
- Watson, S. (2011). *Using technology to unlock musical creativity*. New York: Oxford University Press.
- Webster, P. (1996). Creativity as creative thinking. In G. Spruce (Ed.), *Teaching Music* (pp. 87-97). London: The Open University.
- Webster, P. R. (2012). Key research in music technology and music teaching and learning. *Journal of Music, Technology & Education*, 4(2-3), 115-130.
- Wenger, E. (2008). *Communities of Practice. Learning, Meaning, and Identity*. In Series: J. S. Brown, R. Pea, C. Heath & L. A. Suchman, eds. *Learning in Doing: Social, Cognitive and Computational Perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wertsch, J.V. & Tulviste, P. (2011). Ο L. S. Vygotsky και η Σύγχρονη Αναπτυξιακή Ψυχολογία. Στο Γιάννης Κουγιουμουτζάκης (επιμ.), *Αναπτυξιακή Ψυχολογία* (Μ. Σόλμαν, μετ.). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, σσ. 357-384.
- Williams, D. A. (2014). Another perspective: The iPad is a REAL musical instrument. *Music Educators Journal*, 101(1), 93-98.
- Zichermann G. & Cunningham C., (2011). *Gamification by Design: Implementing Game Mechanics in Web and Mobile Apps*. O'Reilly Media.

«Δημοκρατία-Νεκταρία Κουτελιδάκη», «Σχεδιασμός, υλοποίηση και αποτίμηση συμπληρωματικής ΕξΑΕ, για την εκμάθηση των μουσικών οργάνων της Συμφωνικής Ορχήστρας για μαθητές Ε' & Στ' Δημοτικού»

Παράρτημα Α: «Ερωτηματολόγιο Εκπαιδευτικών»

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ

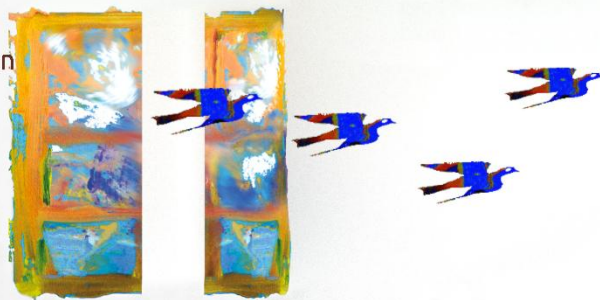
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Επιστήμες της
Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με την χρήση των
ΤΠΕ
(e-Learning)».

UNIVERSITY OF CRETE
Department of Primary Education

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
Παιδαγωγικό Τμήμα Δ.Ε.

E-Learning Lab

Ε.ΔΙ.Β.Ε.Α
www.edivea.org

«Σχεδιασμός, υλοποίηση και αποτίμηση συμπληρωματικής σχολικής ΕξΑΕ, για την εκμάθηση των μουσικών οργάνων της Συμφωνικής Ορχήστρας για μαθητές Ε' - Στ' Δημοτικού»

Επιβλέπων: Μουζάκης Χαράλαμπος

Υπεύθυνος Έρευνας: Δημοκρατία- Νεκταρία Κουτελιδάκη

Οδηγίες

Το παρόν ερωτηματολόγιο αποτελεί μια προσπάθεια διερεύνησης των απόψεών σας σχετικά με το Εκπαιδευτικό Υλικό (Ε.Υ.) που μελετήσατε.

Ο σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να αποτιμηθεί η υποστήριξη που παρείχε στον εκπαιδευόμενο κατά τη μαθησιακή διαδικασία. Προκειμένου να διασφαλιστεί η αξιοπιστία και η εγκυρότητα των συμπερασμάτων που θα προκύψουν από την παρούσα έρευνα, είναι αναγκαία η αντικειμενική προσέγγιση των ερωτήσεων.

Κατά την επεξεργασία των δεδομένων του ερωτηματολογίου, το οποίο προορίζεται αποκλειστικά για ερευνητική χρήση, θα είναι σεβαστό το απόρρητο των απαντήσεών σας. Τα αποτελέσματα της έρευνας θα σας κοινοποιηθούν αμέσως μετά το τέλος της στατιστικής επεξεργασίας.

Ο Υπεύθυνος Έρευνας: Δημοκρατία- Νεκταρία Κουτελιδάκη

Υπογραφή

Δημογραφικά στοιχεία				
----------------------	--	--	--	--

(Ζητείται η συμπλήρωση δημογραφικών στοιχείων)

1. Φύλλο (Κυκλώστε)	Άντρας	Γυναίκα		
2. Ηλικία (Κυκλώστε)	22-30	31-40	41-50	>51
3. Χρόνια Προϋπηρεσίας (Κυκλώστε)	0-4	5-10	11-20	>20

4. Είστε εξοικειωμένοι με τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ).

1	2	3	4
5			

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

5. Χρησιμοποιείτε τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ) στην εκπαιδευτική πράξη.

1	2	3	4
5			

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

6. Είστε εξοικειωμένοι με τη μέθοδο της Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης (ΕξΑΕ) με τη χρήση των ΤΠΕ.

1	2	3	4
5			

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

7. Είστε εξοικειωμένοι με τη μελέτη του εκπαιδευτικού υλικού το οποίο έχει σχεδιαστεί με τη μέθοδο της Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης (ΕξΑΕ).

1	2	3	4
5			

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

A. Επιστημονική συνοχή / Τεκμηρίωση του Ε.Υ.

A.1. Στο Ε.Υ. γίνεται παράθεση πληροφοριών / απόψεων με την σχετική βιβλιογραφική τεκμηρίωση.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

A.2. Στο Ε.Υ. γίνεται αναφορά σε διαφορετικές πηγές πληροφοριών (Βιβλία, επιστημονικά περιοδικά, επιστημονικά συνέδρια κλπ).

Παρατηρήσεις / Σχόλια

A.3. Στο Ε.Υ. γίνεται συγκριτική ανάλυση των πληροφοριών / απόψεων.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

A.4. Το Ε.Υ. είναι εμπλουτισμένο με την ερμηνεία / κριτική συζήτηση των πληροφοριών.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

A.5. Το Ε.Υ. παρέχει τη δυνατότητα στον εκπαιδευόμενο για περαιτέρω μελέτη σε διαφορετικές πηγές.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Β. Το Ε.Υ. συμβάλει στην απλή και κατανοητή παρουσίαση του Γνωστικού Αντικειμένου

Β.1. Το ύφος γραφής του Ε.Υ. είναι φιλικό για τον αναγνώστη.
Παρατηρήσεις / Σχόλια

Β.2. Στο Ε.Υ. γίνεται χρήση προσωπικών και κτητικών αντωνυμιών.
Παρατηρήσεις / Σχόλια

Β.3. Στο Ε.Υ. γίνεται κατά το δυνατόν χρήση της καθομιλούμενης γλώσσας.
Παρατηρήσεις / Σχόλια

Β.4. Η γραφή του Ε.Υ. είναι ευανάγνωστη.
Παρατηρήσεις / Σχόλια

B.5. Η πυκνότητα των πληροφοριών του Ε.Υ. είναι ικανοποιητική.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

B.6. Το Ε.Υ. παρουσιάζεται τμηματικά στο μέγεθος της οθόνης.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

B.7. Το Ε.Υ. περιέχει μόνο κείμενο.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

B.8. Το Ε.Υ περιέχει κείμενο και εικόνες.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

B.9. Το Ε.Υ περιέχει κείμενο, εικόνες και video.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Β.10. Οι χρωματικές συνθέσεις του Ε.Υ. συμβάλλουν στην άνετη αλληλεπίδραση.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Γ. Ευχρηστία του Ε.Υ.

Γ.1. Τα κουμπιά που χρησιμοποιήθηκαν στο Ε.Υ. (εμπρός, πίσω κλπ) είναι κατανοητά και αναγνωρίσιμα.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Γ.2. Τα εικονίδια που χρησιμοποιήθηκαν στο Ε.Υ. (πρόσθετες πηγές, δραστηριότητες κλπ) είναι κατανοητά και αναγνωρίσιμα.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Γ.3. Η πλοήγηση στο Ε.Υ. είναι εύκολη.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Γ.4. Οι υπερσύνδεσμοι του Ε.Υ. οδηγούν στο αναμενόμενο περιεχόμενο.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Δ. Το Ε.Υ. υποστηρίζει - καθοδηγεί τον εκπαιδευόμενο στη μελέτη του

Δ.1. Παρέχονται συμβουλές για το πώς να μελετηθεί το εκπαιδευτικό υλικό.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Δ.2. Το Ε.Υ. υποστηρίζει τον εκπαιδευόμενο προκειμένου να δώσει έμφαση σε συγκεκριμένα σημεία (Υπάρχουν πλαίσια ή έντονη γραφή (σήμανση) ώστε να τονίζονται σημαντικές έννοιες).

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Δ.3. Στο Ε.Υ. υπάρχουν επεξηγηματικά σχόλια τα οποία υποστηρίζουν τον σπουδαστή στη μελέτη του.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Ε. Το Ε.Υ υποστηρίζει την αλληλεπίδραση με τον εκπαιδευόμενο στη μελέτη του

Ε.1. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να εκφράσει τις δικές απόψεις (κρίσεις) πάνω σε σημαντικά ζητήματα.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Ε.2. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να διατυπώνει τις δικές του ερωτήσεις πάνω σε σημαντικά ζητήματα.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Ε.3. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να εμπλακεί συναισθηματικά με βάση τα προσωπικά του ενδιαφέροντα.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Ε.4. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να ανταλλάξει απόψεις με τους άλλους εκπαιδευόμενους.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Ε.5. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να θεωρήσει τον εαυτό του ως μέλος μιας κοινωνικής ομάδας που έχει συγκεκριμένες ανάγκες και προσδοκίες.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Ε.6. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να ενσωματώσει / εμπλουτίσει τις απόψεις του σε αυτό.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Στ. Το Ε.Υ. παρέχει δυνατότητα Αναστοχασμού - Αυτοαξιολόγησης στον εκπαιδευόμενο

Στ.1. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν την αυτοαξιολόγηση του εκπαιδευόμενου.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Στ.2. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν την ανάπτυξη της αυτόνομης κριτικής σκέψης του εκπαιδευόμενου.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Στ.3. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν την ανάπτυξη δίαυλων επικοινωνίας με στόχο την ανατροφοδότηση του εκπαιδευόμενου.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Στ.4. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να συσχετίσει τα νέα δεδομένα με τη δική του πραγματικότητα.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Στ.5. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να εφαρμόσει τη νέα γνώση στη δική του πραγματικότητα.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Ζ. Σκοπός / Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Ζ.1. Στο Ε.Υ. διατυπώνεται σαφώς ο σκοπός της κάθε διδακτικής ενότητας.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Z.2. Στο Ε.Υ. διατυπώνονται σαφώς τα προσδοκώμενα αποτελέσματα σε κάθε διδακτική ενότητα.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Z.3. Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο γνώσεων.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Z.4. Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο δεξιοτήτων.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Z.5. Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο στάσεων.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Z.6. Ο εκπαιδευόμενος ελέγχει την πρόοδό του με βάση τα προσδοκώμενα αποτελέσματα.

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Η. Το Ε.Υ. έχει δημιουργηθεί σύμφωνα με τις αρχές της Πολυμεσικής Μάθησης

(Για να θυμηθείτε τις αρχές της Πολυμεσικής Μάθησης δείτε εδώ:

<https://www.edivea.org/mayer.html>)

Η.1. Στο Ε.Υ. υπάρχει συνδυασμός κείμενου και εικόνων για την παρουσίαση του γνωστικού αντικείμενου. **[\(Πολυμεσική Αρχή\)](#)**

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Η.2. Στο Ε.Υ. η χρήση των εικόνων σας βοηθάει να κατανοήσετε το γνωστικό αντικείμενο. **[\(Πολυμεσική Αρχή\)](#)**

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Η.3. Στο Ε.Υ. υπάρχουν στοιχεία αφήγησης (μονόλογος, διάλογος, περιγραφή, σχόλια κ.ά.). **[\(Αρχή της Τροπικότητας\)](#)**

Παρατηρήσεις / Σχόλια

H.4. Στο Ε.Υ. συμπεριλαμβάνονται μη σχετικές πληροφορίες (λέξεις, εικόνες, ήχοι) με το γνωστικό αντικείμενο. [\(Αρχή της Συνοχής\)](#)

Παρατηρήσεις / Σχόλια

H.5. Στο Ε.Υ. γίνεται χρήση φιλικής γλώσσας. [\(Αρχή της Προσωποποίησης\)](#)

Παρατηρήσεις / Σχόλια

H.6. Στο Ε.Υ. γίνεται χρήση δεύτερου προσώπου. [\(Αρχή της Προσωποποίησης\)](#)

Παρατηρήσεις / Σχόλια

H.7. Στο Ε.Υ. γίνεται ηχητική παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου.

[\(Αρχή της Προσωποποίησης\)](#)

Παρατηρήσεις / Σχόλια

H.8. Στο Ε.Υ. το ύφος της ηχητικής παρουσίασης είναι φιλικό για τον εκπαιδευόμενο. [\(Αρχή της Φωνής\)](#)

Παρατηρήσεις / Σχόλια

H.9. Στο Ε.Υ. εμφανίζεται ένας φιλικός χαρακτήρας (avatar) που ενισχύει τη διαδικασία μάθησης των εκπαιδευόμενων. [\(Αρχή της Εικόνας\)](#)

Παρατηρήσεις / Σχόλια

H.10. Στο Ε.Υ. η παρουσίαση του γνωστικού αντικείμενου γίνεται τμηματικά. [\(Αρχή της Κατάτμησης\)](#)

Παρατηρήσεις / Σχόλια

H.11. Στο Ε.Υ. υπάρχουν διαδραστικές δραστηριότητες που παρέχουν ανατροφοδότηση στους εκπαιδευόμενους. [\(Αρχή της Προσωποποίησης\)](#)

Παρατηρήσεις / Σχόλια

H.12. Στο Ε.Υ. υπάρχουν μακροσκελή κείμενα για την παρουσίαση του γνωστικού αντικείμενου. [\(Αρχή της Κατάτμησης\)](#)

Παρατηρήσεις / Σχόλια

H.13. Το Ε.Υ. παρέχει σαφείς οδηγίες στους εκπαιδευόμενους για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων και εργασιών. [\(Αρχή της Σηματοδότησης\)](#)

Παρατηρήσεις / Σχόλια

H.14. Στο Ε.Υ. υπάρχουν στοιχεία επισήμανσης (έντονη γραφή, υπογράμμιση, χρωματισμός κ.ά.). [\(Αρχή της Σηματοδότησης\)](#)

Παρατηρήσεις / Σχόλια

H.15. Στο Ε.Υ. υπάρχουν εισαγωγικές δραστηριότητες που βοηθούν στη μελέτη του γνωστικού αντικείμενου. [\(Αρχή της Προπαίδευσης\)](#)

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Θ. Γενικές Επισημάνσεις

1. Ποια πιστεύετε ότι είναι τα τρία πιο δυνατά στοιχεία του εκπαιδευτικού υλικού;

2. Γράψτε έως τρεις αλλαγές που προτείνετε προκειμένου να βελτιωθεί το εκπαιδευτικό υλικό.

«Δημοκρατία-Νεκταρία Κουτελιδάκη», «Σχεδιασμός, υλοποίηση και αποτίμηση συμπληρωματικής ΕξΑΕ, για την εκμάθηση των μουσικών οργάνων της Συμφωνικής Ορχήστρας για μαθητές Ε' & Στ' Δημοτικού»

Ευχαριστούμε για τη συνεργασία σας

Παράρτημα Β: «Ερωτηματολόγιο Μαθητών»

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με την χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)».

«Σχεδιασμός υλοποίηση και αποτίμηση, συμπληρωματικής σχολικής ΕξΑΕ, για την εκμάθηση των μουσικών οργάνων της Συμφωνικής Ορχήστρας για μαθητές Ε-Στ' Δημοτικού»

Επιβλέπων: Μουζάκης Χαράλαμπος

Υπεύθυνος Έρευνας: Δημοκρατία- Νεκταρία Κουτελιδάκη

Οδηγίες

Το παρόν ερωτηματολόγιο αποτελεί μια προσπάθεια διερεύνησης των απόψεών σας σχετικά με το Εκπαιδευτικό Υλικό (Ε.Υ.) που μελετήσατε.

Ο σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να αποτιμηθεί η υποστήριξη που παρείχε στον εκπαιδευόμενο κατά τη μαθησιακή διαδικασία. Προκειμένου να διασφαλιστεί η αξιοπιστία και η εγκυρότητα των συμπερασμάτων που θα προκύψουν από την παρούσα έρευνα, είναι αναγκαία η αντικειμενική προσέγγιση των ερωτήσεων.

Κατά την επεξεργασία των δεδομένων του ερωτηματολογίου, το οποίο προορίζεται αποκλειστικά για ερευνητική χρήση, θα είναι σεβαστό το απόρρητο των απαντήσεών σας. Τα αποτελέσματα της έρευνας θα σας κοινοποιηθούν αμέσως μετά το τέλος της στατιστικής επεξεργασίας.

Ο Υπεύθυνος Έρευνας: Δημοκρατία- Νεκταρία Κουτελιδάκη

Δημογραφικά στοιχεία

(Ζητείται η συμπλήρωση δημογραφικών στοιχείων)

1. Φύλλο (Κύκλωσε) Αγόρι Κορίτσι

2. Τάξη (Κύκλωσε) Ε' Στ'

Αφού ολοκληρώσεις τη μελέτη σου στο εκπαιδευτικό υλικό απάντησε στις παρακάτω ερωτήσεις. (γράψε την απάντησή σου στο πλαίσιο).

1. Στο εκπαιδευτικό υλικό γίνεται παρουσίαση των απόψεων σχετική με τη βιβλιογραφία;

2. Ήταν εύκολη η παρουσίαση του εκπαιδευτικού υλικού;

3. Ήταν εύκολη η περιήγηση στις ενότητες;

4. Το εκπαιδευτικό υλικό σε βοήθησε στη μελέτη σου;

5. Το Ε.Υ περιείχε δραστηριότητες ώστε να διατυπώνεις τις δικές σου ερωτήσεις σε σημαντικά ζητήματα;

6. Το εκπαιδευτικό υλικό περιλάμβανε δραστηριότητες οι οποίες σε έκαναν να εφαρμόσεις τη νέα γνώση στη δική σου πραγματικότητα;

7. Στο εκπαιδευτικό υλικό γίνονται κατανοητά ο σκοπός και τα προσδοκώμενα αποτελέσματα;

8. Είναι το εκπαιδευτικό υλικό φιλικό προς τον μαθητή;

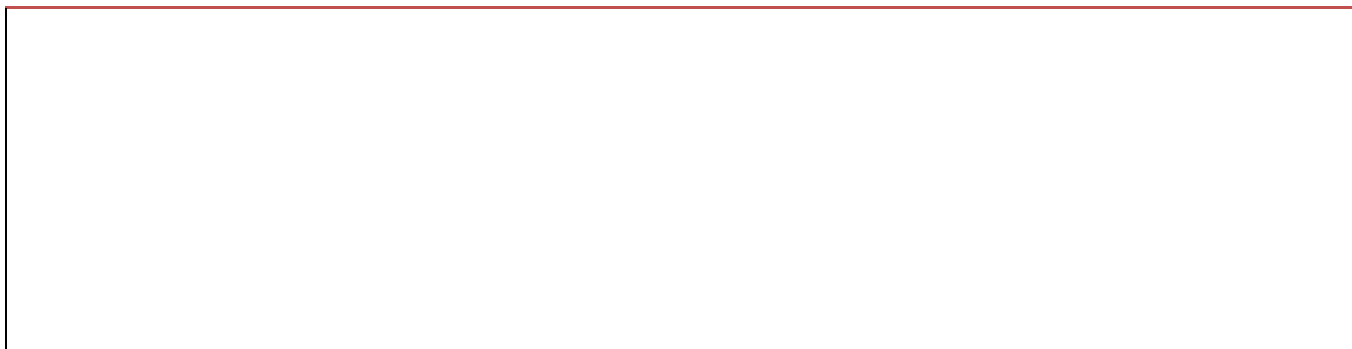
9. Τι σου άρεσε περισσότερο;

10. Θα άλλαζες κάτι;

11. Πως σου φάνηκε το παιχνίδι στη Δημοτική Φιλαρμονική Ρεθύμνου;

«Δημοκρατία-Νεκταρία Κουτελιδάκη», «Σχεδιασμός, υλοποίηση και αποτίμηση συμπληρωματικής ΕξΑΕ, για την εκμάθηση των μουσικών οργάνων της Συμφωνικής Ορχήστρας για μαθητές Ε' & Στ' Δημοτικού»

Ευχαριστούμε για τη συνεργασία σας